

UNIVERSITAT^{DE}
BARCELONA

Els manuals gramaticals i la llengua normativa: estudis de gramatografia catalana contemporània

Sebastià Bonet

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement 4.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento 4.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution 4.0. Spain License.**

DEPARTAMENT DE LLENGUA CATALANA
Facultat de Filologia. Universitat de Barcelona

ELS MANUALS GRAMATICALS I LA LLENGUA NORMATIVA
Estudis de gramatografia catalana contemporània

Tesi presentada per Sebastià Bonet Espriu
per a l'obtenció del títol de doctor.
Director de la tesi: Dr. Joan Solà Cortassa

Barcelona, setembre de 1991

CAPITOL CATORZE

1. Introducció

El Curs mitjà de Gramàtica catalana referida especialment al País Valencià [València, Tres i Quatre, 1977], d'Enric Valor, era una versió revisada i ampliada per l'autor d'un Curso medio publicat en espanyol l'any 1973: és ben clar que en la possibilitat d'aquest ràpid canvi de llengua vehicular no va deixar d'influir-hi l'històric esdeveniment situat al bell mig de les dues dates de publicació, i això a través del fet que, havent-se fundat en la mateixa tardor del 1975 el Centre Carles Salvador, un organisme que tenia com a propòsit prioritari la promoció de l'ensenyament del català al País Valencià en una línia científica i pedagògica posada al dia, de seguida va ser presa la decisió d'agafar l'obra de Valor com a text de referència del curs bàsic d'una variada xarxa de cursos per correspondència que el dit Centre s'encarregava d'organitzar. L'obra, doncs, primer en la versió castellana i tot seguit, des que va ser possible, en la catalana definitiva, ben aviat va passar a tenir un important paper en el camp de la pedagogia lingüística valenciana, un paper comparable amb el que durant molts anys havia tingut la Gramàtica valenciana de Salvador, respecte de la qual, tanmateix, suposava una significativa renovació, tant en el pla de l'estricta tècnica gramatical com en el de la política lingüística o, si voleu, de la política a seques. Pel que fa a aquest darrer vessant cal considerar emblemàtic el fet, degudament subratllat per Vicent Pitarch en el pròleg de l'edició de 1977, que per primera vegada un tractadista valencià hagués considerat oportú (i possible) d'intitular catalana una de les seves obres gramaticals. Però notem que en el títol complet no solament s'hi encarnava la decisió de trencar amb tota ambigüïtat respecte de les conegudes vel·leïtats secessionistes de molts, sinó que, per la seva semblança amb el de la Gramàtica de Moll, encara hi ressonava la convicció, que Pitarch tampoc no deixava de remarcar, que "els lingüistes illencs i valencians es troben en condicions de privilegi per a donar-li, a la catalanitat, la seva dimensió exacta".

Els dos motius ideològics bàsics que acabem d'indicar tenien, és clar, una positiva traducció en el text. La idea de la unitat de la llengua, d'un cantó, s'hi concretava en la proposta, íntegrament assumida per l'escriptura de l'autor, d'un model de llengua literària molt més decididament i positivament unificat, en algunes qüestions de real importància, del que semblava deduir-se de les propostes (però més, segurament, de l'escriptura) que podien llegir-se en les obres de Sanchis Guarner i de Salvador. Ens referim, sense entrar de moment en més detalls, a decisions com la d'introduir l'increment incoatiu -eix-, la de privilegiar l'ús de l'imperfet de subjuntiu amb g, o la de posar en una pràctica efectiva la teòrica recomanació de Sanchis Guarner a favor de l'ús dels demostratius aguest i aqueix. D'una altra banda, la idea que la unitat lingüística no podia sinó comportar un model de llengua literària que de veritat integrés, no ja solament en el registre de les variants admeses, sinó en determinats aspectes nuclears, l'aportació de tots els dialectes, s'encarnava en la vigilant actitud de l'autor respecte dels injustificats excessos, sovint inconscients però per això mateix més perillosos,

del centralisme barceloní (només un exemple anecdòtic: Valor declarava literari colp i dialectal cop [cf. \$40 i 168.8a] fent una raonable inversió del tractament donat a aquests mots en el D.G.L.C.), així com en unes quantes precisions interessants sobre determinats usos més o menys arbitràriament consolidats per la literatura del Principat (com ara la que convertia el que no havia passat de ser una discreta declaració d'admissibilitat de Sanchis Guarner relativa a les construccions amb al + infinitiu quan equivalen a una construcció amb quan i el verb en pretèrit perfet [cf. Gramàtica valenciana, \$343] en una decidida proposta formal d'un ús literari diferenciat d'aquestes construccions respecte de les corresponents amb en + infinitiu [cf. \$217 i Nota 3, p.217]).

Des del punt de vista de l'estricta pedagogia gramatical, tot i haver assumit d'una manera general les convencions i els límits propis dels manuals elementals de nivell mitjà de factura clàssica i haver respectat, més particularment, algunes característiques diguem-ne arquitectòniques del model expositiu que havia estat posat a prova per la Gramàtica de Salvador (per exemple, pel que fa al repartiment de la matèria en nombroses lliçons -o "temes"- breus, i a l'agrupació d'aquests en parts disciplinàries respectivament dedicades a la Fonologia, l'Ortografia, la Morfologia i la Sintaxi, per bé que en el seu cas no hagués considerat adequat de dedicar-ne cap a la Prosòdia), l'obra de Valor destacava per la independència de criteri de què donava prova en diversos registres. En relació amb la tradició fabrista, per començar, cal dir que, des d'una base d'absoluta fidelitat a l'essencial, l'autor sorprenia per una inusitada capacitat de formular la norma sense haver de recórrer en cap moment a la literalitat i pel fet de saber prescindir, més generalment, de tota ressonància dels manerismes fabrians, la qual cosa es posava de manifest, per exemple, en una modulació sense precedents del grau d'atenció que dedicava a cada tòpic. En relació amb la tradició manualística en sentit més genèric caldria assenyalar que, sense proposar-se de trencar cap motllo, Valor no deixava de ser capaç d'introduir variacions que podrien molt bé interpretar-se com a símptomes d'una comprensió francament superior a l'habitual: podríem aquí referir-nos, per exemple, a la definició donada de substantiu com a "categoria variable que serveix per a anomenar els éssers (persones, animals, coses, és a dir, tot allò que pot pensar-se com una individualitat)" [cf. \$79]. I des del punt de vista de la qualitat expositiva, finalment, caldria remarcar el mèrit de la molt personal aptitud de l'autor tant per a la síntesi com per al detall.

L'obra constava de 84 Temes i de 246 paràgrafs de numeració única, als quals s'afegia, en l'última pàgina, un \$216 omès en el Tema 76. En la perifèria del text hi figuraven, a més, un útil Diccionari de termes filològics, de 154 entrades, al qual l'autor enviava sovint, per a l'aclariment del lector, en un bon nombre de notes; els paradigmes, força detallats, dels verbs irregulars, que es distribuïen en 20 grups d'irregularitat susceptible de model i en un grup final corresponent als verbs d'irregularitat específica, així com unes breus Observacions generals sobre la conjugació; i, finalment, un vocabulari bàsic amb equivalències castellanques, d'unes 1100 entrades que es repartien en 28 camps semàntics.

2. La morfologia verbal

Les propostes de Valor en matèria de morfologia verbal podrien descriure's, en conjunt, com el resultat d'una aplicació rigorosa del principi de potenciar al màxim la unificació de la llengua literària. Aquesta aplicació es traduïa, bàsicament, en dos tipus de decisions, que des d'un punt de vista tècnic eren de signe contrari: hi havia, per una banda, les que suposaven la culminació d'una tendència a simplificar els paradigmes (dels verbs irregulars, sobretot) que s'havia anat dibuixant d'una manera força clara en els autors valencians precedents; i hi havia, per una altra banda, les que comportaven, no pas una simplificació, sinó una complicació dels dits paradigmes, car consistien a consignar-hi sistemàticament, com a segones variants, totes les formes del català literari del Principat no coincidents amb les formes literàries específicament valencianes.

2.1. Els verbs regulars

a) La més important de les decisions de Valor en el camp de la morfologia verbal regular va ser la d'introduir les formes amb els increments clàssics esc i eix en els paradigmes dels verbs incoatius. Precisem que això comportava consignar dues menes de formes en eix: les pròpiament clàssiques, que eren donades com a solucions úniques, i les que apareixien com a variants segones de formes en esc per la seva condició de formes literàries del català del Principat. La decisió era radicalment diversa de les de tots els gramàtics valencians predecessors (encara que, de fet, consistís a executar una recomanació de Sanchis Guarner, ja sabem que aquest no l'havia traduïda en actes) i, en canvi, venia a coincidir amb la proposta de la Gramàtica de l'Institut (amb la diferència que en els casos de doblats de formes en esc i en eix l'ordre de consignació de Valor invertia, com és lògic, el de Fabra). Vegem-ho:

Temps/Persona	6.1918	Renat [1933]	S. Guarner [1950]	Salvador [1952]	[1959]	Valor [1977(1973)]
Ind. pres. 1	-eixo [-esc]	-ixc	-ixc	-ixc	-isc	-esc o -eixo
2	-eixes	-ixes	-ixes	-ixes	-ixes	-eixes
3	-eix	-ix	-ix	-ix	-ix	-eix
6	-eixen	-ixen	-ixen	-ixen	-ixen	-eixen
Subj. pres. 1	-eixi [-esca]	-ixca	-ixca	-ixca	-isca	-esca o -eixi
2	-eixis [-esques]	-ixques	-ixques	-ixques	-isques	-esques o -eixis
3	-eixi [-esca]	-ixca	-ixca	-ixca	-isca	-esca o -eixi
6	-eixin [-esquen]	-ixquen	-ixquen	-ixquen	-isquen	-esquen o -eixin
Imperatiu 2	-eix	-ix	-ix	-ix	-ix	-eix
3				-ixca	-isca	-esca o -eixi
6				-ixquen	-isquen	-esquen o -eixin

Nota: Des d'una òptica prescriptiva la posició de Renat [1933] era, en realitat, ambigua. Car no solament donava el paradigma del "valencià actual" que hem consignat en la taula, sinó també, a més del del "català clàssic" (serve, serveix, &; serve, serveix, &; etc.), el del "català literari modern" (serveix, serveixes, &; serveixi, serveixis, &; etc.), de tal manera que no quedava clarament especificat per quina solució havien d'inclinar-se els escriptors valencians.

A mode de justificació de la posició de l'autor, a la fi del tema dedicat als paradigmes de la flexió incoativa [cf. \$158] podia llegir-se, en nota, la següent observació:

"Les formes en -eix d'aquest tipus de conjugació, són les generalment usades en la llengua literària; també s'empren oralment en tota la zona del català oriental, i van ser les normals en els nostres clàssics. Avui hi ha les formes en -ix en la llengua oral del català occidental i, per tant, del País Valencià, però tenen poca tradició literària."

A aquest text se li podria retreure el fet que es referís a les formes en eix d'una manera global (prestant-se a una identificació total de les solucions clàssiques amb les del català oriental parlat) i que, junt amb això, no digués res sobre les formes en esc, que en valencià parlat són tan desuetes com les formes en eix. Remarquem, també, que Valor semblava voler treure importància al problema que la solució literària proposada fos allunyada de la llengua oral gràcies a indicar que, pel que fa a la qüestió, la situació dels valencians era idèntica a la de la resta dels catalans occidentals.

b) Una altra decisió remarcable relativa a la morfologia verbal regular era la de no fer figurar en els paradigmes l'imperfet de subjuntiu en r, en contra del que havien fet Renat, Sanchis Guarner i Salvador. Com que el nostre autor, per una altra banda, no va deixar d'aplicar als imperfets en s el principi d'inclusió de formes literàries no coincidents amb les valencianes, resulta que també en aquest cas la seva proposta venia a coincidir, en principi, i salvant l'ordre de consignació, amb la de la Gramàtica de l'Institut (tenint en compte, però, que pel que fa a la 1ª conjugació Fabra havia consignat, com a variants secundàries entre parèntesis, unes solucions en -esses, &., que eren omeses per Valor). Vegem-ho en la taula següent, en la qual ens limitarem a donar, com a suficientment representatives, les terminacions de les persones 1ª i 2ª del singular:

TERMINACIONS SUBJ. IMPERFET	5.1918	Renat[1933]	S.Guarner[1950] = Salvador [1952,1959]	Valor [1977(1973)]
Iª conj. 1	-és [-às]	-ara, -és	-ara, -às	-às <u>o</u> -és
2	-essis(<u>o</u> -esses)[-asses]	-ares, -esses(<u>o</u> -essis)	-ares, -asses	-asses <u>o</u> -essis
IIª conj. 1	-és	-era, -és	-era, -és	-és
2	-essis (<u>o</u> -esses)	-eres, -esses(<u>o</u> -essis)	-eres, -esses	-esses <u>o</u> -essis
IIIª conj. 1	-is	-ira, -is	-ira, -is	-is
2	-issis (<u>o</u> -isses)	-ires, -isses(<u>o</u> -issis)	-ires, -isses	-isses <u>o</u> -issis

Nota: Renat no va consignar en els paradigmes moderns de la Iª conj. les formes en -às, -asses, &., perquè les considerava medievals i tan estranyes al valencià parlat d'ara com les formes en -és, -esses o -essis, &. (que recomanava com a pròpies de la llengua literària actual). Remarquem, per una altra banda, que aquest autor va incloure, com a variants secundàries dels imperfets en s, les solucions amb i àtona final (com després va fer Valor).

Cal dir, però, que en el cas que ens ocupa Valor no va saber mantenir-se d'una manera clara en la decisió presa. Car en l'annex intitulat "Observacions generals sobre la conjugació" [cf.pp.254-255] d'alguna manera es dedicava a recuperar els temps en r, pel procediment de consignar-los, al costat dels corresponents temps en s, en el que anomenava el "paradigma complet" de l'imperfet de

subjuntiu, que exemplificava amb els tres verbs models de conjugació regular (parlar, batre i sentir) i amb un verb irregular (atendre). La vacil·lació de l'autor, de fet, es traslluïa en el text amb què introduïa els esmentats exemples de "paradigma complet", que citem in extenso:

"Com en castellà, existeixen dos tipus de flexió en aquest temps: una en s, que figura en els models i en la taula de Verbs Irregulars, i una altra en r que no hi figura. La primera forma és la preferida en la llengua literària i predomina en el conjunt del nostre territori lingüístic; però la segona (en r) té una gran vitalitat en el País Valencià, on, en la parla popular, ha bandejat quasi totalment la primera."

Observem que, fent un comentari com aquest, bàsicament preocupat per no negar evidències, Valor evitava d'oferir una resposta clara a la pregunta crucial que qualsevol lector atent tenia el dret de plantejar-se, que era la de si les formes en r podien ser usades, i en quin grau o sota quines condicions, com a literàries.

c) Els paradigmes regulars de Valor, pel fet de consignar totes les formes del català del Principat no coincidents, encara diferien dels proposats pels gramàtics valencians anteriors pel que fa a les formes no incoatives de la 1ª p.s. del present d'indicatiu i de les tres persones singulars i la 3ª plural del present de subjuntiu. Donem raó d'aquestes diferències, sense més comentaris, en la següent taula de terminacions:

Temps/Persona	Renat/S.Guarner/Salvador			Valor		
	1ª conj.	2ª conj.	3ª conj. (pura)	1ª conj.	2ª conj.	3ª conj. (pura)
Ind. pres. 1	-e	-θ	-θ	-e <u>o</u> -o	-θ <u>o</u> -o	-θ <u>o</u> -o
Subj. pres. 1	-e	-a	-a	-e <u>o</u> -i	-a <u>o</u> -i	-a <u>o</u> -i
	2	-es	-es	-es <u>o</u> -is	-es <u>o</u> -is	-es <u>o</u> -is
	3	-e	-a	-e <u>o</u> -i	-a <u>o</u> -i	-a <u>o</u> -i
	6	-en	-en	-en <u>o</u> -in	-en <u>o</u> -in	-en <u>o</u> -in

Notem aquí que, pel que fa als temps compostos, Valor feia aparèixer en nota, sempre que calia, les solucions del català del Principat diferents de les consignades en paradigma a causa de la forma auxiliar (era el cas, p.ex., de hagi parlat, hagis parlat, &., com a alternatives de haja parlat, hages parlat, &.).

2.2. Els verbs auxiliars

a) Com és lògic, en els paradigmes dels verbs auxiliars haver i ésser -o ser- donats per Valor hi apareixien d'una manera sistemàtica doblats del tipus haja o hagi, sigu o sigui, haguesses o haguessis, fosses o fossis, etc. [cf. \$153].

b) Quant al verb haver, caldria afegir que Valor anava d'acord amb la Gramàtica de l'Institut (i per tant amb la 3ª edició del llibre de Salvador) a distingir la seva conjugació de la del verb no auxiliar haure (que ell donava com a pertanyent al grup de verbs irregulars que tenia per model deure [cf. pp.239-240]). Això a part, notem només un petit tret diferencial de la seva proposta: en consignar els doblats corresponents a les formes de la 1ª

i 2ª p.plural del present d'indicatiu (hem o havem, heu o haveu) ho feia en un ordre invertit respecte del dels paradigmes de S. Guarner i de Salvador (que en això havien seguit la G.1918).

c) Una mica més d'interès tenien alguns detalls del paradigma del verb ésser o ser que donem en la taula següent, en la qual reprendrem dades ja conegudes de les obres de Sanchis Guarner i de Salvador:

Forma	S.Guarner [1950]	Salvador		Valor [1977(1973)]
		2ªed.[1952]	3ªed.[1959]	
infinitiu	ser o ésser	ésser (o ser)	ser (o ésser)	ésser o ser
gerundi	essent, sent	essent (o sent)	sent (o essent)	essent
participi	estat [segut, no recon.]	estat	estat	estat
ind.pres. 2	ets, eres	ets (o eres)	ets	ets
ind.perf. 1	fui, fón	fón (o fui)	fui	fui

Aquesta taula pot prendre's com un petit exemple de com el ves-sant simplificador de Valor culminava una evolució ja clarament apuntada en les obres dels predecessors. Notem, però, que aquesta tendència a la simplificació no sempre (com en el cas del gerundi, únic punt en què, de fet, la posició del nostre autor diferia de la de la 3ªed. de Salvador) era motivada per la voluntat de donar un paradigma unitari. Afegim només, com a curiositat, que el doblat de l'infinitiu es traduïa, en l'escriptura personal de Valor, en un ús gairebé sistemàtic de ser com a forma verbal i de ésser com a substantiu.

2.3. Els verbs irregulars

En el tractament dels verbs irregulars Valor tendia, com ja hem apuntat, a presentar uns paradigmes més simplificats i unitaris que els dels gramàtics valencians anteriors. Per posar-ho de manifest, donarem els resultats de l'estudi que hem realitzat de la seva proposta prenent per referència les propostes homòlogues de Sanchis Guarner i de la 3ª edició del llibre de Salvador [cf., quant a aquestes referències, les taules dels §§2.2, 2.3 del Cap. XII]. Avancem, abans d'entrar en els detalls, que aquests resultats es podrien resumir en les dues observacions següents: 1ª) en molts dels punts en què les propostes de S.Guarner i de Salvador divergien per un motiu o un altre, Valor assumia la segona (cosa no casual, si tenim en compte que aquesta presentava, en general, uns paradigmes amb menys variants); 2ª) en molts altres punts Valor s'inclinava per solucions diferents de les de tots dos predecessors, i en tal cas gairebé sempre les seves solucions eren comunes amb les del català del Principat.

a) La proposta de Valor coincidia amb la de la 3ª ed. de Salvador en uns quants casos en què aquesta consistia a consignar una sola solució en comptes de les dues (o més) admeses per Sanchis Guarner. Això succeïa en relació amb:

- les formes amb i antihiàtica de diversos imperfets d'indicatiu (treia, creia, reia, feia, queia)
- les formes en sc (i no en ixc) de créixer (cresc, cresquí; cresca, cresqués) i de viure (visc, visquí; visca, visqués)

- les formes en sc (i no en ixc o eix) de eixir (isqui, isqueres, &; isqués, isquesses, &.)
- l'imperatiu de haure (no auxiliar): heu, haquem, haveu [cf. SG: hages, jas; havem; haveu, heu, jau]
- diverses formes de oir que encarnaven la solució no velaritzada (ind.pres.lâp.s. oiq; subj.pres. oja, oges, &; imperat.lâp.pl. ogem)
- la lâp.s. de l'ind.pres. de voler no velaritzada (vull, amb exclusió de vullic)

b) En els pocs casos en què en la 3ª edició de Salvador s'havia optat per una forma única diferent de la forma única presentada per Sanchis Guarner, Valor recollia la de Salvador:

- [del verb eixir] ind.pres.lâp.s. isc [SG: ixc]; subj.pres. isca, isques, & [SG: ixca, ixques, &.]
- [del verb haure (no aux.)] subj.pres. haqa, & [SG: haja, &, sense distingir-lo de haver auxiliar]

c) Gairebé sempre que en la 3ª ed. de Salvador es mantenien els doblats donats per Sanchis Guarner, Valor també els mantenia, però sovint assumint els petits matisos diferencials de prevalència propis de la primera de les dites posicions:

Verb	Valor	Sanchis Guarner / Salvador (3ª ed.)
VALDRE	inf. <u>valdre</u> o <u>valer</u>	SG, Salv: <u>valer</u> (<u>valdre</u>)
SOLDRE	inf. <u>soldre</u> o <u>soler</u>	SG, Salv: <u>soler</u> (<u>soldre</u>)
RIURE	part. <u>rist</u> o <u>riqut</u>	SG, Salv: =
COURE	part. <u>cuit</u> o <u>coqut</u>	SG, Salv: =
DUR	3ªp.s.ind.pres. <u>du</u> o <u>duu</u> (<u>du</u> , "més usada")	SG: <u>du</u> i <u>duu</u> ; Salv: <u>du</u> (<u>duu</u>)
	2ªp.s.imper. <u>du</u> s o <u>du</u>	SG, Salv: =
FER	lâp.s.ind.pres. <u>faiq</u> o <u>faq</u>	SG: <u>faq</u> o <u>faiq</u> ; Salv: <u>faiq</u> (<u>faq</u>)
TENIR	inf. <u>tenir</u> o <u>tindre</u> (<u>tindre</u> , "no literari")	SG: <u>tindre</u> o <u>tenir</u> ; Salv: <u>tenir</u> (o <u>tindre</u>)
VENIR	inf. <u>venir</u> o <u>vindre</u> (<u>vindre</u> , "no literari")	SG: <u>vindre</u> o <u>venir</u> ; Salv: <u>venir</u> (o <u>vindre</u>)
MORIR	lâp.s.ind.pres. <u>muir</u> (+Nota 19, p.253: "Hi ha també la forma <u>morc</u> , molt emprada al P.V.")	SG: <u>muir</u> o <u>morc</u> ; Salv: <u>muir</u> (o <u>morc</u>)
	subj.pres. <u>muira</u> , <u>muires</u> ,... (+Nota 20, p.253: "Hi ha les formes molt emprades al P.V. i també a les Balears <u>morqa</u> , <u>morques</u> ,...")	SG, Salv: <u>muira</u> , <u>muires</u> ,... o <u>morqa</u> , <u>morques</u> ,...
	2ªp.s.imper. <u>muir</u> o <u>mor</u>	SG: =; Salv: <u>muir</u> (o <u>mor</u>)

Nota: «SG, Salv: =» significa que SG i Salv tenien una posició idèntica a la indicada en la columna de l'esquerra.
 *SG: => significa que la posició de SG coincidia amb la indicada en la columna de l'esquerra.

d) En un cas, molt poc significatiu, en què en la 3ª edició de Salvador s'acceptaven dues variants en comptes de la forma única considerada per Sanchis Guarner, Valor també feia seva la primera solució. Ens referim a l'acceptació dels participis del verb raure, ras i ragut [S.Guarner, només ras].

e) En un nombre considerable de casos Valor optava per propostes diferents tant de les de Sanchis Guarner com de les que figuraven en la 3ª edició de Salvador. Vegem-ho:

Verb	Valor	Sanchis Guarner / Salvador (3ª ed.)
CAURE	ger. <u>caient</u>	SG, Salv: <u>caent</u>
DIR	ind.imperf. <u>deia</u> , <u>deies</u> ,...	SG: <u>dia</u> i <u>deia</u> , etc.; Salv: <u>deia</u> (<u>dia</u>), etc.
	2ªp.s.imper. <u>diques</u>	SG: <u>diques</u> i <u>dis</u> ; Salv: <u>diques</u> (<u>dis</u>)
ESCRIURE	ind.perf. <u>escrivi</u> , <u>escrivires</u> ,...	SG: <u>escriquí</u> i <u>escriví</u> , etc.; Salv: <u>escriví</u> i <u>escriquí</u> , etc.

Verb	Valor	Sanchis Guarner / Salvador (3ª ed.)
TENIR ESTAR	2ªp.pl.imper. <u>teniu</u> o <u>tingueu</u> imp. <u>estiques</u> o <u>està</u> , <u>estiquem</u> , <u>estiqueu</u>	S6: <u>teniu</u> [tingau, poc rec.]; Salv: <u>teniu</u> S6, Salv: <u>està</u> , <u>estem</u> , <u>esteu</u> i <u>estiques</u> , <u>estiquem</u> , <u>estiqueu</u>
CABRE	subj.pres. <u>càpia</u> , <u>càpies</u> ,... (+Nota 17,p.253: "Hi ha les formes també literàries <u>càpiga</u> ,etc.")	S6, Salv: <u>càpia</u> , <u>càpies</u> ,...
PODER SABER	imper.: "Aquest verb manca d'imperatiu" subj.pres. <u>sàpia</u> , <u>sàpies</u> ,... (+Nota 21,p.253: "Hi ha les formes també literàries <u>sàpiga</u> ,etc.")	S6, Salv: <u>puques</u> , <u>puquem</u> , <u>puqueu</u> S6, Salv: <u>sàpia</u> , <u>sàpies</u> ,...
VEURE	inf. <u>veure</u> ger. <u>veient</u> † subj.imperf.[s] <u>veies</u> , <u>veïesses</u> ,...	S6: <u>veure</u> o <u>vore</u> ; Salv: <u>veure</u> (o <u>vore</u>) S6, Salv: <u>veent</u> S6, Salv: <u>veés</u> , <u>veïesses</u> ,...
	3ªp.s.ind.perf. <u>viu</u> (<u>vèu</u> , només en la llista de mots amb accent diacrític)	S6: <u>vèu</u> i <u>viu</u> ; Salv: <u>vèu</u>
VOLER	subj.pres. <u>vulga</u> , <u>vulques</u> ,... (+Nota 23,p.253: "Les formes dialectals <u>vulga</u> , etc. no són gens recomanables") imper. <u>vulques</u> , <u>vulquem</u> , <u>vulqueu</u>	S6, Salv: <u>vullga</u> , <u>vullques</u> ,... S6, Salv: <u>vullques</u> , <u>vullquem</u> , <u>vulqueu</u>

†La forma veient no figurava materialment en el paradigma de referència [cf.p.251], a causa d'un error tipogràfic.

Entre els casos consignats en aquesta taula potser caldria subratllar, pel seu caràcter emblemàtic, el de l'opció favorable a veure com a única forma literària admissible. L'opció exclusiva a favor d'escriví, escrivires, &., d'una altra banda, sembla que s'hauria d'assignar, tenint en compte quina era la darrera posició de Fabra sobre la qüestió [cf. Gramàtica 1956, \$61], a una certa tendència purista de l'autor. Notem, en relació amb aquest punt, que en optar també, d'una manera coherent, a favor de l'imperfet de subjuntiu escrivis, escrivisses, &., com a solució única, Valor coincidia excepcionalment amb una opció de Sanchis Guarner no compartida per la 3ª edició de Salvador (on era admès, junt amb l'esmentat, l'imperfet escrigués, &.). Assenyalem, encara, que l'admissió dels presents de subjuntiu càpiga, & i sàpiga, &., per bé que fos feta en nota, corresponia al principi d'inclusió tantes vegades esmentat.

f) Com acabem d'apuntar, els casos en què els paradigmes de Valor s'acordaven amb els de Sanchis Guarner en contra dels de la 3ª edició de Salvador eren excepcionals i molt poc rellevants. Un altre exemple a més de l'indicat en l'apartat anterior, era el de l'acceptació, per al verb omplir, de les dues formes participials omplit i omplert (a Salvador, 3ªed., només hi figurava omplert).

3. La morfologia no verbal

La circumstància que els continguts d'estricta gramàtica del llibre de Valor s'organitzessin en una part de Morfologia i en una de Sintaxi notablement ben diferenciades (l'autor tenia l'habilitat de distribuir aquests continguts entre les dues parts d'una manera clara, i sense caure en reiteracions), ens ha conduït a dividir la resta de l'exposició, havent ja tractat de la morfologia verbal, en aquest \$3, dedicat a la morfologia no verbal, i en un \$4 dedicat a la sintaxi, exactament el mateix procediment que hem seguit, per referència a la Gramàtica de Salvador, en el Cap. XII.

Exceptuant, precisament, els que versaven sobre el verb (així com els dedicats al nom i a l'adjectiu qualificatiu), els temes o lliçons de Morfologia de la Gramàtica de Valor s'estructuraven seguint un principi expositiu molt simple i entenedor: 1º) s'iniciaven amb la consignació despallada d'una llista, en principi completa, de les formes corresponents a la categoria considerada; 2º) després destinaven un paràgraf sencer a exemplificar generosament l'ús de tots els ítems prèviament censats; 3º) conclouïen, finalment, amb un paràgraf on es recollien un bon nombre d'observacions relatives a alguns d'aquests ítems, i concretament als que, des de la perspectiva de l'autor, presentaven alguna mena de dificultat o precisaven d'algun aclariment. No cal dir que és en aquestes observacions on, primordialment, s'ha centrat la nostra atenció.

Paral·lelament al procediment seguit en el Cap. XII, dividirem l'exposició en quatre apartats, d'acord amb una classificació categorial convencional. En cada apartat hi figurarà una taula a tres columnes, on recollirem les qüestions que ens han semblat dignes d'esment, d'acord amb el nostre criteri genèric de prestar atenció als punts de possible conflictivitat normativa, no necessàriament relacionats (per bé que en el cas que ens ocupa hi estiguin molt sovint) amb la diferència específica valenciana. En la primera de les tres columnes de cada taula donarem les referències del llibre de Valor; en la segona, una formulació respectuosa, a vegades literal, de les formulacions de l'autor; en la tercera, algunes observacions sobre aquestes formulacions, sovint basades en una comparació amb les homòlogues d'altres autors valencians, i en tot cas generalment encaminades a situar la singularitat de l'aportació de Valor en un marc històric global.

3.1. Qüestions de morfologia nominal

Tant en l'exposició sobre els noms substantius (temes 33-35) com en l'exposició sobre els adjectius qualificatius (temes 37-40) Valor dedicava una primera lliçó a establir subclassificacions (temes 33 i 37) i les dues lliçons següents a la formació del femení (temes 34 i 38) i a la formació del plural (temes 35 i 39). La quarta lliçó sobre els qualificatius (tema 40) anava exclusivament dedicada, amb un deteniment inusual en els manuals fabrístes, a la noció de grau de l'adjectiu.

En la taula d'aquest apartat ens limitarem a recollir tres qüestions relatives als substantius (del tema 35) i cinc qüestions relatives als qualificatius (dels temes 37, 39 i 40).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
584.9	Els substantius terminats en <u>sc</u> , <u>st</u> , <u>xt</u> o <u>iq</u> formen el plural indistintament en <u>s</u> o en <u>os</u> . (1)	Formulació coincident amb la de Salvador, pel fet d'enunciar la doble opció sense expressió de preferibilitat.
584.11	Certs substantius terminats en e àtona, com <u>ase</u> , <u>home</u> , <u>marqe</u> , <u>terme</u> , <u>verqe</u> , a part dels plurals amb sols <u>s</u> final, també formen plural amb <u>ns</u> , on reapareix la <u>n</u> etimològica. (2)	Formulació també coincident amb la de Salvador.

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	
585a	El plural de <u>tos</u> és <u>tosses</u> . (3)	Remarca inusitada (ni el D.O., ni el D.G.L.C., ni el D.C.V.B. donen precisions sobre la qüestió).
596a [+n.4,p.97]	<u>Coent</u> i <u>lluent</u> , consignats com a adjectius de dues terminacions (en una llista en què també figuraven <u>atent</u> , <u>cruent</u> , <u>irredent</u>). (4)	Posició heterodoxa, coincident amb la de S.Guarner [cf. G.V., §251e]. En la nota, Valor venia a justificar-la pel que fa a <u>lluent</u> , -a, dient que <u>lluenta</u> és d'ús general al P.V. i a bona part de la resta del domini, i que la usava Verdaquer en el "Canigó". Cap comentari específic sobre <u>coent</u> , -a.
596a [+n.5,p.97]	<u>Tranquil</u> té dues formes legítimes per al femení: <u>tranquila</u> i <u>tranquil·la</u> , aquesta darrera més d'acord amb l'etimologia del mot. (5)	Valor, d'acord amb la G.1918 [cf. §35], però també amb la G.1956 [cf. §29].
5102.4	<u>boig</u> , pl. <u>boigs</u> o <u>bojos</u> ; <u>roig</u> , pl. <u>roigs</u> o <u>rojós</u> ; <u>miq</u> , pl. <u>miqs</u> o <u>mitjos</u> ; <u>lleiq</u> , pl. <u>lleiqs</u> o <u>lletjos</u> . (6)	Posició coherent amb la de la qüestió 1.
5102.3,4	<u>orfe</u> , pl. <u>orfes</u> o <u>òrfens</u> ; <u>jove</u> , pl. <u>joves</u> o <u>jóvens</u> ; <u>verqe</u> , pl. <u>verques</u> o <u>vèrquens</u> . (7)	Posició coherent amb la de la qüestió 2.
5104 [+n.2 i 3, p.108]	<u>Major</u> i <u>menor</u> , referits a coses, solen ser substituïts sempre per <u>més gran</u> i <u>més petit</u> . Però, referits a persones, tenen preferència en la llengua parlada del P.V. sobre les perífrasis, cosa que ja s'observava en els clàssics. (8)	Observació específica de Valor (Fabra havia parlat de la preferència per les perífrasis sense distingir entre els dos casos [cf. G.1912, §112]).

a) Remarquem les dues qüestions en relació amb les quals Valor adoptava una posició específicament valenciana: la de la consideració de coent i lluent com a adjectius de dues terminacions, qüestió en què, anant en contra del que estableix el D.G.L.C., el nostre autor coincidia amb Sanchis Guarner (cf. qüestió 4), i la de l'observació sobre els usos de major i menor i de més gran i més petit (cf. qüestió 8).

b) Assenyallem, també, la coincidència del tractament de l'autor amb el de Salvador en les qüestions relatives als casos de doble plural optatiu, un tractament que es caracteritzava pel fet de no entrar en cap mena de valoració preferencial (cf. qüestions 1, 2, 6 i 7).

c) La curiosa, per inusitada, observació sobre el plural de tos (cf. qüestió 3) sembla que s'ha d'atribuir a un cert vessant minuciós, en aquest cas no reprimit, de l'esperit de l'autor. Algú podria advertir que, de fet, el mot en qüestió no es pluralitza mai, però això no treu que en el sistema existeixi la corresponent solució.

3.2. Qüestions sobre l'article, els determinants i els pronoms

En la taula d'aquest apartat es consignaran dues qüestions relatives a l'article (tema 36), catorze qüestions sobre els determinants (temes 41 a 47) i sis qüestions sobre els pronoms tòpics (temes 48, 51 i 52).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§89	L'article <u>la</u> no es redueix davant <u>una</u> (nom d'hora), <u>ira</u> i <u>host</u> , davant dels noms de lletres, i sempre que pugui originar-se confusió per homofonia [Ex.: <u>la</u> abadia, <u>la</u> anormalitat]. (9)	Fabra semblava reduir els casos de manteniment per evitar confusions per homofonia a mots amb el prefix <u>a</u> [cf. 6.1918, §27(52/72eds.)]. L'exemple <u>la</u> abadia (i l'extensió de la norma al seu cas) era, doncs, de collita pròpia de Valor.
Tema 36 [§§85-92]	[mancances remarcables] (10)	Ni en el tema 36, dedicat a l'article, ni en cap altre indret del llibre, Valor no es referia 10) a l'article personal (a dif. de S.Guarner i Salvador); 20) a l'article neutre (qüestió tractada per S.Guarner, però no per Salvador).
§108	Paradigma dels demostratius [masc. sing.]: <u>aquest</u> o <u>est/aqueix</u> o <u>eix/aquell</u> . "Les formes de la llengua literària són avui exclusivament <u>aquest</u> , <u>aqueix</u> i <u>aquell</u> [...]. Les reduïdes <u>est</u> i <u>eix</u> [...] tenen vida en el català occidental (inclòs en açò, parcialment, el valencià) en la llengua popular." (11)	El paradigma, idèntic al donat per Salvador. Però declarant exclusivament literaris <u>aquest</u> i <u>aqueix</u> Valor feia un pas que Salvador no havia fet. De <u>este</u> , <u>eixe</u> deia que són fruit de la pressió castellanitzant i, per tant, totalment rebutjables.
§111 [+n.22,p.111]	En el paradigma dels possessius tòpics, consignació exclusiva de les formes femenines amb <u>u</u> <u>meua</u> , <u>teua</u> , <u>seua</u> , &. Notícia, en nota, de l'existència de <u>meva</u> , <u>teva</u> , <u>seva</u> , &., "de gran ús en la llengua literària moderna". (12)	Remarquem que en aquest cas Valor no aplicava el principi d'inclusió en paradigma de les formes literàries no coincidents.
§115	<u>Llur</u> , consignat en el paradigma dels possessius àtons. En reconeixia el desús "en la parla col·loquial de quasi tot el domini"; deia que és molt usat, "per la seva utilitat evident", en la llengua literària moderna; el considerava "pràcticament indispensable en la prosa científica". (13)	També Sanchis Guarner era partidari decidit de l'ús de <u>llur</u> en la llengua literària [cf. <u>Gramàtica Valenciana</u> , §266].
§117 [+n.4,p.116]	Doblets en la llista dels cardinals: <u>desset</u> o <u>disset</u> ; <u>devuit</u> o <u>divuit</u> ; <u>denou</u> o <u>dinou</u> ; <u>seixanta</u> o <u>sixanta</u> . (14)	Notem que ni SG ni Salv. havien fet esment de <u>de</u> <u>uit</u> . En la nota Valor indicava que <u>desset</u> i <u>denou</u> es pronuncien com a mots plans en el P.V. (cosa que havia reflectit SG en les seves grafies). Com Salv., i a diferència de SG, Valor no consignava <u>uit</u> , <u>uitanta</u> , etc.
§117 [+n.6,p.116]	<u>Dues</u> , femení de <u>dos</u> . [En la nota s'indicava que <u>dues</u> ha caigut en desús "en part del català occidental (valencià inclòs)".] (15)	Valor afegia que "avui es restableix el seu ús regular en els textos literaris i, consegüentment, en la parla culta".
§118, Nota	A més dels ordinals en <u>-é</u> se solen emprar també, "sobretot en sentit substantiu", <u>quint</u> , <u>dècim</u> i <u>vigèsim</u> . També hi ha <u>mil·lèsim</u> , que té un ús més corrent que <u>milé</u> . (16)	S.Guarner també havia consignat <u>sext</u> , <u>sèptim</u> i <u>octau</u> .
§120	<u>Doble</u> , susceptible de ser usat com a quantificador d'adjectiu: <u>Açò és doble gran</u> . (17)	Ús recollit al <u>D.C.V.B.</u> , però no al <u>D.G.L.C.</u>

REFERÈNCIA	QUESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§121 [+§122,2a]	<u>Gaire, gaires</u> consignat en la llista dels quantitatius. En aquesta llista no hi figurava <u>manco</u> . (18)	Ni SG ni Salv. s'havien referit a <u>gaire</u> . <u>Manco</u> , consignat per SG i suprimit en la 3ªed. de Salv.
§121 [+§122,4a]	Llista de les locucions adjectives quantitatives: <u>un poc de, una mica de, un xic de, gota de, gens de, un munt de, un muntó de, una munió de, un grapat de, una malafi de, una colla de, un bram de, un requit-zell de, bona cosa de, etc.</u> (19)	La llista venia a coincidir amb la de la G.1956 [cf. §38f]. En aquesta, però, no hi figuraven <u>una malafi de, un bram de, bona cosa de</u> , locucions a les quals Valor dedicava observacions específiques.
§123	<u>Cap</u> , però no <u>ninquin</u> , consignat en la llista dels adjectius indefinits. (20)	Valor, d'acord amb Salvador, però no amb S.Guarner, que havia consignat les dues formes.
§123 [+§124,6a]	<u>Qualque, qualques</u> , i <u>mant, manta, mants, mantes</u> , consignats en la llista dels adjectius indefinits. (21)	No consignats per S.Guarner ni per Salvador. Notem que Valor no deia res sobre el caràcter arcaic de <u>qualque</u> [cf. G.1918, §69]. De <u>mant</u> deia que és d'ús molt restringit i únicament literari; i que s'usa generalment en singular, però també en plural.
§124,3a [+n.5,6, p.124]	<u>Mateix</u> : 19) No s'usa mai com a pronom, excepte en el cas que el <u>mateix</u> significa «la mateixa cosa». 20) *S'usa també si hom vol indicar (sobretot parlant d'éssers animats) que l'ésser anomenat pel substantiu intervé, contràriament al que sembla normal o corrent. Llavors, <u>mateix</u> es posposa. (22)	Valor feia veure que l'ús de <u>mateix</u> posposat equival al del cast. <u>propio</u> , i assenyalava que <u>propi</u> en cat. no pot ser usat com a adjectiu indefinit. (Amb això, de fet, esmenava la G.1918, que havia descrit l'ús de <u>mateix</u> posposat com a sinònim de <u>propi</u> [cf. G.1918, §69].)
§124,5a	Es dirà: <u>tots quatre amics l'abandonaren</u> i no: <u>tots els quatre amics l'abandonaren</u> . (23)	D'acord amb la Gramàtica pòstuma de Fabra [cf. G.1956, §36]
§126,2a [+n.4, p126]	En lloc de les expressions exclamatives <u>quant+N</u> o <u>que+N</u> pot usar-se (i és un ús preferible per la seva precisió) <u>quina de+N</u> (referit a éssers tangibles). Ex.: <u>Quina de neu queia aquella nit!</u> ; <u>Quina de cotxes s'ajuntaren en el passeig!</u> (24)	Aportació personal de Valor (l'ús de <u>quina de+N</u> , no consignat ni al D.G.L.C. ni al D.C.V.B.). En la nota observava que el castellà, en tal ocasió, feia ús de «qué de», "fórmula totalment aliena a la nostra solució".
§129	<u>Nosaltres</u> i <u>vosaltres</u> , consignats en el repertori dels pronoms personals forts, sense ser objecte de cap observació sobre variants dialectals. (25)	Diferència significativa respecte del tractament de S.Guarner, però també respecte del de Salvador.
§129	<u>Vós</u> , i <u>vosté, vostés</u> , merament consignats en el repertori dels pronoms personals forts. (26)	Valor no entrava a descriure l'ús d'aquests tractaments.
§135	Paradigma dels pronoms demostratius neutres: <u>açò/això/allò</u> . (27)	Valor fixava sense cap ambigüitat [cosa que també havia fet SG (cf. G.V. §305)] que <u>açò</u> i <u>això</u> han de ser usats com a formes oposades. Notem que Valor no es referia a <u>ço</u> : silenci coherent amb el de l'article neutre (cf. qüestió 10).
§138,5a	<u>Hom</u> és d'ús més aviat literari, de l'oratória, etc. S'empra preferentment per evitar equivocs (<u>S'ha mort molta perdiu enquany</u>); a voltes el seu ús és imprescindible, per evitar el xoc de dos <u>es</u> (<u>Hom s'avinqué fàcilment a un tracte així</u>). (28)	Valor, semblantment a S.Guarner [cf. G.V., §307], marcava una certa reticència sobre l'ús (o l'abús) de <u>hom</u> . Això a part, el seu text recollia la causuística de la G.1918 [cf. §70, 1ªed.]).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§138,6 ^a	Un <u>hom</u> pot ser substituït per <u>u</u> o <u>una</u> quan el sub- jecte parla d'ell mateix. Ex.: <u>Un hom s'acovardeix</u> <u>ja de tot = U s'acovardeix ja de tot.</u> (29)	Notem que Valor, prèviament, havia consignat <u>u</u> o <u>un, una, uns, unes</u> en la llista d'adjectius determi- natius eventualment usables com a pronoms indefi- nits [cf. §137]. Quant a l'ús de <u>u</u> o <u>una</u> per <u>un</u> <u>hom</u> , Valor potser havia tingut present Badia [cf. Gramàtica catalana, §275.2e], que tanmateix parlava de <u>un</u> , i no de <u>u</u> . (S.Guarner, que no es referia a l'ús de <u>un hom</u> , es referia en canvi a l'ús de <u>un</u> (no de <u>u</u>) en exemples com <u>Quan un té interès, ho</u> <u>fa</u> [cf. G.V. §307].)
§138,1 ^a i 2 ^a	<u>Cadascú</u> = distributiu universal / <u>Cadascun</u> o <u>cada</u> <u>un</u> , distributiu limitat, referit a conjunt conegut. <u>Tothom</u> = col·lectiu universal / <u>Tots</u> = col·lectiu referit a conjunt conegut. (30)	Aclariments conceptualment precisos, introbables en altres autors. (S.Guarner, p.ex., donava <u>cadascú</u> com a variant de <u>cada un</u> [cf. G.V., §307].) Notem, per una altra banda, que Valor no es referia al desús de <u>tothom</u> en valencià parlat, cosa que sí que havia fet S.Guarner [cf. G.V., §307].

a) En la taula es contemplen un bon nombre de qüestions en què Valor optava per un decidit tractament unificador. Ens referim a:

- la consideració de aquest i aqueix com a formes exclusivament literàries (cf. qüestió 11)
- el comentari sobre el restabliment d'ús de dues (cf. qüestió 15)
- la consignació de gaire, a la qual l'autor afegia una detallada descripció dels seus usos (cf. qüestió 18)
- la consignació de nosaltres, vosaltres (i també de altre, no censada en la taula [cf. §123]), no acompanyada de cap comentari sobre l'existència de nosatres, vosatres o d'altres variants dialectals (cf. qüestió 25)
- la consignació de tothom, sense cap comentari sobre el seu desús en valencià parlat (cf. qüestió 30)
- les omissions de referència a uit, uitanta, etc. (cf. qüestió 14), a manco (cf. qüestió 18) i a ninquin (cf. qüestió 20)

b) La taula també ofereix alguns exemples significatius de consignació de solucions normalment omeses, o desconegudes, pels gramàtics del Principat, i que Valor devia considerar dignes de figurar en la llengua literària comuna. Ens referim a:

- la consignació de l'ús adverbial de dobte com a quantificador d'adjectiu (cf. qüestió 17)
- l'admissió, en la llista de locucions quantitatives modificadores de nom, d'ítems com una mala fi de (o una mala fi de, amb vacil·lació ortogràfica), un bram de, bona cosa de (cf. qüestió 19)
- la consignació de la locució exclamativa quina de+N (cf. qüestió 24)

c) De fet, en el camp de les qüestions contemplades per la taula, els únics ítems en relació amb els quals es feia esment de l'existència de doblats amb formes del català literari del Principat eren els possessius femenins amb u i els cardinals desset, de-vuit, denou i sixanta. Notem que, en aquests escassos casos, podien distingir-se tres menes de tractament: 10) meua, teua, seua, &., eren donades com d'ús obligatori (i, de fet, es donava a entendre que eren formes literàries de més pes que no pas les corresponents formes analògiques amb y); 20) les formes desset, de-vuit i denou eren donades com d'ús preferencial, però no obligatori, en el valencià literari; 30) sixanta era donada com a variant segona, i per tant no preferible a seixanta, en el valencià literari.

A aquests casos caldria afegir el de l'ús de u com a pronom indefinit equivalent a un hom, un ús que podríem entendre que l'autor considerava preferencial, en valencià, respecte del corresponent ús de un, per les raons adduïdes en la taula (cf. qüestió 29):

d) Segurament no és casual que l'únic punt dels considerats en la taula en què Valor no feia seu un plantejament unitari consistís en una omissió: ens referim al fet que no fes cap consideració sobre l'ús literari de l'article personal (cf. qüestió 10). Com que, des de la seva perspectiva, el que sembla coherent és que hagués trobat la manera de referir-se a la qüestió (com havien fet Sanchis Guarner i Salvador), potser caldria considerar la dita omisió com un simple oblit.

e) A diferència de Sanchis Guarner i de Salvador, Valor consignava solucions arcaïtzants com qualque i mant, no sempre recollides en els manuals pedagògics d'autors del Principat (cf. qüestió 21). Podria dir-se que, en aquest aspecte, la posició del nostre autor era conservadora.

f) Valor coincidia, en canvi, amb Sanchis Guarner, en l'apreciació que li mereixien els usos de dos arcaïsmes tan consagrats literàriament com llur i hom: una valoració molt favorable l'ús del primer (cf. qüestió 13), i una certa reserva l'ús del segon (cf. qüestió 28).

g) Remarquem els dos casos consignats en la taula en què Valor, potser sense proposar-s'ho, es veia conduït a esmenar, amb raó o sense, posicions d'il·lustres predecessors. Ens referim, 19) a la indicació (cf. qüestió 22) que propí no pot ser usat com a adjectiu indefinit -presa de posició rigorista, contrària a un ús perfectament admès per Fabra (cf., p.ex., la veu «propí pròpia» del D.G.L.C.)-; 20) a la notable precisió donada (cf. qüestió 30) sobre la diferència de valor entre cadascú i cadascun o cada un.

3.3. Qüestions sobre els adverbis i les preposicions fortes

En la taula d'aquest apartat es consignaran vuit qüestions relatives als adverbis de lloc (tema 63), sis qüestions relatives als adverbis de temps (tema 64), tres qüestions relatives als adverbis de manera (tema 65), dues qüestions relatives als adverbis de quantitat (tema 66) i tres qüestions relatives a les preposicions tòniques (tema 69).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§165 [+n.3,p.169]	Els escriptors valencians no tenen per què abandonar l'ús de <u>avant</u> i <u>arrere</u> o <u>enrere</u> pel de <u>endavant</u> i <u>endarrere</u> , que són "més aviat dialectals" i quasi desconeguts en la llengua antiga. (31)	Exemple característic de l'actitud de Valor en contra de la imposició com a solucions literàries comunes de variants dialectals orientals no usades en la llengua clàssica.
§165 [+n.3,p.169]	En el català oriental <u>rere</u> , <u>darrere</u> i <u>endarrere</u> són escrits a tort <u>rera</u> , <u>darrera</u> i <u>endarrera</u> , formes que no corresponen a llurs etimologies: «retro» i «de ad retro». (32)	Posició més radical, i justificació més completa, que les homòlogues de S. Guarner [cf. <u>E.V.</u> , §323].

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§166,1ª	A <u>on</u> té el mateix significat que <u>on</u> en totes les avinenteses, bé sigui usat com a adverbi de lloc, bé com a adverbi de direcció. (33)	La G.1918 [cf.§99] havia declarat "en general, preferibles" els usos sense <u>a</u> .
§166,2ª [+n.4,p.169]	Paradigma dels adverbis de lloc demostratius: <u>ací/aquí/allà</u> o <u>allí</u> . 1ª. <u>Allí</u> , menys usat que <u>allà</u> en la llengua literària, "dóna un matis emfàtic a l'oració, i el seu ús relatiu suposa una determinació locativa explícita anterior. Ex.: <u>Vés allà corrents; allí no trobaràs res = no hi trobaràs res.</u> " 2ª. <u>Ací</u> , perdut en cat. oriental i especialment en barceloní, probablement per influència castellana. <u>Aquí</u> , perdut en gran part del valencià parlat; hom els substitueix pel castellanisme «ahí». (34)	1ª) La caracterització de <u>allí</u> , discutible (la donada per S.Guarner [cf.G.V.,§323] era, segurament, més pertinent), semblava ser estrictament original de Valor. 2ª) Valor era un partidari decidit del restabliment d'un sistema amb tres posicions deictiques. Notem que en el comentari sobre els desusos respectius de <u>ací</u> i <u>aquí</u> podia llegir-se: "Aquests empobriments, cal combatre'ls per mitjà de l'ensenyament escolar i una difusió massiva de les formes correctes."
§166,3ª [+n.5,p.169]	<u>Pertot</u> té un ús exclusivament literari a Barcelona, però en el País Valencià és absolutament popular. (35)	Valor declarava treure de Badia [cf.Gramàtica catalana,§229.1e] la informació sobre el caràcter literari de <u>pertot</u> a Barcelona. En tot cas, el sentit de la seva intervenció era clar: l'ús d'aquesta forma no té res d'artificial.
§166,4ª	<u>Enlloc</u> , descrit com a susceptible de ser usat, també, en proposicions declaratives afirmatives (Ex.: <u>Jo he vist enlloc (=en algun lloc) aquesta persona</u>). (36)	Es tractava, si no errem, d'una aportació sense precedents. En relació amb la qüestió notem, 1ª) que el D.C.V.B. (semblantment al D.G.L.C.) descriu <u>enlloc</u> com a sinònim de <u>a cap banda</u> ; 2ª) que Sanchis Guarner no solament no mencionava la forma en el repertori dels adv.locatius [cf.G.V.,§324], sinó que, en tractar de l'ús de <u>no</u> en construcció amb <u>cap, res, ningú</u> , etc., també s'estalviava d'incloure-la en la llista d'aquests mots.
§166,5ª	<u>Onsevolga</u> , per bé que usat de tant en tant an alguna comarca valenciana, resulta arcaic, com <u>onsevulla</u> . <u>Onsevol</u> , en canvi, té plena vitalitat. (37)	<u>Onsevol</u> , no mencionat a la G.1918, ni al D.G.L.C., ni per S.Guarner a la G.V. Notem que en la veu «onsevol» del D.C.V.B. un dels tres exemples censats és, precisament, d'una obra literària de Valor
§166,6ª [+n.7,p.169]	<u>Lluny</u> , consignat entre els adverbis locatius que admeten de construir-se amb <u>a</u> anteposada. Ex.: <u>El xalet de Bernat és més a lluny del que sembla</u> . (38)	La G.1918 [cf.§99] havia negat aquesta possibilitat, no contemplada al D.C.V.B. ni per S.Guarner, però sí a la Gramàtica de Moll. En la nota Valor deia que l'ús de <u>a lluny</u> , com el de <u>a prop</u> , és corrent en el valencià meridional on "curiosament, es considera un tret del parlar rural".
§167	<u>Avui</u> i <u>hui</u> , consignats com a variants equivalents, en aquest ordre, en la llista dels adverbis de temps. (39)	Valor no afegia cap comentari sobre l'ús de <u>hui</u> . (S.Guarner, que consignava <u>hui</u> en primer lloc, li dedicava una específica recomanació d'ús literari [cf.G.V.,§324]).
§167 [+n.4,p.174]	<u>Foscantet</u> , consignat en la llista de locucions temporals. En la nota es reconeixia que té caràcter col.loquial, però se'n justificava la inclusió per la seva gran vitalitat, sobretot al valencià meridional. (40)	Valor no consignava, en canvi, <u>a boqueta nit</u> (que a diferència de <u>foscantet</u> figurava en les corresponents llistes de Salvador i de S.Guarner).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§168,2a	<u>Prompte</u> , <u>aviat</u> i <u>prest</u> , sinònims. En sentit figurat, s'empra preferentment <u>aviat</u> ; <u>més aviat</u> . Però al P.V. s'usa la locució arcaica <u>més aïnes</u> , que cal usar també en la llengua literària; també es diu <u>més prompte</u> en el mateix sentit. (41)	S.Guarner ometia <u>aviat</u> i <u>prest</u> [cf. G.V., §324]. No es referia, tampoc, a <u>més aïnes</u> , però sí a <u>aïna</u> , que considerava "forma arcaica i dialectal, poc recomanable" [cf. G.V., §326]. Notem que <u>més aïnes</u> tampoc no figura al D.C.V.B. (que només parla de <u>aïnes</u>).
§168,5a [+n.5,p.174]	<u>A la tarda</u> significa pròpiament «en les primeres hores de la vesprada». <u>Tarda</u> , castellanisme molt arrelat en la llengua viva del Principat i que ha passat copiosament a la literatura. Com a designació de «en acabant de dinar» "pot tenir una lleu justificació". (42)	Exemple característic de l'actitud vigilant de Valor sobre els defectes imposats per la llengua literària del Principat. Notem que S.Guarner havia evitat de referir-se a <u>a la tarda</u> [cf. G.V., §324].
§168,6a	<u>Després-ahir</u> i <u>després-demà</u> , molt recomanables en la llengua literària. <u>Abans d'ahir</u> i <u>demà passat</u> , de gran arrelament en literatura com a conseqüència de ser d'ús general en barceloní, presenten tot l'aspecte de calcs del castellà. (43)	Un altre exemple de l'actitud en contra dels abusos del centralisme barceloní. Notem que S.Guarner havia donat <u>abans d'ahir</u> com a sinònim de <u>despusahir</u> , sense més comentaris [cf. G.V., §324].
§168,8a	<u>Un camí</u> , <u>un pic</u> i <u>un «cop»</u> (forma dialectal del català oriental, pel correcte <u>colp</u>), sinònims populars de <u>una vegada</u> , <u>una volta</u> , i sols recomanables en escrits de caire col.loquial. (44)	Encara un altre exemple de denúncia d'usos dialectals barcelonins imposats com a literaris. Remarquem que Valor afegia: "Tanmateix, avui dia, a Barcelona, s'usa «cop» de tal manera, que està arraconant els correctes i clàssics <u>vegada</u> i <u>volta</u> ".
§171	[Expressions consignades en la llista de locucions adverbials de manera:] <u>més aïnes</u> o <u>més aviat</u> ; <u>a bondó</u> ; <u>al sa</u> i <u>al pla</u> ; <u>en un bell en sec</u> o <u>en un no res</u> . (45)	De les esmentades, S.Guarner havia consignat, només, <u>a bondó</u> (com a quantitativa, i qualificant-la de dialectal i només admissible en escrits de tipus popular [cf. G.V., §325]), i <u>al sa</u> i <u>al pla</u> (també restringida a escrits populars [cf. G.V., §326]).
§173,4a [+n.2,p.180]	<u>Debades</u> és adverbí d'ús popular en el P.V., i sols literari a Barcelona. Sinònim perfecte de <u>en va</u> . Actualment, s'usa com a sinònim de <u>de franc</u> , encara que és preferible aquesta segona expressió. (46)	S.Guarner el donava com a sinònim de <u>gratis</u> i recomanava d'usar-lo amb el significat de «inútilment» que tenia en la llengua clàssica [cf. G.V., §326].
§173,8a	<u>Dempeus</u> equival exactament a <u>de peus</u> , que és la forma usada en el P.V. i té una gran tradició literària. (47)	S.Guarner només havia donat <u>dempeus</u> , descrit com a sinònim de <u>a peu dret</u> [cf. G.V., §326].
§175,4a	<u>Bastant</u> [=en quantitat regular], que no és sinònim de <u>prou</u> [=en quantitat suficient], ha d'usar-se amb precisió, apartant-lo de la significació de «suficient» que no li correspon. (48)	Valor corregia, de fet, S.Guarner, que havia introduït <u>bastant</u> com a sinònim de <u>prou</u> [cf. G.V., §325]. (S.Guarner havia observat, cosa que evitava de fer Valor, que <u>bastant</u> té poca vitalitat al P.V.)
§175,5a	<u>Quasi</u> i <u>gairebé</u> són perfectament sinònims, i tots dos poden ser usats en literatura. <u>Quasi</u> admet l'addició de <u>bé</u> com a forma reforçada. (49)	S.Guarner havia ignorat <u>gairebé</u> , i denunciava la introducció de <u>casi</u> en la llengua oral [cf. G.V., §325], cosa que no feia Valor.
§185	Els adverbis <u>damunt</u> , <u>davall</u> , <u>dins</u> , <u>davant</u> i <u>darrere</u> poden ser usats prepositivament seguits de la preposició <u>de</u> , encara que aquesta construcció es considera menys genuïna. (50)	La consideració de "menys genuïna" a què al·ludia Valor devia provenir d'una apreciació de Fabra [cf. G.1918, §124 (1ª ed.)] que, com hem assenyalat, aquest va abandonar (també, en l'escriptura) en les darreres edicions de la G.1918.

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§187,2ª	<u>Vers</u> i <u>envers</u> , d'ús preferentment literari i molt freqüent en poesia. En canvi <u>devers</u> (moltes vegades escrit <u>devés</u> i sempre pronunciada així) és preposició d'ús sovintejat i popular en moltes comarques valencianes amb el significat correcte de «direcció aproximada», tant en sentit propi com en sentit figurat. (51)	Diferència de tractament respecte de S.Guarner, que considerava indistintament desusades les tres formes, per bé que recomanables en la llengua literària [cf. G.V., §351]. Notem que Valor acceptava l'escriptura <u>devés</u> , com a variant secundària.
§187,4ª	<u>Baix</u> no pot usar-se (ni s'usa popularment) com a preposició. <u>Sota</u> ha caigut modernament en desús al P.V., però en canvi manté plena vitalitat el seu sinònim <u>davall</u> (52).	Tractament equivalent al de S.Guarner [cf. G.V., §351].

a) La taula ofereix un nombre considerable d'exemples de preses de posició en contra de l'admissió com a solucions literàries comunes de variants usades en la llengua literària del Principat. A vegades es tractava de dialectalismes sense tradició clàssica, com ara endavant i endarrere (cf. qüestió 31) o un cop (cf. qüestió 44), i a vegades de castellanismes, com a la tarda (cf. qüestió 42), o de calcs del castellà, com abans d'ahir i demà passat (cf. qüestió 43). També podia tractar-se de, diguem-ne, dialectalismes ortogràfics, com rera, darrera i endarrera (cf. qüestió 32).

b) Una altra mena de posició característica de l'autor exemplificada en la taula era la consistent a assenyalar que determinades formes que per al català del Principat tenen un caràcter exclusivament literari, en valencià són usades correntment. Tal era el cas de pertot (cf. qüestió 36), de debadades (cf. qüestió 46) i també, d'alguna manera, de devers (cf. qüestió 51). Un cas emparentable era el del doblet dempeus/de peus (cf. qüestió 47).

c) La taula també ofereix alguns exemples d'aportacions originals, en sentit fort, de Valor: una qualitat remarcable, per bé que se situés dintre d'uns límits discrets. Ens referim a casos com el de la indicació que enlloc pot ser usat, en sentit positiu, en construccions declaratives afirmatives (cf. qüestió 36), o el de la consignació de onsevol (cf. qüestió 37), posicions que, si no anem errats, tenien com a base l'experiència personal del nostre autor. Potser caldria incloure en aquesta categoria l'observació sobre l'ús de més aïnes (cf. qüestió 41).

d) Notem, en relació amb la important qüestió dels adverbis locatius ací i aquí (cf. qüestió 34), que la decidida posició a favor d'un ús deíctic diferenciat dels dos ítems anava acompanyada d'una proposta pedagògica unitària, amb accions complementàries al País Valencià i al Principat.

e) En un marc de discrepàncies de detall, relativament freqüents, amb les posicions de Sanchis Guarner, a vegades Valor arribava a esmenar, no cal dir que sense dir-ho, aquest autor. El cas més clar era, al nostre entendre, el de la intervenció sobre la diferència de sentit entre bastant i prou (cf. qüestió 48).

f) Remarquem, encara, que en la referència als usos prepositius, amb i sense de, d'adverbis locatius com damunt, davall, davant, darrere, etc. (cf. qüestió 50), Valor es deixava endur per una valoració de tremp fabrista d'alguna manera desautoritzada pel mateix Fabra que, possiblement, havia recollit de Badia [cf. Gramàtica catalana, §248.1], autor que en força ocasions donava proves de seguir de prop.

3.4. Qüestions sobre les conjuncions

En aquest apartat ens limitarem a donar, sense afegir més comentaris, una taula en què es consignaran quatre qüestions sobre les conjuncions coordinants (tema 70) i dues qüestions sobre les conjuncions subordinants (tema 71), encara que, de fet, la qüestió 54 es relaciona amb tots dos temes esmentats.

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§191	<u>Però</u> (però no <u>emperò</u>) i <u>això no obstant</u> , consignades en la llista de les principals conjuncions adversatives. En la dita llista no hi figurava la conjunció <u>ans</u> . (53)	Valor, en part més ortodox que S. Guarnier (que admetia <u>emperò</u> , així com l'ús conjuncional de <u>no obstant</u>), i en part menys (car SG incloïa <u>ans</u> en la seva llista) [cf. <u>G.V.</u> , §356].
§§193, 198	Repertori de les conjuncions causals coordinants: <u>car</u> , <u>perquè</u> , <u>que</u> . Repertori de les conjuncions causals subordinants: <u>ja que</u> , <u>vist que</u> , <u>com que</u> , <u>per tal com</u> , <u>perquè</u> , <u>puix</u> , <u>puix que</u> . (54)	Tant pel principi de classificació com pels ítems consignats en les dues llistes, Valor coincidia amb Marvà [cf. <u>Curs pràctic</u> , §§241b, 242f] i amb Badia [cf. <u>Gramàtica catalana</u> , §252.2 i 3], però no amb S. Guarnier, que considerava totes les causals subordinants i no mencionava <u>car</u> [cf. <u>G.V.</u> , §362].
§194, 6a	L'adverbi <u>així</u> s'usa sovint en compte de <u>doncs</u> , que, modernament, ha caigut en desús en la parla col·loquial del P.V., encara que s'empra de nou en la nostra llengua literària i s'ha conservat popularment en la resta del domini lingüístic. També s'usa amb valor afi a doncs la locució <u>per tant</u> . És important fer bé la distinció entre <u>doncs</u> , consecutiva, i <u>puix</u> , causal subordinant. (55)	En l'observació sobre els usos de <u>així</u> i de <u>per tant</u> , Valor podia haver tingut present Badia [cf. <u>Gramàtica catalana</u> , §251.4]. Valor afegia una exposició molt clara sobre la diferència d'ús de <u>puix</u> i de <u>doncs</u> , així com l'observació que, en castellà, <u>pués</u> té els dos sentits: un tractament, de fet, molt afi al de S. Guarnier [cf. <u>G.V.</u> , §357].
§194, 7a [+n.10, p.197]	La conjunció continuativa <u>ni tan sols</u> , contràriament al que s'esdevé en la parla popular de Barcelona, on es substitueix per <u>ni solament</u> , és habitual en la llengua parlada del P.V. (56)	La informació sobre el desús de <u>ni tan sols</u> a la parla de Barcelona, indicava que la treia de Badia [cf. <u>Gramàtica catalana</u> , §251.5].
§202, 1a	<u>Mentre que</u> , totalment sinònima de <u>mentre</u> , és d'ús corrent en el P.V. En canvi la forma «mentres» és incorrecta, per bé que sol usar-se popularment, tal vegada afavorida per influència de la castellana «mientras». (57)	Acord amb Salvador, i discrepància respecte de S. Guarnier, que admetia <u>mentres</u> i <u>mentres que</u> [cf. <u>G.V.</u> , §§361, 363].
§202, 2a	La locució temporal <u>tota vegada que</u> (<u>Vine a veure'm tota vegada que vulques = cada vegada que vulques</u>), no té res a veure amb la castellana «toda vez que», que es tradueix al castellà per les causals <u>ja que</u> , <u>per tal com</u> o <u>puix que</u> . (58)	S. Guarnier també havia denunciat l'ús causal de <u>tota vegada que</u> , però considerava condicional aquesta locució (<u>Li pagaré molt, tota vegada que treballe bé</u>) [cf. <u>G.V.</u> , §363].

4. La sintaxi

Els temes o lliçons de sintaxi del Curs mitjà de Valor se subdividien en dos grups ben diferenciats: el dels dedicats a la sintaxi de les categories, en què anaven consignats d'una manera ordenada un bon nombre de tòpics prescriptius fabrians (cf. temes 74-78); i el dels que versaven sobre sintaxi oracional (cf. temes 72-73 i 79-84). En els temes de sintaxi oracional Valor s'inspirava sovint en la Gramàtica de Badia, llibre que havia significat un intent de suplir les carències més manifestes de la tradició gramatical catalana en aquest camp. De fet, la majoria d'aquests temes no eren sinó una adaptació molt literal del text de Badia: ens referim particularment als temes 79-84, dedicats a classificar les oracions segons el triple criteri de l'estructura formal, de la relació lògica que expressen i de la "qualitat psicològica del predicat i del judici". (Aquí hauríem d'afegir que l'últim dels temes de la part de Morfologia dedicats al verb, el tema 61, que versava sobre la significació dels temps, també consistia clarament en una adaptació del que sobre la qüestió havia deixat dit Badia.)

La nostra exposició se centrarà exclusivament en qüestions de sintaxi de les categories, ja que tot el que podríem dir sobre els temes de sintaxi oracional és més propi que ho deixem per a l'anàlisi del llibre de Badia, en el Cap. XVI. Notem que, en més d'una ocasió, ens referirem a qüestions que Valor havia tractat en la part de Morfologia: encara que en el llibre la divisió entre Morfologia i Sintaxi estava en general força ben resolta, no deixava d'haver-hi les inevitables excepcions.

4.1. Qüestions sobre els determinants i els adverbis

En la taula d'aquest apartat recollirem quatre qüestions que, de fet, figuraven en la part de Morfologia, respectivament corresponents als temes 40, 41, 53 i 67.

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§105, 1a [+n.5,p.108] §122, 2a [+n.7,p.121]	10) <u>Gaire</u> , adequat per formar el superlatiu absolut en negacions, interrogacions i en expressions de dubte i de condició, com ho són <u>molt</u> o <u>força</u> en les afirmacions. 20) <u>Gaire</u> , substituïble per <u>massa</u> en les expressions negatives, forma que en tal cas deixa de significar «quantitat excessiva». Aquest ús de <u>massa</u> , preferible en tot cas al de <u>molt</u> , és viu al P.V. i en altres contrades, com l'Empordà (cf. el testimoni de certs diàlegs de Ruyra), i només deixaria de ser recomanable en cas de possible confusió dels dos significats d'aquest ítem. (1)	Detallada intervenció, motivada pel desús de <u>gaire</u> al P.V. En aquesta línia, Valor 10) es referia al seu ús en la llengua clàssica i al restabliment d'aquest ús per mitjà de l'ensenyament; 20) condemnava l'ús de <u>molt</u> en contextos no afirmatius; 30) declarava acceptable l'ús de <u>massa</u> en tals contextos, per salvar un ús alternatiu viu en el P.V. (Notem que de l'accepció de <u>massa</u> sinònim de <u>gaire</u> se'n dona compte, precisament amb un exemple de Ruyra, al <u>D.C.V.B.</u> ; S. Guarner, a la <u>G.V.</u> , no en deia res.)
§109 [+n.3,p.110]	El demostratiu es posposa quan el substantiu està determinat ja per l'article o un altre determinatiu. Aquest ús posposat no és recomanable si hi cap l'ordre normal. (2)	No hem sabut trobar cap precedent de la desrecomanació formulada per Valor.

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
5139,28 5140	Les expressions <u>Quants vénen?</u> , <u>Compta quants són</u> , que indiquen sempre persones, no s'han de confondre amb <u>Quants en vénen?</u> , <u>Compta quants en són</u> , on <u>quants</u> és adjectiu quantitatiu i no pronom, i on <u>en</u> reemplaça en sentit partitiu el nom, que es dona per conegut en una precedent expressió. (3)	Posició que, si no anem errats, era de collita pròpia. Segurament basada en una distinció teòrica apriorística i no recolzada en una veritable experiència lingüística (els valencians difícilment poden tenir intuïcions clares sobre els usos de <u>en</u>) desembocava en uns exemples (<u>Quants vénen?</u> -que també havia donat S.Guarner [cf.G.V., 5310]- i <u>Compta quants en són</u>) de molt dubtosa admissibilitat. La qüestió, segurament, no ha de resoldre's mitjançant la distinció pronom/adjectiu, si no atenent a la funció exercida pel quantitatiu.
5180	L'adverbi <u>no</u> ha de figurar en tota oració negativa que continga el verb si no és introduïda mitjançant la conjunció <u>ni</u> . Segons la regla, doncs, serien incorrectes oracions negatives com les que segueixen: «Cap dia vindré», «Res sap fer», «Ningú em saluda» [...], puix que <u>cap</u> , <u>res</u> , <u>ningú</u> , <u>en lloc</u> , <u>gens</u> i <u>en ma vida</u> (en sa vida, en nostra vida, etc.), no es consideren mots o expressions negatius si no van acompanyats de <u>no</u> . (4)	Formulació sil.lògica concisa, al servei d'una interpretació rigorista de la norma (que Valor no compartia amb S.Guarner [cf.G.V., 5331]). En un altre ordre de coses, notem que Valor, que sens dubte considerava <u>tampoc</u> mot negatiu en sentit propi, no l'inclouïa en la llista dels encapçalats per <u>cap</u> , amb la qual cosa deixava de pronunciar-se directament sobre si havia d'usar-se, o no, amb la partícula <u>no</u> .

a) Cadascuna en el seu registre, les tres primeres qüestions consignades en la taula il.lustren una característica important del llibre de Valor: la capacitat d'introduir observacions i tractaments gramaticals de collita pròpia, una capacitat no sempre motivada per la necessitat de prestar atenció a l'especificitat valenciana. És clar que, procedint així, l'autor corria algun risc (en la qüestió 3, per exemple, no sembla que estigués encertat), però també és cert que en general, gràcies a l'originalitat en el detall de què donava prova, el llibre tenia més interès lingüístic del que acostumen a tenir els manuals convencionals de nivell equivalent.

b) La qüestió 4, pel seu cantó, pot considerar-se un exemple del fet que Valor, en tractar els tòpics de l'ordenació fabriana, se situava sovint, com molts altres pedagogs, en posicions rigoristes. Però aquesta qüestió també il.lustra una altra característica del nostre autor: un cert gust per les formulacions concises, lògicament ben travades, en general coherents amb uns plantejaments pedagògics que confiaven d'una manera raonable en la normal intel.ligència del lector.

4.2. Qüestions sobre els pronoms febles

La primera de les qüestions recollides en la taula d'aquest apartat constituïa l'objecte únic del brevíssim tema 50 de la part de Morfologia. Les tres qüestions restants eren tractades en els temes 75 i 76 de la part de Sintaxi.

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§§133-4	En les combinacions binàries o ternàries, la regla és emprar el primer pronom, i el segon si són tres, en llur forma plena. Les excepcions a la regla són: 1ª. Com que els pronoms hi i ho són invariables, el feble que els precedesca, si no és invariable, ha de ser emprat en forma elidida. 2ª. Com que nos i vos no s'empren mai davant del verb o després de vocal normal final de verb, les formes que apareixen en aquests casos són <u>ens</u> , <u>'ns</u> i <u>us</u> , és a dir, no les plenes, sinó una de reforçada i una de reduïda. 3ª. La combinació de <u>el</u> i <u>en</u> , que dóna l' <u>en</u> . (5)	Amb aquesta formulació extremament concisa, a la qual només s'afegien uns pocs exemples il·lustratius, Valor despatxava rapidíssimament una qüestió que la majoria de manuals, ja des de la <u>Gramàtica</u> de l'Institut [cf. G. 1918, §§45-52], acostumaven a tractar donant una llarga descripció positiva de les combinacions efectivament existents. Era una opció pedagògica sorprenent, realment digna de ser tinguda en compte.
§214d [+n.3., p.213]	<u>Ho</u> és usat per reemplaçar un qualificatiu o un substantiu que fan de termes predicatius amb verbs no pronominals. Ex.: <u>Es creu que és molt sabut, i no ho és; És un gran home i no ho sembla; Aquell amb qui hem parlat, era el secretari o no ho era?</u> (En aquest cas de substantiu determinat per <u>el</u> , és més genuí l'ús del pronom feble masculí o femení corresponent: ...o no l'era? Un altre exemple: <u>¿Són les mestres d'Albalat de la Ribera o no les són?</u>) (6)	Notem amb quina peculiar acceptió es prenia la noció de «genuí», per introduir una disposició normativa sobre un ús que, precisament, poc té de genuí. Això a part, el text pot prendre's com a indicatiu de la reticència que li devia merèixer a Valor la norma sobre els usos predicatius de <u>el/la/els/les</u> .
§215g	El pronom <u>en</u> pot reemplaçar un substantiu que fa de complement d'un verb de sentit factitiu. Ex.: <u>El senyor Vila serà president; diuen que l'en no menen demà.</u> (7)	Aquest ús de <u>en</u> , censat en el D.G.L.C., no està recollit en cap altre manual dels que hem considerat.
§216bis,e	El pronom <u>hi</u> s'empra com a substitut de <u>li</u> en les combinacions amb els pronoms <u>el/la/els/les</u> . Aquesta construcció amb <u>hi</u> era ja usada pels clàssics del P.V., i avui persisteix en el Principat i Balears. És preferible en tot cas l'ús actual valencià de la construcció normal. (8)	Semblantment, S. Guarnier havia argumentat que la construcció, només viva dins el P.V. al Baix Maestrat, "cap perfectament en la llengua literària puix que era normal en el període clàssic" [cf. G.V., §295e].

a) Resulta realment sorprenent el tractament estrictament sintèctic donat per Valor a la qüestió de les combinacions de pronoms febles (cf. qüestió 5). Potser perquè l'autor opinava que la qüestió no ofereix problemes reals per als valencians, o potser perquè tenia consciència que des d'un punt de vista pedagògic els tractaments analítics convencionals són d'una eficàcia molt dubtosa, el cert és que la seva opció trencava els motllos establerts.

b) Respecte del tractament dels usos de el/la/els/les com a predicatius (cf. qüestió 6) pot dir-se, si la nostra interpretació és bona, que Valor compartia amb Salvador [cf. Salvador 1952, 1959, §357] una reticència sobre la norma que se sentia obligat a exposar. Recordem que Sanchis Guarnier, més decidit o menys disciplinat, havia optat senzillament per silenciar la dita norma.

c) Quant a la qüestió dels usos de hi per li en les combinacions amb els pronoms acusatius de 3ª persona, la posició de Valor venia a coincidir amb la dels seus predecessors valencians.

4.3. Qüestions sobre els verbs

En la taula d'aquest apartat, mantenint la mateixa proporció que en la de l'apartat anterior, consignarem una primera qüestió que Valor havia tractat en la part de Morfologia (en el tema 56, concretament) i tres qüestions més procedents de la part de Sintaxi (del tema 77, concretament).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§153f [+n.5,p.148]	El verb <u>ser</u> , en concurrència amb <u>haver</u> , es troba en la formació de temps composts d'alguns verbs intransitius (de moviment i fins de canvi d'estat), usos més o menys arcaïtzants mantinguts esporàdicament en la llengua moderna. Ex.: <u>Ell és nascut l'any 1960</u> ; <u>Mon pare ja fa anys que és mort</u> ; <u>A què som vinguets aci?</u> (9)	Valor aconseguia de dir en poques línies l'essencial sobre una qüestió que en la <u>Gramàtica</u> de l'Institut havia estat tractada d'una manera indecisa [cf. <u>G.</u> 1918, §93 (1ª ed. + 5ª/7ª eds.)]
§217a	Són pocs infinitius els que el nostre idioma ha substantivat, i és barbarisme prendre infinitius com a substantius si no han estat així consagrats per la nostra tradició lingüística. No direm, doncs, «el descansar», l'«eixir», el «fatigar-se» (<u>El descans és necessari</u> ; <u>Eixir [de casa] és saludable</u> ; <u>No és aconsellable de fatigar-se</u>). (10)	Un altre exemple de tractament concis i ponderat d'una qüestió que, segurament a causa de no haver estat contemplada per Fabra a la <u>G.</u> 1918, era en general evitada en els manuals de nivell equivalent al de Valor.
§217b [+n.3,p.217]	Quan l'infinitiu té valor adverbial temporal, va precedit de la preposició <u>a</u> i l'article definit, si es refereix al passat: <u>A l'arribar, va veure que tots se n'anaven</u> . Si es refereix al futur, és preceptiu l'ús de la preposició <u>en</u> : <u>En tornar el pare, dinarem</u> . (Com s'ha fet des dels primers temps de l'idioma i com es practica regularment a tot el P.V. Modernament, la llengua literària usa quasi exclusivament en en tots dos casos (pretèrit i futur), amb la qual cosa es perd un matis molt genuí.) (11)	Formulació més decidida que la de S.Guarner a favor de l'ús de <u>al</u> +infinitiu [cf. <u>G.V.</u> , §343]. Però menys precisa: atenent a la informació donada per Moll [cf. <u>Gramàtica catalana</u> , §241], la condició per usar <u>al</u> +infinitiu sembla ser efectivament la fixada per SG (que equivalgui a una construcció amb <u>quan</u> i el verb en perfet d'indicatiu), i no pas l'abstracta referència al passat de Valor.
§219a [+n.6,p.217]	En els temps composts el participi concorda en gènere i nombre amb el complement directe, si aquest està representat prèviament per un pronom feble de 3ª p. o pel pronom <u>en</u> . En la llengua col·loquial del P.V., predominen els següents usos: El participi es fa concordat si és precedit per <u>el, la</u> o <u>les</u> , i invariable si és precedit per <u>els, en</u> . És, tanmateix, molt aconsellable fer sempre els participis concordats. L'ús invariable en aquests casos és degut, sens dubte, a pressió castellanitzant. (12)	1ª. Els usos efectius del P.V. referits potser es descriurien millor dient que només es dona concordança si el pronom està marcat com a femení. 2ª. Afirmant que l'ús invariable es deu, "sens dubte", a pressió castellanitzant, Valor deia més que no havia dit mai Fabra [cf., p.ex., <u>Conv. fil.</u> , Ed. Barcino, 593]. (Badia, prudent, s'havia limitat a dir que la tendència a deixar invariable el participi "puede haber venido apoyada por la invariabilidad de las construcciones paralelas castellanas" [cf. <u>Gramàtica catalana</u> , §227.2b].)

a) Les dues primeres qüestions de la taula (cf. qüestions 9 i 10) ofereixen una bona mostra de la capacitat de l'autor de posar al servei d'una informació raonablement suficient la concisió pròpia d'un manual pedagògic de nivell corrent.

b) Defectes de formulació a part, cal considerar el plantejament de la qüestió de en/al+infinitiu (cf. qüestió 11), com un possible model del tipus de millores que els autors de fora del Principat podrien i haurien d'aportar a la llengua literària comuna. No era aquest l'únic cas, com hem tingut ocasió de mostrar, en què Valor es pronunciava en contra dels defectes i excessos de les convencions establertes de Barcelona estant.

c) Del tractament de la qüestió de la concordança del participi (cf. qüestió 12) voldríem destacar no pas el fet que l'autor es decantés, en últim terme, per una posició ultraortodoxa, sinó la informació donada sobre els usos efectius del País Valencià, una informació que precisament podria interessar als partidaris d'una posició normativa més oberta.

4.4. Qüestions sobre les preposicions

En la taula d'aquest apartat es consignarà, una vegada més, una qüestió procedent de la part de Morfologia (del tema 61, concretament), i tres qüestions que l'autor havia tractat en la part de Sintaxi (en el tema 78, concretament).

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§§182-3 [+n.4,5, p.189]	<p>Normes d'ús de <u>a</u> i <u>en</u> en les determinacions de lloc: 1ª. Usarem <u>a</u> davant noms propis, davant l'article definit i davant <u>quin</u>. 2ª. <u>En</u> pot emprar-se també davant l'article definit, però mai davant noms propis. 3ª. Davant dels adjectius <u>un</u>, <u>algun</u>, <u>aquest</u>, <u>aqueix</u> i <u>aquell</u>, emprarem únicament <u>en</u>.</p> <p>- Matisació (a 1ª/2ª): Sembla que, davant l'article definit, sobretot si és femení, la llengua literària prefereix l'ús de <u>a</u> en les determinacions de situació (<u>Es troba a la ciutat</u>, preferible a <u>Es troba en la ciutat</u>).</p> <p>- Excepció (a 3ª): Darrere de verbs de moviment com <u>anar</u>, <u>venir</u>, etc., davant <u>un</u>, <u>algun</u> i els demostratius es prefereix <u>a</u> a <u>en</u>: <u>Anàrem a aquella casa</u>. (13)</p>	<p>Prenent per referència la G.1918 [cf. §§116,125], en la formulació de les tres normes Valor era més rigid que Fabra 10) donant a entendre que l'ús de <u>a</u> davant <u>quin</u> és obligatori; 20) declarant obligatori l'ús de <u>en</u> davant <u>un</u>, <u>algun</u> i els demostratius. Ho era menys, en canvi, 30) donant a entendre que els usos de <u>a</u> i <u>en</u> davant l'article definit no estan subjectes a cap valoració preferencial. Observem, tanmateix, que: 40) gràcies a la matisació recuperava, a la seva manera (és a dir, aportant detalls de collita pròpia [cf., però, G.1912, §135.1]), la declaració fabriana de preferibilitat de l'ús de <u>a</u> davant l'article definit; 50) enunciant l'excepció a la regla 3ª, venia d'alguna manera -d'una manera no gaire ortodoxa- a donar un contingut específic a la genèrica declaració fabriana de preferibilitat de l'ús de <u>en</u> davant <u>un</u>, <u>algun</u> i els demostratius.</p> <p>Aquest tractament de Valor pot entendre's com una activa solució de compromís entre la voluntat de respectar l'esperit de la norma fabriana i la decisió de no abdicar d'un punt de vista personal.</p>
§221b	<p>La preposició <u>a</u> introdueix el complement directe, que generalment va sense preposició, quan el complement 10) és un pronom fort; 20) és un dels pronoms <u>tothom</u>, <u>tots</u> i <u>el qual</u> (aquests darrers referits a persones); 30) va immediatament darrere del subjecte (Ex.: <u>Açaçava el gat a la rata</u>; <u>S'estimen l'un a l'altre</u>). (14)</p>	<p>Valor recollia puntualment tots els casos consignats en les darreres edicions de la <u>Gramàtica</u> de l'Institut [cf. G.1918, §112(5ª/7ªeds.)], sense tenir en compte, però, que Fabra havia declarat només "tolerable" l'ús de <u>a</u> davant <u>tothom</u>, <u>tots</u> i <u>el qual</u>. (Notem que S.Guarner no s'havia referit pas a aquest darrer cas [cf. G.V., §337].)</p>

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ [segons la formulació de Valor]	OBSERVACIONS
§221e	<p>Els complements de finalitat s'introdueixen per mitjà de la preposició composta <u>per a</u>. Ex.: <u>Té un vestit per al mati i un altre per a la vesprada</u>; <u>Aquest ferrament no és bo per a raure</u>; <u>No parlava per a la premsa</u>.</p> <p>Quan el verb és d'acció voluntària, el seu complement s'introdueix solament amb <u>per</u> i no amb <u>per a</u>. Ex.: <u>Treballa tant per mantenir decorosament la seva família</u>; <u>Vaiq anar-hi només per veure'l</u>. (15)</p>	<p>Formulació massa simplificada; particularment, en la mesura que literalment donava a entendre que tots els complements de finalitat dels verbs d'acció voluntària han d'introduir-se amb <u>per</u>.</p> <p>Notem que el corresponent tractament de S.Guarner havia estat més específic (per l'observació que, en general, l'ús de <u>per</u> i de <u>per a</u> no implica dificultats per als escriptors valencians -tot subratllant, però, que no sempre <u>per a</u> equival a <u>para</u> castellà-) i, alhora, més fidel a la lletra fabriana (car en el cas crucial dels verbs d'acció voluntària indicava que l'ús de <u>per</u> davant d'inf. és, no més, "millor" que el de <u>per a</u> [cf. G.V., §§349, 350]).</p>
§222	<p>Les preposicions febles <u>a</u>, <u>de</u> i <u>en</u> es suprimeixen davant de la conjunció <u>que</u>, en les expressions del tipus següent: A: <u>gràcies que</u>, <u>acostumar-se que</u>, <u>tenir dret que</u>, <u>estar fet que</u>, <u>exposar-se que</u>. DE: <u>a pesar que</u>, <u>a fi que</u>, <u>abans que</u>, <u>des que</u>, <u>d'ençà que</u>, <u>adonar-se que</u>, <u>oblidar-se que</u>. EN: <u>coincidir que</u>, <u>entossudir-se que</u>, <u>pensar que</u>. (16)</p>	<p>Encara que els casos censats eren prou variats i significatius, aquesta formulació extensiva tenia el defecte de poder donar a entendre que la caiguda de <u>a</u>, <u>de</u> i <u>en</u> no és universal. Això a part, Valor, com tots els autors de manuals, no es referia a la possible caiguda de <u>amb</u> (preposició a la qual, per cert, sorprenentment no dedicava cap comentari específic, tot i que en valencià parlat ha estat absorbida per <u>en</u>).</p>

En les observacions a una de les qüestions consignades en la taula hem fet un comentari que es podria estendre a tot el llibre de Valor: aquest bé pot descriure's, en efecte, en el millor sentit de la paraula, com una solució de compromís activa, és a dir, viva i discutible, entre una voluntat de respectar al màxim la norma fabriana (voluntat que prou sovint conduïa l'autor a assumir posicions rígides), i la decisió de no abdicar d'un punt de vista personal (decisió que es traduïa en un nombre considerable de detalls específics, però d'una manera general en l'originalitat de què gairebé sempre donaven prova, en un o en un altre aspecte, els seus plantejaments).

PART IV

DOS INTENTS D'AMPLIACIÓ

CAPITOL QUINZE

1. Introducció

La Gramàtica catalana [Barcelona, Teide, 1956], tercera de les gramàtiques majors i obra pòstuma de Fabra, dividia la seva matèria en set parts, d'acord amb un principi de distribució temàtica considerablement diferent, en alguns aspectes importants, dels que havien estat aplicats en les gramàtiques de 1912 i de 1918. Car si bé la Part I, dedicada a l'ortografia, es corresponia amb la Introducció de la de 1918 (així com, grosso modo, amb la part de Fonètica de la de 1912), de la mateixa manera que les Parts VI i VII, que versaven sobre "Derivació" i "Composició", es corresponien amb la de "Formació de paraules" de la de 1912, les quatre parts centrals del llibre organitzaven els temes de morfologia i de sintaxi d'una manera que no tenia precedents, per tal com no establien cap divisió basada en aquestes disciplines (solució per la qual s'havia optat en la Gramàtica de 1912) ni seguien la tradició d'ocupar-se successivament de cadascuna de les "parts de l'oració" d'acord amb un ordre preestablert (com havia fet la Gramàtica de 1918), sinó que els exposaven en funció d'un concepte plausible de l'estructuració sintàctica de la llengua. Així, mentre la Part II tenia com a objecte d'estudi el "Grup nominal", les tres parts següents es referien al que en termes generals podríem anomenar la sintaxi del verb i de la proposició, cosa que quedava convenientment indicada en els seus títols (que eren, precisament, "Verb", "Complements del verb" i "Grups verbals").

Aquesta organització basada en la sintaxi de les parts específicament gramaticals de l'obra era coherent amb el fet que, per primera i única vegada, Fabra havia escrit un manual que no se subjectava d'una manera diriment a les ben intencionades exigències de l'elementalitat (i és per això que, com explicava Coromines en el seu Prefaci, la concebia com una "Gramàtica per als mestres") i que, alhora, no prenia la comparació amb el castellà (explícita o no) com a criteri primordial de selecció dels seus continguts. Això vol dir, i ens sembla que convé dir-ho amb una certa rotunditat, que la Gramàtica de 1956 trencava decididament amb el que havien estat els límits més característics de la tradició dels manuals fabristes. Car en la mateixa mesura que deixava de ser una gramàtica elemental i diferencial, deixava de tenir com a objecte central el repertori de tòpics normativitzadors fixats a partir de la de 1912 i canonitzats per la de 1918, i podia dedicar-se a descriure la llengua sense preocupar-se més del compte de sotmetre-la a unes prescripcions que ara passaven a tenir, de fet, una importància secundària en l'economia del text.

Però la condició innovadora de la Gramàtica de 1956 també tenia molt a veure amb l'estricta tècnica lingüística posada en joc per l'autor. Volem dir que les quatre parts centrals de l'obra (sobretot les dedicades al verb i a la proposició) no solament s'inscrivien en contra de la tradició per la seva tendència a oferir una descripció sintàctica pròpiament dita de la llengua, sinó també perquè, encara que sense ostentació, feien ús d'una metodologia notablement allunyada dels manierismes escolàstics, que tenia com a punt de referència els plantejaments d'inspiració formal, o formalista, atribuïbles d'una manera genèrica a l'estructuralisme saussureà. Amb això no pretenem adscriure l'obra

a un corrent intel·lectual que no era, pròpiament parlant, el de Fabra; per ser més precisos, potser caldria dir que es tractava, en el pla teòric, d'una síntesi molt personal d'elements moderns i d'altres que no ho eren tant, una síntesi que, a més, anava presidida per una decidida voluntat de no trencar, mentre no fos estrictament imprescindible, amb les convencions terminològiques i classificatòries consolidades per la tradició. El cert és que, per això mateix, l'obra semblava inclinar-se a favor d'un tractament eminentment pràctic (Coromines en subratllava amb justícia, des d'aquesta perspectiva, la riquesa del tresor fraseològic usat en l'exemplificació), més que no pas per una anàlisi teòricament aprofundida, de la llengua. Però sota aquesta aparença, a la qual contribuïa poderosament un tret característic de l'estil de l'autor, que era el d'una concisió sovint decantada en repugnància per l'obvi i pel prolix, podia copsar-se, gràcies a la notable precisió d'uns quants enunciats, però també a través d'al·lusions i referències internes només apuntades, l'existència d'una doctrina lingüística coherent, i més d'un cop sorprenentment original. És a aquest component essencial del llibre que dedicarem una bona part de les nostres anàlisis, i això abans de passar a ocupar-nos de la seva posició normativa, la qual, com veurem, tampoc no deixava de presentar aspectes originals.

Per acabar aquesta introducció, voldríem referir-nos a la intervenció de Coromines com a editor de l'obra. Com explicava en l'esmentat Prefaci, la mort va privar Fabra de donar la darrera mà a un text en què havia començat a treballar l'any 1940 i que, de fet, estava en un grau molt avançat d'elaboració. Fins al punt que el treball del curador només va consistir, en allò que té de visible (és a dir, deixant de banda les tasques de correcció d'errors de còpia, d'eliminació de petites inconseqüències i de posta a punt de les nombroses referències internes), a afegir-hi, entre claudàtors, "algun mot" i a sotmetre a la consulta i aprovació de la Secció Filològica de l'I.E.C. certes qüestions "d'alguna importància" en què Fabra no semblava haver-se cenyit a la seva pròpia ortodòxia. Les addenda de referència (que en dues ocasions incloïen textos que recollien el resultat de les consultes a l'I.E.C.) eren, si no anem errats, 40 i es distribuïen de la manera següent: 4 en la Part I [\$\$9,14]; 3 en la Part II [\$\$29,32,34]; 6 en la Part III [\$\$55,58 (cf. Nota p.50), 61]; 4 en la Part IV [\$\$68,72 (cf. Nota p.66),86]; 3 en la Part V [\$\$107,113]; 8 en la Part VI [\$\$132,146,148]; 12 en la Part VII [\$\$153,156,157,159,160 (Cf. Notes p.154),162]. Si, en general, pot dir-se que exercien una estricta funció de compleció formal del text, en certes ocasions, tanmateix, es feien ressò d'una posició normativa restrictiva no necessàriament atribuïble a l'autor, o bé incloïen un comentari gramatical de la collita pròpia del curador. Del primer cas ens semblen dignes d'esment: a) l'afegit de "[dialectall]" a la forma sigut del paradigma del verb ésser (o ser) [61]; b) la coneguda nota al \$72, en la qual es deia que l'Institut havia deixat "essencialment intacte" un text en què Fabra es referia a la possibilitat d'una admissió futura de construccions com Si hi haguessin més cotxes; c) un afegit en què es declarava que les construccions amb ho pronominalitzant l'atribut de ser eren "més recomanables" que les corresponents amb en [86]. Pel que fa al segon cas, cal apuntar dos afegits del \$113 en què Coromines, sense cap fonament en el text fabrià, sostenia que en construccions com Em sembla que farem tard la completiva exerceix de subjecte, tot i ser pronominalitzable per ho.

2. Remarques sobre qüestions gramaticals

Les quatre parts centrals de la Gramàtica de 1956 suposaven, com hem dit, una innovació considerable respecte de la tradició dels manuals fabristes. Aquesta innovació tenia, d'entrada, un vessant didàctic: l'ordenació de base sintàctica dels materials, lluny de significar, només, un canvi en la disposició dels continguts tradicionals, responia a un intent seriós de proporcionar al lector una visió coherentment estructurada de la llengua. Això s'aconseguia gràcies a un text força ben organitzat, en què les referències a qüestions puntuals de morfologia i de sintaxi anaven precedides i/o emmarcades per desenvolupaments més o menys extensos de caràcter doctrinal dedicats a presentar les principals articulacions conceptuals de l'estructura lingüística descrita. Entre aquests desenvolupaments ens han semblat mereixedors de comentari 1º) el que iniciava la Part II amb una caracterització del paper del nom i d'alguns dels seus principals adjunts en el procés de designació [\$\$24-27]; 2º) el que, en els primers paràgrafs de la Part III, presentava una doctrina sobre els tipus bàsics de proposició que tenia interessants elements d'originalitat [\$\$43-46]; 3º) el que, en el començament de la Part IV, posava les bases d'un tractament dels complements del verb que destacava pel paper central assignat als pronoms febles [52]; 4º) el que, dintre la dita Part IV, oferia una visió de síntesi dels diversos tipus de predicatius com a oposats en bloc als complements determinatius [84-87]; 5º) el que, en la Part V, i sota l'epígraf "Proposicions subordinades i coordinades", proposava una tipologia de les relacions entre proposicions que, malgrat el títol, ampliava dialècticament la vella oposició entre subordinació i coordinació.

Però la innovació també tenia una dimensió específicament conceptual o, si voleu, teòrica. Menys manifesta, per les raons d'ordre estilístic ja apuntades, que la purament pedagògica, podia tanmateix descobrir-se, més o menys entre línies, en diversos punts del text. Bon nombre d'aquests punts es trobaven en els desenvolupaments que acabem d'esmentar, però n'hi havia d'altres que figuraven en el tractament de qüestions menys centrals des del punt de vista de l'economia textual. En concret, ens proposem d'analitzar, junt amb els dits desenvolupaments, els que versaven sobre: 1º) el paper funcional dels adverbis [cf. \$\$88-93]; 2º) les construccions amb formes verbals no personals [cf. \$\$94-101]; 3º) la composició i delimitació del repertori dels coordinants en general i de les conjuncions de coordinació en particular (qüestió que, com veurem, es presentava molt dispersa); 4º) les construccions comparatives [cf. \$120]; 5º) els conjunts i mots que funcionen com a equivalents de proposició o frase [cf. \$\$126-129].

En el nostre comentari procurarem de donar compte, amb deteniment, de les dues dimensions de la innovació fabriana, amb la intenció de treure de la Gramàtica de 1956 una lliçó que, potser, no ha estat suficientement reconeguda, malgrat els elogis que a l'obra va dedicar Gabriel Ferrater¹. Com s'escau a l'objectiu declarat d'analitzar els millors dels manuals existents des d'una perspectiva guiada per l'exigència d'un tractat ideal, no ens proposem, tanmateix, de centrar-nos exclusivament en els aspectes positius que hàgim pogut trobar en el text: quan calgui, no ens estarem d'indicar-ne les limitacions i els defectes.

1. Cf. "Les gramàtiques de Pompeu Fabra", a Ferrater 1981, pp. 3-12.

2.1. La descripció del grup nominal

En exposar l'organització del grup nominal, la Part II del llibre seguia un fil expositiu coherent, per bé que tènue, car sovint interromput per llargues digressions sobre qüestions d'estricta morfologia. Això es traduïa en una disposició dels continguts força ben estructurada, que no suposava, però, cap ruptura frontal amb la tradició manualística: al cap i a la fi, els desenvolupaments d'aquesta Part, no responent a un propòsit d'entrar veritablement a fons en una descripció dels innombrables detalls que constitueixen l'especificitat de la sintaxi del nom, no deixaven de ser molt elementals. Així, per exemple, en tractar dels determinants nominals, Fabra pràcticament es limitava a donar-ne una tipologia semàntica (que, com a tal, presentava alguns elements conceptuals interessants) sense incidir gens en qüestions relatives a la seva construcció. Cal dir, també, que per raons d'ordre expositiu no explicitades, però explicables, els textos de referència tenien, a més, el relatiu defecte de no exhaurir tot el que l'autor tenia a dir, en el llibre, sobre la conformació del grup nominal: així, entre algunes altres, les qüestions relatives a la complementació mitjançant clàusules i als complements predicatius eren deixades per a altres parts de l'obra, segurament perquè les referides qüestions, a més de comportar una "complicació" que no s'adeïa amb la desitjable senzillesa d'una exposició que en definitiva tenia un paper liminar en l'economia global del llibre, no són exclusivament atribuïbles a la sintaxi del nom. Però es podria pensar que, per raons semblants, Fabra també hauria pogut decidir de no referir-se, dintre aquesta Part, a la coordinació, i resulta que, com tindrem ocasió de veure, no era aquest el cas.

Les principals articulacions de l'exposició fabriana es podrien caracteritzar com un intent d'explicar, amb claredat i senzillesa, el paper del nom i dels seus principals adjunts en la comunicació lingüística, dintre els límits fixats per uns instruments conceptuals estrictament clàssics, o convencionals. Aquest intent superava de molt el tipus d'explicació anquilosada i formulística pròpia dels manuals tradicionals, però no creiem que per això calgui considerar-la exemplar. En els apartats següents provarem d'assenyalar-ne, breument, virtuts i inconvenients.

a) Fabra evitava de formular la definició tòpica segons la qual el nom és un mot que serveix per designar persones, animals o coses. La seva alternativa consistia a donar com a consabuda del lector una noció afí en el text [cf. \$24] amb què iniciava l'exposició:

La llengua no posseeix un nom distint per a cadascun dels éssers o coses que se'ns escaigui designar en comunicar els nostres pensaments per mitjà de la paraula.

i a oferir força més tard, per bé que dintre el mateix \$24, una millor precisió sobre la natura del que ara anomenaríem els referents del nom:

La llengua posseeix noms, no solament per a designar els éssers i les coses reals, sinó, encara, per a designar tot allò altre que concebem com una entitat, ço és, abstraccions que no tenen existència sinó en idea (qualitats, estats, accions, etc., per exemple, bondat, pobresa, caiguda).

En el registre pedagògic que li era propi es tractava, com pot

apreciar-se, d'un text d'una notable exigència. Més fi, al nostre entendre, en la mesura que apuntava al fet que la designació mitjançant nom té com a correlat mental la concepció d'una "entitat", que no pas en la mesura que assumia la discutible afirmació segons la qual "abstraccions" com bondat, etc. "no tenen existència sinó en idea". En tot cas, deixant per als filòsofs la qüestió de les diverses menes d'existència que puguin tenir els diferents designata, cal valorar positivament el fet que l'autor distingís, si més no en principi, entre les "entitats" i el seu concepte, o idea. Aquí caldria afegir que la noció d'una designació mediatitzada pel concepte quedava expressada d'una manera més clara en un altre text introductor i d'importància, situat a l'inici de la Part III, en què el terme idea era clàssicament oposat al de pensament, l'un i l'altre designant els correlats mentals respectius del nom (del grup nominal) i de la proposició (de la "frase") [cf. \$43]:

En les frases esmentades [El meu rellotge avança, El nen escriu i la nena llegeix], els conjunts el meu rellotge, el nen i la nena no són l'expressió d'un pensament, sinó merament el signe d'una idea (la designació d'una cosa, d'una persona).

b) El text liminar que hem citat al començament de l'apartat anterior funcionava, de fet, com a introductor i d'una caracterització de la noció de nom comú que recolzava en una imatge d'un univers referencial constituït per classes i individus [cf. \$24]:

Hi ha, per exemple, una classe d'animals cadascun dels quals és anomenat camell: un mateix nom -camell-serveix, així, per a designar qualsevol individu d'aquesta classe d'animals, com el mot roure qualsevol individu d'una certa classe d'arbres [...]. Però en el moment de designar un o més individus per mitjà del nom comú a tots els individus de la classe o espècie a la qual pertanyen,...

La caracterització es perllongava en un bon nombre d'exemplificades disquisicions sobre el caràcter determinat, o indeterminat, dels noms comuns que s'iniciaven com segueix:

...pot esdevenir-se que, donades les circumstàncies en què fem la designació, no hi pugui haver cap dubte sobre quin és o quins són els individus designats. En aquest cas el nom és dit determinat, i la manera com generalment es marca que, en el moment de dir un nom, el donem com a determinat és anteposar-li un mot anomenat article definit (el, la, els, les [...]).

En aquestes disquisicions, com pot veure's pel fragment citat, predominava la línia de pensament consistent a explicar la determinació (o no-determinació) com una propietat del nom -i no del grup nominal- essencialment lligada a un acte previ d'identificació (o de manca de tal) del referent d'aquest nom per part del parlant (i és així que, en alguna ocasió, Fabra parlava de referents "determinats"; cf., p.ex.: "En el grup nominal el cavall blanc, amb què designem un cavall determinat..." [\$26]), i, per tant, a presentar com a merament instrumentals, o derivats, els aspectes pròpiament lingüístics de la dita determinació (o no-determinació).

Dues insuficiències d'aquest plantejament es deixaven veure ben aviat. La primera provenia del fet que la caracterització donada de nom comú no resultava adequada a aquells noms en relació amb els quals no pot parlar-se (si més no, en primera anàlisi) d'una organització del corresponents referents en classes d'individus: és segurament per això que Fabra, en dedicar una certa atenció a uns quants casos "especials", com ara el de sol,

el de plom i el d'enveja [cf.\$24], evitava curiosament de qualificar aquests noms de "comuns" (d'acord amb el seu text, literalment interpretat, només es podia dir que eren "noms" a seques). La segona era una conseqüència inacceptable -que l'autor es veia obligat a treure, però, per coherència- del fet d'haver assignat al nom una determinativitat concebuda com a intrínsecament dependent de la condició del seu designatum, en comptes de fer dependre la condició d'aquest designatum de les marques de determinació (o d'indeterminació) del nom. Vegem-la:

Al costat de noms com cavali, hi ha noms com sol (en una frase com Avui el sol es pon a les set), el qual és un nom determinat qualssevol que siguin les circumstàncies en què sigui proferit [...], puix no hi ha cap més astre que porti aquest nom.

Significativament, a aquest text li sobraven precisions: car o bé (hipòtesi manifestament falsa) la conclusió sobre les "circumstàncies" era certa, i aleshores la premissa sobre la "frase" era inútil, o bé aquesta premissa no era inútil, i aleshores la conclusió resultava inverificable.

c) La resta d'articulacions principals de l'exposició de la Part II anaven dedicades a caracteritzar els espècimens més notoris de constituents nominals a partir de la seva contribució a la funció designativa. Així Fabra es referia, successivament, al paper dels complements determinatius en general [\$24] i al dels adjectius qualificatius en particular [\$26], al dels noms propis [\$25], al al de l'article definit [\$35] i al de l'article indefinit [\$37], al dels anomenats "adjectius pronominals" [\$38], al dels numerals cardinals [\$39], al dels pronoms (cf.\$40: "Hi ha una classe de mots que serveixen per a designar els éssers o les coses sense, però, anomenar-los"), i al de l'article neutre [\$41]. No ens detindrem, però, a analitzar els textos corresponents, els quals no oferien, al cap i a la fi, gaires sorpreses, sinó a ressenyar alguns aspectes puntuals de l'exposició fabriana que, per motius diversos, ens han semblat mereixedors d'atenció.

I. En certes ocasions, sense allunyar-se del to pedagògic general, Fabra optava per donar una definició d'un caire estrictament formal. Vegeu, p. ex., el següent text, en què es plantejava la qüestió dels gèneres del nom [cf.\$31]:

En català els noms es divideixen en dues categories, noms masculins i noms femenins, segons que, en ad-
juntar-los un adjectiu de dues terminacions, aquest revesteix la forma masculina o la forma femenina.

II. Encara que en general les opcions terminològiques de l'autor eren convencionals, en algun cas corresponien a una decisió original. Com, per exemple, la d'anomenar "pronominals" (en oposició als "qualificatius") els adjectius especificadors del nom, suposem que atenent (però Fabra no ho justificava pas) a la seva generalitzada capacitat de pronominalitzar-se. En tot cas, fent ús d'aquest terme, s'estalviava d'anomenar "determinatius" els adjectius en qüestió (com havia fet en les gramàtiques de 1912 i de 1918), una denominació que, segons que assenyalava en una nota al \$38, considerava "certament inadequada", i això, s'entén, perquè el paper d'aquests adjectius no és precisament el de fer que el nom resulti "determinat" segons l'accepció per ell assumida.

III. A vegades, l'estil summament concís de Fabra el portava a introduir com de passada, sense provocar cap atenció especial en

el lector, algunes precisions que no tenien res de consabudes. Per il·lustrar-ho, ens permetrem de citar un text en què, amb ben poques paraules, classificava els adjectius indefinits en "numerals" i "quantitatius" en funció d'una noció de comptabilitat que apareixia per primera i única vegada en tot el llibre [cf. \$38]:

La major part dels adjectius dits indefinites serveixen per a fer indicacions sobre el nombre dels individus designats per un nom o sobre la quantitat d'una cosa no comptable designada per un nom, sense, però, precisar-los: quants quantes, tants tantes, molts moltes, pocs poques, alguns algunes, gaires, bastants, diferents, diversos diverses, cap (numerals); - quant quanta, tant tanta, molt molta, poc poca, gaire, bastant (quantitatius).

Aquest text anava seguit d'un altre en què s'afirmava una identitat de l'"ofici" dels adjectius indefinits amb l'exercit per certs mots invariables (que altres autors no vacil·len a incloure, sense més, en el repertori dels dits adjectius) i per algunes construccions de base nominal que Fabra anomenava circumspectament "conjunts":

El mateix ofici que aquests adjectius fan els mots prou, massa, força, més, menys, que (numerals o quantitatius), i un bon nombre de conjunts com un munt de, una pila de, una munió de, un grapat de, un ramat de, una colla de, un raig de, un requitzell de (numerals); - un poc de, una mica de, un xic de, gata de, mica de, gens de (quantitatius).

L'interès d'aquesta identificació és que, en presentar els dits "conjunts" com uns modificadors numerals o quantitatius pròpiament dits, contenia implícitament una proposta d'anàlisi sintàctica no gens tradicional dels grups nominals en què figuren.

2.2. La doctrina dels quatre tipus fonamentals de proposició

Fabra dedicava els primers paràgrafs de la Part III [\$\$43-46], que d'alguna manera poden considerar-se com el punt central d'articulació de tots els continguts sintàctics de l'obra, a assentar les bases d'una doctrina segons la qual els tipus fonamentals de proposició gramatical són, en català, quatre. En l'exposició d'aquesta doctrina poden distingir-se dues parts: una primera part [\$\$43-45] força convencional, en la qual s'introduïen les nocions bàsiques, aparentment no problemàtiques, en què s'havia de fonamentar la classificació buscada i, alhora, els tres primers tipus d'aquesta; i una segona part [46] que ens sembla qualificable de sorprenent, si més no en la mesura que obligava el lector a replantejar-se les idees rebudes de què l'autor semblava haver fet ús fins al moment. Afegim que aquesta segona part anava posteriorment ampliada, d'una manera ben interessant, en el \$72 de la Part IV del llibre.

A la primera part pertanyia, d'entrada, una caracterització de la noció de subjecte, per a la qual Fabra no dubtava a recórrer, d'acord amb la tradició pedagògica, a nocions referencials ("El mot o grup de mots que designa la persona (o les persones), la cosa (o les coses) que fa (o fan) allò designat pel verb, és el subjecte d'aquest verb" [43]), per bé que no deixava d'insistir llargament en la qüestió d'ordre formal de la concordança subjecte-verb [43] (i de la concordança subjecte-verb-terme predicatiu, en el cas de les proposicions amb verb atributiu [44]). I en aquesta part també hi figurava, 19) un desenvolupament dedicat a distingir entre dues menes de predicats, segons

que hi fos present, o no, un verb atributiu (notem que Fabra no feia ús, però, de la terminologia "predicat nominal" vs. "predicat verbal"); 2Q) una constatació de l'existència de proposicions mancades de subjecte en sentit fort, exclusivament exemplificades amb construccions de verb, o predicat, meteorològic [§45]; i, en definitiva, 3Q) la classificació dels tres primers tipus de proposició -tres tipus que en realitat eren quatre, com en el text es donava a entendre clarament [cf. §45], ja que es deduien directament de la doble oposició de les dues menes de predicat i de la presència/absència de subjecte, d'acord amb una combinatòria sense complicacions que podria representar-se com segueix:

	AMB SUBJECTE	SENSE SUBJECTE
SENSE VERB ATRIBUTIU	<u>Tipus I</u> Ex.: El nen plora	<u>Tipus IIIa</u> Plou Ex.: Neva Fa vent
AMB VERB ATRIBUTIU	<u>Tipus II</u> Ex.: Aquest regle és curt	<u>Tipus IIIb</u> Ex.: és clar Està núvol

La sorpresa sorgia, com hem dit, en la segona part, i això gràcies a la introducció del tipus IV de proposició, que era el de les construccions que ara diríem esdevenimentals, exemplificades per Ha arribat un parent meu, Ha sortit un tren: l'autor les caracteritzava [§46] pel fet de contenir un subjecte que tot i poder-se identificar com a tal per raó de la seva concordança amb el verb (Han arribat uns parents meus, etc.) es diferenciava substancialment dels subjectes fins al moment considerats en la mesura que, en ocupar una posició posverbal, deixava d'entendre's com a comunicativament contraposat al predicat i, a més, podia comportar-se "en certes ocasions" com un veritable complement verbal. Unes "ocasions" que anaven concretades en el ja al·ludit §72: com el complement directe de les proposicions del tipus I, i sempre que es tracti d'un nom o d'un grup nominal indeterminats, el subjecte de les del tipus IV és susceptible de ser representat, totalment o parcialment, pel pronom feble en (Ahir va arribar un vaixell; avui n'arribaran quatre).

Quan diem sorpresa volem referir-nos a un efecte del mateix text, i no a una valoració subjectiva del que històricament hagués pogut tenir d'innovador el gest fabrià d'identificar com a irreductible el dit tipus IV. Era una sorpresa que provenia d'un desplaçament en el tractament de la noció de subjecte: d'una caracterització en la qual allò que podia semblar decisiu, de cara a distingir els dos subtipus del tipus III dels tipus I i II, era l'existència, o no, d'un constituent nominal concordant amb el verb, s'havia passat a posar èmfasi en la noció d'un subjecte essencialment entès com a terme posicionalment oposat al predicat, i era en funció de l'absència/presència d'aquesta mena de subjecte que ara quedava aclarida una distinció entre els tipus III i IV i els dos primers sobre la qual s'havia basat, d'una manera aparentment gratuïta, tota l'arquitectura expositiva del text central (car si els tipus I i II anaven conjuntament introduïts,

en l'inici del §43, per un parell d'exemples emblemàtics, el mateix succeïa, en el començament del §45, amb els dos tipus darrers). Del tipus IV, en definitiva, tant podia dir-se que, segons el "primer" subjecte, s'oposava, conjuntament amb els tipus I i II, al III, com que, segons el "segon" subjecte, es distingia, conjuntament amb el III, de l'I i del II, de tal manera que la combinatòria de base tradicional abans descrita quedava transformada, gràcies a la introducció del nou tipus, en la següent:

	AMB SUBJECTE CONTRAPOSAT	SENSE SUBJECTE CONTRAPOSAT	
	AMB SUBJECTE CONCORDANT	SENSE SUBJECTE CONCORDANT	AMB SUBJECTE CONCORDANT
SENSE VERB ATRIBUTIU	<u>Tipus I</u> Ex.: El nen plora	<u>Tipus IIIa</u> Plou Ex.: Neva Fa vent	<u>Tipus IV</u> Ex.: Han arribat dos trens
AMB VERB ATRIBUTIU	<u>Tipus II</u> Ex.: Aquest regle és curt	<u>Tipus IIIb</u> Ex.: és clar Està núvol	

Notem que la taula convidaria a preguntar per què l'autor no va identificar el tipus corresponent a la casella buida i que en principi hauria pogut exemplificar-se per una construcció com ara Avui només ha estat puntual un tren. La resposta podria ser la següent: o bé, senzillament, Fabra no havia parat atenció a l'existència de construccions amb verb atributiu i grup nominal subjecte posposat, o bé, en el supòsit plausible que n'hagués tingut en compte la possibilitat, entenia que tals construccions no corresponen a un tipus fonamental, en el sentit precís que el subjecte posposat no hi actuaria, com en el cas del tipus IV, a la manera d'un complement del verb. Afegim que una opinió com aquesta, fos o no de Fabra, mereixeria discutir-se, entre altres coses perquè no sembla que ningú s'hagi preocupat d'examinar-ne a fons la validesa: la qüestió bé podria centrar-se, si se'ns permet d'apuntar-ho, a escatir si la llengua admet, o no, construccions com, p.ex., Ahir només va ser puntual un tren; avui, però, n'han estat puntuals tres.

Però si Fabra, probablement amb raó, no es va dedicar a ampliar els horitzons oberts per la introducció del tipus IV pel cantó de les proposicions amb verb atributiu, en canvi sí que els va ampliar prenent en consideració, en el §72, les proposicions amb el verb presentatiu haver-hi. Fent veure, en efecte, que el que anomenava "membre originàriament complement-acusatiu" d'aquestes proposicions es comporta, pel que fa a la possibilitat de ser representat per un pronom feble, exactament com el subjecte de les del tipus IV (és a dir, que és representable per en, si es tracta d'un nom indeterminat, però no pas per el, la, els, les, quan hi figura un nom determinat), i deduïnt d'aquest fet una explicació de per què les proposicions en qüestió són sovint usades en la llengua parlada amb el dit membre concordant amb el verb (Hi han molts homes, al costat de Hi ha molts homes), no solament apuntava a una identificació d'aquestes dues menes de proposició sinó, en últim terme, a una generalització del tipus IV a totes

aquelles construccions que, mancant de subjecte en posició preverbal i de l'oposició entre un subjecte i un objecte (directe) com a membres diferenciats, es caracteritzen pel fet de tenir en el predicat un constituent nominal considerable com un híbrid, o com una neutralització, dels dos termes de la dita oposició. Una generalització, ben segur, només apuntada: mai no sabrem fins a quin punt Fabra n'havia previst a fons les conseqüències (entre altres, p. ex., que el tipus IV pot estendre's d'una manera natural a les construccions de passiva pronominal amb se¹, o si el seu pensament no anava enllà d'una fina intuïció. En tot cas, la seva proposta era important: suposava assignar al cor mateix de la sintaxi de la llengua un tipus positivament irreductible i prèviament desconegut com a tal, tot oferint els criteris formals essencials per identificar-lo.

Gabriel Ferrater sostenia que la idea del sincretisme subjecte-objecte en què en últim terme es basava la identificació del tipus IV Fabra l'havia presa de Jespersen, i concretament del capítol sobre els casos de The Philosophy of Grammar². Deixant de banda el fet que la referència donada era inexacta (Jespersen no havia pas tocat la qüestió en el capítol sobre els casos, sinó en el dedicat a l'objecte i a l'actiu i el passiu), sembla clar que Fabra no havia tingut cap necessitat d'inspirar-se en el gran autor danès per arribar a la seva proposta. Car ja en la Gramática de 1912, apareguda dotze anys abans de la publicació de The Philosophy, havia donat els elements essencials en què després va fonamentar la dita identificació. En aquella obra, en efecte, Fabra no solament prenia en consideració el tipus ja aleshores exemplificat per Han arribat dos trens (junt amb uns quants exemples relacionats: N'han arribats dos, N'han arribats molts, No n'ha arribat cap, Quants n'han arribats?) per observar -no sense una certa imprecisió terminològica- que en tals construccions "el sujeto gramatical (dos, molts, cap, quants) es tratado, por lo que se refiere al empleo de ne, como si fuera un complemento directo", sinó que, en el text immediatament posterior, també es referia a les construccions amb haver-hi amb la intenció evident de subratllar-ne el parentiu estructural [cf. G.1912,\$123].

Cal dir, per una altra banda, que la mateixa Gramática de 1912 oferia una pista específica sobre quin era l'ordre d'idees que va poder conduir Fabra a la identificació del tipus IV. Es tractava d'una simple crida entre claudàtors al fet que, en francès, Han arribat dos trens es diu Il est arrivé deux trains [cf. G.1912,\$123], és a dir d'un incís que sota l'aparença d'una informació desinteressada (però com a tal no tenia cap raó de ser en el text) de fet apuntava, a través de la comparació amb la llengua veïna, a una consideració del constituent posverbal de les construccions esdevenimentals com a susceptible de sincretisme subjecte-objecte, ja no només centrada en la capacitat de pronominalització per en sinó també en la variabilitat de les propietats de concordança d'aquest constituent. Tenint-ho present, no sembla aleshores gens d'estranyar que un autor que ja el 1912 demostrava controlar el cas de Han arribat dos trens/Il est arrivé deux trains anys més tard tractés de la manera que ho va fer el cas de Hi han molts homes/Hi ha molts homes. Amb la qual cosa no volem dir, però, que Fabra necessàriament hagués estat conscient

1. Cf., sobre la qüestió, Solà 1987a, pp. 93-100.

2. Cf. "Les gramàtiques de Pompeu Fabra", a Ferrater 1981, p.6.

que la primera d'aquestes oposicions també es dona, amb distribució dialectal, a l'interior mateix del català¹.

2.3. Els pronoms febles i els complements del verb

a) Es un fet digne de remarca que el principi de distribuir els continguts de l'obra en funció d'un plantejament de base sintàctica hagués conduït Fabra a donar un tractament del tot separat als pronoms personals febles (que anaven estudiats en la Part IV, dedicada als complements del verb) i als pronoms tòncics en general (l'estudi dels quals figurava en la Part II, dedicada al grup nominal). D'aquesta tallant distinció expositiva no solament cal dir, però, que estava perfectament justificada per raons gramaticals, sinó que, alhora, tenia un valor de clarificació didàctica molt superior al que ofereix l'opció tradicional d'estudiar tots els pronoms conjuntament, una opció que és la seguida en gairebé tots els manuals catalans (pel mateix Fabra en la Gramàtica de l'Institut, i per tants altres autors, com ara Marvà, Sanchis Guarner, Moll, Badia, etc.).

Però la Gramàtica de 1956 no es limitava a tractar dels uns i dels altres pronoms en indrets separats: una simple consideració externa de la distribució dels continguts de l'esmentada Part IV posa immediatament de manifest que Fabra conferia als pronoms febles una extrema importància, un paper veritablement central en l'organització del grup verbal. Des d'aquesta òptica, ja començava per ser indicatiu el fet que el primer dels vuit epígrafs en funció dels quals s'estructurava la matèria d'aquesta Part IV fos, precisament, "Els pronoms febles", i encara ho era més el fet que el paràgraf inicial corresponent a aquest epígraf [§62], el qual constituïa una mena d'introducció general a tota la Part, es dediqués de seguida a assenyalar, com a única propietat genèrica remarcable dels complements del verb, la seva capacitat de ser "representats" per pronoms clítics. I cal notar que el procediment expositiu seguit en aquest paràgraf és el mateix que, ampliat, sistemàticament organitzava els textos corresponents a cinc dels set epígrafs restants de la dita Part IV (concretament, els referits a nocions funcionals: "El complement-acusatiu", "El complement-datiu", "Altres complements d'objecte", "Complements circumstancials" i "El terme predicatiu", amb exclusió dels dos que versaven sobre nocions categorials: "Preposicions" i "Els adverbis"); en general aquests textos s'iniciaven amb una descripció, normalment concisa, de les característiques formals i funcionals de les realitzacions lèxiques del complement verbal corresponent, i tot seguit passaven a tractar, amb molt més deteniment, dels pronoms febles afins, i concretament no només en la mesura que eren capaços d'encarnar el complement designat en l'epígraf sinó també alguns altres complements assimilables.

b) El caràcter central que Fabra atribuïa als pronoms febles també es posava de manifest, en l'ordre conceptual, per la cura que el nostre autor posava a evitar de referir-s'hi assignant-los un paper substitutori. Volem dir que, amb l'única excepció d'un cas, que pel seu isolament bé podria considerar-se com un esllavissament de llenguatge (cf. "La substitució d'un nom o grup nominal

1. Cf., sobre la qüestió, Solà 1977a, pp. 13-17, i Solà 1987a, pp. 96-98.

(precedit o no de la preposició de) pel pronom feble en adjuntat al verb, no solament pot esdevenir-se en un complement-acusatiu, sinó en el subjecte gramatical de les proposicions del tipus IV" [\$72]). Fabra no donava a entendre mai que les estructures en què figuren pronoms febles hagin de considerar-se com el resultat d'una substitució, per aquests pronoms, d'altres elements. No es tractava, només, d'una qüestió de rigor terminològic, sinó d'un important detall de bona pedagogia: evitant de recórrer a la terminologia substitutòria, l'autor s'estalviava de donar peu a la creença errònia, que per experiència sabem molt estesa, que la presència de pronoms febles en una construcció és, en general, innecessària, en el sentit que la construcció podria subsistir com a tal en el context on es troba, i sense afectar la correcció del discurs, gràcies a una restitució dels elements "substituïts" pels pronoms.

Però vegem, amb una mica de detall, quines eren les solucions donades per Fabra al problema de referir-se al paper gramatical dels pronoms febles:

1a) Molt sovint es limitava a asseverar que aquests pronoms "representen", o "són representatius de" (i altres expressions equivalents), una determinada mena de complement, amb la qual cosa, en rigor, no feia més que qualificar funcionalment el pronom; curiosament, el fet que els pronoms poguessin tenir valor anafòric respecte d'elements lèxics prèviament mencionats s'havia de deure, en tots aquests casos, de l'exemplificació donada (cf. p. ex., "Els complements introduïts amb les preposicions a o en poden ésser representats pel pronom feble hi [...]. Ex.: La petició és excessiva; no hi accediran. Tots hem contribuït a les despeses; sols ell no hi ha volgut contribuir. Era una empresa molt perillosa, i no m'hi vaig arriscar. [...]. No abandona la seva actitud: s'hi entossudeix" [\$77]).

2a) A vegades combinava sense ambigüitat l'anterior noció de representació funcional amb una noció de representació anafòrica (cf., p. ex., "Quan el complement-acusatiu està en tercera persona i es tracta de representar un nom determinat, els seus representants són el, els, la o les" [\$68]).

3a) Quan a la noció de representació funcional calia afegir-hi la idea que la solució amb pronom feble era l'única capaç d'encarnar la mena de complement descrit, Fabra s'inclinava, generalment, per parlar d'"expressió". Això succeïa en relació amb els pronoms de primera i de segona persona considerats en general (cf., p. ex., "Quan el complement-datiu està en primera o en segona persona, s'expressa per mitjà d'un pronom feble, que és em o ens en el primer cas i et o us en el segon, exactament com el complement-acusatiu" [\$74], i també en relació amb els dits pronoms usats com a reflexius o recíprocs, junt amb el pronom es (cf. "Quan l'acció d'un verb recau sobre la mateixa persona, o cosa, etc., designada pel subjecte (acció reflexa) o quan una acció atribuïda a dues o més persones, coses, etc., recau la de cadascuna d'elles sobre les altres (acció recíproca), el complement-acusatiu s'expressa sempre [el subratllat és nostre] per un pronom feble, que és em, ens, et o us quan el complement està en primera o segona persona, i es quan el complement està en tercera persona" [\$69]).

4a) En relació amb alguns casos dels pronoms de primera i de se-

gona persona, i amb altres casos afins, corresponents a possibilitats d'alguna manera marginals del sistema pronominal, de pronom representant exclusiu (o privilegiat) del tipus de complement considerat. Fabra no s'estava de dir que el pronom feble era el complement (cf., p. ex., "És de notar que, quan el complement-acusatiu és un dels pronoms em, et, ens i us, el complement-datiu és representat per hi (si no ho és pel pronom fort precedit de la preposició a)" [\$75]. i, també, el text que servia d'introducció a l'exemplificació sobre datius de part del cos i de benefici: "A notar els usos del complement-datiu exemplificats per les frases següents (sobretot freqüents o solament possibles quan és un pronom feble)" [\$75]).

5a) Finalment, Fabra caracteritzava els casos de lexicalització (el dels verbs pronominals amb reflexiu i uns quants d'altres) negant tot caràcter representatiu (funcional i anafòric) al pronom (cf. "En el cas de anar-se'n, venir-se'n, entrar-se'n i anàlegs, el pronom en no és tampoc el representant de cap complement, com no ho és el pronom hi en Què hi ha en aquest calaix?, o quan s'adjunta a un verb de percepció com veure, sentir, palpar en frases com No hi veu de cap ull; No hi sent: és sord; Amb aquesta mà no hi palpa" [\$76, Nota]).

Resumirem les observacions anteriors dient que el tractament de Fabra es distingia pel fet d'expressar d'una manera entenedora, i sense prestar-se a les males interpretacions a què sovint donen peu els manuals corrents, dos aspectes essencials del comportament dels pronoms febles: 1o) que poden actuar com a representants anafòrics, però no pas com a substituïts gramaticals, d'elements lèxics; 2o) que l'anterior possibilitat, des d'un punt de vista tipològic, no és pas la més freqüent, car en molts casos els pronoms no fan més que "representar" (funcionalment) un tipus de complement verbal no realitzable lèxicament i, en alguns altres casos, malgrat ser, com tots, d'obligada presència, no "representen" estrictament res.

c) El fet que els pronoms febles no tenen caràcter substitutori anava específicament precisat en relació amb el cas dels usos generals (volem dir, com a complements d'objecte no reflexius ni recíprocs) dels de primera i de segona persona, i això no solament en el sentit -obvi- que tals pronoms no estan "en lloc" de cap grup nominal lèxic sinó també en el sentit que no substitueixen, tampoc, els corresponents pronoms tòncics. Vegem què deia Fabra, per exemple, sobre els seus usos com a complements-acusatius (però podríem citar, igualment, el tractament homòleg dedicat als usos com a datius [cf. \$74]): "Quan el complement-acusatiu està en primera o en segona persona, s'expressa per mitjà d'un pronom feble, que és em o ens en el primer cas i et o us en el segon [...] Si es vol insistir sobre la idea expressada pel pronom feble, s'afegeix a la proposició a mi, a nosaltres, a tu o a vosaltres (o a vós). Ex.: M'ha mirat a mi. Ara t'escolta a tu. Això us afecta a vosaltres. Notem: T'ha guanyat a tu, però no a mi. Ell t'estima molt - A mi?" [\$67]. Només cal comparar aquesta breu exposició, en la qual es deixava ben aclarit que en general els pronoms tòncics només poden aparèixer com a facultativament presents amb els àtoms per indicar èmfasi, i que la seva presència només resulta estrictament necessària en cas d'absència de verb, amb la que acostumen a oferir, sobre la qüestió, els manuals de factura tradicional, per fer-se una idea de les virtuts

fabrianes. El Curs pràctic de Marvà, per exemple, la tractava de la manera següent: fent l'afirmació que "Els pronoms febles de primera i segona persona són usats per a substituir indistintament un complement acusatiu o un complement datiu de primera o segona persona" i afegint, tot seguit, una llarga llista d'exemples merament il·lustradors de construccions amb simple presència de pronom feble [cf. op.cit., \$177]. O bé sigui, 1Q) donant a entendre que existia un element substituït -però sense dir quin-, i 2Q) facilitant, per tant, que el lector pogués interpretar, pel seu compte, que l'element substituït no era altre que un pronom tònic i que, a conseqüència d'això, pogués pensar erròniament que la possibilitat il·lustrada pels exemples al·ludits (com ara, entre molts altres, Escolteu-nos) bé podia ser alternativa de la que il·lustrarien construccions com *Escolteu a nosaltres.

d) Si bé els pronoms febles anaven introduïts, en principi, en funció de la seva condició de "representants" d'un determinat tipus de complement, també és cert que un cop establerta aquesta correspondència bàsica Fabra tendia a fer-ne ús en sentit invers, és a dir, a considerar la capacitat d'una determinada pronominalització com una nota sintàctica definitòria dels complements "representats" (cf., p. ex., "El complement datiu té de comú amb el complement acusatiu que ambdós poden ésser representats pels pronoms febles em, ens, et, us i es, i en això es diferencien de tots els altres" [\$76]). I també, com ja apuntàvem, a prendre els pronoms com a instrument d'una identificació sintàctica total (o, més sovint, parcial) dels complements "bàsics" mencionats en els epígrafs amb alguna altra mena de complement.

Un cas en què Fabra identificava absolutament dos tipus de complement altrament susceptibles de distinció era el consistent a incloure sense cap comentari, a la fi d'una llarga llista d'exemples destinats a il·lustrar el paper dels pronoms el, els, la i les com a representants (funcionals) d'un complement-acusatiu de tercera persona susceptibles de representar (anafòricament) "un nom determinat" (com ara Vas veure en Joan? Jo no el vaig veure, Aquest caixò, porteu-lo a casa, etc.), tres construccions amb complement qualificable de mesura o de preu: No les val, dues-centes pessetes. No els ha caminats, dotze quilòmetres. No les pesa, quatre lliures [\$68]. Aquest cas, val a dir-ho, era doblement curiós: en primer lloc, perquè va donar peu a una intervenció entre claudàtors de Coromines precisament destinada a atenuar la identificaciófabriana original ("en els dos darrers exemples [nosaltres pensem que hauria hagut de dir tres] no es tracta ja de verbs pròpiament transitius, ni de complements estrictament d'acusatiu"); i, en segon lloc, perquè els tres exemples de referència eren els únics de la llista (i, si no anem errats, de tot el llibre) que il·lustraven el fet que la representació d'un "nom determinat" pels pronoms en qüestió no necessàriament suposa que el tal nom (o, millor, grup nominal) figuri com a gramaticalment determinat en la seva aparició com a terme o antecedent de la relació anafòrica que aquests pronoms realitzen.

Un cas important d'assimilació sintàctica parcial era el del tractament, ja referit en un altre apartat, en què es feia veure que la possibilitat d'una pronominalització total o parcial per en dels grups nominals no determinats amb funció de complement-acusatiu era compartida pels subjectes de les proposicions del tipus IV i pel terme de les construccions amb haver-hi [\$72].

I creiem que una assimilació d'un ordre semblant, per bé que no gens explícita, també la feia Fabra quan es referia al cas del que anomenava "terme complementari" en construccions com Si conec bé la casa? En conec tots els racons. L'empresa és àrdua. ¿N'has sopesat totes les dificultats? [\$71]: al nostre entendre, el fet que aquesta referència aparegués a la fi del paràgraf bàsicament destinat a descriure la pronominalització per en de grups nominals acusatius (o d'una part d'aquests) no era pas casual, sinó que bé podia voler dir que l'autor era conscient que també el nou tipus de pronominalització estava sotmès a la condició que el terme pronominalitzat formés part d'un grup nominal acusatiu (o, més generalment, d'un constituent nominal directament adjuntat al verb).

Un altre cas d'assimilació parcial es donava, encara, en relació amb la referència -terriblement concisa- als datius de part del cos i de benefici que podia llegir-se a la fi del \$75, sota l'epígraf "El complement-datiu". Car si bé per una banda Fabra parlava [cf.\$75, text ja citat] dels "usos del complement-datiu" encarnats per aquestes dues menes de complement, per una altra banda no solament assenyalava que es distingien pel fet de ser "sobretot freqüents o solament possibles quan [el complement] és un pronom feble" sinó que, a l'hora d'exemplificar-los, feia veure que els datius de benefici poden coexistir amb els datius pròpiament dits i que, en tal cas, els pronoms de primera i de segona persona poden perfectament construir-se amb li i els, cosa que, com havia assenyalat poques línies enrere, no s'esdevé quan funcionen com a acusatius, car aleshores exigeixen hi. (Remarquem que aquesta observació, per molt obligada que pugui semblar, no deixava de tenir el seu mèrit, si més no per comparació, si tenim en compte que no figura a les gramàtiques de Sanchis Guarner, de Moll i de Badia ni, en definitiva, en cap altre manual.

e) En aparença, no sempre Fabra es deixava conduir per la tendència a assimilar tipus potencialment diversos de complement gràcies a la mediació dels pronoms. Així, l'exposició dedicada als "Complements circumstancials" no pot dir-se que estigués orientada, en primera anàlisi, a treure cap conseqüència assimilatòria de l'observació [cf.\$79,81] que aquests complements, en la mesura que són pronominalitzables, poden representar-se amb els mateixos pronoms -en i hi- amb què es representen el que l'autor anomenava "Altres complements d'objecte" [cf.\$77], és a dir, els complements de règim preposicional. Tanmateix, resulta que en aquesta exposició s'esdevenia un fet notable, del qual no sabríem dir si era premeditat o purament casual, però que en tot cas tenia la virtut d'inscriure's en contra del que semblava ser la intenció explícita de l'autor de separar els circumstancials dels "altres complements d'objecte": tots els exemples adduïts per il·lustrar els usos "circumstancials" de en i de hi (que d'una manera en principi sorprenent només es referien a casos de complement locatiu, com ara No vagis a la fira: ara ja en tornen. Ja deixen passar pel pont; però no hi passa ningú, etc. [\$79], o de complement de "concurrència a una acció", com Amb nosaltres, no hi enraonen mai. Amb aquella noia, no s'hi casarà pas [\$81]) eren tals que el complement representat, en digué el que en digué Fabra, no era un "circumstancial" sinó un veritable complement de règim. És clar que, amb independència de la crítica que es podria fer a l'autor pel fet d'haver caigut en el tòpic tradicional segons el qual tots els complements locatius, sigui quina sigui la relació

que estableixen amb el verb, han de ser considerats circumstancials (així com pel fet d'haver considerat igualment circumstancials els indicats complements amb la preposició amb), no deixa de ser significatiu que Fabra, volent-ho o no, no oferís, no ja només sota l'epígraf "Complements circumstancials" sinó en tota la Part IV del llibre, ni un sol exemple de pronom feble amb funció de circumstancial pròpiament dit. Un fet que podria interpretar-se, sens dubte, com una distracció, però que també podria considerar-se coherent amb la idea -o amb la intuïció- que, segons hem intentat de mostrar, semblava guiar tot el tractament fabrià dels pronoms febles: que la presència d'aquests pronoms en l'organització del grup nominal és, des de qualsevol punt de vista que adoptem, "central".

2.4. Els predicatius

a) Els textos aplegats sota l'epígraf "El terme predicatiu" [§§ 84-87] s'emparentaven amb els corresponents als quatre epígrafs restants de la Part IV referits a nocions sintàctico-funcionals en la mesura que prestaven una important atenció als pronoms febles [cf. §86], però en diferien considerablement en altres aspectes. La principal diferència radicava en el fet que la noció de "terme predicatiu", que en principi es reservava per designar l'atribut de les proposicions de tipus II, en lloc de donar peu a assimilacions amb altres "complements del verb" basades en una pronominalització compartida, apareixia més aviat com un cas particular d'una noció general de "predicatiu" no restringida a l'àmbit del grup verbal.

Aquesta noció general també cobria, per exemple, la de "complement predicatiu" (del nom), una noció que anava caracteritzada, a l'inici de l'exposició [cf. §84], com a contraposada a la de "complement determinatiu" (de què s'havia servit l'autor en la Part II [cf., p.ex., §§24-26] per qualificar els constituents lèxics del grup nominal que, conjuntament amb alguns especificadors, eren capaços de fer que el nom -i, per extensió, tot el grup- adquirís la condició de "determinat"), i mitjançant la qual Fabra es referia indistintament, en principi, a tot tipus d'element que, d'acord amb la terminologia de Jespersen, pugui ser qualificat d'adjunt no restrictiu del nom, i, per començar, a casos com el de l'adjectiu pobre a El pobre Joan va haver de pagar el deute del seu germà o el de l'adjectiu inexorable a El jutge, inexorable, els condemnà a mort. La idea central del tractament de Fabra era, doncs, d'aplicar la denominació "predicatiu" a tot constituent adjectival -però també nominal o preposicional (per bé que, en referir-se a aquest darrer cas, parlés de "locucions adjectives" [cf. §85], d'acord amb la tradicional terminologia funcional)- que amb independència de la seva condició sintàctica fos susceptible de relacionar-se amb un nom sense per això modificar les propietats referencials -l'extensió- d'aquest nom o del grup nominal construït al seu voltant. Era una idea que si bé no pot dir-se que fos original¹, no acostuma a trobar-se explicitada

1. Ja Bello es referia amb la denominació "predicado" -que oposava a la de "atributo", amb què designava, a la manera de Port-Royal, el predicat- tant els adjectius adjunts del nom amb valor explicatiu (la oscura noche) com als construïts com a modificadors verbals (el dia amaneció tempestuosa) o termes d'un complement se acreditan de valientes, tiene fama de hermosa, da en temerario) [cf. Gramática de la lengua castellana, Cap. II, Nota II].

en molts dels millors manuals gramaticals, no ja catalans, sinó de qualsevol llengua, tan antics com moderns. Grevisse, per citar només un exemple il·lustre, tot i distingir entre el que anomenava epítets "objectius" i "subjectius", és a dir, entre els usos respectivament especificatius i explicatius dels adjectius, no establia cap mena de relació privilegiada entre els segons i els adjectius "atributs", pertanyents a l'àmbit del predicat¹.

En concret, a més d'aplicar-se als atributs de les proposicions de tipus II, o "termes predicatius" en sentit estricte, la noció fabriana de "predicatiu" s'estenia a quatre tipus sintàctics més i, dintre d'aquests, a una gran varietat de subtipus, dels quals ens proposem de donar compte a continuació, no sense advertir que les distincions que hem efectuat, per bé que justificables a partir del text, no necessàriament corresponen a un tractament explícit i detallat de l'autor, sempre concís i molt poc predisposat a oferir més aclariments dels que devia jutjar estrictament imprescindibles.

TIPUS I SUBTIPUS SINTACTICS	EXEMPLES
<p>A. ANTEPOSICIONS EPITÈTIQUES</p> <p>I. Adjectiu directament anteposat al nom</p> <p>II. Adjectiu anteposat al nom o grup nominal, precedit d'article definit i seguit de la preposició <u>de</u></p>	<p><u>La gentil Maria; L'honorable president, El pobre Joan va haver de pagar el deute del seu germà</u> [§84]</p> <p><u>El drogo d'en Joan no es va llevar fins a les onze, El ximple del meu cosí va xerrar-ho tot al seu germà</u> [§84]</p>
<p>B. INTERCALACIONS D'INCISOS ("AFEGITONS EXPLICATIUS")</p> <p>III. D'adjectiu</p> <p>IV. Cas afí a l'anterior, assimilable al d'una clàusula explicativa (cosa que no feia explícitament Fabra)</p> <p>V. De grup nominal ("aposiició explicativa")</p> <p>VI. De grups introduïts per <u>com (a)</u></p>	<p><u>El jutge, inexorable, els condemnà a mort</u> [§84]</p> <p><u>En Joan, intel·ligent que és, ho comprendrà tot seguit</u> [§87]</p> <p><u>L'acompanyaven mossèn Prats, rector de Castellterçol, i mossèn Blasi, vicari de Moià</u> [§85]</p> <p><u>Els, com a bons patriotes, no acceptaran aquestes proporcions</u> [§87]</p>
<p>C. "COMPLEMENTS PREDICATIUS DE SUBJECTE" (SITUATS EN EL PREDICAT I CONSTRUÏTS AMB VERBS NO "ATRIBUTIUS")</p> <p>VII. Consistents en un adjectiu</p> <p>VIII. Consistents en un adjectiu (o nom) precedit d'una preposició pròpia del règim verbal</p>	<p><u>El presoner els escoltava tremolós</u> <u>Els nois jugaven allerats</u> [§84]</p> <p><u>Passar per ric</u> [§87]</p>
<p>D. COMPLEMENTS PREDICATIUS D'OBJECTE (ETIQUETA NO USADA PER FABRA: ELS DESCRIVIA SENSE ANOMENAR-LOS)</p> <p>IX. Consistents en un adjectiu o grup adjectival</p>	<p><u>Hem sembrat el blat espès</u> <u>Té les cames molt llargues</u> <u>Havieu de coure el tall sencer</u> <u>Té el geni molt fort</u> [§86]</p>

1. Cf. Le bon usage, §§238, 293, 319, 12a ed. (1986).

X. Consistents en un grup precedit de <u>com</u> (a)	<u>Tothom té en Malats com un excel·lent pianista</u> <u>Els crítics el consideren com el millor pianista</u> [§87]
XI. Cas afí a l'anterior, en construccions recíproques	<u>En Joan i en Jordi s'estimen com a bons germans</u> <u>S'estimen com a dos bons germans que són</u> [§87]
XII. Consistents en un grup adjectival o nominal precedit d'una preposició del règim verbal	<u>El tinc per un bon home</u> <u>L'han tractat d'impostor</u> [§87]

b) En relació amb les construccions d'adjectiu directament anteposat al nom (o, si voleu, d'adjectiu epítetic, per bé que aquesta terminologia no era pas de l'autor) Fabra apuntava a una distinció semàntica entre el tipus representat per La gentil Maria i L'honorable president, en què es tractaria d'un "afegitó merament ornamental o dictat per una raó de cortesia", i el tipus, que presentava com a majoritari, representat per El pobre Joan va haver de pagar el deute del seu germà, en què l'adjectiu anteposat estaria lògicament relacionat amb el predicat de la proposició (característica que, per cert, més aviat havia de deduir-se directament de l'exemple que no pas del text que l'introduïa, el qual era molt defectuós, suposem que per causa d'un error d'edició: "ara que, en la majoria dels casos en què un adjectiu apareix adjuntat a un nom sense ésser-ne un complement determinatiu, és que la idea expressada per aquell adjectiu té una relació lògica amb el pensament expressat per aquesta frase" [§84]). Aquesta distinció, en tot cas, era allò que tot seguit li permetia d'introduir les construccions amb un predicatiu pososat intercalat entre pauses, del tipus il·lustrat per El jutge, inexorable, els condemnà a mort, com a emparentables amb les corresponents al segon tipus d'anteposició en la mesura que només en diferirien, comunicativament parlant, pel fet de "marcar d'una manera expressa" o, si voleu, amb més èmfasi, l'existència d'una "relació lògica" entre el predicatiu i "la frase a la qual s'empelta" [cf. §84]. La idea era doblement discutible: en primer lloc, perquè no és evident que la dita "relació lògica" resulti més "marcada" en un cas que en l'altre (El jutge, inexorable, els condemnà a mort podria considerar-se equivalent a L'inexorable jutge els condemnà a mort); i, en segon lloc, perquè no tots els predicatius de subjecte intercalats, tant els del cas en què consisteixen en un mer adjectiu com en general, no sempre poden ser caracteritzats com ho feia l'autor: per bé que sovint estiguin "lògicament relacionats" amb el predicat, també hi ha casos en què no ho estan (cosa que el mateix Fabra posava de manifest, per cert, referint-se a les anomenades "aposicions explicatives", amb l'exemple L'acompanyaven mossèn Prats, rector de Castellterçol, i mossèn Blasi, vicari de Moià) [cf. §85].

c) L'exemple El jutge, inexorable, els condemnà a mort donava peu a l'observació que l'incís predicatiu, en el seu cas, "ve a ésser l'equivalent d'un complement circumstancial" i, en concret, d'un complement causal ("el jutge els condemnà a mort perquè fou inexorable") [§84]. Per bé que l'observació no deixava de ser pertinent i suggeridora, no és fàcil d'escatir quin grau d'importància li concedia l'autor. Car tant podria pensar-se que Fabra no havia tingut altra intenció que la d'assenyalar un fet d'ordre semàntic merament relatiu a l'exemple de referència i semblants, com que, en últim terme, apuntava a l'existència d'un paral·lelisme estructural genèric entre els "complements predicatius" del

nom oposats als "complements determinatius"- i els "complements circumstancials" del verb -pel seu cantó oposats als "complements del verb" en sentit estricte. Val a dir que aquesta segona hipòtesi rebia una aparença de confirmació en el desenvolupament següent, dedicat a introduir el cas (exemplificat per El presoner els escoltava tremolós i Els nois jugaven allerats) dels predicatius de subjecte que ja actuen en el marc sintàctic del predicat. I això perquè, en afirmar que "Un adjectiu complement predicatiu del subjecte d'una proposició pot separar-se'n i figurar en la part predicativa de la proposició (com una determinació del verb)", i en fer ús, per tant, de la noció de "determinació" per referir-se a un complement del verb, Fabra semblava insinuar que l'oposició complement determinatiu/complement predicatiu era transferible al grup verbal. Però també podria ser que, en fer aquesta segona observació, l'autor només hagués volgut assenyalar l'evidència que els predicatius del nou tipus, a diferència dels anteriorment vistos, pertanyen al grup verbal, sense que la noció de "determinació" fos usada en un sentit més precís. De fet, tenint en compte que, tot seguit, passava a referir-se al "terme predicatiu" de les proposicions de tipus II com un predicatiu que es distingia dels exemplificats per Els presoner els escoltava tremolós, etc., pel fet que, en construir-se amb un verb atributiu, esdevenia "una part essencial del predicat", l'exposició fabriana a què ens hem estat referint, més que recolzar en la idea d'un paral·lelisme estructural rigorós entre el grup nominal i el grup verbal, el que semblava fer, en conjunt, és donar compte de diverses relacions (algunes d'un ordre purament semàntic i altres d'un ordre més aviat sintàctic) que es poden detectar entre els predicatius de subjecte i el predicat amb la intenció -no suficientment explicitada- de desembocar en una tipologia tripartida dels dits predicatius: hi hauria, d'un cantó, els situats dintre l'àmbit sintàctic del subjecte, que equivaldrien a un circumstancial, però sense ser-ho; i, d'un altre cantó, els situats en l'àmbit del predicat, dels quals els construïts amb verb no atributiu podrien considerar-se, si no anem errats, "circumstancials", mentre que els construïts amb verb atributiu -o "termes predicatius"- serien complements del verb en sentit fort.

d) Com acabem d'apuntar, la distinció entre el "terme predicatiu" de les proposicions de tipus II i els predicatius de subjecte construïts amb verbs no atributius, per bé que no del tot explicitada, semblava ser conceptualment clara: mentre els primers constituïrien "un element essencial del predicat", els segons no. El que ja no quedava gens clar en l'exposició fabriana, però, era la qüestió d'on situar el límit entre els predicatius de caràcter "essencial" i els que no tenen aquest caràcter o, en definitiva, la qüestió de com delimitar els verbs atributius i el tipus II de proposició. Car entre els nombrosos exemples aduïts per il·lustrar proposicions de tipus II de terme predicatiu adjectival [cf. §85], a més de construccions amb ser, estar, semblar, parèixer, mostrar-se, tornar-se, posar-se, esdevenir, conservar-se, restar, mantenir-se i quedar en què el dit terme predicatiu podia considerar-se "element essencial" del predicat sense gaires vacil·lacions, en la mesura que anava exigit pel verb, també n'hi havia algunes, com ara No els planyis: viuen feliços, Van néixer pobres, El seu fill va morir jove, que, almenys en primera anàlisi, no sembla que fossin fàcilment distingibles del cas representat per Els nois jugaven allerats. ¿S'havia d'entendre que l'autor hauria sostingut explícitament que viure, néixer i morir són

"verbs atributius"? ¿O bé, només, que en les construccions de referència actuen com si ho fossin, de tal manera que, en últim terme, no hi hauria verbs atributius per se, sinó tan sols en funció de la construcció en què figuren? Però aleshores, i de nou, ¿en què es distingia l'exemple amb el verb jugar dels exemples amb els verbs viure , néixer i morir ? L'autor potser no s'havia formulat aquestes preguntes, o potser era massa concís per voler donar-hi resposta.

e) Un altre text en què la concisió expositiva de Fabra es convertia en exagerada circumspècció era el dedicat a introduir els predicatius de complement directe [cf. §86]. El text en qüestió, que ha estat ponderat per Ferrater¹, com a mostra exquisida del que anomenava la "reticència" fabriana¹, feia, en efecte, el tour de force de referir-se al fenomen que tractava sense molestar-se a anomenar-lo:

En la proposició Hem sembrat el blat espès , l'adjectiu espès no és complement determinatiu del nom blat , com ho és l'adjectiu negre del nom capell en una proposició com He comprat un capell negre ; en aquesta proposició, el conjunt capell negre és simplement el complement acusatiu de he comprat , representable, doncs, per un sol pronom feble (l'he comprat), mentre que, en aquella proposició, el conjunt el blat espès consta de dos termes (el blat i espès), representables cadascun per un pronom feble.

Potser era confiar una mica massa en la intel·ligència del lector i, de tota manera, Fabra no tenia ben bé el dret de considerar la qüestió tan consabuda com semblava donar a entendre, si tenim en compte que mai no havia estat tractada amb cap mena de deteniment (ni amb especial encert) en les gramàtiques catalanes.

f) Fins al moment hem sostingut que Fabra reservava la denominació "terme predicatiu" per referir-se a l'atribut de les proposicions de tipus II, i també hem dit que deixava sense anomenar els predicatius d'objecte: això és el que succeïa, en efecte, en els §§84-86. Resulta, però, que en el §87, l'últim de la sèrie, trencava sobtadament amb aquestes dues maneres de fer en un text dedicat a contemplar diversos casos de predicatius introduïts per preposició (i pel que l'autor anomenava conjunció comparativa com). Aquest text semblava poder-se intepretar, d'entrada, com a realitzant una identificació de fet dels predicatius d'objecte amb l'atribut de les proposicions de tipus II:

Un atribut o terme predicatiu pot ésser introduït per una preposició. Ex.: El tinc per un bon home , L'han tractat d'impostor , Passar per ric .

però el que feia, en definitiva, és desembocar en una total indiferenciació terminològica, car tot seguit quedava clar que aplicava la noció d'atribut o terme predicatiu tant a predicatius relacionables (no sense problemes) amb les dites proposicions de tipus II, com a predicatius que, inqüestionablement, no hi tenien res a veure:

També ho és sovint per la conjunció comparativa com , a la qual s'adjunta la preposició a , a menys que el predicatiu vagi precedit per un article. Ex.: Ells, com a bons patriotes, no acceptaran aquestes proposicions , En Joan i en Jordi (que són germans) s'estimen com a bons germans [...] . Notem: S'estimen com a bons germans que són , En Joan, intel·ligent que és, ho comprendrà tot seguit .

És possible que aquesta indiferenciació terminològica correspon-

1. Cf. "Les gramàtiques de Pompeu Fabra", a Ferrater 1981, p.7.

gués a la idea de l'essencial unitat del predicatiu que, en últim terme, havia guiat tota l'exposició fabriana. Però en tot cas no deixa de ser cert que la terminologia del §87 no era coherent amb la lògica expositiva a què l'autor s'havia cenyit en els tres paràgrafs anteriors.

g) Fabra queia en un esllavissament terminològic força més important en un altre punt, per cert, ric de suggeriments, de la seva exposició. Ens referim al text en què, entre línies, podia copsar-se la idea de l'existència d'una tercera possibilitat en discòrdia respecte de l'oposició complement determinatiu/(complement) predicatiu il·lustrada pel cas d'argent viu, en què l'adjectiu arriba a tenir un grau tal d'adherència al nom que ja no pot parlar-se de lliure contacte sintàctic, sinó de composició. L'esllavissament consistia a tractar aquest cas, gràcies a una redacció poc encertada, com si l'adjectiu fos un "afegitó explicatiu", denominació que hauria hagut de reservar-se, en bona lògica (i, de fet, així anava introduïda) als predicatius. El text [cf. §84] era el següent:

Si un adjectiu adjuntat a un nom, no com a complement determinatiu d'aquest nom, sinó com un afegitó explicatiu, és susceptible d'esdevenir l'equivalent d'un complement circumstancial, altres vegades aquest afegitó forma amb el nom una locució que, deixant d'ésser copsada com un agregat de mots, signes cadascun d'una idea, arriba a ésser l'equivalent d'un simple mot, ço és, signe d'una idea única.

h) Tot i els defectes que s'hi puguin trobar, aquest tractament dels predicatius constituïa una bona mostra de la capacitat de síntesi fabriana: no és fàcil, en tan poques línies com les que hi dedicava l'autor, de sotmetre coherentment a una única idea un conjunt tan ampli de fenòmens gramaticals, sense per això deixar d'indicar, d'una manera fonamentalment pertinent, les seves diferències específiques. Cal dir, encara, que el tipus de comprensió que Fabra evidenciava posseir de la noció de predicatiu tenia ben poca cosa a veure amb el que sobre la qüestió pot trobar-se en els manuals de la resta d'autors catalans. Marvà, p.ex., s'havia limitat a referir-se puntualment als "predicatiu" (o "complements atribuïts") que es construeixen com a complements d'ésser o estar o d'"algun altre verb de significació semblant [sic] com aparentar, semblar, presentar-se, creure's, tornar-se, etc.", així com als predicatius de "complement acusatiu" construïts amb els verbs elegir, considerar, fer i anomenar [cf. Curs pràctic, §§37-38]. Una cosa semblant va fer Moll, amb la particularitat que introduïa un perillós element de possible confusió pel fet de considerar "de valor copulatiu" no sols els verbs que es construeixen amb els "predicatiu de subjecte" sinó també els construïbles amb els "predicatiu de complement acusatiu" [cf. Gramàtica catalana especialment referida..., §106]. Més reductor havia estat, encara, Sanchis Guarner, i també va ser-ho, amb posterioritat a la publicació de l'obra de Fabra, Badia, i particularment en la mesura que tots dos autors semblaven ignorar l'existència dels predicatius d'objecte. El primer no feia gairebé res més que oposar la noció d'"atribut predicatiu" (que identificava escolàsticament amb la de predicat de les oracions atributives: "En les oracions atributives el verb no forma part del predicat i és només una simple còpula entre el subjecte i l'atribut") a la noció d'"atribut immediat" (amb la qual cosa es referia, sense cap més precisió, als "adjectius que acompanyen el nom modificant-lo") [cf. Gramàtica valenciana, §159]. Badia, que no usava del mot "predicatiu" en el sentit dels autors que acabem d'esmentar, també es

limitava a referir-se a la noció que anomenava, tradicionalment, "predicat nominal", amb el benentès que si a vegades semblava identificar-la, com Sanchis Guarner, amb la d'atribut de les oracions atributives, d'altres vegades la identificava amb la del conjunt còpula+atribut d'aquestes oracions, però oposant-la, ara, a la de "predicat verbal" (que fóra l'adequada a les oracions per ell anomenades "predicatives") [cf. Gramàtica catalana, §§81 i 271.2, Nota 60.p.172,Vol.II].

2.5. Els adverbis i el seu paper funcional

a) Els textos aplegats sota l'epígraf "Els adverbis" [§§88-93] s'iniciaven amb una caracterització sintàctica d'aquests mots per via de comparació:

Els adverbis pròpiament dits (adverbis de manera) juguen respecte al verb el mateix paper que els adjectius respecte al nom: així com per mitjà dels adjectius fem distincions com paper blanc, paper negre, etc., així mateix per mitjà d'aquests adverbis fem distincions com caminar lentament, caminar ràpidament, etc. [§88]

Aquesta homologació dels papers sintàctics respectius de l'adjectiu i de l'adverbi no tenia, en principi, res d'original: es tractava d'un tòpic pedagògic molt estès, que dintre la tradició gramatical catalana, per exemple, podia llegir-se, amb paraules gairebé idèntiques, en el manual de Marvà [cf. Curs pràctic, §205]. Més específic de Fabra era, però, el fet que, atorgant a l'homologia un cert valor definicional, es permetés de considerar que d'"adverbis pròpiament dits" tan sols hi ha els modals: només en el cas d'aquests adverbis, en efecte, sembla poder-se dir que el seu paper de modificadors verbals és rigorosament equiparable amb el dels adjectius qualificatius com a modificadors nominals. Una homologia sintàctica que, com l'autor tot seguit passava a assenyalar, també té una important traducció en el pla lexicològic:

I, de fet, la immensa majoria dels adverbis de manera són mots derivats d'adjectius: d'un caminar (nom) diem que és lent, ràpid; d'un que camina (verb) diem que ho fa lentament, ràpidament. [§88]

De l'homologia podia deduir-se, encara, una conseqüència terminològica: si el paper de l'"adverbi pròpiament dit" és realment "el mateix" que el de l'adjectiu respecte al nom, essent el d'aquest (ben segur, en el cas canònic il·lustrat pels exemples de referència, i segons la caracterització prèviament donada per l'autor [cf., p.ex., §26]) el d'un "complement determinatiu", també ho serà el d'aquell. Fabra la treia, aquesta conseqüència, tot estalviant-se, és clar, de formular el sil·logisme: la noció de "complement determinatiu d'un verb" era efectivament introduïda algunes línies després, per primera vegada en el llibre, i precisament referida al cas de caminar lentament. Introduïda amb un valor no restringit a aquest cas, però, perquè apareixia en el marc d'un enunciat que, essent el seu propòsit de relacionar la noció d'adverbi "pròpiament dit" amb la noció tradicional, més extensa, d'adverbi, es dedicava a aplicar la noció de "complement determinatiu" no solament al cas dels mots invariables no modals modificadors del verb sinó també al dels mots invariables susceptibles de modificar un adjectiu o "un altre adverbi". I és així que la primera referència a la noció de "complement determinatiu" d'un verb anava acompanyada d'un parell de referències més, igualment primeres, a les nocions de "complement determinatiu" d'un adjectiu

tiu i d'un adverbí [cf. \$88]:

Tradicionalment s'inclou en la classe dels adverbis tot mot invariable que no serveix normalment de complement determinatiu, sia d'un verb (caminar lentament), sia d'un adjectiu o d'un altre adverbí (més ample, molt més, [...]), i això fa que, al costat dels adverbis pròpiament dits [...], hi hagi els adverbis de quantitat o de grau [...], de lloc [...], de temps [...], de negació [...], de dubte, etc.

Per a la desesperació del lector atent aquest text contenia, en un punt de significació central, el que, si no anem errats, ha de considerar-se com un lapsus de l'autor o com un simple error material d'edició: ens referim a la malèvola presència d'una partícula no que convertia en "anormals" tots aquells usos en què els adverbis fan de "complement determinatiu" d'un altre mot. El lapsus o error, de tota manera, no afectava d'una manera decisiva allò que, en el text, marcava una substancial diferència respecte de les definicions o caracteritzacions d'adverbí tradicionals: el fet que introduís estratègicament la reserva que no sempre els adverbis fan de modificadors d'un verb, d'un adjectiu o d'un altre adverbí. Una reserva que, per bé que no costi de trobar-hi precedents clàssics, no acostuma a figurar en els manuals catalans (com tampoc en general no hi figuren, i això ja és més greu, les conseqüències que se'n poden treure). No la feia, p.ex., Marvà (cf. Curs pràctic, \$205: "Els adverbis són respecte al verb allò que són els adjectius respecte al nom. Modifiquen i determinen la significació del verb, tot indicant el lloc, el temps, la manera, la quantitat, etc. Certs adverbis poden modificar també un adjectiu [...]. I encara poden modificar un altre adverbí"); ni Moll (cf. Gramàtica catalana especialment referida..., \$107: "Adverbí és el mot que acompanya el verb per a indicar alguna de les circumstàncies en què l'acció d'aquest es realitza"); ni Sanchis Guarner (cf. Gramàtica valenciana, \$163: "L'adverbí és la paraula conceptual invariable que acompanya al verb i també qualsevol paraula modificadora, per modificar-lo o determinar-lo"); ni Badia (cf. Gramàtica catalana, \$83.2.f: "el adverbio, que modifica o determina los adjetivos, los verbos u otros adverbios, y es parte de la oración invariable").

b) Si el text abans citat s'havia de corregir en el sentit que hem indicat, aleshores sembla que Fabra incloïa els "adverbis de negació" en la llista dels que "normalment" es comporten com a complements determinatius [\$88]. Si, per una altra banda, prenem en consideració el text en què, a l'inici del \$92, es donava una caracterització del principal ús de la partícula no:

El mot amb què s'indica normalment que una proposició és negativa és l'adverbí no: Ell ha fet això és una proposició afirmativa; Ell no ha fet això és una proposició negativa. L'adverbí no es posa immediatament davant del verb si no és que aquest vagi precedit d'un o més pronoms febles, en el qual cas es posa immediatament davant d'aquests. (Encara no ho ha dit.)

cal dir que, per bé que el nostre autor no es comprometia explícitament a considerar el no dels exemples aduïts com un "complement" verbal en sentit estricte, tampoc no deia el contrari: tot indica que Fabra -que devia fer seva la famosa definició de Port-Royal segons la qual el verb és vox significans affirmationem- no veia cap incompatibilitat entre la condició de modificador sintàctic del verb de la partícula negativa i el fet que la modificació aportada per aquesta afecti tota la proposició. En tot cas, de la conjunció del text anterior amb el que immediatament el seguia:

Quan la negació no afecta tota la proposició sinó solament un seu membre, l'adverbi no s'anteposa a aquest membre. Ex.: Heu de fer sortir del local (o No deixeu entrar en el local) eis alumnes no admesos. És una regla molt útil i no gens difícil.

se'n podria deduir que entre els propòsits de l'autor hi havia el de remarcar que no, malgrat constituir un cas certament especial, no deixa de ser un dels adverbis que tant poden actuar com a modificador del verb com d'un adjectiu o d'un altre adverbi. Afegim, aquí, que la consideració dels usos de no com a modificador de qualsevol membre de la proposició, per molt òbvia que pugui semblar, no acostuma a figurar en la majoria dels manuals catalans. Encara que Fabra ja s'havia referit a la qüestió en la Gramàtica de l'Institut [cf. op.cit., \$106], autors com, p.ex., Marvà [cf. Curs pràctic, §§218-220], Moll [cf. Gramàtica catalana especialment referida..., \$233-234] i Sanchis Guarner [cf. Gramàtica valenciana, §§330-331] no la recollien pas en els seus respectius tractats.

c) La noció de complement determinatiu del verb introduïa un element d'indecisió, o d'ambigüïtat, en els conceptes sintàctics bàsics del Cap. IV, car no anava explícitament relacionada, en cap moment, amb les nocions relatives a la complementació verbal prèviament usades. Volem dir que Fabra no es prenia la molèstia de dir que els complements verbals de forma adverbial havien de ser considerats, posem per cas, "circumstancials" (cosa que, en canvi, havia clarament indicat en la Gramàtica de 1912 [cf. op.cit., \$138-141]): això el lector només podia deduir-ho, sense tenir-ne, en rigor, cap seguretat, del fet que algunes categories semàntiques en què apareixien classificats els adverbis, i concretament les de manera, lloc i temps, també havien aparegut, abans, en tractar dels dits "complements circumstancials" [cf. §§79-81]. Per explicar aquest silenci es podrien avançar dues hipòtesis: la primera és que es tractava d'un cas més, no especialment significatiu, d'economia expositiva; la segona, una mica més complicada, és que en no comprometre's a identificar "complement determinatiu" amb "complement circumstancial" Fabra obrava intencionadament, a fi que ningú no li pogués retreure que en algunes ocasions l'adverbi pot actuar (sense deixar de ser "determinatiu") com un "complement del verb" en sentit fort.

d) La reserva introduïda en la caracterització dels adverbis com a "complements determinatius" rebia una primera justificació en el text següent, amb què començava l'últim dels paràgrafs [\$93] aplegats sota l'epígraf "Els adverbis":

S'inclouen, encara, en la classe dels adverbis certs mots i locucions que expressen la relació lògica que hi ha entre el que es diu en la proposició en què figuren i el que s'ha dit en una proposició precedent (oposició, conseqüència, addició, etc.): tanmateix, no gensmenys, amb tot, per això, però, a desgrat d'això, no obstant això, gens per això no..., per conseqüent, així, doncs; encara, endemés, ultra això, així mateix, també, tampoc.

Aquests mots i locucions no pot dir-se que siguin modificadors del verb ni de cap mot de la proposició a la qual vénen a afegir-se introduint-la o intercalant-s'hi.

D'aquest text cal destacar el fet que caracteritzés amb propietat una classe sintàctica no gens trivial, que ni el mateix Fabra en les gramàtiques de 1912 i 1918, ni cap altre autor català, mai no havien isolat prèviament, per tal com, en la mesura que s'havien referit als ítems de la llista citada, o bé els incloïen en les llistes de les conjuncions de coordinació (o de subordinació, en

algun cas), o bé, el que ve a ser el mateix, s'hi referien fent ús de la noció d'"adverbi (o locució adverbial) usat com a conjunció de coordinació" (que és el que feia, p.ex., la Gramàtica de 1912, en tractar dels casos de així, també, tanmateix, altrament, no res menys, ultra això, encara més, encara endemés i de més [cf. op.cit., \$152.III]).

Que el text citat suposava un veritable trencament respecte de la consideració tradicional dels ítems d'aquesta classe es confirmava en un desenvolupament posterior [cf. \$104,105, als quals enviava, per cert, el mateix \$93], en el qual el seu paper, que la nova redacció anomenava "de lligam lògic", no solament era distingit del de les conjuncions de coordinació -l'essencial del qual fóra de convertir dues proposicions consecutives en una sola unitat sintàctica oracional (que l'autor designava amb el terme "frase")- sinó que era presentat com a independent del fet que la proposició on figuren estigui o no coordinada amb una proposició precedent (i és així que Fabra destinava alguns interessants exemples a il·lustrar la possibilitat de coexistència dels dos tipus d'ítems: Us hem demanat moltes coses i, encara, us en demanarem una altra. És molt vell i, amb tot, serveix encara. Fa molt mal temps, però, tanmateix, no han desistit d'emprendre l'ascensió [\$105]).

D'entre els mots i locucions censats en la llista del \$93, aquells que més podien sorprendre les idees convencionals del lector pel fet de figurar-hi com a adverbis eren, segurament, però i doncs. Per a tots dos casos resulta instructiu de resseguir els tractaments que aquests mots havien rebut en les successives obres de Fabra, car s'hi poden trobar algunes pistes significatives de com l'autor s'havia anat aproximant a la idea de distingir els adverbis "de lligam lògic" de les conjuncions de coordinació.

En el cas de però es pot constatar una evolució notablement coherent: 1o) en la Gramàtica de 1912 apareixia per duplicat en la llista de les conjuncions de coordinació adversatives: primer junt amb sinó, i després junt amb no obstant i amb tot, però descrit en aquest segon cas precedit de punts suspensius, per indicar, com després s'especificava en la lletra menuda, que "puede dejar de colocarse al principio de la proposición y en este caso equivale a con todo, sin embargo y expresiones análogas" [cf. op.cit., \$152.II]; 2o) en la Gramàtica de l'Institut anava considerat entre les "principals conjuncions de coordinació" (en el grup de les adversatives, amb sinó i ans, i junt amb i, ni, o i doncs) [cf. op.cit., \$130], però després s'especificava (sense per això deixar de considerar-lo conjunció) que quan no va en posició inicial pren una "significació concessiva" [cf. op.cit., \$130.III]; 3o) el D.G.L.C. assignava la categorització "Conj." al però adversatiu, però ja qualificava de "Adv." el però concessiu; 4o) la Gramàtica pòstuma, a més d'incloure'l com a adverbi en la llista citada [\$93], exemplificava el seu ús com a adverbi en el \$104 (Dieu que no teniu cap inconvenient a rebre'l, que àdhuc l'invitau a venir a casa vostra. Si ho feieu, però, per donar-li un bon arrambatge, ho trobaria ben fet), i el seu ús com a conjunció en el \$105 (Nevava, però no feia gaire fred) així com en el \$122, en el marc d'una llarga llista d'exemples destinats a il·lustrar l'ús dels "coordinants" (És un bon noi, però estudia poc. Voldria fer un viatge, però no té els diners necessaris. Jo li ho expli-

caré, però no m'entendrà. Un moble sòlid però de mal gust).

Pel que fa a doncs, ens trobem amb una evolució comparable, per bé que menys explícita i sotmesa a uns ben curiosos avatars expositius: 1º) en la Gramàtica de 1912 figurava entre les "principales conjunciones de coordinación", es deia que era "deductivo e ilativo" i se'n donaven exemples, contemporanis i d'autors medievals, distribuïbles en dos tipus que bé podrien ser la base d'una distinció -que Fabra mai no arribaria, però, a explicitar d'una manera satisfactòria- anàloga a l'operada amb però: en posició inicial, no separat, a la dreta, per pausa (com a, per ex., Els ocells són vertebrats; el voltor és un ocell; doncs el voltor és un vertebrat), i igualment en posició inicial, però separat per pausa (com a l'exemple de Metge Los ocells fan nius, les feres cerquen cavernes en que habiten, e.ls peixos roques en que.s meten; donchs, qui pot dir que no usen de rahó?) [cf.op.cit.,\$152.III]; 2º) en la Gramàtica de 1918 també anava considerat entre les "principals conjuncions de coordinació", però rebia l'etiqueta de "consecutiu" i era objecte d'un tercer tipus d'exemple, a més dels ja indicats per a l'obra anterior, que podria identificar-se amb els del segon tipus d'aquesta: intercalat entre pauses en posició no inicial (L'any passat hi vaig ésser per Nadal, i aquest any hi he estat per Pasqua i per Sant Joan: hi he estat, doncs, tres vegades) [cf.op.cit.,\$130 i 130.IV]; 3º) en el D.G.L.C. només figurava com a "Conj." i amb una exemplificació molt pobre, exclusivament corresponent al primer dels tres tipus indicats; 4º) en la Gramàtica de 1956, en canvi, tan sols s'inclouïa en la llista dels adverbis del \$93 i com a tal "adverbi de lligam lògic" era objecte, en el \$104, d'un únic exemple, que precisament era el mateix que acabem de citar de la Gramàtica de l'Institut (no hi havia, precisem-ho, cap exemple de doncs entre els del \$122 sobre l'ús dels "coordinants"). Tot succeïa, en definitiva, com si Fabra hagués tingut la idea de l'existència d'un doble doncs homòloga a la que tenia sobre però, però que, per alguna obscura raó, no hagués sabut exposar-la sinó escindida entre el D.G.L.C. i la Gramàtica pòstuma.

e) Com tindrem ocasió de justificar en un altre indret, el text citat del \$93 corresponia a una posició fabriana que, en diversos punts dispersos de la Gramàtica de 1956, semblava orientada a donar una delimitació estricta, per bé que segurament només intuïtiva, de la noció de coordinació, una delimitació contraposable al punt de vista tradicional, lax i imprecís, d'acord amb el qual el conjunt de les anomenades conjuncions de coordinació no ve a tenir més estructura que un calaix de sastre. Ara, sigui perquè aquesta posició trencava massa frontalment amb les idees convencionals, sigui perquè, cal reconèixer-ho, no anava exposada amb prou decisió ni explicitesa, el fet és que ha estat absolutament ignorada de tothom. Pel que fa a l'aspecte que ara ens ocupa, que és la qüestió del que podríem anomenar la segregació dels adverbis de lligam lògic, podríem fer notar, a tall d'exemple, que la Gramàtica de Badia no se'n va fer ni el més mínim ressò: tots els ítems de la llista de Fabra del \$93 que hi eren presos en consideració anaven qualificats de conjuncions de coordinació [cf.op.cit.,\$251.5,290,291]. Una cosa semblant succeïa, però constituint un exemple molt més irresponsable de fins a quin punt es podia fer cas omès, no ja de l'esperit, sinó de la lletra de l'ensenyament de Fabra, en la taula d'ús de les conjuncions redactada per Enric Hernández Roig que figurava en apèndix de la

mateixa Gramàtica de 1956. En la dita taula, en efecte, el però concessiu hi apareixia, juntament amb tanmateix, amb tot i per això, com a conjunció de coordinació, mentre que doncs (que, com ja hem dit, en el text fabrià només figurava com a adverbi) hi era tractat, junt amb per consegüent, com a conjunció de subordinació.

f) La introducció dels adverbis de lligam lògic en el §93 es completava amb la presentació de dos tipus adverbials més, d'acord amb la intenció de l'autor de referir-se a diversos casos en què l'adverbi realitza la funció genèrica que podríem anomenar, sense allunyar-nos gaire de la lletra fabriana, de modificador proposicional (i no de modificador de constituent):

El mateix pot dir-se [=que no és modificador del verb ni de cap altre mot de la proposició] de l'adverbi dissortadament en una frase com Dissortadament, el metge va arribar tard, en la qual dissortadament no indica pas la manera com va arribar el metge, sinó que és l'expressió d'un sentiment del qui parla relativament a allò que es diu en la proposició (El metge va arribar tard). Altres vegades l'afegit adverbial no fa sinó indicar l'opinió del qui parla relativament a allò que diu (adverbis d'afirmació, de dubte, etc.).

D'aquest text podria dir-se que constitueix una mostra més de les virtuts i els defectes de la circumspecció fabriana: es referia amb senzillesa i claredat a una qüestió important, nul·lament tractada en obres precedents, però ho feia amb tanta brevetat i discreció que riscava greument de passar desapercbut.

2.6. Les construccions amb formes verbals no personals

a) Fabra intitulava "Grups verbals" la Part V del llibre, la qual tenia com a objecte principal, com ja hem dit, la sintaxi de l'oració complexa. Aquest títol podia semblar sorprenent en la mesura que, essent aparentment congruent amb el de la Part II ("Grup nominal"), de fet no ho era gens, o molt escassament: nosaltres entenem que havia de llegir-se en un sentit gairebé literal, com a sinònim de "grups de (o amb) verb(s)", un sentit que tenia la virtut -o el defecte- de deixar indeterminat si es referia realment a l'existència de diverses menes d'oració complexa o bé al·ludia, més aviat, als diversos tipus de constituents que, dintre d'aquesta (i deixant de costat el cas de la coordinació), tenen com a nucli sintàctic una forma verbal que no és el "verb principal". En aquesta segona hipòtesi "grups verbals" seria la solució sui generis donada al problema de designar conjuntament les clàusules subordinades amb forma verbal personal i les construccions amb infinitiu, gerundi i participi, un problema que neixia de la convenció terminològica d'acord amb la qual Fabra només s'autoritzava a anomenar "proposicions subordinades" les primeres (cf., p.ex., el comentari amb què s'iniciava la Part V, que deia: "Si posem en infinitiu el verb que figura en una proposició, el conjunt que resulta no és una proposició, però pot fer de membre d'una proposició" [§94]).

b) El problema apuntat es relacionava amb un altre problema terminològic que no quedava gens ben resolt al llarg dels textos que, sota els epígrafs "L'infinitiu", "El gerundi" i "El participi passat", es referien a les construccions amb forma verbal no personal. El nou problema radicava en el fet que, per molt que del tractament de Fabra es dedueix amb claredat que els principals

tipus d'aquestes construccions són essencialment equiparables amb les proposicions subordinades no solament pel que fa al seu paper sintàctic sinó també pel fet de tenir una estructura interna proposicional, massa sovint cedia a la imprecisa convenció metonímica tradicional de referir-s'hi anomenant-les, p.ex., "infinitiu" o "gerundi", segurament per no haver-se decidit a assignar-los sistemàticament una denominació específica adequada. Així, al costat de comentaris com el que acabem de citar del §94 (el qual estava en manifesta correlació amb el que iniciava l'exposició sobre les proposicions subordinades: cf. "Una proposició, sense que el seu verb prengui la forma d'un infinitiu, d'un gerundi o d'un participi passat, pot formar part integrant d'una altra proposició" [§102]), i de referències a nocions com les de subjecte i de complement-acusatiu de l'infinitiu (cf., p.ex., "El subjecte de l'infinitiu que figura en un grup subordinat..." [§96] i "Si el complement-acusatiu de l'infinitiu és representat per un pronom feble..." [§96]) o de subjecte del gerundi (cf. "El subjecte d'un verb en gerundi és generalment el mateix que el del verb principal [§98]), abundaven textos de la corda del següent, amb què s'iniciava l'exposició sobre el paper sintàctic de les construccions infinitives:

Un infinitiu, dins la proposició de què és membre, fa l'ofici d'un nom: pot fer de subjecte, de terme predicatiu, de complement d'un adjectiu, de complement d'un verb. [§95]

Deixant de banda una ocasió en què es decantava per una incòmoda solució de compromís (cf. "El gerundi o el gerundi amb els seus complements fa l'ofici d'un complement adverbial..." [§98]), cal dir que només en dues ocasions Fabra usava una terminologia satisfactòria (car coherent amb el títol de la Part V) per designar el que nosaltres anomenariem clàusules d'infinitiu o de gerundi: ens referim a un text ja citat del §96 (cf. "El subjecte de l'infinitiu que figura en un grup subordinat...") i, particularment, a un desenvolupament del §98 en què es parlava de "grup gerundial" (cf. "Quan després d'haver expressat un pensament afegim a la proposició, a manera de complement, un grup gerundial...").

c) El primer dels tres paràgrafs aplegats sota l'epígraf "L'infinitiu" [§95] anava dedicat a considerar i exemplificar els diversos "oficis" propis del "nom" (llegiu: del grup nominal) exercibles pel dit "infinitiu" (llegiu: pel grup infinitival, d'acord amb el que hauria pogut ser un terme de l'autor). En aquest paràgraf Fabra es distingia, si més no, per la seva capacitat de síntesi i ordenació: realment, no deixava de referir-se a cap funció sintàctica important (notem que incloïa, juntament amb les més consabudes, la de terme predicatiu d'una proposició de tipus II) i, a més, exposava les corresponents construccions en un ordre molt plausible. De fet, per les virtuts indicades, el paràgraf millorava notablement el precedent que s'hi podia trobar en la Gramàtica del 1912 (obra que si bé amb una certa coherència distribuïa materials anàlegs entre el Cap. XVI, dedicat als "Complements del verb", i el Cap. XVII, dedicat a la "Determinació circumstancial", sota els epígrafs respectius "Complemento verbal" [§130] i "Circunstanciales verbales" [§142], de fet es veia forçada a tractar inelegantment sota el primer d'aquests epígrafs el cas de les infinitives subjecte i a deixar fora del segon el de les construccions amb per i per a), així com, sobretot, el de la Gramàtica de l'Institut (en la qual, per causa del principi expositiu seguit, les construccions d'infinitiu eren víctimes d'una

total dispersió).

Del §95 es podria destacar, encara, el fet que, sota l'aparença d'una exposició sense relleu, l'autor apliqués el que en definitiva no era sinó un criteri estrictament formal per distingir entre 1º) les infinitives subjecte posposades al verb, 2º) les infinitives "complement-acusatiu" i 3º) les infinitives complement del verb introduïdes per la preposició de règim de, atenent, d'una banda, al caràcter facultatiu de la presència de de en la capçalera d'un bon nombre de construccions corresponents als dos primers tipus (Donava goig de veure-la/Donava goig veure-la i M'ha promès de fer-ho tot seguit/M'ha promès fer-ho tot seguit) en oposició al caràcter obligatori de de en les corresponents al tercer (una oposició que, tanmateix, no induïa en absolut Fabra a especular sobre la diferent condició sintàctica dels dos de) i, d'una altra banda, a les diferents capacitats de pronominalització relatives als tres tipus, a saber: nul·la en el primer, per ho en el segon i per en en el tercer.

d) En el paràgraf següent [§96], Fabra tractava de les construccions d'infinitiu amb verbs de percepció (veure, sentir, mirar) i amb verbs factius (fer, deixar), és a dir del tipus sintàctic que es podria caracteritzar per l'existència d'un subjecte d'infinitiu no controlat pel subjecte (ni per cap complement) del verb rector. Notem, d'entrada, que el fet mateix de referir-se conjuntament als verbs de percepció i als factius suposava una millora per comparació amb la Gramàtica de l'Institut, en la qual els primers anaven considerats per separat i els segons se subsumien arbitràriament en el conjunt dels verbs que, amb les reserves que calgui, podríem anomenar "modals" (i concretament, segons la dita obra, el format per voler, poder, saber, soler, deure i gostar [cf. op.cit., §§94,97]). Això a part, el referit tractament també es distingia del precedent de la Gramàtica de 1918 pel fet que, en lloc de centrar-se en la coneguda qüestió normativa de la concordança/no concordança del participi de les formes compostes del verb principal amb els pronoms febles acusatius (La Maria, l'he sentida cantar vs. Aquesta cançó, l'he sentit cantar), insistia adequadament en el fenomen de restructuració pel qual pot dir-se que els grups subordinats, en aquesta mena de construccions, tendeixen a perdre autonomia sintàctica per adscripció al verb principal dels seus principals constituents nominals, i concretament en la mesura que el considerable com a subjecte pot actuar com un complement d'objecte -acusatiu o datiu, segons el cas- del dit verb principal i també en la mesura que el seu objecte directe lliurement pot passar a actuar com si ho fos de l'esmentat verb (cf., entre els exemples donats per l'autor: Has vist venir el meu pare? - No l'he vist venir; Hem sentit cantar la cançó a la Maria/Li hem sentit cantar la cançó; Vaig sentir cantar una cançó/Vaig sentir cantar-la/La vaig sentir cantar).

e) L'últim dels paràgrafs dedicats a l'"infinitiu" [§97] versava, precisament, sobre les construccions amb verbs "modals", entre els quals anaven inclosos, en aquesta ocasió, poder, voler, gostar, deure, haver de, començar a, deixar de. La idea de Fabra era de caracteritzar diferencialment aquestes construccions no solament respecte de les anteriors sinó també de les abans descrites com a casos d'"infinitiu complement del verb": el seu infinitiu, en comptes de figurar en un "grup subordinat" pròpiament dit, formaria una unitat íntima, un "conjunt", amb el verb principal.

L'autor ho feia, d'entrada, molt planerament, apuntant a la noció de perífrasi verbal:

Hi ha certs conjunts formats per un verb seguit d'un infinitiu en els quals aquest fa cos amb el verb principal, conjunts que vénen a ésser com temps perifràstics del verb que està en infinitiu.

Però tot seguit, interessantment, es referia a una propietat estrictament formal per confirmar la validesa de la intuïció que, en aquestes construccions, l'"infinitiu (llegiu: el grup infinitival) no es comporta com un complement ordinari del verb que el precedeix": el fet que "no es presta a ésser reemplaçat per un pronom feble". Era una referència a la capacitat de cliticització com a distintiva dels complements verbals pròpiament dits que convindria destacar per la seva congruència amb el tractament donat als pronoms febles en la Part IV del llibre.

f) Com a resum del que hem anat dient, caldria remarcar la manera sàviament esglaonada com l'autor es referia a totes aquestes construccions: havent iniciat l'exposició prestant atenció als casos en què podria parlar-se de l'existència d'una clàusula sintàcticament autònoma, realitzant funcions idèntiques a les pròpies del grup nominal, passava a tractar el cas intermedi de les construccions amb verbs de sensació i factius, que encarnen la possibilitat d'una reestructuració amb pèrdua parcial d'autonomia sintàctica, i conclouia referint-se als casos en què és permès de parlar d'una reestructuració total, o de la formació de perífrasis verbals. Un tractament progressiu que, en definitiva, també tenia una intenció pedagògica, si tenim en compte que en només tres pàgines sabia conduir el lector d'una afirmació tan convencional com "Un infinitiu, dins la proposició de què és membre, fa l'ofici d'un nom", a la consideració de qüestions de sintaxi veritablerment superior.

g) Els paràgrafs, ben segur massa breus, dedicats a les construccions de gerundi [§§98,99] se cenyien a un principi expositiu semblant al que acabem de veure en relació amb les d'infinitiu:

10) S'iniciaven amb la consideració del cas bàsic, o més conegut, o bé sigui el dels "grups gerundials" amb funció de "complement adverbial". (Notem que l'autor feia ús, aquí, d'una denominació tradicionalment equivalent a la de "circumstancial": curiosament, cap de les dues no anava usada, en l'obra, per referir-se a les funcions dels adverbis pròpiament dits.) El cas era tractat sense sorpreses, car després de precisar que els dits grups poden expressar "un esdeveniment simultani amb l'expressat pel verb principal, que n'és la causa o condició", Fabra passava a la convencional condemna dels gerundis de posterioritat [§98].

20) Prosseguien referint-se a un cas generalment ignorat dels manuals i d'una complicació sintàctica relativament més gran, homòleg del de les construccions d'infinitiu amb verbs de percepció i factius: el de les construccions en què "el subjecte del verb en gerundi", en lloc de ser "el mateix", com en el cas general, que el del verb principal, "és la persona o cosa designada pel complement-acusatiu d'aquest verb". (Notem que el que podia tenir de positiu l'esment al "subjecte del verb en gerundi" quedava empal·lidit per l'esllavissada vers una noció referencialista del dit subjecte.) El fet que aquestes construccions, com en el cas de l'exemple avançat per l'autor (L'he trobat estudiant), poden do-

nar peu a ambigüitat, era aprofitat per Fabra, d'acord amb el seu partit pres antiambigüològic, per recomanar l'ús alternatiu de L'he trobat que estudiava, una construcció que, encara que no era analitzada en absolut, de fet encarnava el cas, tampoc no gens tingut en compte pels manuals, d'una completiva funcionant com a predicatiu d'objecte [§98].

30) Finalment feien referència als gerundis sense autonomia sintàctica, i concretament al cas de les perífrasis durativa i progressiva amb estar i anar [§99].

h) Sobre els paràgrafs dedicats a les construccions de participi [§§100-101], que també eren massa breus, només voldríem indicar que reproduïen una vegada més l'esquema expositiu usat per a les d'infinitiu i de gerundi: s'iniciaven amb una referència al cas més consabut (el dels participis amb oficis diversos d'adjectiu [§100]) i després passaven a referir-se al cas particular de participis fent de terme predicatiu d'una proposició de tipus II amb intenció d'establir una clara distinció entre aquestes construccions i les passives d'identica aparença estructural [§101].

2.7. Tipologia de les relacions entre proposicions

Sota l'epígraf "Proposicions subordinades i coordinades" Fabra en realitat esbossava una doctrina dels diversos tipus de relacions entre proposicions que s'estableixen no només en el marc restringit del que ell anomenava, amb encert discutible, "frase" (noció que, segons la caracterització que n'havia donat en el §43, a l'inici de la Part III, subsumia la de proposició (no subordinada) -unitat sintàctica o "acte de paraula" amb què "expressem un pensament"- i la de conjunt coordinat de proposicions (no subordinades) -unitat sintàctica o "acte de paraula" amb què s'expressen "dos pensaments" (o "més de dos", afegim nosaltres, sense traïr l'esperit del que deia l'autor)-), sinó també en el marc més ampli del discurs (volem dir, de les entitats constituïdes per més d'una "frase"). La doctrina es distingia pel fet de caracteritzar cada tipus de relació descrit tant des d'un punt de vista lògic com pels elements específicament gramaticals de la seva realització. L'ordre amb què era exposada s'adequava a una jerarquia que anava dels tipus de relació més laxos fins als més estrets (o "íntims").

a) El primer tipus de relació considerat [cf. §103] era el que resulta del simple fet que, "dins un enraonament", una proposició acostuma a anar "darrera d'una altra". Aquesta relació merament seqüencial o de consecutivitat entre dues proposicions en principi sintàcticament independents (o, si voleu, proposicions-frases) comportaria, segons l'exposició de Fabra, la possibilitat de diversos tipus de fenòmens gramaticals que només afecten la segona. Concretament: 10) L'elisió, o "sobreenteniment", d'algun constituent compartit (Aquell dia el mestre va entrar a les vuit. Ordinàriament entrava a les set); 20) La pronominalització d'algun nom o grup nominal correferencial (Ja fa dies que no veig en Jordi. Abans el veia tots els dies); 30) El tractament com a determinat d'un nom o grup nominal mencionat com a indeterminat en la primera (Ahir es va comprar unes sabates i un capell. Les sabates li van costar setanta-cinc pessetes).

Fabra observava amb perspicàcia que aquesta mena de fenòmens anafòrics en principi lligats a la seqüencialitat entre proposicions-frases també poden donar-se dins el marc sintàctic d'una sola frase, en el cas de les construccions que ara anomenariem tematitzacions. Per a l'autor aquestes construccions consistirien a dir d'entrada, per raons segons ell més o menys emotives o afectives i "amb un valor merament introductiu", un determinat constituent o "membre" de la proposició que ens proposem de formular, i tot seguit construir aquesta proposició "com si vingués al darrera d'una proposició on figurés aquest membre". D'on, particularment, els pronoms anafòrics del "membre" avantposat que es donen en el nucli proposicional de les "frases" amb tematització: Aquest tal Omedes, jo l'he trobat molts cops a casa d'en Cardellach; A la pobra Maria, no veig que li facin mai cap present; D'aquest galdós afer, feia temps que no n'haviem parlat; En aquella torre, els Puig hi havien passat llargues temporades. Es tractava, sens dubte, d'una bona caracterització d'aquestes construccions. L'única crítica que tanmateix es podria fer a l'autor en relació amb la qüestió, és la de considerar poc cenyida als fets la seva convicció que tota tematització respon a una actitud emotiva o afectiva, quan en realitat es tracta d'un procediment discursiu molt general, no necessàriament lligat a una expressió emfàtica. Per entendre'ns: cap ni un dels exemples que adduïa Fabra no correspon, forçosament, a una voluntat d'emfasitzar afectivament el constituent avançat, i en aquest sentit cal notar que la coma (per a ell, obligatòria) amb què els grafiava només és indicativa d'una pausa real precisament en el cas "emfàtic" que s'adeia amb la seva convicció. Una convicció que, sense haver d'entrar en més matisacions, en el text que estem comentant tot seguit li permetia de denunciar (com ja havia fet en les Converses filològiques, cf. Ed. Barcino, 292-300) l'abús de construccions tematitzades en l'escriptura del català. Més importància té el fet que, a resultes d'aquesta posició fabriana, en el català literari escrit no només s'ha tendit a foragitar els avançaments emfàtics (cosa positiva, a condició que afecti realment abusos i no usos conscientment volguts), sinó que, quan una construcció tematitzada hi apareix malgrat tot, aleshores hi és grafiada sistemàticament amb coma, és a dir com a emfàtica,¹ encara que pel sentit o la intenció real de l'autor no ho sigui.

A més de les tematitzacions, Fabra també tractava per homologia amb el cas de les relacions seqüencials entre proposicions-frases les construccions amb posposició d'un constituent a la dreta del nucli proposicional, del tipus Avui li trametré els llibres, al teu amic; Ja me'n recordo, home, de la teva recomanació; Em sembla que està molt desconsolat, el pobre Joan. Car també en aquest cas es tractaria, segons ell, d'una proposició essencialment construïda "com si vingués darrera d'una altra", és a dir, amb un "membre" sobreentès, pronominalitzat, etc.

b) Un segon tipus de relació entre dues proposicions [cf. §104] fóra, segons Fabra, el que, afegint-se a la mera seqüencialitat (i les corresponents marques anafòriques) s'expressaria per la presència en la segona d'un dels ja referits adverbis o locucions adverbials de "lligam lògic", també anomenats "conjuncionals" per l'autor (per bé que ho fes donant a entendre erròniament que ja havia fet ús d'aquesta denominació en introduir-los en el §93,

1. Cf., sobre la qüestió i qüestions afins, Solà+Pujol 1989, pp.16-17, i Solà 1990, pp.93-124.

sota l'epígraf "Els adverbis"). Una mena de relació, doncs, que sense afectar encara la independència sintàctica de les dues proposicions (car era ben clar, per l'exemplificació donada, que Fabra es referia a seqüències de proposicions-frases), tanmateix comporta la introducció en la segona d'un modificador susceptible d'ocupar-hi diverses posicions, com ara la inicial (amb o sense pausa respecte de la resta: Convé que el vegeu com més aviat millor i que li doneu aquesta ordre. Per consegüent, aneu-hi ara mateix./No em desplaui. Més aviat m'agrada./Ell ho sap, això. També ho sap en Pere), o qualsevol altra (en principi, entre pauses: La vostra teoria explica, en efecte, tots aquests fets. Hi ha, no gensmenys, altres fets que semblen estar-hi en contradicció./L'any passat hi vaig ésser per Nadal, i aquest any hi he estat per Pasqua i per Sant Joan. Hi he estat, doncs, tres vegades).

c) El tercer tipus de relació considerat [cf. §105] corresponia al grau més lax de les ja situables, de ple dret, en l'àmbit sintàctic de la "frase"; ens referim a la coordinació de proposicions, cas respecte del qual cal insistir que anava distingit de l'anterior, cosa que es dedueix de la manera com anava introduït:

Les dues proposicions consecutives poden coordinar-se dins d'una sola frase. Ex.: Plovia i nevava. Ha de venir ell o has d'anar-hi tu. Nevava, però no feia gaire fred. En la segona de les dues proposicions pot figurar un adverbi conjuncional. Ex.: Us hem demanat moltes coses i, encara, us en demanarem una altra. És molt vell i, amb tot, serveix encara. Fa molt mal temps, però, tanmateix, no han desistit d'emprendre l'ascensió.

D'aquest text no solament cal remarcar que establís una neta separació entre les conjuncions de coordinació (segons els exemples, i, o i el però adversatiu) i els "adverbis conjuncionals", sinó també, alhora, que il·lustrés el fet que la jerarquia de les tres relacions fins al moment considerades no comporta exclusió sinó la possibilitat de diversos tipus de coexistència (de les relacions i, és clar, de les marques respectives): en concret, no només entre les dites conjuncions i els dits adverbis, sinó també entre aquests dos tipus d'ítems i les marques anafòriques atribuïbles a la mera seqüencialitat (cf. l'exemple Us hem demanat moltes coses i, encara, us en demanarem una altra, on figura la conjunció i, l'adverbi encara i el pronom feble anafòric en).

d) El quart tipus de relació de la jerarquia fabriana corresponia al cas en què una proposició fa de "complement circumstancial" d'una altra [cf. §106]:

Dins d'una frase, les dues proposicions es poden lligar més íntimament, encara, fent que l'una se subordini gramaticalment a l'altra a tall d'un complement circumstancial d'aquesta, en el qual cas la proposició subordinada pot anar al darrera o al davant de l'altra (dita principal) i àdhuc intercalar-s'hi. Ex.: No va poder anar-hi, perquè estava malalt. Si em deixes el llapis, jo et deixaré la ploma. Quan vaig arribar-hi, ell ja no hi era. Tots ells, si plovia, es quedarien a casa.

Sobre aquest text, tot i que no donava peu a cap ambigüitat, convindria fer les puntualitzacions següents: 1º) De fet, suposava una ampliació perfectament natural de la noció de "frase", respecte de com havia estat caracteritzada en el començament de la Part III [cf. §43]. 2º) Es referia a la noció de complement circumstancial de la proposició principal i no pas a la de complement circumstancial del verb d'aquesta proposició: resulta difícil escatir si es tractava d'una decisió conscient (els exemples adduïts semblaven adequar-se a aquesta interpretació) o d'una me-

ra imprecisió de llenguatge. En tot cas, si considerem que els textos aplegats sota l'epígraf "Complements circumstancials" de la Part IV (la qual cal recordar que s'intitulava "Complements del verb") semblaven tractar de complements verbals pròpiament dits (val a dir que més per l'exemplificació donada que no pas pel fet que l'autor ho digués explícitament: en rigor, només hi parlava de "complements circumstancials" o de "circumstancials" a seques, sense especificar que ho fossin del verb [cf. §§78-81]), podríem dir que no és impossible que Fabra hagués fet seva l'apuntada distinció entre "circumstancials del verb" i "circumstancials d'oració".

e) El cinquè i darrer tipus de la jerarquia, que corresponia al cas d'una relació de subordinació més estricta, anava introduït pel text següent [cf. §106]:

La proposició subordinada pot fer, encara, de complement determinatiu d'un nom, de terme predicatiu, de subjecte, de complement-acusatiu, de complement d'algun dels verbs de què es parla en el §77 [=dels verbs amb preposició de règim], i en aquest cas allò que resta de la frase llevant-li la proposició subordinada no es pot pròpiament anomenar proposició principal, i si tant fos que es volgués emprar aquesta denominació, caldria aplicar-la a tota la frase.

Notem que el darrer comentari, aparentment centrat en una qüestió de terminologia, contenia la justificació que entre els dos tipus de subordinació distingits hi ha, realment, una diferència substancial: mentre en el cas de la subordinada amb funció de circumstancial aquesta estableix amb la proposició a què se subordina un lligam prou lax perquè encara pugui parlar-se amb propietat de dues proposicions disjunctes, en el cas de l'altre tipus de subordinació el lligam és tan fort que no hi ha disjunció possible, sinó inclusió necessària de la subordinada en la subordinant. En relació amb el text citat caldria remarcar, encara, dues qüestions: 1a) El fet mateix que l'autor classificués les subordinades a partir d'aquesta oposició dual, i no d'acord amb el punt de vista tradicionalment preponderant consistent a dividir-les en substantives, adjectives i adverbials per homologia amb el que serien els papers sintàctics propis de les corresponents categories lèxiques (un punt de vista que, entre altres autors, van fer seu sense reserva Sanchis Guarner (cf. Gramàtica valenciana, §162) i Badia (cf. Gramàtica catalana, §§248-308), i del qual en la terminologia de la mateixa Gramàtica pòstuma es conservava alguna que altra reminiscència, com ara la consistent a anomenar "subordinades adjectives" les proposicions relatives [cf. §107]). 2a) Que la referència que s'hi feia a la funció de "complement determinatiu del nom" no solament suposava una explícita inclusió de les relatives restrictives en aquest tipus de subordinació sinó també, implícitament, la inclusió de les relatives explicatives en el tipus anterior (per bé que, notem-ho, l'oposició que es dona entre els dos tipus de relatives no s'acaba d'adequar a la lletra -però sí a l'esperit- de la distinció establerta: car si és ben cert que el que resta en llevar una explicativa pot ser dit amb propietat "proposició principal", no és impossible que també pugui dir-se el mateix, encara que en un sentit un xic diferent, del que resta quan allò que s'ha llevat és una restrictiva).

f) La tipologia descrita pot dir-se que anava ampliada i completada en uns remarcables textos posteriors, sota l'epígraf "Fets que es constaten en les subordinades i en les coordinades" [§§ 123-125]. La intenció general d'aquests textos era de fer veure

que determinades estructures en principi característiques de la subordinació proposicional, i per tant del que podríem anomenar l'àmbit sintàctic de la frase complexa, també poden prendre cos, més o menys excepcionalment, tant en l'àmbit del discurs (entent per tal el corresponent, com ja hem dit, a una seqüència d'un mínim de dues "frases"), com en l'àmbit de la frase simple (és a dir, de la frase consistent en una sola proposició). Una intenció del tot coherent amb la que havia portat Fabra a prendre en consideració els casos en què una relació en principi pròpia de l'àmbit del discurs es manifesta en el de la frase simple (cas de les tematitzacions i de les dislocacions a la dreta) o bé en el de la frase complexa (cas de les coordinacions amb presència d'un adverbí conjuncional).

g) Així el nostre autor entenia com a seqüències de dues frases (i no com un cas de subordinació d'una proposició a una altra en el marc d'una frase) les construccions en què apareix una relativa amb antecedent proposicional [cf. §123]:

Una frase es lliga a vegades amb la que la precedeix donant-li la forma d'una proposició adjectiva: tota la frase precedent és presa com a antecedent de la proposició relativa, i el terme relatiu que representa aquest antecedent és generalment la qual cosa (les quals coses si l'antecedent consta de dues o més proposicions coordinades). Ex.: Ell ho deixà tot als seus cosins; la qual cosa ningú no s'havia esperat mai.

i, de fet, assimilava al cas anterior el de construccions com Recaptaren així una forta suma; la qual suma destinaren a..., en què la relativa no té com a antecedent tota la "frase" precedent.

Una idèntica consideració li mereixien, per una altra banda, les construccions que resulten de les anteriors substituint els conjunts la qual cosa (o prep + la qual cosa), la qual suma (o prep + la qual suma) i anàlegs per cosa que (o cosa + prep + la qual), suma que (o suma + prep + la qual), etc., en què de fet actua com a "frase" (encara que Fabra no ho subratllés) una estructura amb característiques superficials de grup nominal (Ell ho deixà tot als seus cosins; cosa que ningú no s'hauria esperat mai; Recaptaren així deu mil pessetes; suma que destinaren a..., etc.).

A la fi del §123 es feia esment, encara, de casos com el de Van empènyer la porta, que es va obrir i de Van empaitar els lladres, que fugiren corrents, que si bé a diferència dels anteriors anaven situats en l'àmbit de la frase (car l'autor s'hi referia parlant de "proposicions relatives que figuren en frases com...") tanmateix semblaven ser presos en consideració per indicar que a vegades no és gens marcada la frontera que separa la sintaxi de la frase de la del discurs.

h) Un altre cas de subordinació aparent en el marc d'una seqüència de "frases" era descrit com segueix [cf. §124]:

Quan darrera d'una frase en diem una altra amb què justifiquem o expliquem allò que hem dit en la primera, solem donar a la segona la forma que tindria si fos realment una proposició subordinada.

Es tractava d'una caracterització especialment clara. I no deixa de ser notable que l'exemple amb què l'autor la il·lustrava: I, com hem dit, nosaltres no acceptarem mai que ells ens refusin el seu ajut. Perquè, si ho acceptàvem, seria segur que..., no sola-

ment s'aplicava al cas referit (donant peu al comentari que és només en aquesta mena de construccions que la conjunció causal perquè pot alternar amb l'arcaica car) sinó que també posava en joc una possibilitat sintàctica que en definitiva entenem que es podria afegir, de ple dret, a la seva tipologia: la corresponent a proposicions que, tot i adoptar la forma d'un segon membre de coordinació, per tal com són encapçalades per un coordinant (i, en l'exemple), han de ser considerades "frases", si més no en la mesura que s'accepti (d'acord amb la pràctica fabriana) de conferir un rigorós valor gramatical de "frase" a allò que l'escriptura acostuma a incloure entre dos punts.

Cal remarcar, aquí, que en cap moment Fabra no deia que les clàusules causals de referència poguessin ser assimilades al segon membre d'una coordinació, o que el perquè d'aquest cas i car hagin de ser considerats "conjuncions de coordinació", com acostuma a afirmar una estesa tradició (una tradició que lamentablement assumia, per cert, la taula de conjuncions que figurava en apèndix de la mateixa Gramàtica pòstuma). El seu tractament era molt clar: perquè o bé introdueix subordinades pròpiament dites [cf. \$115], o bé, en tal cas junt amb car, encapçala proposicions que tenen la condició de ser "frases", però mai no serveix per introduir una proposició coordinada a una altra en el marc d'una frase.

i) La tipologia anava finalment completada [cf. \$125] prenent en consideració dues menes d'estructures que, tot i tenir la forma que paradigmàticament correspon a les completives amb que, de fet són usades com a "frases" independents en sentit fort, és a dir no subjectes a cap lligam discursiu. Fabra es referia a les frases interrogatives directes totals del tipus Que vindràs demà?, així com a frases corresponents a les modalitats votiva i jussiva del tipus Que siguin ben feliços!, Sobretot, que es posin a l'ombra, Que vingui tot seguit, en què el verb apareix en el mode subjuntiu.

j) Segons el que hem anat dient, la tipologia fabriana de les relacions entre proposicions podria resumir-se en una taula com la següent:

TIPUS DE RELACIÓ [de major a menor laxitud]	AMBIT DEL DISCURS	AMBIT DE LA FRASE COMPLEXA	AMBIT DE LA FRASE UNIPROPOSICIONAL
I. Mera consecutivitat	Seqüència de dues frases, amb possible presència de fenòmens anafòrics en la segona		→ Tenatitzacions Dislocacions a la dreta
II. Lligam lògic expressat	Presència d'un adverbi conjuncional en la segona de dues frases consecutives	Presència d'un adverbi conjuncional en el segon membre d'una coordinació de proposicions	
III. Coordinació	Seqüència de dues frases, la segona encapçalada per un coordinant	← Frase consistent en dues proposicions relacionades per un coordinant	

IV. Subordinació externa	Seqüència de dues frases, la segona encapçalada per <u>perquè</u> o <u>car</u> , o bé la primera fent d'antecedent de la segona (relativa). Construccions afins	Proposicions subordinades "circumstancials" ← Relatives explicatives [poden entendre's com a disjunctes de la "principal"]	
V. Subordinació interna		Proposicions subordinades constituents nuclears de la frase → Relatives determinatives	Interrogatives directes totals amb <u>que</u> Frases votives i jussives amb <u>que</u>

Nota: En la taula s'han requadrat doblement els tipus de construccions considerables com a bàsics, en què es manifesta d'una manera pròpia o primordial la relació corresponent. Cadascuna de les construccions restants pot considerar-se secundària o, en algun sentit, derivada d'un dels tipus bàsics, cosa que s'ha volgut indicar amb fletxes ad hoc.

2.8. La coordinació

a) En la Gramàtica de 1956 no hi figurava cap definició de la coordinació. Potser perquè Fabra era conscient del dilema que, en el cas de conceptes tan bàsics i en aparença obvis com aquest, es planteja entre la inutilitat de donar-ne una definició simplificadora, només útil per recollir el que el lector ja sap per idees rebudes, i l'extrema dificultat de formular-ne una de suficientment comprensiva, el cas és que en totes les ocasions en què es referia a la coordinació ho feia donant la noció per consabuda. Tampoc no pot dir-se que els desenvolupaments que hi dedicava fossin gaire rics ni brillants, ni que haguessin estat disposats d'una manera satisfactòria: eren més aviat escassos, aparentment convencionals i, en contra del que succeïa amb altres temes de sintaxi importants, es trobaven dispersos per tot el llibre, repartits sota epígrafs molt heterogenis. En la taula següent ens proposem d'exposar quins eren els textos de referència, i de donar-ne una succinta descripció:

REFERÈNCIA	QÜESTIÓ CONSIDERADA	OBSERVACIONS
542(P.II)	Coordinació de noms o de grups nominals	El 542 no solament mancava d'unitat (la referència a la coordinació hi apareixia abruptament) sinó que es trobava sota un epígraf ("L'anomenat article neutre") que manifestament només s'adequava al contingut de l'anterior 541. En tots els exemples sols hi apareixia la conjunció <u>i</u> , no designada com a tal.
543(P.III)	Caracterització de les nocions de proposició i frase	El text contemplava la possibilitat de frases constituïdes per dues proposicions coordinades. No parlava explícitament, però, de coordinació, i la <u>i</u> que figurava en l'exemple adduït (<u>El nen escriu i la nena lleqeix</u>) era qualificada de "mot d'enllaç".
5105(P.V)	Coordinació de proposicions Coordinació de verbs o perífrasis verbals	Sota l'epígraf "Proposicions coordinades i subordinades", anaven represes les frases consistents en dues proposicions coordinades. La coordinació de verbs o de perífrasis verbals en una sola proposició-frase era presentada com a resultat d'una coordinació de proposicions que sols difereixen per aquests ítems. Els exemples adduïts, amb <u>i</u> , <u>o</u> i <u>però</u> adversatiu.

§113(P.V)	Introducció de la noció de "conjunció" Llista de les conjuncions de coordinació	Referència molt breu, car el text se centrava en la noció de subordinació, i no en la de coordinació. Per primera i única vegada en tot el llibre, les conjuncions de coordinació eren anomenades tals, i s'afirmava que <u>i</u> , <u>o</u> , <u>ni</u> i <u>però</u> ho són.
§122(P.V)	Introducció de la noció de "coordinant" Exemples abundants	Segon paràgraf (junt amb el §105) exclusivament centrat en la coordinació. Contenia una llista de 38 exemples, dedicats a il·lustrar diverses estructures coordinades, indistintament de proposicions o de membres de proposició, i relatives a casos amb coordinant únic o amb doblet de coordinants.

En els textos indicats Fabra només es referia d'una manera explícita, de fet, a dos temes d'importància, il·lustrant-los amb una exemplificació considerablement abundant:

10) El relatiu al fet que la coordinació no només es dona entre proposicions sinó també entre qualssevol constituents menors sempre que siguin homogenis. En concret, feia esment de la possibilitat de coordinacions de noms i de grups nominals [§42], de verbs (o de perífrasis verbals) [§105], de dos determinatius d'un mateix nom i de dos complements-acusatius d'un mateix verb [§122], i en la llarga llista d'exemples d'aquest darrer paràgraf anaven preses en consideració un bon nombre de possibilitats més. En algun dels textos també apuntava a la idea, per bé que desenvolupant-la escassament, que l'homogeneïtat requerida per a la coordinabilitat és més d'ordre funcional que no pas categorial (així en el §42, p.ex., feia una referència en aquest sentit a la coordinació de nom i de grup nominal amb pronom, i ja hem vist que en el §122 parlava de la coordinació de dos "complements-acusatius").

20) El de les elisions a què donen peu les estructures de coordinació. És així, per exemple, que en el §42 exemplificava amb un cert deteniment (però sense cap mena de consideració estructural) uns quants casos bàsics d'elisió relativa a la coordinació de grups nominals: el cas senzill representat per El vestit nou i el vell i El meu rellotge i el d'en Joan, i casos més complexos, en què l'elisió va acompanyada de l'aparició d'un morfema, com ara el de Un vestit nou i un de vell i de Tres soldats anglesos i quatre de francesos o el de Un armari i un bufet vells. També podríem notar, aquí, que la hipòtesi segons la qual la coordinació de membres de proposició pot considerar-se derivada, per processos d'elisió, d'una coordinació de proposicions, només era contemplada per l'autor -d'una manera força indirecta- en el cas de la coordinació de constituents verbals (cf., en el §105: "En coordinar-se dins una sola frase dues proposicions que sols difereixen pel seu verb (o perífrasi verbal) poden prendre la forma d'una sola proposició en què figuren coordinats els dos verbs (o perífrasis verbals)").

b) Pel que acabem de veure, ben poca cosa podia remarçar-se d'aquests textos, que no fos una certa generositat d'exemplificació. Si, tanmateix, ens ha semblat adequat de prestar-hi atenció és perquè creiem que entre les línies de l'exposició fabriana podia detectar-s'hi la traça de, com a mínim, dues idees interessants -algú més exigent que nosaltres en podria dir intuïcions-, totes dues orientades a delimitar i precisar el concepte mateix de coordinació.

10) La primera d'aquestes idees ja ha estat exposada prèviament: ens referim al que anomenàvem segregació dels adverbis de lligam lògic del repertori tradicional de coordinants. Fem una breu recapitulació de la qüestió: al nostre parer, d'una atenta lectura conjunta dels §§105 i 113, aquí considerats, amb els §§93 i 104 abans analitzats, es dedueix clarament -per bé que "clarament" no significa en aquest cas, com en molts altres casos en què intervenen decisivament els manerismes expositius fabrians, "d'una manera rotundament indiscutible"- que el nostre autor establí una ferma distinció entre la noció de conjunció de coordinació i la d'adverbi conjuncional car 1) assignava sense ambigüïtat als dos tipus d'ítems diferents etiquetes categorials; 2) només respecte de les conjuncions deia [cf. §43] o donava a entendre [cf. §105] que la seva presència davant d'una proposició és allò que permet de coordinar-la amb la precedent sense sortir-se de l'àmbit d'una "frase"; dels adverbis, en canvi, mai no afirmava tal cosa: la seva capacitat de "lligar lògicament" proposicions anava presentada com a indiferent respecte de la relació sintàctica de mera consecutivitat o de coordinació que pogués existir entre les dites proposicions; 3) en tots els exemples relatius a les conjuncions, aquestes mai deixaven d'ocupar una posició inicial (fet que s'acordava amb una explicació donada en el §122: "La coordinació es pot fer per mitjà d'un sol coordinant o de dos, posats l'un davant del primer terme coordinat i l'altre davant del segon"); dels exemples relatius als adverbis, en canvi, es deduïa que la posició inicial no els era pas exclusiva ni, per tant, definitiva.

20) La segona idea emergia tímidament d'un detall en aparença fútilment terminològic: ja hem dit que l'única vegada que Fabra feia un ús explícit del terme "conjunció de coordinació" era per referir-se, només, a i, o, ni i però [cf. §113]; aquests ítems eren designats més tard, en el §122, amb el terme de "coordinants" (el text deia "coordinats", per manifest error tipogràfic repetit en totes les edicions de l'obra que hem pogut consultar), però ara formant part d'un conjunt molt més ampli que, a més dels dobles o...o i ni...ni, i de o bé i o sia (que poden considerar-se variants de o), incloïa concretament ans, adés...adés, mig...mig, qui...qui, que...que, sia...sia, l'una...l'altra, tant...com, el mateix...que, sinó. El fet podia donar peu, en principi, a dues hipòtesis: que el nostre autor prenia per sinònims els dos termes, o bé que considerava la noció de "conjunció de coordinació" com a inclosa en la noció més àmplia de "coordinant". Si la segona hipòtesi és la bona, i així ho creiem nosaltres, això voldria dir que Fabra havia operat una distinció realment fina entre una noció bàsicament categorial (la de "conjunció", funcionalment determinable amb el qualificatiu "de coordinació") i una noció estrictament funcional (la de "coordinant"). Aquesta distinció l'hauria pogut lògicament conduir, cas d'haver estat menys reticent del que malauradament tenia per costum de ser, a sostenir que allò que s'entén per coordinació de dos membres tant pot realitzar-se mitjançant conjuncions com a través d'altres mitjans i, en concret, si hem de considerar seriosament la condició real de la gran majoria dels "coordinants" no mencionats com a "conjuncions" dels exemples del §122, gràcies a la correlació establerta entre constituents homòlegs de cada membre, uns constituents no necessàriament lexicalitzats -o menys lexicalitzats del que podria fer suposar la seva presència en una llista closa- i en tot cas capaços d'exercir en el seu membre, correlació a part, un pa-

per sintàctic adequat a la seva categoria gramatical. En aquest sentit, allò que distingiria prima facie els coordinants-conjunció de la resta de coordinants fóra la capacitat dels primers -i no dels altres- de coordinar sense restriccions qualsevol mena de constituents, un fet del qual els exemples del §122 (d'una manera possiblement no intencionada: no entrem en la qüestió) donaven precisament fe: només els relatius a i, o, ni i però il·lustraven que la coordinació pot afectar un ampli ventall de categories sintàctiques. Val a dir, a favor de la hipòtesi, que hi havia un indici que el lector s'encarregarà de valorar: la noció de "conjunció de coordinació", únicament mencionada, com hem dit i repetit, en el §113, anava introduïda com a homòloga de la de "conjunció de subordinació" en un context que precisament dedicava atenció a distingir aquesta noció de la noció més genèrica de "subordinant" (per manifest error tipogràfic, dit "subordinat"), una noció que compartien, segons que especificava Fabra, que i si i les preposicions. Nosaltres creiem que no devia ser purament casual el fet que el terme mancant, o si voleu la incògnita, de la imaginària regla de tres en què convidava a pensar el §113 fos precisament l'escollit per l'autor per referir-se al repertori del §122.

2.9. Les comparatives

a) Situat sota l'epígraf "Fets que es constaten en les subordinades i en les coordinades", que era el darrer de la Part V del llibre, el §120 anava dedicat a oferir un detallat conjunt de prescripcions sobre l'ús de les construccions comparatives que recollia l'essencial del que sobre aquestes construccions havia estat establert en el §108 de la Gramàtica de l'Institut (el text del qual, al seu torn, constituïa una ampliació sistematitzada dels desenvolupaments dels §§160.II i 161.II.β de la Gramàtica de 1912), no sense introduir, però, algunes novetats importants. Caldria tanmateix assenyalar, abans d'entrar en aquesta qüestió, que en l'esmentat §120 Fabra donava per adquirida la idea fonamental que el segon terme d'una comparació mai no deixa de ser, explícitament o implícitament, una proposició subordinada, una idea que havia subratllat prèviament en el §117, el primer dels paràgrafs aplegats sota l'epígraf citat, en tractar com a "fet constatable en les subordinades" la possibilitat que en el dit segon terme apareguí una conjunció seguida d'un sol "membre" de proposició de qualsevol tipus sintàctic com a resultat de la "reducció" (ara en diríem "elisió") dels "membres" restants. Afegim que era segurament aquesta idea allò que havia induït el nostre autor, no solament en el §120 de referència sinó també en els homòlegs paràgrafs que acabem d'indicar de les obres de 1912 i de 1918, a exemplificar amb generositat construccions comparatives destacables pel seu caràcter inusual (com ara Tu has caçat més ànecs que no he pescat jo truites o D'aquests se'n trobarien més que no tinc cabells al cap): mostrant que el segon terme d'una comparació pot tenir efectivament una estructura proposicional del tot manifesta, Fabra ofería mitjans perquè el lector pogués veure amb claredat que, quan això no succeeix, el segon terme ha de considerar-se derivat per elisió del material lèxic compartit amb el primer.

b) El text del §120 donava com a obligatòria la presència d'un no expletiu en els segons termes de les comparatives de desigualtat que tenen explícit el verb principal, a condició que no es tractés de construccions amb el primer terme negat o, si voleu, globalment negatives. No solament il·lustraven aquesta tesi nombrosos exemples sinó que, a més, anava formulada d'una manera prou explícita:

...quan la principal és afirmativa i la subordinada és introduïda amb la conjunció que, el verb de la proposició subordinada pren davant seu un no...

El mateix text també donava clarament a entendre, per una altra part, que en relació amb el cas de les construccions amb un no en el primer terme, que anaven exemplificades per Tu no has caçat pas més ànecs que jo he pescat truites, la qüestió de la presència d'un no expletiu en el segon terme ni se suscita, exactament com tampoc no se suscita en relació amb el cas de les comparatives d'igualtat, que en el mateix context apareixien exemplificades per Tu has caçat tants ànecs com jo he pescat truites.

El tractament homòleg del §108 de la Gramàtica de 1918 havia enfocat aquesta qüestió d'una manera diferent: en part, secundàriament, pel fet de no haver pres explícitament en consideració la possibilitat de construccions negades en el primer terme (en aquest sentit, l'exemple Tu no has caçat pas més ànecs que jo he pescat truites constituïa una "novetat" de la Gramàtica pòstuma); però, sobretot, perquè havia declarat que la presència del no expletiu en els segons termes amb verb explícit de les comparatives de desigualtat globalment afirmatives només era obligatòria en el cas de construccions com Si fos dues vegades més gran que no és, caracteritzables pel fet de prestar-se a una substitució del gir que no pel gir del que: en la resta de casos, com ara els exemplificats per Pescaran ells més truites que no caçareu vosaltres perdus / D'aquests tals se'n trobarien més que no tinc cabells al cap / L'esperen amb més devoció que no esperen els jueus el Messias (exemples tots ells repesos, literalment o amb modificacions insubstancials, en la Gramàtica de 1956; els dos darrers, que procedien del Tirant, ja havien estat adduïts en el §160.II de la Gramàtica de 1912), la dita presència del no expletiu només fóra, segons la Gramàtica de l'Institut, "admissible", però no pas "exigible" o "imprescindible"

c) Un altre punt en què l'exposició del §120 diferia de la del §108 de la Gramàtica de 1918 era el que consistia a declarar -en un registre que tant pot considerar-se descriptiu com prescriptiu- que en el cas crucial ja referit de segons termes amb verb explícit i presència de no expletiu

el grup format per aquesta partícula i el verb es posà, de preferència, immediatament al darrera de la conjunció que

i a il·lustrar sense fissures l'esmentada preferència per tots els exemples relacionats amb el cas. Diem això no només perquè en l'esmentat §108 de la Gramàtica de l'Institut no s'hi podia llegir cap declaració semblant sinó també perquè al costat de nombrosos exemples amb no+verb adjacents a que també n'hi figuraven del tipus que l'obra pòstuma va passar a considerar "no preferencial", com ara Trobaran allà més belles donzelles que vostra altesa no és i Tenen ells molt més peix que tu no tens.

d) És de notar que gràcies a haver incorporat les diferències que acabem d'assenyalar la Gramàtica de 1956 oferia la imatge d'un no expletiu amb unes propietats considerablement allunyades de les que, d'acord amb la noció convencional d'"expletiu", podrien suposar-se de la dita partícula. Car si per expletiu s'ha d'entendre, com donen els diccionaris, "Dit del mot que serveix per omplir la frase sense ser necessari per al sentit", i si d'aquesta definició se'n pot deduir, com acostuma a fer el sentit comú, que els mots expletius no són necessaris en cap sentit, mal sembla que pugui considerar-se realment "expletiva" una partícula per una part sotmesa a una condició semàntica ben determinada (ja que només apareix quan la construcció designa desigualtat, però no quan designa igualtat o negació de desigualtat) i per una altra part sintàcticament caracteritzada no només com d'obligada presència en la situació qualificable de bàsica (amb el verb explícit) sinó també pel fet d'ocupar una posició diguem-ne preferencialment fixa (adjacent a que).

e) De fet, és ben clar que la noció d'"expletiu" entesa com a associada a la idea d'una presència ornamental d'un mot no era la que aplicava Fabra al no de les comparatives de desigualtat del sistema per ell proposat. En aquest sentit, també era significatiu, a més del que acabem d'exposar, que fins i tot en relació amb els casos en què hauria pogut referir-se a una presència prescindible de la dita partícula (tots ells sotmesos a la condició necessària -però no suficient- que en la proposició segon terme d'aquestes construccions no hi figurei explícit el verb principal) el nostre autor preferís parlar de la seva possible omissió:

Quan en el segon terme de la comparació [...] es calla el verb, el no expletiu pot ésser omès...

Com a resum podria dir-se que en el sistema de les comparatives fabricà el no dit expletiu no resultava ser sinó un constituent obligatori en sentit fort, encara que no sempre necessàriament explícit (o, si es vol: sistemàticament present en profunditat, per bé que elidible sota determinades condicions) del segon terme de les construccions de desigualtat amb que, sempre que aquestes no siguin objecte d'una negació en el primer terme. Tot s'esdevindria, doncs, com si aquestes construccions no poguessin funcionar de cap més manera que exigint la presència d'una negació, o bé en el primer, o bé en el segon, dels seus termes. Fabra, evidentment, no donava cap explicació d'aquest fet, però nosaltres tenim el dret de preguntar-nos si darrere del deu partit pres positivista no hi havia una posició teòrica coherent. Sigui com sigui, el cert és que el seu notable sistema podria explicar-se, des d'una òptica moderna, admetent la hipòtesi que el paper profund del no expletiu és el d'un operador que actua sobre la variable de quantificació gramaticalment inexpressa (que a fi d'entendre'ns anomenarem x) sobre la qual es realitza pròpiament la comparació que encarnen les construccions que ens ocupen. Aquesta hipòtesi comporta que els quantificadors més, menys del primer terme, en lloc de modificar directament l'element gramatical amb què van construïts, ho fan per mediació d'una acció prèvia sobre la dita variable quantitativa x, de tal manera que el nucli semàntic de tota comparació de desigualtat consistiria a asseverar que la quantitat x del primer terme és diferent de la quantitat del segon, la qual per això mateix no podria ser que fos x, sinó precisament no x. Amb el benentès que una negació en el primer

terme, no podent sinó neutralitzar l'expressió de la desigualtat, seria incompatible amb la negació "expletiva" del segon perquè en cas de mantenir-se les dues negacions la construcció designaria la igualtat de dues quantitats desiguals ($x = \text{no } x$) i seria, per tant, contradictòria en els seus propis termes.

La hipòtesi descrita, que fóra suficient per donar compte del fet que el no expletiu, tot i construir-se superficialment com a modificador verbal, no actua semànticament com a tal, hauria de complementar-se amb d'altres que fossin capaces d'explicar per què la posició "preferencial" de la dita partícula és en capçalera de clàusula, immediatament adjacent a que. Respecte d'això ens limitarem a dir que, en l'essencial, tals hipòtesis complementàries han estat formulades, dintre el marc generativista, per raons que no tenen directament res a veure amb les comparatives del català: per aclarir la necessitat (o, si més no, la preferibilitat) que el no expletiu estigui en contacte amb que, només caldria combinar la noció que en les comparatives es dóna moviment de qu d'un sintagma (o, si voleu, d'un operador)₁ de quantitat amb la idea, inspirable en un article de Kayne₂ i coherent amb la lletra de l'exposició fabriana, segons la qual l'element que de les nostres construccions fóra realment una conjunció pròpiament dita i no pas un mot-qu. Això a part, el fet que el no expletiu actuï aparentment com a modificador sintàctic del verb (en cas de no elisió d'aquest) s'explicaria, encara, com una conseqüència atribuïble a un procés d'adjunció del tal verb a l'esquerra de l'oració d'on prové induït per un moviment de qu en aquesta, que en línies generals ha estat teòricament caracteritzat per Torrego₃.

2.10. Els conjunts i mots equivalents de proposició o frase

En els §§126-129, els darrers de la Part V, Fabra passava revista als principals tipus de construccions que, tot i mancar de verb en forma personal, es poden assimilar a una proposició i també, per tant, a una "frase", pel fet de poder ser "l'expressió completa d'un pensament". Bé que succinta, la tipologia proposada tenia un interès considerable, car posava fites en un terreny molt poc atès per la tradició gramatical.

Com veurem, l'autor jugava, bàsicament, amb dues oposicions. D'una banda distingia entre construccions gramaticalment obtingibles per "reducció" d'una proposició pròpiament dita, amb "sobreenentiment" o "callament" del constituent verbal, i construccions que no tenen per què ser considerades com el resultat de cap reducció. D'una altra banda oposava les construccions en què és discernible una contraposició entre dos termes, "semblant" a la que es dóna entre el subjecte i el predicat de les proposicions de tipus I i II, a les construccions sense contraposició consistents en un sol mot o grup de mots.

1. Aquesta hipòtesi és moneda corrent, com a mínim, des de la publicació del treball de Chomsky "On Wh-Movement"

icf. Culicover+Wasow+Akmaljian 1977, pp.71-132].

2. Cf. "French relative que", a Luján+Hensey 1976, pp.255-259.

3. Cf. On inversion in Spanish and some of its effects (Torrego 1981).

a) Havent-se ja referit als fenòmens d'elisió en diferents punts del llibre, Fabra no es detenia gaire en el cas de les construccions resultants d'una reducció. De fet, es limitava a prendre com a referència un sol exemple, per bé que l'aprofitava per donar una bona caracterització del que ara anomenariem la condició de recuperabilitat que compleixen aquestes construccions:

Un conjunt de mots com jo amb en Pere, dins una frase com Tu parlaràs amb en Joan, i jo, amb en Pere, és -malgrat no figurar-hi un verb [...]- una proposició a l'igual que tu parlaràs amb en Joan; és una reducció de la proposició Jo parlaré amb en Pere, en la qual s'ha pogut callar el verb sense perjudicar-ne la comprensió, ja que, donat el context, el verb que hi manca (l'absència del qual és assenyalada per una petita pausa: jo, amb en Pere) no pot ésser altre que el verb parlar i precisament en indicatiu futur i en primera persona del singular (parlaré).

La referència a aquest exemple, però, també li servia per introduir el cas de les construccions no resultants de reducció: Fabra argumentava que una estructura bimembre com Jo, amb en Pere pot funcionar com a suport d'un sentit complet (és a dir, com a "frase") sense que calgui postular l'existència d'un terme verbal sobreentès:

És per obra del verb (expressat en l'un, sobreentès en l'altre) que lliga els dos termes jo (el seu subjecte) i amb en Pere (un seu complement), que els dos conjunts Jo parlaré amb en Pere i Jo amb en Pere són l'expressió completa d'un pensament (el mateix en ambdós conjunts). Però allò que fa el verb, expressat o sobreentès, en aquests dos conjunts, pot fer-ho la simple juxtaposició dels dos termes jo i amb en Pere. Ex.: Demà es farà l'excursió. Us esperaré a casa a tu i a en Pere. -¿Jo, amb en Pere? Ja saps que si ell ve, jo no aniré a l'excursió.

És de notar que la distinció establerta no es basava pas en una oposició diguem-ne absoluta entre la possibilitat i la impossibilitat de restituir un terme mancant en l'un i en l'altre cas (al cap i a la fi, en el segon, ¿Jo, amb en Pere? podria molt bé equivaler a, p. ex., ¿Jo, he d'anar amb en Pere?), sinó en l'oposició entre una recuperabilitat estrictament determinada pel context lingüístic i una recuperabilitat indeterminada o imprecisa: aplicant un principi de raó suficient, Fabra només parlava de "verb sobreentès" en relació amb el cas per al qual la hipòtesi semblava ser la més senzilla, i és precisament el fet de prescindir d'aquesta hipòtesi en relació amb el cas en què podia suposar una complicació inútil allò que li permetia d'introduir la següent generalització, que constituïa el punt central de la seva exposició:

Així, dos mots o grups de mots emprats normalment com a membres de proposició (noms, pronoms, adjectius, adverbis, infinitius, gerundis, participis -acompanyats o no de complements, precedits o no d'una preposició-, proposicions relatives, proposicions conjuncionals) formen conjunts que són l'expressió completa d'un pensament, comparables a una proposició en tant que els dos termes hi apareixen contraposats l'un a l'altre, a semblança del subjecte i del predicat d'una proposició de tipus I o II.

Observem que aquest text constituïa una ampliació de la doctrina dels quatre tipus bàsics de proposició: els "conjunts" bimembres de referència no solament anaven assimilats a les proposicions (frases) en general -en la mesura que també comporten "l'expressió completa d'un pensament"- sinó, particularment, a les dels dos tipus en què la dita expressió completa s'articula en forma d'una contraposició de dos termes. En aquest sentit, cal suposar que Fabra, en parlar només de "semblança", i no pas d'identitat, mesurava intencionadament les seves paraules: car si bé molts dels exemples que a continuació adduïa il·lustraven la possibili-

tat d'una contraposició efectivament assimilable a una relació subjecte/predicat (com ara Jo, jugador!; Cada cosa, al seu temps; Tothom, al seu lloc!; Increïble, que ell hagi dit això!; Sortós, qui no ha caigut en el parany), n'hi havia d'altres que servien per fer veure que l'autor es referia, també, a una "semblança" d'un ordre menys estricte (com, p.ex., Ara, encara tot per fer?; Amb històries, a mi?). Avui podríem dir que Fabra semblava pensar, molt aproximadament, en una contraposició de tipus tema/rema.

Remarquem, encara, que el text de referència, així com la majoria d'exemples de què anava acompanyat i que acabem de citar, es limitaven a efectuar una assimilació dels "conjunts" amb les proposicions o, si voleu, amb les "frases" simples. Però Fabra no s'aturava aquí, sinó que portava el paral·lelisme fins a les últimes conseqüències: els "conjunts", com a anàlegs de proposició que són, també poden entrar en relacions de coordinació i de subordinació:

Aquests conjunts poden, subordinant-se l'una a l'altre o coordinant-se, constituir frases comparables a les esmentades en els §§105 i 106, i així o en combinació amb una proposició, és com se'ls troba usats més freqüentment. Ex.: Content jo, content tothom. Carrer mullat, carrer eixut. Lluny dels ulls, lluny del cor. Eli dir això davant teu, i tu suportar-ho! Li havia costat molt d'adquirir-ho, i ara perdre-ho!

En relació amb aquest nou text es podria comentar com a característic de l'autor el fet que, havent exposat clarament la qüestió de principi, atorgués confiança al lector per decidir quins dels exemples adduïts havien d'assimilar-se a una coordinació i quins a una subordinació. El cert és que, en realitat, no sempre tal decisió era tan senzilla com podia semblar. Observem, si més no, que entre els dits exemples n'hi havia un de francament problemàtic -constituïa probablement una esllavissada-, car il·lustrava l'existència d'una possibilitat no prèviament contemplada: ens referim a Lluny del ulls, lluny del cor, en què no es tractava pas d'una "combinació" de conjunts, sinó d'un únic conjunt constituït per dos membres "combinats" (al lector de decidir si combinats per coordinació o per subordinació). Però també podríem observar que dos exemples més (cf. Els dir això, i tu suportar-ho!, Li havia costat molt d'adquirir-ho, i ara perdre-ho!) posaven en joc uns infinitius que si bé se cenyien a la condició abstracta de ser possibles "membres de proposició" no es veu ben bé en quin sentit s'havia de considerar que el seu paper sintàctic no és estrictament assimilable al del verb d'una proposició pròpiament dita: potser, en casos com aquests, fóra millor parlar de proposicions "excepcionals" que no pas de "conjunts" en el sentit que semblava haver-se de deduir de l'exposició fabriana.

El §126 es tancava amb una observació sobre l'existència del peculiar mot rai, caracteritzat com a exclusivament usat per fer d'un dels dos termes d'un conjunt, segons que posaven de manifest exemples com Ja té raó de quiexar-se, el pobre Pere.- Ell rai: jo, que ho he perdut tot! i No poden reeixir de cap manera.- Si tu els ajudessis, rai.

b) Fabra concloïa l'exposició sobre els conjunts dedicant un paràgraf a part [§127] a les construccions tradicionalment anomenades absolutes, les quals no serien sinó un cas particular de conjunt subordinat:

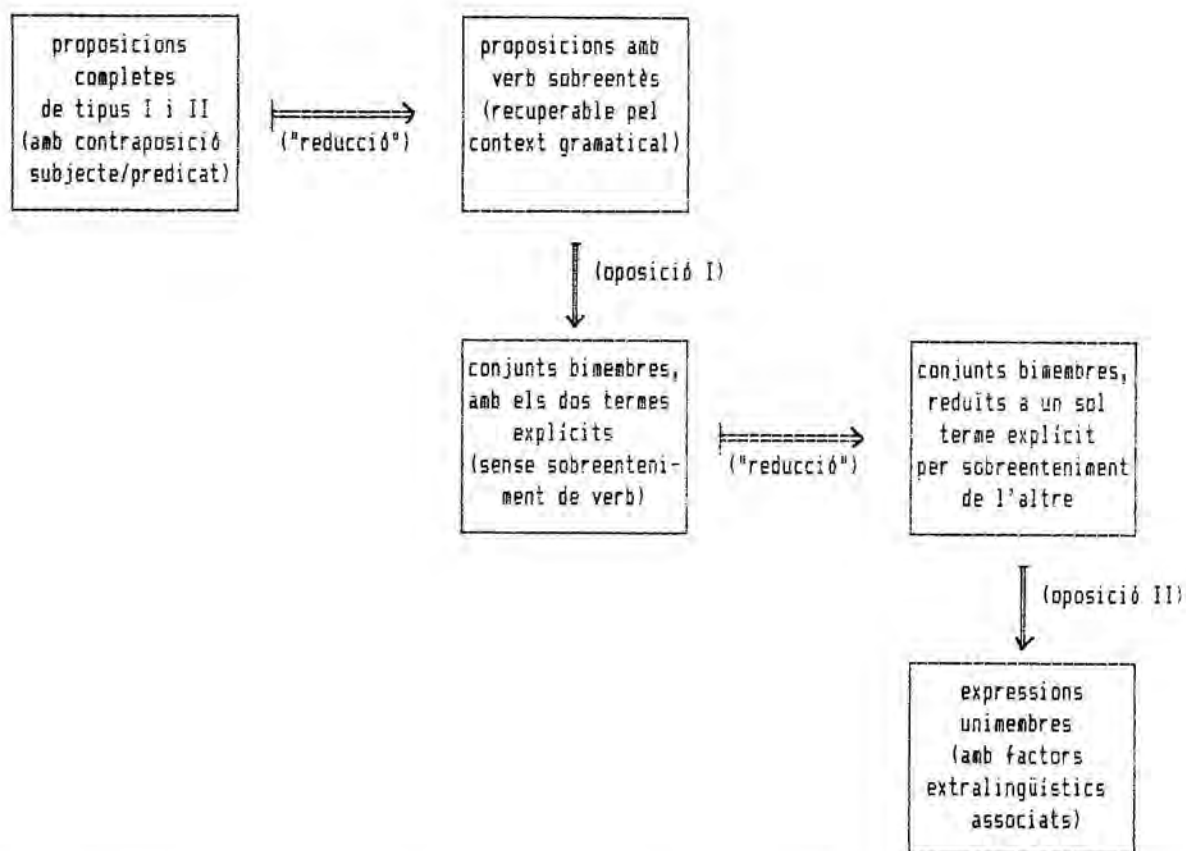
El conjunt format per un nom o pronom que porta adjuntat, a manera d'un predicat, un participi, un gerundi o un adjectiu, pot figurar dins una proposició fent-hi l'ofici d'un complement circumstancial (construccions absolutes). Ex.: Acabada la feina, cadascú se'n tornarà a casa seva. Manant-ho vós, ells obeiran. Malalt el meu secretari, vam haver de diferir la redacció del document. Segur de la seva amistat, vaig confiar-li... Segur que vindrien, vaig començar...

Per bé que a grans línies coherent amb el plantejament general (fins al punt que la idea d'incloure les construccions en qüestió en el marc de la consideració dels "conjunts" pot entendre's com un dels punts forts de l'exposició fabriana), aquest text no deixava de comportar un problema força semblant al que acabem d'esmentar en relació amb les construccions del tipus Els dir això davant teu, i tu suportar-ho! El problema és el següent: en construccions com Manant-ho vós, ells obeiran no es veu que el que podríem anomenar "conjunt gerundial" presenti cap diferència realment significativa respecte de les construccions de gerundi amb funció de "complement adverbial" que l'autor havia anteriorment considerat en el context de l'exposició general dedicada a "El gerundi" [cf. §§98-99, i l'exemple Caient del terrat al carrer, es va trencar una cama]; car si bé es podria pensar que la diferència havia de situar-se en el fet que només els "conjunts", i no les altres construccions, presenten un subjecte explícit i diferent del de la proposició a la qual van subordinats, el mateix Fabra s'encarregava d'impugnar la hipòtesi adduint un parell d'exemples de construccions absolutes d'adjectiu que precisament per poder ser considerades "conjunts" demanaven que se'ls reconegués la presència d'un subjecte "sobreentès" i coincident amb el de la proposició principal... De fet, és clar que la lògica del plantejament fabrià conduïa a considerar "conjunts" qualsevol tipus de construcció d'infinitiu i de gerundi (excepte aquelles en què aquests elements formen part d'una perífrasi verbal), en la mesura que totes poden entendre's com a comportant un subjecte ("sobreentès" o no) i que, per definició, manquen de verb en forma personal; però aquesta és una conseqüència que l'autor no es molestava d'explicitar.

c) Cal remarcar que la possibilitat de conjunts amb un terme sobreentès, o, si voleu, d'un únic terme capaç de funcionar com a proposició (o com a frase) per sobreenteniment d'un altre terme, no solament es deduïa dels dos exemples amb què l'autor il·lustrava les construccions absolutes d'adjectiu. De fet, Fabra al·ludia a aquesta possibilitat en un text [cf. §128] en què subtilment l'oposava a l'última de les contemplades en la seva tipologia, que era la de les construccions unimembres amb valor de frase respecte de les quals no pot parlar-se de sobreenteniment (gramaticalment determinat) d'un terme mancant:

Prescindint del cas en què hi hagi mots sobreentesos, un terme com jo, o com amb en Pere (V. §126), no pot en general constituir, per ell sol, una frase sinó és amb l'ajut d'elements extralingüístics: exemples [...], el mot Sortida o el grup Entrada prohibida escrits a dalt d'una porta, les simples indicacions, les acotacions, etc.

Notem que l'oposició entre aquestes dues darreres possibilitats venia a ser d'alguna manera homòloga a l'abans descrita entre les proposicions amb verb sobreentès i els conjunts amb dos membres explícits; introduint-la, Fabra aconseguia de completar una jerarquia d'una notable coherència formal, que podríem representar per l'esquema següent:

d) Dintre del camp de les construccions unimembres equivalents de frase Fabra incloïa també, en el §128, el cas dels termes usats exclamativament i el de les interjeccions:

On trobem sobretot termes [...] constituint ells sols un acte d'expressió i comunicació complet, és en les exclamacions. Ex.: Déu meu! D'acord! Gràcies! Perdó! Silenci! Atenció! Ho! Bé! Amunt! és fent-se exclamatiu que aquests termes (normalment emprats per la llengua com a elements de frase) esdevenen excepcionalment equivalents de frase. No altra cosa que equivalents de frase són les interjeccions. Ex.: ai!, ui!, oh!, ah!, ei!, ep!; pst!, apa!, ecs!, uix!

Observem que la discretíssima referència al cas de les interjeccions -diferenciable del cas dels termes exclamatius, però també del dels rètols, de les indicacions i de les acotacions, pel fet de tractar-se de mots especialitzats en el paper d'equivalents de frase- se situava en la línia de l'anterior consideració del mot rai com a només usat per fer de terme d'un conjunt. Aquesta línia, per bé que aparentment secundària, no deixava de correspondre a un dels motius conceptuals que donaven interès a l'exposició dels §§126-129: el de donar compte, en un marc suficientment comprensiu, de l'existència de mots altrament susceptibles d'oferrir problemes, per a un plantejament tradicional, quant a la seva categorització. La línia en qüestió desembocava i s'ampliava en el §129, on podien llegir-se unes quantes observacions d'interès pràctic sobre els usos de les partícules d'afirmació i de negació sí i no -en essència, considerades com a indistintament usables com a equivalents de frase o, a la manera de rai, com a termes d'un conjunt- i, finalment, una referència a la partícula oi i als seus usos, més o menys assimilables, segons el cas, als de sí, no i rai (cf. Vindràs, oi? | Oi que vindràs? | Ell és un bon amic.- Oi; sens dubte. | Oi tal!).

2.11. Conclusions

a) En els comentaris precedents hem intentat mostrar de quina manera, i en quina mesura, les quatre parts centrals de la Gramàtica de 1956 aportaven elements d'innovació a l'ensenyament de la llengua. Les anàlisis realitzades ens han permès de donar precisions sobre com s'articulaven la dimensió pedagògica i la dimensió conceptual de la innovació fabriana. Aquí només ens proposem de resumir, a tall de conclusió, els resultats obtinguts.

19) La importància pedagògica d'alguns desenvolupaments anava indissolublement lligada al seu intrínsec valor d'innovació conceptual. Tal era el cas de dos dels dedicats a temes fonamentals d'ordenació sintàctica, com el que exposava la doctrina dels tipus bàsics de proposició i el que ofería una tipologia de les relacions entre proposicions: presos en conjunt oferien una seriosa alternativa, realment digna de ser tinguda en compte per la seva finor i amplitud, als plantejaments tradicionals sobre el que podríem anomenar la sintaxi de l'oració simple i de l'oració complexa o composta. També era el cas, creiem, del desenvolupament dedicat als conjunts i mots equivalents de proposició o frase, el qual suposava una interessant extensió dels dos anteriors vers una direcció no solament mancada de precedents, sinó també d'equivalents, dintre la tradició manualística.

20) Hi havia alguns textos sobre qüestions més puntuals que, al nostre entendre, destacaven primordialment pel seu valor teòric (per bé que, paradoxalment, fossin ben poc explícits en aquest registre), amb la qual cosa no volem dir que estiguessin exempts de possibles repercussions pedagògiques (de fet, nosaltres opinem que la lliçó que contenien també convindria que fos incorporada, amb les modificacions i precisions que calgués, a l'ensenyament estàndard de la llengua). Ens referim als que versaven sobre: 19) la capacitat dels adverbis d'actuar no solament com a modificadors de constituent sinó com a modificadors proposicionals; 20) la delimitació dels conceptes de coordinant i de conjunció de coordinació, tema concretament lligat a la qüestió del que hem anomenat la segregació dels adverbis de lligam lògic; 30) les comparatives i el tractament de la negació "expletiva" que hi figura.

30) Altres textos, en canvi, tenien més interès com a propostes pedagògiques ben resoltes (o, si més no, superiors a les convencionals) que no pas pel seu intrínsec valor conceptual. Fent abstracció de les reserves més o menys fortes que, en el detall de l'anàlisi, ens han pogut suscitar, inclouríem entre aquests: 19) els que s'esforçaven a organitzar l'exposició sobre el grup nominal prenent com a punt de referència el paper dels diversos constituents en la funció de designació; 20) els que, en la Part IV, anaven dedicats a exposar els complements del verb a partir d'una clara noció del caràcter central que els pronoms febles tenen en l'estructuració del grup verbal; 30) el que proposava un tractament de síntesi dels predicatius; 40) el que versava sobre les construccions d'infinitiu, el qual tenia el mèrit d'una ordenació expositiva que, anant dels casos més simples als més complexos, ofería una visió notablement comprensiva del seu objecte.

b) Més d'una qüestió relacionada amb la terminologia usada per l'autor ha suscitat la nostra atenció. Potser convindria de tornar a referir-nos-hi, aquí, des d'una perspectiva de conjunt.

10) Fabra no acostumava a definir, en sentit estricte, els seus termes. Ho hem assenyalat en referir-nos a la coordinació, però l'observació podria generalitzar-se, com també podria generalitzar-se la hipòtesi que apuntàvem en relació amb aquell cas: l'autor devia ser molt conscient del dilema que, en una disciplina en què les definicions de cosa difícilment es distingeixen de les de mot, es planteja entre la inutilitat de repetir allò consabut i l'extrema dificultat de formular el que, en rigor, només pot aparèixer com a resultat. El que sí que feia molt sovint, en canvi, és donar descripcions o caracteritzacions, normalment elegants i cenyides, del sentit dels principals termes usats, en relació amb els seus usos bàsics. Hem al·ludit a diversos casos, com ara el de les caracteritzacions de termes com nom, proposició, frase, complement determinatiu, (complement) predicatiu, etc., però aquí voldríem referir-nos a un procediment que, en últim terme, potser era el més característic de la manera de fer de l'autor: consistia, senzillament, a capgirar el subjecte i el predicat de les definicions tradicionals amb la intenció, ben segur, de no traïr la possibilitat que el terme d'aquesta manera introduït tingués una extensió més àmplia que l'explícitament contemplada. Per il·lustrar aquest procediment citarem un text abans no esmentat, que precisament constituïa la primera referència articulada (o bé sigui, introductòria) a la noció de verb [cf.\$43]:

Un mot com plora, el qual, ajuntat a un nom (el nen) o a un pronom (per exemple ell en una frase com Ell plora), expressa allò que, en un temps donat, fa la persona o cosa designada per aquest nom o pronom, i la presència del qual en un conjunt de mots fa que aquest sigui una proposició, és un verb.

20) Voldríem resumir aquí, car abans ens hi hem referit a bastament, quina era la posició de l'autor sobre un punt terminològic que en el llibre tenia una considerable importància: el del doblet proposició/frase. Per proposició Fabra entenia l'estructura sintàctica constituïda per un subjecte i un predicat (o per un predicat sol, en el cas de les de tipus III), el qual predicat tindria com a constituent essencial una forma personal del verb. El terme frase, en canvi, tot i anar introduït [cf.\$43] com a designant la noció que incloïa les de proposició i de conjunt de proposicions coordinades (notem que el D.G.L.C. el defineix bàsicament així, però afegint, com a alternativa, "expressió que té un sentit complet"), anava més ben caracteritzat, de fet, pel seu ús, d'acord amb el qual quedava força clar que designava la unitat sintàctica que les convencions gràfiques acostumen a disposar entre signes amb punt. Volem dir que, d'acord amb això, Fabra podia parlar de proposició subordinada (a una altra) o de proposicions coordinades (entre si), però mai no parlava de frases coordinades o subordinades. Era una solució que oferia la possibilitat d'establir una distinció que a vegades podia resultar expositiuament útil entre el que en podríem dir la unitat sintàctica màxima presa com a efectivament realitzada i l'estructura sintàctica susceptible d'encarnar, amb la mínima complicació, tal unitat màxima. Segons el nostre parer, aquesta solució tenia tanmateix el defecte d'especialitzar el terme frase en una accepció que possiblement no és la més corrent en el camp gramatical. Notem, en aquest sentit, que el mateix Fabra, en la ja referida entrada del D.G.L.C., també donava com a definició de frase, i precisament com a gramaticalment especialitzada, la següent: "En gram., grup de mots en què no figura cap verb en un mode definit i que fa dins la proposició l'ofici d'una part de l'oració. Una frase adverbial, adjectival".

3. Aspectes normatius

L'anterior anàlisi de les parts centrals del llibre posa suficientment de manifest, ens sembla, que la tasca de normativització de la llengua literària havia deixat de constituir la preocupació primordial de la Gramàtica de 1956. La qual cosa no significa que en el marc de la descripció de base sintàctica realitzada no hi tingués cabuda el conjunt d'enunciats explícitament prescriptius característics de la intervenció normativa fabriana: només és que aquests enunciats, que des d'un punt de vista quantitatiu no van sofrir cap reducció respecte de la Gramàtica de l'Institut (sinó al contrari, car Fabra va incorporar-ne alguns de nous, generalment procedents de les Converses filològiques), hi eren introduïts com un element, sinó marginal, perifèric de l'activitat pròpiament gramatical que constituïa el nucli central del llibre. No resulta del tot senzill de precisar en què consistia la diferència, però cal dir que tenia a veure amb un efecte de distanciament (la norma, més que enunciada en primera persona, com una recomanació alhora dialèctica i autoritària, hi era presentada com a ja existent, si no consolidada, en la llengua real) que a vegades es traduïa, com remarcava Coromines, en determinades atenuacions o matisacions del rigor original. Abans de passar a referir-nos, però, als enunciats prescriptius pròpiament dits, dedicarem una certa atenció a analitzar el tractament de la morfologia verbal que ocupava gairebé tota la Part III del llibre: com veurem, també aquest camp va donar peu, per comparació amb la proposta de la G.1918, a algunes notables atenuacions de detall.

3.1. La morfologia verbal

La Gramàtica de 1956, a diferència de la de 1918, es limitava a donar els paradigmes del català central; l'autor devia haver considerat que l'existència d'obres competents específicament dedicades al valencià i al balear l'eximia d'entrar en una qüestió de morfologia diferencial que la Gramàtica de l'Institut en definitiva havia tractat amb no gaire amplitud i en tot cas amb una voluntat més de suplir que no pas de supplantar el treball dels gramàtics de les dues grans varietats dialectals. Això a part, cal dir que en termes generals el text de 1956 organitzava els seus materials d'una manera més clara, i alhora més completa, que no pas el de 1918. L'exposició es dividia en tres parts: a) la dedicada als models de conjugació regular (que eren cinc: I.cantar; IIa.perdre; IIb.témer; IIIa.servir; IIIb.dormir), i als verbs que només s'aparten de I i IIIa per qüestions estrictament ortogràfiques [50-52]; b) la que sintetitzava, amb considerable luxe de detalls, les irregularitats existents, agrupant-les en funció de la forma (infinitiu, gerundi, participi) o el temps verbal afectats [53-60]; c) la que ofería una llarga llista de 290 entrades dedicada als verbs irregulars de les dues primeres conjugacions i a fixar quins eren els verbs de la tercera que no se ceneixen, o que no se ceneixen en exclusiva, al model incoatiu IIIa [61].

Si ens fixem en el contingut de les propostes efectuades, cal dir que les diferències entre la Gramàtica de 1918 i la que ara ens ocupa se centraven, d'una banda, en la fixació del corpus dels verbs "purs" de la 3ª conjugació, i, d'una altra banda, en alguns detalls del paradigma de certs verbs irregulars.

I. Els verbs purs de la 3a conjugació. - Les dues gramàtiques tenien en comú la consideració dels verbs següents com a exclusivament susceptibles de conjugació no incoativa: ajupir, bullir (i rebullir), collir (i recollir), cosir (i descosir), cruixir, dormir (i adormir), eixir (i deseixir-se, reeixir, sobreeixir), escopir, fugir, grunyir, morir, munyir (i esmunyir-se), obrir (i reobrir), omplir, pudir, pruir, sentir (i consentir, pressentir), sortir (i ressortir), tenir (i atenir-se, contenir, detenir, entretenir, mantenir, obtenir, reternir, sostenir), tossir, venir (i advenir, avenir-se, convenir, desavenir-se, desconvenir, esdevenir, intervenir, pervenir, prevenir, provenir, revenir, sobrevenir, subvenir). També tenien en comú el fet de considerar oir com un verb susceptible de ser conjugat com a pur i (més sovint) com a incoatiu. Però diferien, significativament, en les qüestions següents: a) acudir, lluir, mentir, desmentir, que havien estat considerats només purs en la Gramàtica de 1918, en la de 1956 eren tractats com a susceptibles dels dos tipus de conjugació; b) arrupir-se, brunzir, consumir, percutir, presumir, resumir eren igualment considerats indistintament purs i incoatius en la Gramàtica de 1956, mentre que la de 1918, en no fer-ne cap esment específic, els considerava exclusivament incoatius; c) el verb retrunyir, tractat com a pur en la Gramàtica de 1918, no figurava, probablement per oblit, en l'esmentada llista del §61 de la de 1956.

II. Novetats i diferències en els paradigmes de certs verbs irregulars. - Comparant les propostes de les dues gramàtiques pel que fa als paradigmes dels verbs irregulars, hem obtingut la següent taula de diferències:

VERB I EMPARENTATS	FORMA: MODO, TEMPS I PERSONA	SOLUCIÓ PROPOSADA EN LA GRAMÀTICA DE 1956	SOLUCIÓ PROPOSADA EN LA GRAMÀTICA DE 1918
CÓRRER ACÓRRER CONCÓRRER DESCÓRRER DISCÓRRER ENCÓRRER ESCÓRRER INCÓRRER OCÓRRER RECÓRRER TRASCÓRRER	subj. pres. 1a p.pl. " 2a p.pl. imperat. 1a p.pl.	<u>correm</u> (o <u>correquem</u>) <u>correu</u> (o <u>correqueu</u>) <u>correm</u> (o <u>correquem</u>)	[1a] <u>correquem</u> ; [5a,7a] <u>correquem</u> o <u>correm</u> [1a] <u>correqueu</u> ; [5a,7a] <u>correqueu</u> o <u>correu</u> [1a] <u>correquem</u> ; [5a,7a] <u>correquem</u> o <u>correm</u>
DUR ENDUR-SE	ind. pres. 2a p.sing. " 3a p.sing. imperat. 2a p.sing.	<u>duus</u> (o <u>duis</u>) <u>duu</u> (o <u>du</u>) <u>duu</u> (o <u>du</u>)	[1a] <u>duus</u> ; [5a,7a] <u>duus</u> o <u>duis</u> [1a] <u>duu</u> ; [5a,7a] <u>duu</u> o <u>du</u> [1a] <u>duu</u> ; [5a,7a] <u>duu</u> o <u>du</u>
FER CONTRAFER DESFER ESTRAFER PERFER REFER SATISFER	subj. pres. 1a p.pl. " 2a p.pl. imperat. 1a p.pl.	<u>fem</u> (o <u>facem</u>) <u>feu</u> (o <u>faceu</u>) <u>fem</u> (o <u>facem</u>)	[1a] <u>fem</u> ; [5a,7a] (<u>facem</u> o) <u>fem</u> [1a] <u>feu</u> ; [5a,7a] (<u>faceu</u> o) <u>feu</u> [1a] <u>fem</u> ; [5a,7a] (<u>facem</u> o) <u>fem</u>

VERB I EMPARENTATS	FORMA O PARADIGMA	SOLUCIÓ PROPOSADA EN LA GRAMÀTICA DE 1956	SOLUCIÓ PROPOSADA EN LA GRAMÀTICA DE 1918
ESCRUIRE CIRCUMSCRIURE DESCRUIRE INSCRIURE PRESCRIURE SUBSCRIURE TRANSCRIURE	subjuntiu imperfet indicatiu perfet	<u>escrivís, escrivíssis,...</u> (o <u>escriqués, escriquessis,...</u>) <u>escriví, escrivires,...</u> (o <u>escriquí, escriqueres,...</u>)	[1à,5à,7à] <u>escrivís, escrivíssis,...</u> [1à,5à,7à] <u>escriví, escrivires,...</u>
ÉSSER (o SER)	gerundi participi passat ind. pres. 1à p.sing.	<u>essent</u> (o <u>sent</u>) <u>estat</u> (o <u>siout</u>) <u>sóc</u> (o <u>só</u>)	[1à,5à,7à] <u>essent</u> [1à] <u>estat</u> (o <u>siout</u>); [5à,7à] <u>estat</u> [1à,5à,7à] <u>só</u> (o <u>sóc</u>)
TENIR ATENIR-SE CONTENIR DETENIR ENTRETENIR MANTENIR OBTENIR RETENIR SOSTENIR	infinitiu imperat. 2à p.sing. imperat. 2à p. pl.	<u>tenir</u> (o <u>tindre</u>)/ <u>mantenir</u> , etc. <u>té, ten</u> o <u>tinques</u> / <u>mantén</u> o <u>mantinques</u> , etc. <u>teniu</u> o <u>tinqueu</u> / <u>manteniu</u> o <u>mantinqueu</u> , etc,	[1à,5à,7à] <u>tenir</u> / <u>obtenir</u> , etc. [1à,5à,7à] <u>té, ten</u> / <u>obté</u> n, etc. [1à,5à,7à] <u>teniu</u> / <u>obteniu</u> , etc.
VENDRE CARVENDRE REVENDRE	participi passat	<u>venut, venuda</u> (o <u>vengut, venguda</u>)	[1à,5à,7à] <u>venut, venuda</u>
VENIR ADVENIR AVENIR-SE CONVENIR DESAVENIR-SE DESCONVENIR ESDEVENIR INTERVENIR PERVENIR PREVENIR PROVENIR REVENIR SOBREVENIR SUBVENIR	infinitiu imperat. 2à p.sing. " " "	<u>venir</u> (o <u>vindre</u>)/ <u>advenir</u> , etc. <u>vine</u> <u>prevén</u> , etc. (inclòs <u>revén</u>) <u>intervén</u> o <u>intervé</u> [Coromines]	[1à,5à,7à] <u>venir</u> / <u>advenir</u> , etc. [1à,5à,7à] <u>vina, revina</u> [1à,5à,7à] <u>prevén</u> , etc.
VEURE ENTREVEURE PREVEURE REVEURE	imperat. 2à p.pl. ind. perfet 1à p.sing. " 2à p.sing. " 3à p.sing. " 1à p.pl. " 2à p.pl. " 3à p.pl.	<u>vegeu</u> (o <u>veieu</u>) <u>viu</u> <u>veieres</u> (o <u>veres</u>) <u>veié</u> (o <u>véu</u>) <u>veiérem</u> (o <u>vérem</u>) <u>veiéreu</u> (o <u>véreu</u>) <u>veieren</u> (o <u>veren</u>)	[1à,5à,7à] <u>vegeu</u> [1à,5à,7à] <u>viu</u> <u>veres</u> o <u>veieres</u> <u>viu, véu</u> o <u>veié</u> <u>vérem</u> o <u>veiérem</u> <u>véreu</u> o <u>veiéreu</u> <u>veren</u> o <u>veieren</u>

De la taula caldria destacar: 1º) la incorporació de correm, correu, com a formes preferencials del subjuntiu present de córrer, decisió coherent amb una evolució documentada en les successives edicions de la G.1918; 2º) l'admissió, sempre com a alternatives no preferencials, de solucions velaritzades com escriqués, escriguessis; escriguí, escriguires; tingues, tingueu (imperatiu); vengut, venguda; 3º) l'admissió de sent, i la readmissió de sigut, en el paradigma de ésser (o ser), paradigma que a més es distingia dels antecedents per la consideració de sóc com a solució preferencial respecte de só; 4º) la grafia amb e de vine; 5º) l'admissió, com a solucions secundàries, de tindre i vin-dre (però no de les corresponents formes d'infinitiu dels derivats de tenir i venir). En general sembla clar que aquestes incorporacions o modificacions respecte de la G.1918 responien a una voluntat d'apropar els paradigmes literaris als usos de la llengua parlada.

3.2. Assumpció dels canvis de les darreres edicions de la G.1918

La Gramàtica de 1956 es feia ressò, com és lògic, de les modificacions significatives de què havien estat objecte les edicions 5ª i 7ª de la Gramàtica de l'Institut. Donarem constància d'aquest fet en la taula següent, en la qual passarem revista, sense voluntat de ser exhaustius, a uns quants passatges de l'obra que ens ocupa que efectivament eren sensibles a les dites modificacions. Notem que en la taula ens limitarem a donar, per a cada cas, la referència de l'edició o de les edicions de la G.1918 en què havia actuat la corresponent modificació sense explicitar en què consistia aquesta, a fi de no reiterar informacions donades en els §§4.1, 4.2 i 5.1 del Cap. II.

REF. G.1956	REF. G.1918	QÜESTIÓ [segons la formulació de la G.1956]
§33	≈ §29 (7ªed.)	Els noms abstractes en <u>or</u> , masculins (<u>valor</u> , <u>candor</u> , <u>error</u> , etc.), es troben algun cop usats en la llengua literària com a femenins (d'acord amb la llengua medieval).
§38.II, §90	≈ §120 (5ª/7ªeds.)	En l'estil epistolar convindria conservar la distinció que feien els antics entre <u>aquest</u> i <u>aqueix</u> i entre <u>ací</u> i <u>aquí</u> .
§38.VII	≈ §68 (7ªed.)	Els mots <u>prou</u> , <u>massa</u> i <u>força</u> , emprats com a numerals tendeixen a reemplaçar-se per <u>prous</u> , <u>masses</u> i <u>forces</u> sobretot quan s'usen no adjuntats al nom al qual es refereixen.
§58	≈ §95 (5ª/7ªeds.)	Amb l'infinitiu d'un verb es formen dos pretèrits (dits perifràstics): <u>vaig cantar</u> , &. i <u>vaquí cantar</u> , &.
§64, §79	≈ §53 (5ª/7ªeds.)	-Entre un pronom acabat en <u>g</u> i un mot començat en vocal, es troba algun cop usat <u>en</u> en lloc de <u>n'</u> . Ex.: <u>ens en anem</u> (en lloc de <u>ens n'anem</u>), <u>us en ha tret</u> (en lloc de <u>us n'ha tret</u>), <u>aneu's-en-hi</u> (en lloc de <u>aneu-vos-n'hi</u>). -Alguns escriptors prefereixen escriure <u>l'en hem tret</u> en lloc de <u>el n'hem tret</u> , usant així, excepcionalment, <u>en</u> en lloc de <u>n'</u> davant de vocal.
§82	≈ §124 (5ª/7ªeds.)	En conjunts com <u>davant de la casa</u> , <u>damunt de la taula</u> , <u>dins de l'armari</u> , pot ometre's la preposició de dient <u>davant la casa</u> , <u>damunt la taula</u> , <u>dins l'armari</u> .

REF. G.1956	REF. G.1918	QUESTIÓ [segons la referència de la G.1956]
§83	≈ §117 (5a/7aeds.)	La preposició <u>amb</u> es pot usar (en concurrència amb <u>en</u> o <u>a</u>) per a introduir la designació d'un vehicle. Ex.: <u>Van venir amb la tartana del Xic. Llavors molts de la nau no pensaren altra cosa sinó de fuir amb les barques.</u>
§95	≈ §120 (5a/7aeds.)	Quan un infinitiu fa de complement-acusatiu de certs verbs (com <u>acordar</u> , <u>decidir</u> , <u>oferir</u> , <u>prometre</u> , etc.), admet d'ésser introduït amb la preposició <u>de</u> .
§107	≈ §63 (7aeds.)	<u>El qual</u> no pot substituir el relatiu feble <u>que</u> en les proposicions determinatives (pot dir-se <u>He adquirit el diccionari X, el qual és molt complet</u> , però no <u>L'aigua la qual passa per aquest rec, ve del moï</u>).
§108	≈ §62 (5aeds.)	-No és recomanable l'ús que alguns fan del relatiu <u>qui</u> en funció de subjecte o, precedit de la preposició <u>a</u> , en funció de complement-acusatiu en les proposicions relatives explicatives. Ex.: <u>...el meu pare, qui, com sabeu, era llavors mestre de X. ...el meu pare, a qui tot el poble estimava, fou...</u> -Quant a l'ús, com a subjecte, d'un <u>qui</u> feble (arcaic) en les proposicions relatives determinatives (Ex.: <u>Doneu-ho a l'home qui vindrà ara mateix</u>), es pot dir que ha estat ja abandonat per la gran majoria dels escriptors actuals.
§118	≈ §96 (5a/7aeds.)	-En les subordinades introduïdes amb la conjunció <u>si</u> que fan que el verb de la proposició principal es posi en condicional (<u>sortiria</u> , <u>hauria sortit</u> , <u>haquera sortit</u>), el verb es posa generalment en subjuntiu imperfet (<u>ploqués</u>) o en el temps compost format amb el subjuntiu imperfet de l'auxiliar <u>haver</u> (<u>haqués ploquet</u>). Ex.: <u>Si ploqués no sortiríem. Si haqués ploquet no hauríem sortit (o no haquérem sortit)</u> . En aquestes subordinades pot emprar-se l'indicatiu imperfet (<u>plovia</u>) en lloc del subjuntiu imperfet (<u>ploqués</u>). Ex.: <u>Si plovia no sortiríem</u> . -En aquestes proposicions, certs parlars catalans reemplacen <u>hauria</u> per <u>haqués</u> : <u>Si haqués ploquet, no haquéssim sortit</u> .

3.3. Variacions respecte els enunciats normatius de la G.1918

La G.1956 va introduir algunes modificacions, en definitiva molt poc nombroses, en l'expressió dels enunciats normatius procedents del corpus de la Gramàtica de l'Institut. Normalment aquestes modificacions, que eren de matís o de detall, no suposaven cap trencament pròpiament dit, sinó que sovint venien a constituir el punt final, lògic i previsible, d'una evolució que havia anat deixant traces en les successives edicions de la G.1918. Això ho veurem a continuació, en relació amb el breu conjunt de les que ens han semblat més destacables (no pas per la seva importància intrínseca -cap d'aquestes modificacions no en tenia gaire-, sinó perquè afectaven qüestions d'alguna manera emblemàtiques de l'ordenació normativa).

a) Sobre la concordança del participi passat. - La concordança amb el pronom femení singular la (l'he rebuda) era declarada més exigible que amb les, els o en [cf. §73+G.1918, §94]. La novetat d'aquesta introducció d'un matís preferencial en la regla de concordança era subratllada per Coromines en el Prefaci.

b) Sobre l'ús de davant, prop, darrera, etc., amb els pronoms possessius. - En el §82 es deia que quan les locucions prepositives del tipus davant de, prop de, darrera de, etc., regeixen un pronom personal, els conjunts de mi, de tu, etc. "es troben ordinà-

riament reemplaçats pels possessius corresponents meu, teu, seu, nostre, vostre". Aquesta afirmació comportava, respecte del que sobre la qüestió podia llegir-se a la G.1918, la supressió d'una matisació restrictiva segons la qual els dits reemplaçaments es produeixen "sobretot si el pronom és de primera o de segona persona" [cf. \$82+G.1918,\$124].

c) Sobre el pronom en com a predicatiu dels verbs ésser i estar. - En el \$86 s'informava, en un registre estrictament descriptiu que no justificava la declaració de preferència afegida per Coromines, que el pronom feble en, en concurrència amb ho, es troba usat com a predicatiu de ésser i estar. Remarquem que aquest tractament no deixava de ser coherent amb l'evolució de què havia estat objecte la qüestió a la G.1918: d'una clara desrecomanació d'aquests usos de en en les primeres edicions ("La llengua literària faria sens dubte bé d'evitar aquest en, reemplaçant-lo sistemàticament per ho"), s'havia passat, en les darreres, a la constatació que "La llengua literària evita generalment aquest en", totes les edicions mantenint, tanmateix, l'observació que "En el llenguatge parlat és freqüent l'ús de en com a predicatiu (en lloc de ho)" [cf. \$86+G.1918,\$43.IV(1aed.+5a/7aeds.)].

d) Sobre les seqüències d'adverbis en -ment. - En el \$88 es declarava que en les dites seqüències és "en general preferible" de no fer l'admissible supressió de la terminació en tots els adverbis menys el primer. Tal declaració preferencial no figurava, almenys d'una manera clara, a la G.1918 [cf. \$88+G.1918,\$103].

e) Sobre l'ús de pas. - Segons el text de la G.1956 [cf. \$92], l'ús de la partícula pas resulta adequat, 1º) en les proposicions positives negatives, "quan hom nega alguna cosa que es podria inferir del que s'ha dit o del que es dirà adés"; 2º) en les proposicions interrogatives negatives, "per a preguntar alguna cosa de la qual es podria inferir tal o tal conseqüència"; 3º) en les prohibicions comminatòries; 4º) en el cas d'estar en contacte amb no, "per a introduir una proposició en què el verb no és expressat i amb la qual neguem parcialment allò que es diu en una proposició anterior". Aquest tractament era notablement més precís que el que havia estat donat a la qüestió a la G.1918, el qual se centrava bàsicament en una comparació del pas català amb el pas francès [cf. G.1918,\$109].

f) Sobre les construccions en/al+infinitiu. - La G.1956 donava com a cosa feta que la construcció A l'entrar jo... Al veure'ls tan pobres..., etc., de la qual es reconeixia l'equivalència amb la corresponent construcció amb en+infinitiu, "avui [...] és més aviat evitada" [cf. \$95,nota]. En la G.1918, en canvi, podia llegir-se una ben explícita recomanació a favor de la solució en+infinitiu [cf. G.1918,\$126]. Notem que es tractava d'un cas molt clar d'adaptació al registre descriptiu predominant de la G.1956 d'una intervenció prescriptiva d'origen.

g) Sobre el gir d'obligació tenir de+infinitiu. - La G.1956 considerava "no recomanable" substituir la perífrasi d'obligació haver de+infinitiu pel corresponent gir amb tenir de [cf. \$97]. Aquesta desrecomanació no tenia cap antecedent explícit a la G.1918: com ja hem indicat, l'única referència a les construccions amb tenir de, que no tenia res de negativa, hi havia aparegut en un text dedicat a estudiar els casos de possible atracció pel verb prin-

cipal d'un pronom feble complement d'un infinitiu subordinat [cf. G.1918,§97.II].

3.4. Incorporació de prescripcions omeses a la G.1918

En la G.1956 podien llegir-se algunes disposicions normatives que no pertanyien al corpus de la Gramàtica de l'Institut. Cap d'aquestes disposicions, però, no era nova ni desconeguda: en general, com ja hem apuntat al §3.1, procedien de les Converses filològiques i, a més, molt sovint havien estat recollides en manuals de diversos autors. A continuació n'esmentarem algunes sense entrar en detalls, només indicant la seva referència en l'obra que ens ocupa, així com, cas d'haver-n'hi, la corresponent referència de les Converses:

- Declaració de no obligatorietat de l'ús de l'article, així com de la partícula en, que sol reemolçar la forma masculina el, precedint els noms propis de persona; declaració de preferència per l'omissió d'aquestes formes davant dels noms d'estrangers i de catalans cèlebres [cf. §36 ≈ C.Fil., Barcino, 192]
- Denúncia del mal ús de callar i caure com a verbs pronominals (callar-se i caure's) [cf. §75]
- Recomanació d'anar molt en compte amb el maneig de la perifrasi anar + infinitiu amb valor de futur [cf. §97 ≈ C.Fil., Barcino, 218-9]
- Denúncia del gerundi de posterioritat [cf. §98 ≈ C.Fil., Barcino, 209-214]
- Recomanació de limitar l'ús del signe d'interrogació "¿" a les construccions llargues, quan la seva manca podria induir el lector a no donar-los la deguda entonació interrogativa [cf. §111, nota ≈ C.Fil., Barcino, 45]
- Denúncia de casos d'ultracorrecció de l'article neutre, com el de Tots sabem el difícil que és anar contra els interessos creats, i el de No podria dir-vos el bonica que és aquella noia [cf. §111 ≈ C.Fil., Barcino, 198/200-202]

a) Cal advertir que la relació entre el contingut de les declaracions de la G.1956 sobre l'ús dels articles, i de en, davant de noms propis de persona i el text de la conversa corresponent [cf. C.Fil., Ed. Barcino, 192] era més aviat genèrica, si tenim en compte que el que feia Fabra en la dita conversa era discutir les posicions de Ruyra i de Rovira i Virgili sobre l'ús de en [cf., sobre la qüestió, Cap. IV, §3.4.a].

b) El primer precedent textual de la denúncia de callar-se i caure's es trobava, si no ens equivoquem, a El català i el castellà comparats [cf. Jordana 1933, p.36].

c) En la conversa referida a la qüestió del signe d'interrogació inicial [cf. C.Fil., Ed. Barcino, 45] Fabra havia semblat inclinar-se, més per conveniència dialèctica que per una real convicció (de fet, es tractava de donar la raó, sense acabar de donar-li-la del tot, a un partidari convençut de l'ús sistemàtic del doble signe), a favor d'un ús restringit no pas del dit doble signe, sinó del signe únic.

3.5. Conclusions

a) La G.1956 no aportava cap novetat de primera importància al corpus normatiu fabrià. El que sí que era una novetat significativa respecte de la immensa majoria de manuals fabristes, és la posició clarament excèntrica que en el text de l'obra ocupaven els enunciats prescriptius.

b) En els pocs casos en què pot parlar-se de posicions normatives realment diferents de les de la Gramàtica de l'Institut, aquestes tendien a situar-se, encara que no sempre, en una línia d'atenuació del rigor original que sovint tenia precedents concrets en la mateixa evolució que havien sofert les diverses edicions de l'obra canònica. Per bé que se situés dintre d'uns marges estrets, aquesta línia no deixava de significar que el Fabra dels últims anys havia enfocat la seva tasca ordenadora amb una actitud oberta, sensible a la conveniència d'apropar la llengua normativa a la llengua real.

CAPITOL SETZE

1. Introducció

Escrita per encàrrec d'un editor de Madrid, i redactada, per tant, en espanyol, la Gramática catalana [B.R.H., Gredos, 1962] d'Antoni M. Badia Margarit va aparèixer exactament mig segle després de la publicació d'un molt il·lustre precedent, la Gramática de la lengua catalana de Fabra. L'autor no deixava de fer-se ressò del potencial simbolisme d'aquest fet, i és així que en un paràgraf de la Part I de l'obra (la qual consistia en un compendi informatiu sobre la llengua, la filologia i la bibliografia gramatical catalanes) dedicat a la vidriosa qüestió dels "criterios frente al catalán", aprofitava l'obligat optimisme de circumstàncies a què es prestava la mateixa publicació del llibre per donar a entendre a qui sabés llegir entre línies que, en últim terme, no hi havia motius de pes perquè la seva opinió sobre l'actitud dels interlocutors hispànics davant "el fenómeno cultural de recuperación del catalán" diferís gaire de la que amb més llibertat havia pogut expressar Fabra en el Pròleg de la seva esmentada Gramática. Una opinió de la qual, per cert, el lector podia perfectament assabentar-se gràcies a un estratègic conjunt de notes que, de fet, ocupaven tant espai com el text en lletra gran [cf. \$4 i Notes 10,12,13, pp.19-20, Vol.I].

L'obra es proposava de donar compte o, més literalment, aspirava a ser expressió, del dialecte central o barceloní des d'una perspectiva doble, descriptiva i normativa. Com a gramàtica descriptiva prenia com a objecte "la cualidad lingüística de las personas mediana o predominantemente cultas de Barcelona" amb la intenció que servís de caracterització de la llengua literària o comuna, entenent per aquesta, doncs, més que el model de llengua usat pels escriptors en la seva feina específica, l'efectiva projecció d'aquest model en totes les pràctiques lingüístiques, escrites però també, i sobretot, orals, del grup social indicat [cf.\$19.2]. Amb això l'obra oferia una inusitada precisió sobre l'objecte que es proposava de descriure (i la mateixa noció de llengua literària), que no tenia gaires precedents en els manuals fabristes publicats en el Principat: potser l'únic caldria trobar-lo en algunes de les consideracions que figuraven en el pròleg de la Gramática de 1912. Com a gramàtica normativa assumia la missió de descriure el sistema codificat (per l'Institut d'Estudis Catalans, segons explícita precisió de l'autor [cf.\$19.3]) que orientava o havia d'orientar l'estat de fet de què s'ocupava com a obra descriptiva. L'articulació dels dos aspectes en els nombrosos punts en què els usos descrits se separaven dels prescrits es realitzava mitjançant el senzill procediment d'assignar la indicació [n.a.] ("no admès") a totes les locucions i construccions que l'autor considerava negativament sancionades per la normativa. Era un procediment original o, millor dit, sense precedents sistemàtics clars dintre la línia convencional de la tradició fabrística, de la qual es distanciava per la intenció realista de base científico-positiva i a la qual tanmateix s'apropava pel fet d'haver d'exposar la norma d'acord amb una lògica d'admissió/exclusió que tendia a suprimir els matisos característics del variat registre de les recomanacions d'ús originals de Fabra. Posats a buscar-li un precedent, potser caldria pensar, una vegada més, en la manera de fer de la Gramática de 1912 (que

per altres motius ja hem vist que constituïa una referència privilegiada per a l'autor), però fent la important salvetat que el que en aquella obra podia identificar-se com a pertanyent al vessant prescriptiu en definitiva consistia, com no podia ser menys, en una proposta no consolidada, i com a tal per definició necessitada de comentaris i justificacions. Un precedent que, en tot cas, no sabríem trobar-lo pel cantó de la Gramàtica pòstuma de 1956, car aquesta obra, tot i haver estat publicada recentment i poder ser igualment qualificada, en un sentit ben estricte, de descriptiva i normativa alhora, feia ús d'una metodologia que en lloc de basar-se en l'oposició dels dos vessants tendia a situar el segon, per molta extensió que hi ocupés, en els marges d'un discurs gramatical essencialment centrat en el primer.

Deixant de banda la ja esmentada Part I, així com la Part II, que contenia una exposició de l'ortografia basada en una detallada descripció fonètica, i la Part IX, que anava dedicada a la formació de mots, les sis parts centrals de l'obra distribuïen els temes de morfologia i sintaxi en dos grups ben diferenciats: el primer, format per les cinc primeres, tractava de les "parts de l'oració" agrupant-les convencionalment (Part III: "Categorías nominales"; Part IV: "Categorías pronominales"; Part V: "Conjugación"; Part VI: "Adverbio"; Part VII: "Preposición y conjunción"); el segon, consistent en l'extensa Part VIII, es presentava com un tractat de sintaxi oracional subdividit en dos grans apartats, respectivament dedicats a l'oració simple i a l'oració composta. Des d'un punt de vista lingüístic aquestes sis parts, però sobretot l'última, suposaven una explícita aplicació al català de l'aparell conceptual usat per Samuel Gili i Gaya en el conegut Curso superior de sintaxis española, un llibre que podria descriure's com una sintaxi de base escolàstica tradicional reforçada per la presa en consideració d'aportacions d'autors com Bello, Hanssen, R. Lenz, A. Alonso y Henríquez Ureña, etc., i en general ideològicament influït per l'estilística vossleriana i corrents psicologistes afins. Cal dir que Badia concedia força importància a l'esmentada Part VIII, en la mesura que gràcies als seus desenvolupaments es proposava de subsanar "una gran ausencia de la bibliografía gramatical catalana" [cf. \$254], que segons la seva apreciació (incontrovertible, si no fos perquè deixava de valorar com creiem que mereix l'aportació de la recent Gramàtica pòstuma de Fabra) només s'havia ocupat d'ortografia, de morfologia i de "sintaxis de las partes de la oración", però no pas de sintaxi de l'oració pròpiament dita. És indubtable, en tot cas, que el fet de tractar qüestions com les abordades en aquesta Part VIII (com ara la classificació de les oracions segons la modalitat, l'ús dels verbs copulatius ser i estar, la concordança, la coordinació i la subordinació oracionals), així com algunes de les tractades en parts anteriors (p.ex., la teoria de les perífrasis, els modes i els temps verbals que ocupava els §§190-228 de la Part V), suposava un esforç conscient d'acabar amb bon nombre de les mancances més notòries d'una tradició fabrista que, amb l'excepció a què acabem de referir-nos, sempre s'havia mogut dintre els límits marcats per la Gramàtica de 1912. Però no deixa de ser curiós que aquest esforç fos fet des d'una perspectiva teòrica que a la seva manera també posava en joc, com havia fet la dita Gramàtica de 1912, nombrosos elements de comparació amb la llengua espanyola.

En el vessant prescriptiu l'obra encarnava, en línies generals, una actitud de fidelitat detallista a l'autoritat de Fabra que en més d'una ocasió es traduïa en una incorporació pràcticament literal dels seus enunciats. Aquesta indiscutible fidelitat era sensible, però, en certes ocasions, al generalitzat efecte d'enrigitiment que havia patit la transmissió de les recomanacions d'ús fabrianes, fenomen que en el seu cas anava facilitat, com apuntàvem, per la necessitat metodològica de recórrer a un procediment anàleg a l'ús de l'asterisc de mala formació i/o inacceptabilitat. Aquest ús sistemàtic de la indicació [n.a.] no deixava de ser coherent, per una altra part, amb la intenció general de l'autor de presentar els enunciats normatius amb un grau important de distanciament o, si voleu, d'objectivació (Badia usava molt sovint l'expressió abstracta "gramàtica normativa" per designar la intervenció fabriana), és a dir, d'alguna manera, com un corpus assumit més per raó de disciplina que no pas, necessàriament, de convicció. Volem dir que Badia es prestava ben poc, i en tot cas menys que no ho havien fet, per exemple, Moll i Sanchis Guarner, a intervenir amb personalitat prescriptiva pròpia respecte de totes aquelles qüestions que havien estat objecte d'una fixació normativa anterior: normalment, quan es permetia d'incloure algun comentari sobre la norma enunciada, aquest anava destinat a fer-ne veure les dificultats d'aplicació i se situava clarament, per tant, en el vessant descriptiu de l'obra. El problema específic de l'objectivació operada radicava en el fet que no sempre l'autor tenia present l'evolució històrica que havia sofert el corpus normatiu en mans del mateix Fabra, de tal manera que, per exemple, presentava com a definitives solucions pròpies de la 1a edició de la Gramàtica de l'Institut sense prendre en consideració les diverses modificacions significatives de les últimes edicions d'aquesta obra o, en menor grau, de la Gramàtica pòstuma de 1956. Cal dir, tanmateix, que aquesta tendència reductora anava contrarestada per l'ampliació de perspectives que suposava, d'un cantó, la inclusió dels comentaris descriptius realistes a què ens hem referit, així com, d'un altre cantó, la incorporació de temes gramaticals susceptibles de donar peu a nous desenvolupaments normatius (i no ens referim especialment als ja esmentats de la Part VIII, entre els quals tanmateix figurava el dedicat a l'ús de ser i estar, que paradigmàticament s'inscrivien en aquesta línia, sinó sobretot a una sèrie d'observacions d'un caire més puntual, però d'importància indubtable, que apareixien en les parts precedents).

Dividirem el nostre estudi en dos grans blocs, dels quals pot dir-se que en línies generals (però amb excepcions remarcables) es correspondran amb els vessants descriptiu i prescriptiu de l'obra. En el primer bloc [§2] ens proposem d'analitzar un bon nombre de temes de sintaxi (majoritàriament, de la Part VIII, però també uns quants dels dedicats a la "sintaxi del verb", de la Part V), que l'autor mateix jutjava com allò que de més novedós tenia la seva aportació científica. La circumstància que el tractament d'aquests temes pugui adscriure's predominantment al vessant descriptiu es deriva, lògicament, de la impossibilitat en què es trobava Badia d'adquirir l'autoritat de la "gramàtica normativa" per referir-s'hi. El propòsit principal de l'estudi que en farem serà de valorar críticament l'aportació de l'autor, d'acord amb l'objectiu general d'analitzar el manuals existents més complets des d'una perspectiva orientada per l'exigència -teòrica i pedagògica alhora- d'un manual ideal.

En el segon bloc [§3] ens centrarem primordialment en el tractament prescriptiu donat a les qüestions de morfologia i de sintaxi respecte de les quals l'autor comptava amb l'autoritat normativa de Fabra. En aquest sentit, dedicarem en primer lloc una atenció específica a la morfologia verbal, que en el llibre de Badia era objecte d'un amplíssim desenvolupament. I després ens referirem a la gran varietat de tòpics normatius restants, sobre morfologia general i "sintaxi de les parts de l'oració", amb la intenció d'oferir una imatge al més exacta possible de quina era la posició de l'autor com a transmissor de la norma establerta. Al respecte provarem de classificar aquests tòpics en funció de la manera com en cada cas se situaven respecte de la referència fabriana real, per fer veure, entre altres coses, els problemes inherents a la noció de "gramàtica normativa" amb què l'autor es referia, per abstracció, a la font última de les prescripcions que formulava. Dintre d'aquest segon bloc també considerarem, finalment, les intervencions prescriptives mancades de referència fabriana a les quals no ens hàgim referit dintre els comentaris del bloc precedent.

2. Remarques sobre qüestions gramaticals

Ja hem al·ludit, en la precedent Introducció, als temes de sintaxi mitjançant la inclusió dels quals l'autor es proposava de subsanar les mancances de la bibliografia gramatical catalana. Aquí ens pertoca concretar quins d'aquests temes seran objecte de la nostra atenció. En realitat, no creiem que hàgim de justificar gaire la selecció que n'hem fet, car entenem que és molt àmplia i suficientment representativa de l'aportació innovadora de Badia; cal dir, però, que en general ens hem guiat pel criteri de prendre en consideració la importància que els conferia el mateix autor, si s'accepta que aquesta pot mesurar-se per l'extensió material dels textos que hi dedicava. Hem decidit, en definitiva, de referir-nos a deu temes, tots els quals anaven tractats o bé en la Part V, o bé en la Part VIII, o bé (en una ocasió) entre la Part IV i les dues Parts esmentades. A continuació indiquem els epígrafs de què farem ús per designar-los, així com la referència dels textos corresponents:

- Classificació de les perífrasis verbals [§§190-196; V, ap.6]
- El subjuntiu potencial i el subjuntiu optatiu [§§197-199; V, ap.7]
- Valor i ús dels temps verbals [§§202-217; V, ap.8]
- Classificació de les oracions segons la modalitat [§§255-265; VIII, ap.1a) i b)]
- Els verbs ser i estar [§§268-270; VIII, ap.1c)]
- Les oracions passives i impersonals [§112; IV, ap.1b) / §191; V, ap.6 / §§273 i 275, VIII, ap.1c)]
- La concordança [§§278-280; VIII, ap.1d)]
- Les oracions juxtaposades i coordinades [§§281-282 i 286-292; VIII, ap.2a) i b)]
- Classificació de les causals [§293; VIII, ap.2b)]
- Les oracions subordinades [§§294-308, VIII, ap.2c)]

En l'anàlisi d'aquests temes ens proposem de guiar-nos pels objectius específics següents:

a) Donar precisions sobre les fonts de l'autor. Objectiu en principi fàcil d'assolir, per tal com la majoria dels temes considerats consistien en una explícita adaptació del Curso superior de Gili i Gaya. Però cal dir que, com veurem, en més d'una ocasió Badia introduïa variacions respecte dels plantejaments de Gili.

b) Valorar críticament el model d'explicació gramatical posat en joc, atenent tant al seu contingut conceptual com a les conseqüències pedagògiques que se'n deriven. Aquesta valoració crítica, tanmateix, procurarem que sigui al menys ideològica possible: més que de discutir, des d'una perspectiva teòrica determinada, la validesa genèrica de les premisses conceptuais assumides per l'autor, es tractarà de fer veure les dificultats i contradiccions internes dels seus textos.

c) Indicar quines eren les aportacions que, en el registre purament descriptiu (i fent abstracció, per tant, de la conceptualització en què s'inscrivien), suposaven una positiva novetat respecte de la tradició manualística.

d) Donar compte de la intervenció normativa de l'autor (en la mesura, no gaire àmplia, en què es donava) en uns camps respecte dels quals no podia basar-se -almenys, d'una manera directament comprovable- en l'autoritat fabriana. En aquest sentit, ens caldrà avançar alguna hipòtesi sobre uns quants usos, diguem-ne atípics, que l'autor feia de la indicació "[n.a.]".

2.1. Classificació de les perífrasis verbals

Inspirant-se molt directament en l'esquema expositiu del Curso superior de Gili i Gaya [cf. op.cit., \$91-100bis], Badia dedicava l'apartat 6 de la Part V [\$\$190-196] a caracteritzar i classificar les perífrasis verbals, una qüestió que mai no havia estat tractada d'una manera sistemàtica per Fabra (cf., però, les referències puntuals que podien trobar-se, p.ex., en el \$97 de la Gramàtica de l'Institut o en els \$\$97,99,101 de la Gramàtica pòstuma), i a la qual, dintre la tradició gramatical catalana, només Sanchis Guarner havia aportat un principi de sistematització basat en una noció de "veu" que provenia, segurament, de Lenz (cf. Gramàtica valenciana, \$\$228-233). La idea fonamental que l'autor prenia de Gili era la de considerar el paper de l'auxiliar en les perífrasis com una expressió de l'aspecte verbal; d'acord amb això, la classificació donada no es basava pas en un principi estructural, sinó en el d'establir tot de distincions i subdistincions semàntiques que, si més no tendencialment, exhauririen els possibles valors del dit aspecte. Aquesta classificació era la següent:

I. Valor progressiu . . .	incoatiu: <u>anar a</u> + infinitiu
	<u>rompre a</u> + infinitiu
	aproximatiu: <u>venir a</u> + infinitiu
	reiteratiu: <u>tornar a</u> + infinitiu
	obligatiu: <u>haver de</u> + infinitiu
	probable: <u>deure</u> + infinitiu
	possible: <u>poder</u> + infinitiu
II. Valor duratiu . . .	<u>estar</u> + gerundi
	<u>anar</u> + gerundi
	<u>venir</u> + gerundi
	<u>seguir</u> + gerundi

III. Valor perfectiu . . .

- ponderatiu: arribar a + infinitiu
- temporal: acabar de + infinitiu
- resolutiu: tenir + participi
- consecutiu {
  - quedar + participi
  - restar + participi
  - deixar + participi
- anterior: haver + participi
- passiu: ésser + participi
- resultatiu: estar + participi

Una classificació d'aquest tipus té, al nostre entendre, molta més utilitat pedagògica (i en aquest sentit, és un indubtable mèrit de l'autor el fet d'haver-la introduïda) que no pas valor teòric. Però fins i tot des d'una òptica pedagògica presenta un problema fonamental: el dels seus límits. Volem dir, senzillament, que a partir d'una noció d'aspecte verbal tan àmplia i poc determinada com la que, de fet, es posava en joc, resulta realment difícil de decidir on acaben les construccions perifràstiques i on comencen les que no ho són. Gili i Gaya havia donat una resposta formalment senzilla al problema: "Para distinguir si un verbo está empleado como auxiliar basta fijarse en si ha perdido su significado propio", però reconeixia que en l'aplicació d'aquest criteri es donaven "amplias zonas de incertidumbre" [cf. Curso superior, §§89,90]. Badia assumia, genèricament, el criteri (tot mostrant-se conscient, també, de les seves dificultats d'aplicació), però tendia a complicar-lo, deixant-se endur per una voluntat de matisació que el portava a distingir entre el que anomenava les perífrasis "con función gramatical común" (que inclourien el perfecte perifràstic -que no figurava en la classificació-, els temps compostos amb haver, la passiva amb ser i les construccions d'obligació i de probabilitat amb haver de i deure + infinitiu, i que es definirien per la presència d'un auxiliar que hauria perdut tota relació amb el seu "significat propi"), i les perífrasis "con valor semántico propio" (que serien les restants i tindrien un auxiliar que, tot i perdre-hi el valor semàntic que té quan és usat com a verb "independent", aportaria a la perífrasi una significació emparentable amb el dit valor).

De fet, a més del problema de principi de la delimitació de l'extensió del concepte de perífrasi verbal, aquesta classificació no deixava de presentar un bon nombre de dificultats concretes. A continuació donarem compte de les principals.

a) Com pot veure's, en la classificació només hi figurava, com a perífrasi d'obligació, haver de + infinitiu. Era una decisió, en principi, sorprenent, car suposava l'exclusió de possibilitats que, des de punts de vista diversos, podrien semblar correspondre a aquesta noció. En concret, suposava excloure:

I. La construcció impersonal caldre + infinitiu. Cal dir que, d'acord amb el criteri d'identificar els auxiliars per la pèrdua de "significat propi", era una exclusió justificada. Però el problema és que, en el text específicament dedicat als girs d'obligació [cf. §192.1], Badia no s'estava de considerar perífrasi la dita construcció, amb la qual cosa perdia la coherència mantinguda en la classificació.

II. La construcció tenir de + infinitiu. Exclusió atribuïble, en principi, a mer oblit, un oblit que s'estenia al ja esmentat text del §192.1, en el qual, tanmateix, l'autor no deixava de referir-se, per condemnar-lo, al gir tenir que + infinitiu (com també hi condemnava el gir haver-hi que + infinitiu). Cal dir, però, que el silenci relatiu a tenir de no es mantenia pas en tota l'obra: la construcció apareixia, exemplificada per s'ho tenen de fer sols, en el marc d'un text dedicat a descriure el fenomen d'absorció dels pronoms febles pel verb principal [cf. §117.2]. Amb la qual cosa la sort que mereixia el cas d'aquesta construcció resultava ser pràcticament idèntica a la que havia tingut en la Gramàtica de l'Institut [cf. op.cit., §§97.II i 132].

III. La construcció deure + infinitiu (s'entén, amb valor d'obligació). Exclusió també justificable pel criteri de la pèrdua de significat propi: deure, en el cas considerat, manté el sentit fonamental. No hi hauria, doncs, res a dir, si no fos perquè, en el ja citat §192.1, la construcció no solament era exclosa de ser considerada perífrasi, sinó que anava condemnada mitjançant una indicació "[n.a.]": decisió francament problemàtica, per prendre la qual Badia devia haver-se deixat guiar per una certa tradició, més oral que no pas escrita, del fabrisme ultrancer. Aquí només indicarem breument dos aspectes de la qüestió: 1º) que la construcció és comunament usada en valencià, i 2º) que Fabra en donava compte en l'entrada deure del D.G.L.C.

b) La classificació incloïa, sense respectar el criteri de la pèrdua de sentit propi, la construcció poder + infinitiu. Era una incoherència que Gili i Gaya s'havia estalviat en la classificació que havia servit de model a Badia, per tal com havia considerat l'homòleg gir castellà (junt amb els corresponents als verbs deber, querer i saber) com un cas de construcció de "verb modal", i no com una perífrasi amb auxiliar [cf. Curso superior, §110bis].

c) El caràcter perifràstic de les construccions "perfectives" amb valor "consecutiu" (quedar, restar i deixar + participi) és particularment discutible, volem dir, des de la mateixa òptica de l'autor. Car no resulta gens clar que, suposant que en tals construccions es doni efectivament un fenomen de "pèrdua de significació pròpia" dels esmentats verbs (cosa dubtosa per si mateixa), aquest fenomen s'hagi d'atribuir a la circumstància que vagin acompanyats d'un participi: el valor d'aquests verbs sembla ser ben bé el mateix quan els acompanya un adjectiu. Així, els exemples que adduïa Badia per il·lustrar els tres casos, que eren [cf. §196]: així les conversacions quedaven interrompudes, l'afer restà arranjat, la teva decisió em deixa parat, no creiem que corresponguin a tipus realment distingibles dels representats, p. ex., per van quedar amics, ell ha restat fidel i ell restà estupefacte, deixa'l tranquil i l'hem deixat tot sol (exemples que hem pres del D.G.L.C., on precisament es troben adduïts per il·lustrar les mateixes accepcions de quedar, restar i deixar que també hi il·lustren l'afer quedà arranjat, l'afer restà arranjat (!) i aquesta desgràcia l'ha deixat consternat).

d) Des d'una òptica purista podria sorprendre la inclusió de les perífrasis amb el verb venir, tant la de valor "aproximatiu" (venir a + infinitiu) com la de valor duratiu (venir + gerundi). De l'una i de l'altra Badia reconeixia que tenen un caràcter poc genuí, castellanitzant, però s'inclinava a acceptar-les pel fet que

són usades correntment en la llengua moderna [cf. §§194b i 195].

e) Des de la mateixa òptica purista també podria sorprendre la inclusió del gir duratiu seguir + gerundi, el qual des de fa anys, com és sabut, s'ha convertit en un blanc privilegiat de la intervenció dels correctors, que tendeixen a substituir-lo sistemàticament per continuar + gerundi. Badia, tanmateix, no expressava cap reserva sobre l'acceptabilitat del gir. Declarava tenir dubtes, en canvi, sobre la seva condició de perífrasi, en la mesura que seguir hi figura amb una accepció, la de 'continuar', que també podria ser que tingués com a verb "independent". Afegim que la construcció afi, continuar + gerundi, era objecte d'un comentari en què es justificava la seva exclusió de la classificació pel "significat propi" que hi manté el verb [cf. §193.1].

2.2. El subjuntiu potencial i el subjuntiu optatiu

En l'apartat 7 de la Part V, dedicat als modes verbals, Badia oferia una exposició dels usos del subjuntiu [§197-199] de la qual pot dir-se que, per la seva extensió i l'intent de sistematització que comportava, no tenia precedents en la manualística catalana. Seguint molt de prop Gili i Gaya [cf. Curso superior, §§108-115], l'autor distingia, "para mejor claridad expositiva", entre un subjuntiu "potencial" i un subjuntiu "optatiu", amb la qual cosa actualitzava el tradicional procediment de les gramàtiques llatines de conferir valor pedagògic a les distincions semàntiques que recolzessin en una oposició formal del grec. Aquesta distinció constituïa la base d'un esquema expositiu que, com en l'obra de Gili, sorgia de la possibilitat d'aplicar-la tant a oracions subordinades com a oracions independents. Pel que fa a les primeres, l'esquema seguia una classificació que, de fet, es reduïa a una tipologia dels respectius verbs rectors [cf. §197.2]:

Subjuntiu potencial	1. Verbs de dubte o ignorància 2. Verbs de temor 3. Verbs d'emoció 4. Verbs de possibilitat i probabilitat
Subjuntiu optatiu	1. Verbs de necessitat i impersonals 2. Verbs de voluntat o noluntat

Observem que només un dels casos contemplats per aquesta classificació, el dels verbs de temor, havia estat objecte d'un desenvolupament fabrià mínimament sistemàtic. Badia el tractava recollint amb detall el conegut text del §107 de la Gramàtica de l'Institut en què Fabra, en un registre hipotètic, havia proposat un sistema coherent amb la supressió de l'amfibologia inherent al tipus temo que no vinguin per reducció del seu ús a les construccions amb no expletiu. L'única diferència significativa entre els dos tractaments residia en el fet que Badia entenia la proposta fabriana com a definitiva, i és per això que s'hi referia com a dictada per la "gramàtica normativa" [cf. §198.2 i, especialment, Nota 7, p.404, Vol.I].

No cal dir que l'autor també integrava en el seu esquema

expositiu altres tractaments de procedència fabriana. Però la virtut principal d'aquest esquema (i del fet de tenir present com l'havia omplert Gili i Gaya) era, precisament, la de proporcionar-li l'avinentsa de prendre en consideració diversos casos que no havien estat tractats en les gramàtiques de Fabra i que, per això mateix, l'abocaven a intervenir normativament en un terreny verge o, si voleu, a fer un ús de la indicació "[n.a.]" que no es podia emparar directament en l'autoritat fabriana. Un ús del qual no sabriem dir, en termes generals, en quina mesura es basava en l'estricta intuïció lingüística de l'autor i en quina mesura es feia ressò d'una certa tradició oral del fabrisme.

A continuació ens referirem a unes quantes observacions interessants del text de Badia. Notem que moltes d'aquestes observacions eren represés sense variacions importants en altres indrets de l'obra, com ara en l'estudi dels temps verbals [§§213-217, V, ap.7] o en l'estudi de les oracions segons la modalitat o l'anomenat "criteri subjectiu" [§§256-265, VIII, ap.1b)].

a) Potser l'observació d'un valor més general era aquella en què se sostenia que si bé el subjuntiu "optatiu" es presta, en català, a ser usat en oracions independents (l'autor adduïa exemples com que parli, tant de bo que me'l regalin, visca el Papa!, qui fos d'ell!), no s'esdevé el mateix amb el subjuntiu "potencial". D'acord amb això, Badia denunciava com a castellanismes, més o menys vius en el "catalán habitual" -i els assignava la indicació "[n.a.]"- construccions com potser vingui, tal vegada no ens es- crigui, tal vegada el coneguis i tal vegada fos millor [§197.3].

b) Hi havia un parell d'observacions que es referien a l'ús del subjuntiu "potencial" en les construccions de relatiu susceptibles d'expressar un fet de realització incerta (les quals, per cert, anaven tractades sense cap justificació explícita en el paràgraf dedicat a les completives de verbs de dubte i ignorància). La primera es referia al cas general, a bastament contemplat en els manuals fabristes [cf., p.ex., G.1918, §96], en què el present de subjuntiu pot alternar amb el futur, com ara a faré allò que diguis/faré allò que diràs, insistint en el caràcter "més correcte" de la segona solució (però sense considerar "[n.a.]" la segona) i oposant les dues a la representada per faré allò que dius d'acord amb la distinció "antecedent desconegut o dubtós"/"antecedent conegut" [§198.1c)].

La segona observació es referia, en canvi, a un cas particular, el qual, si no anem errats, no havia estat explícitament considerat per Fabra. Era un cas en què l'ús del present de subjuntiu s'oposaria d'una manera sistemàtica al del futur, en funció de la condició respectivament indeterminada i determinada de l'antecedent: un dia que vingui vs. el dia que vindré, en el sentit que l'autor declarava "[n.a.]" la solució que comportaria, d'alguna manera, la neutralització de la dita oposició: el dia que vingui [§198.1c) i Nota 5, p.403, Vol.I]. Amb aquesta intervenció Badia pecava, al nostre entendre, d'un excés de rigor: no creiem, en efecte, que l'existència del tipus un dia que vingui constitueixi un motiu suficient per enrigidir una norma genèrica que, d'acord amb l'explícita formulació de Fabra [cf. el ja citat §96 de la Gramàtica de l'Institut], permet l'alternança el dia que vindré/el dia que vingui.

c) Assenyalem dues observacions més, que tenien un caràcter puntual, car es referien a les restriccions d'ús del subjuntiu "optatiu" en completives dependents dels verbs esperar i confiar, considerats com a verbs de "voluntat i noluntat". Pel que fa al primer verb, l'autor distingia entre l'accepció 'restar a l'espera de', que fóra adequada al subjuntiu (espero que pari de ploure, esperàvem que arribés el tren de la una), i l'accepció 'tenir esperança', que exigiria indicatiu (esperen que els ho direm, esperàvem que arribaria amb el tren de la una, amb esperen que els ho diguem [n.a.] i esperàvem que arribés amb el tren de la una [n.a.]) [§199.2.c)]. Cal dir que la posició de Badia era coherent amb l'exemplificació que, sobre les dues esmentades accepcions de esperar, figura en la corresponent entrada del D.G.L.C.

Pel que fa a confiar, Badia sostenia que la distinció que fa el castellà entre confío en que se ha llevado el premio i confío en que se haya llevado el premio el català ha d'expressar-la "sense moure's de l'indicatiu", recorrent a confío que s'ha emportat el premi vs. confío que s'haurà emportat el premi (i no pas, doncs, a confío que s'hagi emportat el premi [n.a.]) [§199.2c)]. En aquest cas l'autor semblava basar-se exclusivament en la seva intuïció, si més no en la mesura que el D.G.L.C. no diu res sobre les completives de confiar.

2.3. Valor i ús dels temps verbals

Un altre dels temes d'obligat tractament en els manuals gramaticals de nivell no elemental que havia estat pràcticament deixat de banda per la tradició catalana era el referit als diversos usos i valors susceptibles de ser encarnats pels temps verbals. Badia, de fet, només havia pogut prendre com a referència algunes observacions puntuals que podien llegir-se en les obres de Fabra i d'algun altre autor (Jordana), i no havia pogut comptar, doncs, amb cap precedent sistemàtic mínimament complet (car els tractaments que havien donat a la qüestió Marvà [cf. Curs pràctic, §63] i Sanchis Guarner [cf. Gramàtica valenciana, §§167 i 221] tenien un caràcter escarransidament escolàstic). La seva exposició, que ocupava gairebé tot l'apartat 8 de la Part V [§§202-217], seguia molt de prop, una vegada més, la del Curso superior de Gili i Gaya [cf. op.cit., §120-140], cosa que es tradueix, potser amb més intensitat que en altres ocasions, en un recurs sovintejat a la comparació amb l'espanyol. Tenia, fonamentalment, un caràcter descriptiu (com a descripció sistematitzada contemplava un nombre realment ample de casos) però també incidia en el registre prescriptiu, dintre el qual afegia als pocs comentaris que tenien una base tradicional algunes observacions que podrien considerar-se noves, normalment induïdes pel seguiment de l'esquema de Gili. La nostra anàlisi se centrarà en aquest darrer tipus d'observacions, però no deixarà de referir-se a altres punts que també ens han semblat dignes de remarca.

a) Badia afirmava [§203.4] que l'ús del present d'indicatiu amb valor de futur, i no pas del futur mateix, en les condicionals (si demà porten la factura la pagarem en lloc de si demà portaran la factura la pagarem) no solament és del tot corrent, sinó que constitueix la solució "hoy correcta". Aquesta clara presa de posició anava matisada, però, en una nota que es referia a la possibilitat descartada en el termes següents: "el catalán literario

no ha renunciado, al parecer, a reintroducir un día ese futuro" [Nota 12,p.419,Vol.I]. La nota, que inusualment reflectia una certa vacil·lació de l'autor sobre l'estat definitiu d'una qüestió normativa, de fet al·ludia a una tímida proposta de les primeres edicions de la Gramàtica de l'Institut [cf.G.1918,1ªed., \$96] que, com ja hem tingut ocasió de comentar, Fabra havia decidit de retirar a partir de la 5ª edició.

b) Tenia un indubtable interès, sobretot en la mesura que, si no anem errats, estava totalment mancada de precedents tradicionals, la formulació segons la qual l'imperfet d'indicatiu, usat com a "temps relatiu", només pot substituir el perfet quan el seu significat duratiu va restringit, fins a anul·lar-se del tot, per una explícita determinació temporal (s'entén, de caràcter no duratiu) [\$204.2]. Aquesta formulació, que hem procurat de recollir amb fidelitat, no deixava, tanmateix, de ser problemàtica. En primer lloc, i d'una manera circumstancial, pel fet que l'exemple amb què Badia la il·lustrava (dos anys després publicava més poesies) no acabava de deixar clar que efectivament es referís a un imperfet usat com a "temps relatiu". (Notem que el corresponent exemple de Gili [cf.Curso superior, \$124] s'adequava millor al cas: Al amanecer salió el ejército, atravesó la montaña, y poco después establecía contacto con el enemigo.) Però també era problemàtica de principi, per tal com no acotava amb precisió els límits de la seva validesa. Car semblava autoritzar construccions com, p.ex., Quan arribava a casa, encara no sabia la notícia que molt probablement el mateix autor no hauria considerat acceptables.

c) Després de fer la consideració que, en termes generals, els usos dels perfets català i espanyol són coincidents, Badia es referia a l'existència de la construcció castellana, d'ús no general, le vi esta mañana per observar que en català només pot traduir-se per l'he vist aquest matí [\$2305.3]. Remarquem que l'observació, que era feta en un registre merament descriptiu, actualment tindria una incidència normativa que l'autor, segurament, no podia preveure en el seu moment. En tot cas, el cert és que no considerava necessari d'explicitar, en el marc de referència, el caràcter "[n.a.]" de construccions com el vaig veure aquest matí, que avui estem condemnats a sentir sovint.

d) L'autor dedicava força atenció a denunciar com a castellanitzant l'ús dels dos futurs per expressar probabilitat (seran estudiants [n.a.]/deuen ser estudiants; seran les deu [n.a.]/deuen ser les deu [\$209.3]; a hores d'ara ja hauran arribat [n.a.]/a hores d'ara ja deuen haver arribat [\$210.2]), així com el dels dos condicionals per expressar probabilitat referida al passat (seria el soroll del vent [n.a.]/devia ser el soroll del vent [\$211.2]; haurien tocat les deu [n.a.]/devien haver tocat les deu [\$212.2]). Notem que aquestes preses de posició no corresponien a cap indicació de les gramàtiques de Fabra de 1912 i de 1918 (ni de les Converses filològiques) i només tenien un precedent, que sapiguem, en El català i el castellà comparats, de C.A.Jordana [cf.Jordana 1933,p.26].

No sembla que tingués cap precedent, en canvi, l'apreciació més matisada (concretament, la de ser "menys incorrectes" que els que acabem d'esmentar, o "no molt genuïns") que mereixien a l'autor els usos concessius del futur simple (el tren vindrà, si

vols, amb retard, però nosaltres hem de ser a l'estació a l'hora prevista [\$209.3]) i del condicional simple (ell diria, certament, barbaritats, però era d'una simpatia extraordinària [\$212.2]). En una línia semblant se situava la valoració del futur dit de sorpresa que apareix en construccions interrogativo-exclamatives del tipus t'atreviràs a negar-ho?, considerades menys recomanables que les corresponents construccions amb present: t'atreveixes encara a negar-ho? [\$209.3].

e) Badia també dedicava força atenció a les construccions dites "de cortesia", que posen en joc diversos usos de l'imperfet d'indicatiu i dels condicionals. Notem, en aquest sentit, l'observació segons la qual, "en igualtat de circumstàncies", és més genuí l'imperfet que no pas el condicional en casos com el de volia/voldria demanar-li un favor i el de podies/podries estudiar una mica més [\$211.3], així com la que denunciava com a absolutament incorrecte l'ús del plusquamperfet de subjuntiu (hagués pogut ser ser més exacte [n.a.]) en lloc del condicional compost (hauria pogut ser més exacte) [\$212.3].

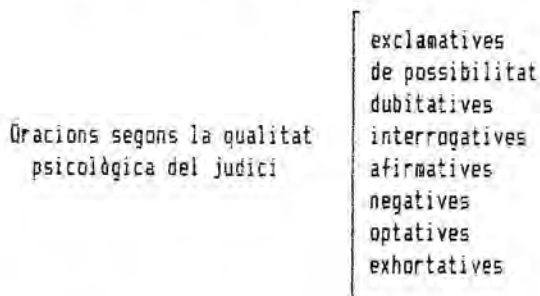
f) El cas de substitució del condicional compost pel plusquamperfet de subjuntiu a què acabem de referir-nos no era l'únic denunciat per l'autor. Badia també recollia l'apreciació -molt repetida en els manuals fabristes, i que procedia de la Gramàtica de l'Institut on, tanmateix, havia estat objecte d'una formulació poc tallant [cf. G.1918,\$96]- segons la qual el condicional compost no pot alternar amb el plusquamperfet de subjuntiu en la principal de subordinades condicionals i concessives que fan ús del segon temps (si ho haguéssiu dit abans hauríem -o haguérem-pogut arreglar-ho/ si ho haguéssiu dit abans, haguéssim pogut arreglar-ho [n.a.] o encara que hagués insistit molt, ens hauríem mantingut fermes/ encara que hagués insistit molt, ens haguéssim mantingut fermes [n.a.] [\$212.4]. Recordem, aquí, que en la Gramàtica pòstuma [cf. G.1956,\$118] Fabra s'havia referit a aquesta alternança en un registre merament descriptiu, cosa que, d'alguna manera, comportava una ulterior atenuació del referit tractament de la Gramàtica de l'Institut.

2.4. Classificació de les oracions segons la modalitat

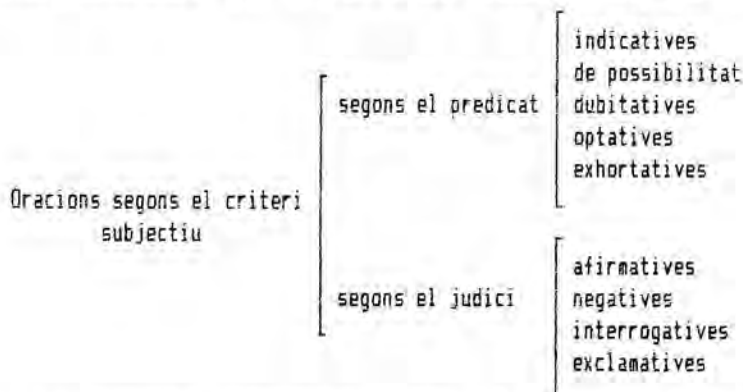
Un dels temes àmpliament tractats en el llibre que més s'adequava a l'expressa voluntat de l'autor d'omplir els buits de la bibliografia gramatical catalana era el de la classificació i caracterització de les oracions segons la modalitat [cf. Part VIII, ap. 1a), \$255 i ap. 1b), \$256-265]. La qüestió, realment, mai no havia merescut cap atenció important en els manuals precedents: si les gramàtiques de Fabra només hi havien alludit en la mesura que parlaven de fenòmens formals associats a modalitats no declaratives, les obres de Marvà [cf. Curs pràctic, \$26], de Moll [cf. Gramàtica catalana referida especialment..., \$100] i de Sanchis Guarner [cf. Gramàtica valenciana, \$154] es limitaven a referir-s'hi d'una manera absolutament genèrica, per cobrir l'expedient. Badia, doncs, també en aquesta qüestió es deixava guiar gairebé exclusivament per Gili i Gaya [cf. Curso superior, \$32-41], i no només pel que fa al plantejament conceptual general, sinó també respecte dels continguts concrets. Així, per exemple, el seu tractament anava d'entrada únicament referit, com en l'obra de Gili, a l'oració simple, per molt que la tipologia avançada fos considerada

extensible de dret a l'oració composta. I així, també, la classificació de l'esmentada oració simple segons el que l'autor solia anomenar "criteri subjectiu" (amb preferència a l'expressió "qualitat psicològica del judici", que era la privilegiada per Gili), anava presentada conjuntament amb una altra classificació segons el dictum o, si voleu, segons el "criteri objectiu" (expressió preferida per Badia) o segons la "naturalesa del predicat" (expressió més usada per Gili).

Però cal remarcar que no tot era estricta fidelitat en el plantejament de l'autor: la classificació que aquí ens ocupa, que per a Gili [cf. Curso superior, §32] era com segueix:

quedava transformada, en l'obra de Badia, en la següent [cf. §255]:

Encara que segurament pensada amb la intenció de refinar l'aportació de Gili, aquesta classificació no deixava de comportar, segons el nostre parer, uns quants problemes específics. És en aquests problemes que ens ha semblat indicat de centrar la nostra exposició.

a) La distinció entre els apartats "segons el predicat" i "segons el judici", a més de no quedar suficientment explicada en el text, suposava, de fet, una molt discutible introducció en l'àmbit del "criteri subjectiu" d'un concepte originàriament pensat com a propi -i decisor- del "criteri objectiu".

b) En aquest poc clarificat apartat "segons el predicat", Badia es permetia d'introduir una categoria aparentment ignorada per Gili, la de les oracions dites indicatives. Però atenent a la caracterització que en el text en donava ("sirven para formular [...] todos aquellos casos en que a la expresión gramatical de la oración corresponde una realidad objetiva" [§257]), així com als exemples adduïts (l'home és mortal, dues coses iguals a una tercera són iguals entre si, vindrà a les set, ta germana portava una capsa, Jaume I va reconquerir Mallorca [§257]), no costa gai-

re de veure que, de fet, l'autor no ofería cap mitjà real per distingir la "nova" categoria de la de les oracions afirmatives d'ell mateix i de Gili, com es dedueix no tan sols dels exemples amb què il·lustrava aquesta darrera (el correu ha arribat tard, encara publicarà més llibres, es diu Joan [\$262]), sinó també dels textos amb què anava caracteritzada (cf., p.ex., "Son afirmativas o negativas las oraciones, según correspondan o no a la realidad objetiva" [\$262]).

En realitat, sembla clar que la nova categoria de Badia intencionalment es corresponia -per molt que la caracterització que en donava no ens permeti, en rigor, de demostrar-ho- amb la categoria de les oracions que en el text de Gili (que no destacava, tampoc, per l'habilitat d'estalviar-se referències metafísiques en les seves caracteritzacions) eren anomenades "aseveratives", "enunciatives" o "declaratives", una categoria que en l'esmentat text anava caracteritzada, sense que la sinopsi que abans hem reproduït ho reflectís, com a incloent les oracions dites "afirmatives" i "negatives".

c) Acceptada aquesta hipòtesi, i deixant de banda confusions terminològiques i definitòries, sembla que l'opció de Badia d'introduir un principi de subclassificació dintre l'àmbit del "criteri subjectiu" ha d'explicar-se com un intent de donar compte del fet que entre els ítems individuats segons aquest criteri, en comptes d'haver-hi una sistemàtica relació d'exclusió, poden donar-se diverses compatibilitats. Un intent que, per molt implícit que fos, en tot cas volia ser més sistemàtic, o si més no més traduïble en esquema, que la referència que Gili havia fet a la qüestió en la seva introducció general al criteri subjectiu, en la qual es feia veure, p.ex., que una exclamativa pot ser afirmativa o negativa, o també dubitativa, exhortativa, etc. [cf. Curso superior, \$33].

Tanmateix cal dir que, incorporant aquesta bipartició, la classificació de Badia no feia més que introduir una ordenació encara més arbitrària que l'inordenat calaix de sastre de Gili. En primer lloc, per la manifesta inexistència de cap principi mínimament operatiu capaç de justificar la inclusió en un mateix apartat de les afirmatives i negatives, per un cantó, i de les interrogatives i exclamatives, per un altre cantó. I, en segon lloc, perquè la bipartició, en suggerir l'existència d'una combinatòria lliure entre els ítems dels dos apartats, resultava del tot incapaç de reflectir una part important del que se sostenia en els desenvolupaments efectius de l'autor. Sense entrar en gaires detalls, no donava compte, per exemple, de fets tan importants com que 1º) l'àmbit de les interrogatives [cf. \$264] anés dividit, grosso modo, en dos subconjunts: el de les que interferien amb les de dubte i possibilitat de l'altre apartat (però no amb cap altre ítem d'aquest) i el de les que no resultaven de cap interferència amb l'apartat en qüestió; o com que, semblantment, 2º) l'àmbit de les exclamatives [cf. \$265] es dividís en un subconjunt d'interferència (en el seu cas, amb les optatives i exhortatives) i en un subconjunt diguem-ne irreductible o pur.

2.5. Els verbs ser i estar

En el marc de l'exposició que tractava de les oracions simples classificades segons el "criteri objectiu", i dintre la part que

es referia a les oracions atributives o de "predicado nominal". Badia dedicava un llarg desenvolupament a la qüestió de l'ús dels verbs copulatius ser i estar (cf. ap.1c), Part VIII, §§269-270]. Era aquesta, de fet, una qüestió que mai no havia estat tractada amb un mínim d'amplitud per Fabra ni, més generalment, pels manuals fabristes.

El desenvolupament s'estructurava en tres parts ben diferenciades. En la primera [§269.2-3], després de descriure les teoritzacions que sobre l'ús dels corresponents verbs castellans havia aportat una tradició que anava de Bello a Gili i Gaya, passant per Hanssen, Morley i altres autors, Badia s'apropiava de la contribució de Hanssen, segons la qual la diferència entre les oracions atributives amb ser i les oracions amb estar correspondria essencialment a la distinció entre un valor aspectual imperfectiu i un valor aspectual perfectiu, com a suficient per donar compte, no pas dels usos efectius del català parlat, però sí dels usos del català normativitzat per una "doctrina gramatical positiva" que passava a exposar en la segona part [§269.4]. Aquesta doctrina consistia, bàsicament, a disposar els usos normatius de ser i estar d'acord amb un esquema sintàctic sui generis, gràcies al qual es distingien cinc tipus de construccions, tres de referits a oracions atributives pròpiament dites: a) amb verb copulatiu + atribut en general (és a dir: atribut no comprès en els tipus b i c següents); b) amb verb copulatiu + adjectiu qualificatiu; c) amb verb copulatiu + participi, i els dos restants a usos intransitius dels verbs considerats: d) amb verb + complement locatiu; e) corresponents al que l'autor anomenava "significat etimològic" de ser i estar. Cal dir que el valor prescriptiu d'aquest esquema, per molt que l'autor es referís a les posicions de la "gramàtica normativa" sobre la qüestió sense introduir formalment cap reserva sobre el caràcter hipotètic o, si més no, poc consolidat, de les dites posicions, no recolzava en més autoritat que la que Badia conferia a un article de R. Aramon de 1957¹, i a uns quants exemples de Fabra, extrets del D.G.L.C. Finalment, en la tercera part [§270], cenyint-se al procediment expositiu característic de tot el llibre, però en aquest cas fent-ne un ús intencionadament més ampli i detallat, Badia es referia a la distància existent entre el model normatiu i la llengua parlada, i es mostrava partidari, en relació amb uns quants punts de conflicte patent, d'una atenuació del sistema exposat i, més generalment, d'una realista aproximació d'aquest al sistema del castellà.

No creiem necessari d'analitzar amb detall, aquí, tot el text de Badia, perquè fóra ficar-nos en un terreny prou autoritzadament desbrossat per Solà, i això en treballs assequibles de recent publicació². Diguem, només, que la posició de Solà ens sembla assumible sense reserves, tant pel que fa a la tesi general segons la qual l'aportació teòrica de Badia patia de circularitat, en el sentit que l'oposició aspectual imperfectiu/perfectiu, en lloc d'oferir una veritable explicació dels usos normatius catalans, de fet anava subordinada a aquests mateixos usos prescrits, com en relació amb els oblitats parcials i indeterminats

1. Cf. "Notes sobre alguns calcs sintàctics en l'actual català literari", a Syntactica und Stilistica (Festschr. Samiltscheg, 1957, pp. 1-33.

2. Cf. "Ser i estar en el català d'avui", i "Ser i estar: una proposta realista", a Solà 1987a, pp. 11-51 i 53-82, respectivament.

cions que poden trobar-se en l'esquema sintàctic a què acabem de referir-nos (del qual cal dir, per una altra banda, que manté una notable vigència heurística, com reconeix el mateix Solà).

Sí que podria tenir alguna mena d'interès, però, que per part nostra intentéssim fer veure que la dita oposició imperfectiu/perfectiu no només és ad hoc de fet, sinó que, com es dedueix dels mateixos textos de Badia, també ho és de dret. En el sentit específic que l'explicació de per què no és útil per predir molts dels usos dels dos verbs i alhora es presta a justificar-los, a posteriori, tots, cal buscar-la en el fet que va ser formulada amb un alt grau d'indeterminació conceptual. Vegem-ho.

a) La intervenció teòrica de Badia s'iniciava [cf.\$269.2] amb una consideració matisadament negativa de la teorització que sobre la qüestió havia fet la gramàtica espanyola abans de l'aportació de Hanssen: "De momento lo que más se decía" és que el verb ser serveix per atribuir qualitats permanents i que amb el verb estar s'atribueixen qualitats transitòries o accidentals. I per què no hauria pogut bastar, de dir això? Badia ho explicava amb aparent senzillesa: perquè no sempre és possible separar les qualitats permanents de les transitòries, perquè la dita separació depèn, sovint, d'una interpretació "más o menos" subjectiva. Notem la discutible idiosincràsia d'aquest argument: més que deixar de ser lingüísticament pertinent en determinades ocasions, la distinció només deixaria de ser-ho en la mesura que no sempre el parlant fóra capaç, per falta de perspicàcia o manca de capacitat analítica, d'aplicar-la correctament. Però el cert és que, sense anar més lluny, l'existència de situacions com l'exemplificada en castellà per, posem per cas, Juan está muerto/*Juan es muerto (o, en català normatiu, per En Joan és mort/*En Joan està mort) més aviat ens convidaria a pensar el contrari: que, si més no per a alguns dels contextos en què l'oposició entre els dos verbs no es dona, és en la mateixa llengua on la distinció no funciona, i no en els parlants: car, en definitiva, res no impedeix que, sense deixar d'expressar-se com ho fan o com haurien de fer-ho, un sector de castellans i de catalans puguin pensar com a "transitòria" o "accidental" la condició de mort d'en Juan/Joan, que un altre sector s'inclinin a entendre-la com a definitivament "permanent", i que, encara, un tercer sector tinguin perfecta consciència que és possible concebre-la de les dues maneres.

b) Però reprenguem el fil del text de Badia, el qual tot seguit passava a explicar [cf.\$269.2] que la decisiva novetat de Hanssen va consistir en l'esmentada tesi que les oracions atributives amb ser tenen valor imperfectiu i que les atributives amb estar el tenen perfectiu. Una tesi el valor de la qual, com Badia de fet reconeixia, quedava en suspens mentre no es determinés què s'havia d'entendre per imperfectiu i perfectiu en el cas en qüestió. I el cert és que, conseqüentment, el nostre autor intentava d'aportar la determinació mancant, prenent com a referència els exemples ésser tranquil/estar tranquil, però no veient més manera de fer-ho que examinant aquests exemples a la llum del concepte d'acció verbal, que és aquell en relació amb el qual semblava tenir fonamentada la distinció: accions perfectives serien aquelles de les quals ens interessa el moment culminant de la seva realització, i accions imperfectives, aquelles de les quals ens interessa el seu transcurs, la seva successió en el temps, és a dir: accions sense terme fix, de duració il·limitada. Amb la qual cosa

desembocava en conclusions com les següents: "«estar tranquilo» (como el cat. estar tranquilo) [...] es, pues, una acción bien determinada, sobre todo cronológicamente"; "«ser tranquilo» (como el cat. ésser tranquilo) [...] presupone una acción sin limitaciones concretas, bien indeterminada, sobre todo en su duración", que malauradament no feien més que evidenciar la no pertinència del seu intent: si, com és manifest, ni 'estar tranquil' ni 'ser tranquil' no són -ni pressuposen- cap acció, tot el que pogués dir-se a partir de l'assumpció que són una acció -o que en pressuposen una- havia de resultar, per no dir més, necessàriament vague i imprecís. La tesi de Hanssen, per tant, restava indeterminada, buida de contingut, reduïda a una pura distinció terminològica.

c) El que és notable és que el primer a reconèixer la inanitat de la caracterització donada era el mateix autor, quan a continuació observava que "en realidad la oración atributiva no expresa acciones, sino cualidades del sujeto" i no s'estava de deduir d'aquest reconeixement que "los valores perfectivo e imperfectivo de los verbos cópula pueden no coincidir con los valores perfectivo e imperfectivo de los predicados verbales" [cf.\$269.2].

d) Però no n'hi havia prou d'haver passat de l'atzucac anterior a Hanssen a l'atzucac d'un Hanssen reduït a buida terminologia: resulta que en una nota paral·lela al text que acabem de citar [cf. Nota 32, p.149, Vol.II] Badia acabava d'arrodonir la situació reconduint el segon a una identificació amb el primer. No exagerem: partint de l'asseveració que el predicat nominal és [llegiu: "designa"] "una de las notas constitutivas del sujeto", declarava, en efecte, que I) les notes constitutives essencials, introduïdes per ser, són "imperfectivas, permanentes", i que II) les notes constitutives accidentals, introduïdes per estar, són "perfectivas, transitorias".

e) En "teoria", com en el desenvolupament següent es feia notar, Gili i Gaya havia sortit d'una impasse semblant aportant la precisió necessària a la distinció de Hanssen: una qualitat imperfectiva, atribuïda amb ser, es caracteritzaria pel fet de ser enunciada "en sí misma, y como tal ser atribuida al sujeto, sin tomar en consideración cómo se ha originado"; pel seu cantó, una qualitat perfectiva, atribuïda amb estar, fóra tal en la mesura que és enunciada "pensando que es el resultado de una acción o cambio que nos consta o imaginamos que ha tenido o tiene o tendrá lugar" [cf.\$269.2]. Era una precisió, en principi, clara i, pel que sembla, no solament "teòrica" sinó operativa...en relació amb l'espanyol, llengua per a la qual havia estat pensada, és de suposar (encara que potser suposem massa) que en el marc d'un adequat procés deductivo-inductiu. Però, en tot cas, no operativa, com reconeixia Badia, pel que fa al català: "Pero no vale para el catalán la distinción recogida por Gili y Gaya". O molt escassament operativa: "Decimos que no vale, y parece que sería más exacto decir que esa distinción sólo vale de una manera muy limitada" [cf.\$269.3].

f) Tot concloïa, en definitiva, com ja hem dit: Badia no tenia més remei que quedar-se amb la distinció de Hanssen, però ara fent veure, gràcies a un comprensible joc de mans dialèctic, que es tractava d'una determinació suficient.

Però és precisament la indeterminació en què havia deixat la distinció, i no altra cosa, allò que en els desenvolupaments següents [§269.3], dedicats a mostrar com aquesta efectivament "s'aplica" al català, li permetia de sostenir que el fet que en aquesta llengua es digui (normativament) aquest gerro és intacte, [quelcom o algú] és madur, [algú] és mort, el nen és alt, el cafè és fred, la neu és freda, l'aigua és transparent o tèrbola, com a traducció del que en espanyol es resol mitjançant este jarro está intacto, está maduro, está muerto, el niño está alto, el café está frío, la nieve está fría, el agua está transparente o turbia, es deu a una diferència de psicologia cognitiva de les dues llengües: en la primera "es pensaria" com a imperfectiu allò que en la segona "és pensat" com a perfectiu. Aquesta tesi, notem-ho, no era "falsejable", particularment si tenim en compte que no hi ha manera de saber què volia dir l'autor quan qualificava d'"imperfectiva" la manera de pensar catalana. Però és per això mateix que, en definitiva, no conduïa enlloc: era el que tradicionalment s'anomena una petició de principi.

2.6. Les oracions passives i impersonals

La qüestió del que podríem anomenar la intersecció de la categoria de les oracions passives amb la de les impersonals, i de les dues amb la de les construccions reflexives, també rebia en l'obra de Badia, com tants altres temes de sintaxi delicats, una atenció molt més àmplia del que era costum en els manuals fabrilistes.

a) La primera referència a la qüestió, que es trobava en un breu text de l'apartat 1b) de la Part IV (l'apartat dedicat als pronoms febles), consistia bàsicament a enunciar una de les idees principals del tractament de l'autor: que el català "corrent", en el camp de les passives/impersonals amb se, es troba fortament influït pel castellà. Badia no oferia gaires precisions sobre la natura d'aquesta influència, però semblava voler dir que les construccions catalanes no tenen un caràcter genuí: "en catalán corriente se observa una notable influencia de las construcciones reflexivas castellanas, en oraciones de sujeto indeterminado y en oraciones pasivas" [cf. §112.2].

Aquesta observació general anava acompanyada d'alguns exemples dels casos en què convindria que el català es despregués de la influència castellana. Els casos considerats eren, en concret, dos, que l'autor prenia molt directament d'un text de C. A. Jordana [cf. Jordana 1933, p.72]: 1º) el de l'ús de la passiva impersonal en rètols, com ara es prohibeix d'afixar cartells i es prega no fumar, construccions que explícitament considerava "[n.a.]"; 2º) el de l'ús de construccions amb agent explícit (en relació amb les quals Badia es limitava a reprendre, sense més especificacions, l'observació de Jordana que l'oració las paces se firmaron por los plenipotenciarios no s'ha de traduir d'una manera literal al català) [cf. §112.2].

b) La qüestió era pròpiament introduïda, però encara no desenvolupada, en el paràgraf de l'apartat 6 de la Part V (l'apartat dedicat a les perífrasis verbals) que versava sobre la "voz pasiva" [cf. §191]. En aquest text introductori s'hi presentaven les nocions bàsiques, tretes de Gili i Gaya [cf. Curso superior, §§101

i 104-105], en què Badia fonamentava els aspectes pròpiament gramaticals del seu tractament: ens referim, per una part, a la distinció escolar entre "primeres" i "segones" de passiva (és a dir, entre passives amb i sense expressió de l'agent) [cf.\$191.1] i, per una altra part, a la distinció entre "passives reflexes" i "passives impersonals", que era introduïda sota el curiós epígraf "Usos gramaticalmente mediatizados de la voz pasiva" [cf.\$191.4]. Val a dir que aquesta segona distinció no quedava gaire clara, car si bé, d'acord amb la caracterització donada de les "passives impersonals", aquestes serien un subconjunt de les "passives reflexes" (el de les que podríem anomenar "segones de passiva reflexa"), per la seva disposició general i els exemples adduïts el text semblava donar a entendre que amb el terme "passives reflexes" l'autor es referia exclusivament a les passives amb se amb agent explícit.

El text també contenia una observació general sobre l'ús de la passiva en el català literari: "el catalán literario moderno usa mucho más de la voz pasiva que el castellano" (on per "voz pasiva" calia entendre 'passiva morfològica'). Aquesta observació anava coherentment seguida d'un comentari genèric d'incidència normativa, que era fàcil de relacionar amb allò que abans s'havia observat [cf.\$112.2] sobre la situació del català "corrent": "el uso reiterado de las construcciones de pasiva refleja y de pasiva impersonal [...] nos hacen atribuir carácter castellanizante al texto que lo admite con excesiva facilidad" [cf.\$191.3d].

c) El tractament definitiu de la qüestió podia llegir-se en dos paràgrafs [\$\$273 i 275] de l'apartat 1c) de la Part VIII (un apartat que tenia per objectiu general classificar i caracteritzar les oracions segons l'anomenat "criterio objetivo"). Aquests dos paràgrafs corresponien, respectivament, als epígrafs "Oraciones con sujeto paciente" i "Oraciones con sujeto indeterminado": en el marc del primer l'autor s'ocupava de les "passives reflexes" [cf.\$273.2], i en el del segon de les "oracions impersonals amb es (o se), hom, un" [cf.\$275.2].

I. Pel que fa a les distincions conceptuals posades en joc, cal dir que el tractament de referència semblava desfer, d'entrada, la indecisió del \$191.4 a què hem al·ludit abans: per "passives reflexes" calia entendre tant les "primeres" com les "segones" de la passiva amb se. (S'hi podien llegir, en efecte, expressions com "pasiva refleja en oraciones primeras de pasiva" i "oraciones segundas de pasiva expresadas en forma de pasiva refleja" [cf.\$273.2].) La indecisió, tanmateix, hi persistia, en la mesura que el reconeixement de l'existència de les "segones de passiva reflexa" no suposava que Badia identificés clarament aquest tipus amb el de les "passives impersonals". Això es posava de manifest, per exemple, en el punt en què l'autor abordava el problema de com distingir, dintre el camp de les "impersonals", les que són "passives" de les que són "actives": en comptes de plantejar-lo en aquests termes, Badia s'hi referia com si es tractés d'un problema de delimitació entre les "passives reflexes" i les "impersonals". Vegem-ho: "així no es diu res[...], s'ha de saber de tot [...], no s'admeten més sol·licitants[...], es dispararan salves d'artilleria[...]". Con todas estas oraciones hemos llegado a la frontera que separa las oraciones pasivas reflejas y las impersonales" [cf.\$273.2].

En definitiva: tot el tractament de Badia jugava a un doble joc d'inclusió/exclusió de les dues principals categories de què feia ús. La possibilitat d'aquest doble joc neixia, si no ens equivoquem, d'un malentès conceptual fonamental: si el terme "impersonal", usat com a qualificatiu de les "passives", només podia denotar 'absència d'agent expressat', en usar-se, en canvi, amb valor general, tant podia ser que denotés 'absència de subjecte determinat o d'agent expressat' -d'on els textos que apuntaven a la inclusió- com que es limités a denotar 'absència de subjecte determinat' -d'on els que optaven per l'exclusió-.

II. Deixant de banda el marc d'indecisió terminològico-conceptual en què es plantejava, la qüestió de la dificultat de distingir les impersonals "passives" de les "actives", lluny de presentar-se com un problema d'amfibologia estructural propi del cas que el constituent nominal d'aquestes construccions és singular (el problema de si tal constituent s'ha de considerar subjecte gramatical o complement directe), era característicament tractada com un problema d'ambigüitat en sentit fort, és a dir, semàntica, i, el que és més notable, no pas restringit al cas que acabem d'esmentar. Així, per a Badia, no solament eren ambigües les construccions del tipus s'ha proposat aquesta solució ("siempre cabe interpretar que «alguien la ha propuesto» (impersonal activa) o que «ha sido propuesta» (impersonal pasiva)" [cf.\$275.2b]), sinó que ho eren igualment les del tipus representat per els obrers es distribueixen segons el rendiment ("puede interpretarse[...] como pasiva ('los obreros son distribuidos según el rendimiento') o como activa ('[alguien] distribuye a los obreros según el rendimiento')" [cf.\$275.2c]).

En aquest plantejament, les construccions amb se sense concordança verb/constituent nominal, en comptes de ser descrites com un tipus estructuralment distingible del de les que presenten la dita concordança, tant en el cas en què morfològicament es confonen com en el cas en què no, apareixien com el resultat d'una modificació del subtipus amb concordança plural induïda per la conveniència de trencar-ne l'ambigüitat consubstancial: "la interpretación según la cual esta oración [els obrers es distribuixen] tiene sentido activo, tiende a modificar su morfología y a construirla así: es distribueix els obrers" [cf.\$275.2c]. Notem, aquí, que en donar aquesta explicació genètica l'autor malinterpretava Gili: per a aquest la raó de l'aparició del tipus sense concordança (en exemple seu: se martirizaba a los cristianos) també radicava en una possible ambigüitat de les construccions amb concordança (se martirizaban los cristianos), però es tractava d'una ambigüitat, per dir-ho d'alguna manera, més "profunda": l'existent entre la interpretació que hi veu una "impersonal" (activa o passiva: tant li fa, mentre los cristianos no s'entenguin com un agent) i la que hi veu una reflexiva -o recíproca- pròpiament dita [cf.Curso superior, \$105].

En resum: tota la lògica del plantejament de Badia neixia del principi de considerar vigent una distinció semàntica que pròpiament s'encarna en l'oposició entre les construccions transitives actives i les corresponents passives morfològiques per a un tipus de construcció que precisament pot entendre's (des de l'òptica teòrica que l'ha inclosa dintre el camp de les construccions "mitjanes") com una neutralització de la dita oposició. Entenem que una de les principals dificultats que presentava aquest

plantejament, tant com la d'haver de sostenir que l'amfibologia de construccions com s'ha proposat aquesta solució és semàntica i no merament estructural, és la de la constant ambigüitat amb què l'autor es veia conduït a usar les nocions mateixes d'"actiu" i de "passiu", una ambigüitat que, per exemple, li permetia de referir-se a Els obrers es distribueixen com un exemple de construcció "passiva" (en oposició a l'"activa" Es distribueix els obrers), malgrat haver atribuït a aquesta mateixa construcció, poques línies abans, un possible sentit "actiu" [cf. §275.2c].

III. La tesi genèrica del caràcter poc genuí o castellanitzant de les construccions que ens ocupen -o del fet d'usar-les massa sovint- era objecte d'algunes concrecions en diversos punts dels §§273.2 i 275.2.

10) La més important, i expressada d'una manera més clara, es referia a la construcció amb agent explícit: "el sentido lingüístico del catalán no parece admitir la pasiva refleja, o por lo menos no la considera muy genuina, en las oraciones primeras de pasiva, las que llevan el ablativo agente: això s'ha dit per tots els oradors parece menos catalana que això ha estat dit per tots els oradors" [cf. §273.2a]. Cal remarcar que, en fer aquesta observació, Badia, si no anem errats, no tenia cap més precedent constatable que el puntual comentari de Jordana sobre la incorrecció de traduir literalment Las paces se firmaron por los plenipotenciarios: és per això, potser, que s'expressava amb una certa reserva. Avui, havent estat formulada en termes més rotunds per Coromines (el qual tocava la qüestió, però, estrictament de passada, en el context d'una denúncia de diferents usos castellanitzants de la preposició per: "rebutgem en la nostra llengua el calc del recent gir castellà «las acciones que se llevaron a cabo por don Fulano»"¹) i per Solà², l'observació és a punt de convertir-se en moneda normativa corrent. Tanmateix, dels aclariments que sobre els³ avatars històrics de la construcció posteriorment ha donat Solà⁴, així com de les molt matisades consideracions que la qüestió ha suscitat en aquest autor (partint de l'observació que la construcció, junt amb algunes altres, seria l'expressió d'una "voluntat d'amagar i de manifestar alhora l'agent"⁵), es podria deduir que no hi ha una raó suficient perquè l'observació de Badia es converteixi en una taxativa prohibició: més adequat fóra, segurament, que sigui interpretada -en definitiva, d'acord amb l'esperit de la formulació original- com una declaració de no preferibilitat, de l'estil de les moltes que havia formulat Fabra. Almenys aquesta és l'opinió dels qui no acabem de veure clar que la intuïció lingüística en què les autoritats esmentades es basaven sigui necessàriament pertinent per a tots els usos de la construcció (si se'n fes una casuística a fons, potser es confirmaria que no sempre es tracta d'una solució de facilitat, reducible a un calc dels usos, més o menys, al seu torn, estereotipats, de l'espanyol); però també hauria de ser, més generalment, l'opinió dels qui, tot i compartir sense reserves la intuïció, creguin que la llengua literària ha de poder tenir la llibertat

1. Cf. Coromines 1971, p.111.

2. Cf. Solà 1977a, pp. 16,79.

3. Resumim-los: 1º) La construcció era normalment usada en la llengua escrita medieval, per bé que possiblement mai no se n'hagués fet ús en la parlada; 2º) La construcció va ser represa amb força en la llengua escrita moderna, per influència del castellà, durant tot el segle XX [cf. Solà 1987a, pp.93-94].

4. Cf. Solà 1987a, pp.94 i 202-207.

de fer ús de solucions "artificials", si més no com a recurs estilístic, i més si aquestes recolzen en l'autoritat de la llengua medieval.

Sense restar cap mèrit a l'observació de Badia, cal remarcar, per una altra banda, que era formulada en el marc d'una exposició la idea directriu de la qual semblava ser, no sense un punt de paradoxa, la de preservar per a la gramàtica del català -i, per tant, per a la pedagogia de la llengua- la vigència d'un tipus sintàctic en contra de l'existència del qual s'inscrivia l'observació mateixa. El que el nostre autor sostenia en la dita exposició era, en efecte, que en català no deixen d'usar-se les "primeres de passiva reflexa", per bé que sotmeses a la sorprenent restricció que allò que el "gramàtic" considera que és l'agent d'aquestes construccions pugui ser interpretat per l'usuari "senzill" com un circumstancial causal o instrumental. Tant l'exemple adduït per il·lustrar aquesta tesi -un cas d'ús intransitiu-pronominal d'un verb causatiu, amb la causa expressada mitjançant un complement amb per- com les consideracions annexes, constituïen una mostra escollida de les dificultats amb què a vegades es podia trobar l'autor pel fet d'haver d'aplicar a priori al català els esquemes explicatius de Gili [cf.\$273.2]:

aquesta cançó s'ha generalitzat per la pel·lícula [...] equivale a la pasiva normal ha estat generalitzada per la pel·lícula; sin duda este tipo sintáctico obedece a la resistencia popular al uso de la pasiva: salva la anteposición del sujeto paciente [...], pero substituye el giro pasivo, no aceptado por el pueblo, por una construcción que para nosotros también es pasiva, pero no para la mente popular, que interpreta la frase como que 'esta canción ha logrado generalizarse mediante la película'.

Allò que és més curiós de l'afer, però, és que sense recolzar en la lògica que el va conduir a aquest intent fallit d'explicació gramatical, possiblement Badia no hauria trobat l'ocasió de formular la seva intuïció bàsica amb un grau suficient de generalitat. Dit d'una altra manera: per arribar a sostenir que el català no admet les passives pronominals amb agent explícit, potser no hi havia altre remei -o procediment heurístic- que el de pressuposar la seva existència.

2Q) De les oracions "segones" de passiva reflexa només es deia que "se consideran menos incorrectas" que les "primeres" [cf.\$273.2]. Pot observar-se que amb aquesta expressió no gens afortunada (car d'acord amb el que l'autor sostenia positivament, només hi hauria un cas molt específic en què aquestes oracions han de considerar-se "incorrectes": el dels rètols [cf.\$112.2], és a dir, si se'ns permet la generalització, quan són usades amb valor performatiu, per encarnar una ordre o una recomanació), Badia no feia més que deixar-se endur per la necessitat d'arrodonir positivament la seva tesi genèrica.

3Q) Pel que fa a les construccions sense concordança, l'autor afirmava, aquest cop sense establir distincions entre el català literari i el català "corrent", que es tractava d'un gir "menos arraigado que en castellano", per bé que tindria "el camino señalado" [cf.275.2c]. Aquesta observació podria donar-se per bona en termes estadístics, en la mesura que en la llengua literària sembla que efectivament s'usen molt menys aquestes construccions que no pas les que presenten concordança i que en la llengua "corrent" només són profusament usades en els dialectes occidentals

(punt sobre el qual ha insistit Solà, referint-se a la parla del Segrià¹, i al qual també s'havia referit, encara que de lluny, Sanchis Guarner, en donar a entendre -deixant-se guiar, segurament, per la seva intuïció de "gramàtic"- que en valencià les construccions sense concordança s'usen per encarnar un valor més "impersonal" que les concordants [cf. Gramàtica valenciana, §307]).

El que resultava francament discutible, però, és l'explicació que donava l'autor de la suposada manca d'arrelament de les construccions que ens ocupen: "sin duda la gran vitalidad y el uso normal de hom en catalán antiguo son causa del retraso con que se ha ido estableciendo en la lengua moderna el sujeto impersonal es" [cf. §275.2d]. I això per dos motius: 1º) perquè empíricament, que sapiguem, no hi ha cap constància del mecanisme aduït com a causa; 2º) perquè, a priori, costa molt d'acceptar la pressuposició fonamental de l'argument: que a diferència de l'es de les construccions amb concordança, l'es de les que no en presenten és un homòleg estructural del mot tònic que hauria estat la causa del retard selectiu d'aquestes. Badia, de fet, considerava diriment una distinció de "gramàtics" que el "poble" mai no ha tingut per què fer seva, ni conscientment, ni, cosa que és més decisiva, en el nivell de l'"inconscient" de la llengua.

2.7. Els casos de concordança "excepcional"

Una de les qüestions que no havia estat objecte de cap tractament mínimament sistemàtic per la tradició fabrística era la de les dificultats que pot suscitar l'aplicació de les regles de concordança gramatical. No és que Fabra hagués del tot passat per alt la qüestió: a algun cas concret, com era, p.ex., el de l'acord del participi passat de temps compostos amb els pronoms febles acusatius, hi havia dedicat una atenció detallada, segurament perquè es tractava d'un punt que es prestava a una proposta normativa específicament catalana. Això vol dir, si no ens equivoquem, que en relació amb el gran nombre de punts deixats en silenci, Fabra devia haver donat per cert que el comportament del català no difereix significativament del de les altres llengües romàniques. Ara, aquesta opinió, per molt justa que fos, potser hauria estat millor que no s'hagués traduït en una de les mancances més notòries -volem dir, sentida com a tal pels usuaris reflexius de la llengua- de la tradició gramatical catalana.

D'acord amb un dels principals objectius de la seva obra, Badia proposava una solució d'aquesta mancança, oferint un estudi detingut del que anomenava "excepcions" de les regles relatives a les dues situacions de concordança bàsiques, és a dir, a l'acord nom/adjectiu i a l'acord subjecte/verb [cf. §§278-280, ap.1d), Part VIII]. Per a això es va deixar guiar, un cop més, per Gili i Gaya [cf. Curso superior, §15-30], el qual, al seu torn, s'havia inspirat molt directament, pel que fa a la qüestió que ens ocupa, en Bello². Amb la qual cosa, doncs, el nostre autor feia seu un tractament de factura molt clàssica, consistent a enunciar dues regles, una de concordança singular i una de concordança plural per a cadascuna de les situacions esmentades, i a establir, tot seguit, una tipologia de les respectives excepcions.

1. Cf. Solà 1987a, pp.96-97.

2. Cf. Gramàtica de la lengua castellana, §§814-855.

ons. Aquestes regles, que traduïm literalment, eren les següents:

I. Regla general de concordança singular [cf. §279.1]

- a) "L'adjectiu que acompanya un sol substantiu hi concorda en gènere i nombre".
- b) "El verb corresponent a un sol subjecte hi concorda en nombre i persona".

II. Regla general de concordança plural [cf. §280.1]

- a) "L'adjectiu que acompanya diversos substantius es posa en plural; si els substantius són del mateix gènere, l'adjectiu adopta el gènere dels substantius, i si són de gènere diferent, l'adjectiu es posa en masculí".
- b) "El verb corresponent a diversos subjectes es posa en plural, i, per tant, la persona haurà de ser una de les tres del plural; però si es troben persones diferents, la segona predomina sobre la tercera, i la primera sobre totes".

Quant a les "excepcions", ens proposem d'oferir breument a continuació, en dues taules, una síntesi molt respectuosa del que en deia l'autor, amb la intenció de proporcionar al lector una referència útil per als comentaris que seguiran.

Taula 1. CASOS QUE PODEN CONSTITUIR EXCEPCIÓ A LA REGLA DE CONCORDANÇA SINGULAR

TIPUS	DESCRIPCIÓ DELS CASOS	EXEMPLES
I. Discordança "pel sexe"	<ol style="list-style-type: none"> 1. Amb noms de tractament 2. Amb epítets 3. Amb hipocorístics i altres denominacions familiars i afectives 	<p><u>sa santedat el Papa està malalt</u> <u>sa senyoria està convençut que té raó</u> <u>ses alteses reials els prínceps estan</u> <u>molt complacuts del viatge</u> <u>quina criatura!, que és petit</u> <u>ets una garsa, decidit a amagar-ho tot!</u> <u>sol de la meua vida</u> [aplic. a una nena] <u>vida meua</u> [aplicat a un nen]</p>
II. Discordança intencionada	<ol style="list-style-type: none"> 1. Per disminuir la distància amb l'interlocutor 2. Per expressar crítica irònica 3. Plural eufemístic 4. Plural de modèstia 5. Plural de majestat 	<p><u>què fem?</u> [per: <u>què fas?</u>] <u>com anem?</u> [per: <u>com vas?</u>] <u>només falta que encara ens queixem!</u> [per: <u>que et queixis</u>] <u>no ho hem sabut fer</u> [per: <u>no ho he</u>] <u>a veure si demà ho farem</u> [=faré] <u>més bé</u> <u>ho hem interpretat així, però no vol-</u> <u>driem equivocar-nos</u> [per: <u>..he. voldria</u>] <u>Nós, bisbe de Barcelona, autoritzem...</u></p>
III. Concordança vacil·lant amb noms col·lectius {Situacions que afavoreixen: a) l'acord gramatical/ b) l'acord pel sentit}	<ol style="list-style-type: none"> 1. Col·lectiu constituït per individus a) iguals/ b) d'indole diversa 2. a) Col·lectiu determinat a expenses de l'anàlisi dels seus components/ b) Col·lectiu determinat per l'expressió dels seus individus 3. a) menor/b)major distància gramatical respecte de l'adjectiu o del verb 4. En les oracions atributives, sovint es dona l'acord pel sentit (cas b) 	<p>a) <u>el ramat és dòcil/ b) la gent discu-</u> <u>teixen d'allò que no saben</u> a) <u>aquest grup, armat així, és molt de</u> <u>tèmer/</u> b) <u>la resta dels viatgers anaven amb un</u> <u>tren especial</u> a/b) <u>es congregà una immensa gernació,</u> <u>que, havent escoltat l'al·locució del</u> <u>cabdill, es llançaren al carrer</u> b) <u>el segon grup són els nostres com-</u> <u>panyes; aquest públic semblen exigents;</u> <u>això són fal·lòries</u> [neutre=col·lectiu]</p>

Taula 2. CASOS QUE PODEN CONSTITUIR EXCEPCIÓ A LA REGLA DE CONCORDANÇA PLURAL

TIPUS	DESCRIPCIÓ DELS CASOS	EXEMPLES
I. Discordança (facultativa) provocada per la pluralitat d'elements afins	<p>1. Una enumeració de substantius singulars precedida d'un article singular pot concordar en singular amb el verb</p> <p>(però: 1'. No hi ha concordança en singular si es tracta d'una coordinació de grups nominals sing. pròpiament dits)</p> <p>2. Dos o més demostratius neutres poden concordar amb el verb en singular</p>	<p><u>el</u> qerro, <u>embalatge</u> i <u>recader</u> <u>costarà molt</u> (o: <u>costaran molt</u>)</p> <p><u>el</u> menjar i <u>beure</u> <u>l'alegra</u> (o: <u>l'alegren</u>)</p> <p><u>la</u> reforma i <u>decoració</u> de l'establiment <u>és</u> dirigit per ell (o: <u>són</u> dirigit) <u>el</u> qerro, <u>l'embalatge</u> i <u>el</u> <u>recader</u> <u>costaran molt</u></p> <p><u>aquesta</u> reforma i <u>la</u> <u>decoració</u> de l'establiment <u>són</u> dirigit per ell</p> <p><u>això</u> d'ara i <u>allò</u> altre del migdia <u>m'ha posat</u> (o <u>m'han posat</u>) <u>de</u> mal humor</p>
II. Discordança (facultativa) motivada per la col·locació del verb	<p>1. L'anteposició del verb a un subjecte múltiple afavoreix la concordança en singular</p>	<p><u>ara</u> <u>duja</u> (o <u>ara</u> <u>puquen</u>) <u>el</u> teu germà, i <u>la</u> seva dona i <u>el</u> nen</p> <p><u>no</u> m'escoltes tu, ni <u>el</u> teu amic, ni <u>ningú</u> (o: <u>no</u> m'escolten [sic])</p>
III. Discordança (facultativa) relativa a la posició de l'adjectiu respecte dels substantius coordinats	<p>1. L'adjectiu posposat a noms coordinats singulars pot aparèixer en alguns casos en singular</p> <p>2. La llengua escrita evita els casos d'acord obligat de l'adjectiu anteposat amb el primer d'un conjunt de substantius singulars coordinats</p>	<p><u>bondat</u> i <u>abnegació</u> <u>commovedora</u> (però, més normal i més correcte: <u>bondat</u> i <u>abnegació</u> <u>commovedores</u>)</p> <p><u>llengua</u> i <u>literatura</u> italiana [etiqueta didàctico-administrativa]</p> <p><u>estudiaven</u> <u>aquella</u> <u>atrevida</u> <u>maqueta</u> i <u>projecte</u> (però, millor: <u>aquella</u> <u>atrevida</u> <u>maqueta</u> i <u>el</u> seu <u>projecte</u>)</p>

a) Com havia fet Gili, Badia incloïa dintre l'àmbit de les excepcions a la regla de concordança singular una sèrie de casos que, si hem de basar-nos en els exemples adduïts, o bé no se cenyien a les condicions d'aplicació de la dita regla (i, en aquesta mesura, mal podien contravenir-la) o bé, de fet, n'il·lustraven la vigència. Al.ludim, particularment, als exemples relatius a la dita discordança intencionada, els quals es limitaven a il·lustrar diferents usos d'un verb en primera persona del plural com a representant d'una primera o segona persona singular real sense referir-se a cap situació de manca d'acord d'aquest verb amb el seu subjecte gramatical efectiu. Notem l'exemple del plural de majestat, gràcies al qual es presentava com a excepcional un explícit acord subjecte-verb perfectament regular. Però també cabrien dintre aquesta consideració els dos exemples sobre epítets (car tant respecte de quina criatura! que és petit! com de ets una garsa, decidit a amagar-ho tot! és difícil sostenir que els adjectius "acompanyin" gramaticalment els noms que hi figuren), així com els corresponents als apel·latius familiars i/o afectius (car fets com el de poder dir vida meva a un home o sol de la meva vida a una dona no eren posats en relació amb cap situació de concordança nom-adjectiu o subjecte-verb) [§279.2].

b) De fet, doncs, Badia eludia entrar en els problemes de concordança que efectivament poden sorgir en relació amb els casos que acabem d'esmentar. Res no deia, per exemple, sobre si en les situacions de discordança intencionada un adjectiu atribut pot no

concordar gramaticalment en nombre amb el subjecte formalment plural (i amb el verb atributiu, per tant): o bé sigui, sobre si poden dir-se coses com només falta que encara estiguem queixós! (o queixosa!) o a veure si demà estarem més encertat (o encertada) i si, cas de poder-se dir, són o no preferibles a només falta que encara estiguem queixosos! (o queixoses!) i a a veure si demà estarem més encertats (o encertades). Com tampoc no oferia cap precisió sobre si la contravenció a la concordança subjecte-verb paradoxalment presentada com a irregular en el cas de l'exemple del plural de majestat (Nós, bisbe de Barcelona, autoritzo...) correspon, o no, a un ús efectiu (al costat del representat per Nós, bisbe de Barcelona, autoritzem...).

c) En relació amb el cas dels noms col·lectius, remarquem aquí que, seguint l'exemple de Gili, i en últim terme de Bello, Badia es dedicava a enunciar amb un cert èmfasi la tesi que, en general, tots ells es presten a una concordança vacil·lant, i a partir d'això passava a prendre en consideració diverses variables semàntiques i sintàctiques que tendeixen a afavorir l'adopció d'un acord gramatical o d'un acord pel sentit [§279.4]. Es tractava segurament d'un plantejament més útil i en línies generals més adequat al seu objecte que no pas cap intent d'establir una simple casuística i que, a més, tenia i té la virtut d'obrir-se a una possible ampliació no consistent en una mera addició de més exemples sinó en la introducció de noves variables. Una de les que l'autor no prenia en consideració, però que hauria pogut incloure's, en el seu esquema, dintre dels anomenats factors significatius, era aquella per la qual els noms col·lectius de sentit estrictament o predominantment numeral o quantitatiu (l'ús dels quals en les construccions Det N de N havia estat identificat per Fabra amb el dels numerals i quantitatius no nominals [cf. Gramàtica pòstuma, §38]), semblen prestar-se més a concordar pel sentit que els que tenen incorporades altres connotacions a la seva significació (així, p.ex., El centenar d'obrers que treballaven en aquella fàbrica representaria una solució usada més sovint, respecte de El centenar d'obrers que treballava en aquella fàbrica, del que ho és la representada per La banda de gàngsters que van atracar aquell banc respecte de La banda de gàngsters que va atracar aquell banc).

Una important qüestió no tractada a fons per l'autor, però a la qual de fet al·ludia en dos dels seus exemples (en concret, els de les frases atributives el segon grup són els nostres companys i això són falòrnies), era la dels límits del seu plantejament. Ens referim al fet que, per molta vigència heurística que puguin tenir, no tot pot explicar-se gràcies a l'existència de factors merament "afavoridors" de l'un o l'altre tipus d'acord: caldria prendre en consideració, també, l'existència de determinades circumstàncies, diguem-ne sintàctico-semàntiques, que poden imposar-ne un amb total exclusió de l'altre, i que per tant donen lloc a casos respecte dels quals ja no és possible parlar amb propietat de "concordança vacil·lant". Així, de la mateixa manera que no pot dir-se, d'un cantó, *el segon grup és els nostres companys o *això és falòrnies com a alternatives dels exemples que acabem d'esmentar, d'un altre cantó tampoc no resulta possible de dir *en un moment es van formar un eixam de mosquits com a alternativa de en un moment es va formar un eixam de mosquits.

d) Sense discutir el bon fonament de l'esquema usat per contemplar les excepcions a la regla de concordança plural, es podria retreure a l'autor que no s'hagués referit a uns quants casos notoris que el mateix esquema facilita de considerar. Així, en l'apartat dedicat a la discordança deguda a l'anomenada pluralitat d'elements afins [§280.2], en donar a entendre que quan es tracta de subjectes consistents en una coordinació de grups nominals singulars estructuralment complets tal discordança no es dona (fóra el cas de el gerro, l'embalatge i el recader costaran molt, contraposat al de el gerro, embalatge i recader costarà molt), Badia passava per alt casos d'acord singular que tanmateix es produeixen en aquesta mena de grups, i en concret quan són correferencials (Un home i un cap com vostè ha de triomfar sens dubte, Aquell inútil, aquell pretensions, aquell estúpid es creia un savi), quan un d'ells té un sentit que d'alguna manera prepondera sobre el dels restants (La seva cara, els seus gestos, la seva veu, tot semblava fet per desplaure-li) o bé quan allò que representen tots els grups menys un és exclòs per negació (L'eficàcia, i no la militància ni els mèrits del passat hauria de constituir el principi de tota organització). Encara dintre el mateix apartat, potser hauria convingut de fer veure, també, que no només són els demostratius neutres coordinats els que poden concordar en singular (per cert, pel que fa a l'exemple adduït, això d'ara i allò altre del migdia m'ha posat (o m'han posat) de mal humor, cal dir la solució amb acord singular sembla obligada, més que no no pas preferencial) sinó, més generalment, totes les coordinacions de grups nominals "neutres" o construccions afins (p.ex., Tot el que dius i tot el que penses em sembla estúpid, Anar de pressa i arribar ben aviat és el que ara cal).

e) Quant a l'acord singular relacionat amb l'anteposició del verb a un subjecte múltiple que anava estudiat en el següent apartat [§280.3] cal observar que Badia només semblava prendre en consideració, si hem de fer cas als exemples adduïts, la situació que acostuma a designar-se amb el nom de "coordinació diferida", de la qual pot dir-se que només d'una manera derivada correspon a la caracterització del cas. I això en la mesura que l'aparent subjecte múltiple de les construccions en qüestió, més que consistir en un veritable constituent nominal únic, més aviat ha d'entendre's com el resultat superficial d'una coordinació d'oracions per elisió o sobreenteniment del predicat en totes elles menys la primera, si és cert que, al costat de construccions com les exemplificades (ara puja el teu germà, i la seva dona i el nen; no m'escoltes tu, ni el teu amic, ni ningú), la llengua també n'accepta de molt semblants en què el verb va posposat al primer subjecte (el teu germà va pujar de seguida, i la seva dona i el nen; tu no m'has escoltat mai, ni el teu amic, ni ningú).

Al nostre entendre, les situacions d'acord singular veritablement "excepcionals" corresponents al cas caldria explicar-les, a diferència de les anteriors (per bé que reconeixem que els dos tipus tendeixen a confondre's), com a coherents amb la tendència estructural, notablement activa en la llengua, a trencar la regla de concordança deixant no marcat el terme susceptible de rebre l'acord sempre que aquest precedeixi el terme susceptible d'imposar-lo. (Una tendència que, sense anar més lluny, explicaria situacions com la normativament regulada relativa a la concordança del participi passat amb el complement directe: he vist la Maria/l'he vista; he vist la Maria i la Montserrat/les he vis-

tes.) Però deixant de banda aquesta diferència de tractament teòric, sembla que els dos tipus sovint poden distingir-se superficialment per algunes diferències relatives a l'estructura de coordinació del subjecte múltiple: així, mentre la presència reiterada de coordinants en tots els membres que segueixen el primer o la coexistència de coordinant i pausa (coma) en un mateix membre són segurament més indicades a les situacions de coordinació diferida, l'absència de coordinants, o la sola presència d'un únic coordinant no precedit de pausa en l'últim membre, semblen prestar-se més al tipus diguem-ne pur. Que és el que encarnarien exemples com els següents: En la comarca on creix el blat, l'ordi i la cibada...; En aquest col·legi predomina l'obediència, el respecte pels professors, la disciplina, etc.

f) Remarquem, finalment, que Badia iniciava l'apartat dedicat a estudiar la concordança d'un adjectiu referit a una coordinació de substantius singulars en funció de la posposició o de l'anteposició d'aquest [§280.4] enunciant una contraveritat que el seu mateix tractament impugnava: afirmava, en efecte, que la diferent col·locació de l'adjectiu determina que la concordança plural es faci d'una manera obligada o només potestativa, quan en realitat el que hauria d'haver dit és que l'adjectiu posposat concorda generalment en plural (encara que en determinats casos pot fer-ho en singular) i que l'adjectiu anteposat, en canvi, mai no hi concorda, car necessàriament ha de fer-ho en singular (i això com a conseqüència d'una propietat o regla general que obliga els adjectius anteposats, així com els determinants variables en general, a concordar en gènere i nombre amb el substantiu amb què immediatament van construïts).

Pel que fa al cas de l'adjectiu posposat, pot dir-se que a més de les situacions previstes per l'autor de possible acord singular (la d'"afinitat significativa" representada per bondat i abnegació commovedora -però vegeu, també, propietat o regla general, de què acabem de fer ús- i la de fusió o "denominació sintètica" exemplificada per llengua i literatura italiana) caldria afegir-ne algunes en què l'adjectiu modifica no pas una coordinació de noms sinó de grups de determinant més nom molt semblants a les ja referides en relació amb l'acord subjecte-verb, com, per exemple, Vet aquí una virtut i un defecte característic d'en Joan: la seva excessiva bondat; Un home i un cap tan intel·ligent com vostè; Era aquell ésser, aquella força invisible allò que l'esclavitzava. I pel que fa al cas de l'adjectiu anteposat, respecte del qual Badia es limitava a dir que convé evitar situacions com la representada per estudiaven aquella atrevida maqueta i projecte, podria observar-se que, degudament ampliat a una consideració dels determinants, també dona lloc a situacions com les representades per tenia molta decisió i valor, aquell virtuós defecte i defectuosa virtut d'en Joan, hi havia nombrosa mainada i gent gran, etc., que no resulten ser especialment rares ni, de lluny, tan mereixedores de ser evitades com sens dubte ho és la referida per l'autor. I caldria observar, encara, que com a resultat d'una aplicació conjunta de les regles que afecten els adjectius (i determinants) posposats i anteposats, en el límit poden donar-se casos tan interessants estructuralment com el representat per va fer-ho amb una/aquella decisió i valor característics (o característic) que tampoc no semblen repugnar gaire a la consciència lingüística corrent.

2.8. Les oracions juxtaposades i coordinades

Badia dedicava el segon i últim apartat de la Part VIII a classificar i caracteritzar l'oració composta [§§281-308]. Tenint molt present el model ofert pel llibre de Gili i Gaya [cf. Curso superior, §§195-294], el nostre autor feia seva la distinció entre oracions juxtaposades, coordinades i subordinades, i assumia, en línies generals, les tipologies de base semàntica sobre les quals Gili havia bastit el seu tractament de les dues darreres categories oracionals. En aquest apartat ens proposem de comentar els punts que considerem més interessants -car paradigmàtics d'un plantejament molt arrelat en la tradició pedagògica peninsular- del seu estudi de les oracions juxtaposades i coordinades [§§281-292]. Deixarem per als dos apartats següents, respectivament, una anàlisi de la proposta relativa a les oracions causals [§293], en la qual Badia es distingia pel fet de sostenir una posició discrepant respecte de la de Gili, i un comentari sobre les línies principals del tractament donat pel nostre autor a la subordinació [§§294-308].

a) Havent inclòs les oracions dites juxtaposades dintre l'àmbit de l'oració composta, la primera qüestió delicada abordada per Badia era la de la distinció entre aquestes i les oracions merament "successives" [cf. Nota 10, p.210, Vol.III], que no conformarien cap unitat oracional. Els criteris avançats per fonamentar aquesta distinció eren dos, un de fonològic i un de semàntico-interpretatiu. D'acord amb el primer, les juxtaposades es caracteritzarien pel fet d'anar pronunciades amb una corba tonal unitària, característica de l'oració composta, que englobaria totes les corbes tonals parcials pròpies de cada oració simple, cosa que no succeiria amb les "successives", que es pronunciarien com un seguit de corbes tonals independents. D'acord amb el segon, una seqüència d'oracions juxtaposades es distingiria per la particularitat de poder substituir-se sense pèrdua de sentit per una seqüència les "mateixes" oracions lligades per elements conjuntius: les successives, en canvi, no donarien peu a una substitució d'aquest tipus.

El problema és que, vistos els exemples amb què Badia il·lustrava la diferència entre els dos casos [cf. §282.2: són dies molt agitats; tothom fa preparatius; nosaltres, en previsió, hem fet compres durant diversos dies, com a exemple de "successives"; jo havia d'ésser molt petit; ho recordo ben exactament; suposo que no m'ho invento, com a exemple de "juxtaposades"] hi havia motius suficients per pensar que els esmentats criteris tenien una ben escassa capacitat operativa i que, en últim terme, es limitaven a enunciar distincions apriorístiques, ideals. Car si per una cantó no acabem de veure que en els exemples de referència hi hagi res d'intrínsec que obligui a entonar-los d'acord amb una oposició tan decidida com la postulada per l'autor, per un altre cantó, si bé és cert que el segon és efectivament substituïble, com feia veure Badia, per seqüències amb conjuncions com ara encara que jo havia d'ésser molt petit, ho recordo ben exactament, si doncs no és que m'ho inventi o jo havia d'ésser molt petit, però ho recordo ben exactament, perquè suposo que no m'ho invento (per bé que aquesta segona solució no deixava de ser pragmàticament difícil), no és menys cert que una possibilitat semblant es dona igualment en relació amb el primer: vegeu, si no, si una construcció com ara com que són dies molt agitats, tothom

fa preparatius, fins al punt que nosaltres, en previsió, (també) hem fet compres durant diversos dies, per poc elegant que resulti, no pot ser considerada amb igual motiu un equivalent "conjuntat" del corresponent exemple de l'autor.

Generalitzant l'observació anterior podria dir-se que, quan en un discurs efectiu apareix una seqüència d'oracions proferides amb un mínim de continuïtat temporal i amb un propòsit expressiu mínimament coherent (diguem-ne, sense més precisions, un "període"), és del tot excepcional que entre aquestes oracions no s'hi pugui trobar, des d'un angle semàntico-interpretatiu, cap mena de relació, per molt mancades de lligams conjuncionals explícits que es presentin algunes d'elles o, en el límit, totes. Ara, com que per molt laxa que la relació en qüestió pugui ser, per principi la llengua sempre serà capaç d'expressar-la formalment, d'això en resulta que dintre la unitat de referència (el "període", hem dit) podrà haver-hi oracions "juxtaposades", però no merament "successives". I encara més: per la mateixa raó que les "juxtaposades" enteses a la manera de Badia no s'oposen, dintre dels amplis límits a què ens estem referint, a unes inexistentes "successives", també deixa de tenir vigència la tesi fonamental que la unitat que constitueixen les juxtaposades és de tipus oracional, car en tot cas es tractaria d'una mena d'oracions "compostes" tals que per definició s'identificarien, d'una manera nul·lament operativa, amb una unitat pel seu cantó concebuda i caracteritzada com a discursiva, és a dir, supra-oracional.

Opinem, doncs, que la noció d'oració composta per juxtaposició resulta difícilment sostenible a partir dels mateixos plantejaments de l'autor, i ens sembla més coherent, en definitiva, de restringir el camp de l'oració o frase composta pròpiament dita, en el marc d'aquests plantejaments, a la coordinació i a la subordinació.

b) Pel fet de tractar les oracions distributives com una classe de les coordinades, tot reconeixent la inexistència de conjuncions distributives pròpiament dites [cf.\$288], Badia plantejava amb claredat una contradicció molt tradicional: l'existent entre la definició donada de la coordinació, que semblava exigir la presència d'una conjunció com a element d'enllaç [cf.\$286], i el fet de considerar estructures coordinades nombrosíssims casos en què l'enllaç existent es realitza mitjançant mots correlatius no conjuncionals, sinó de natura adverbial, pronominal, verbal, etc. Afegim que l'autor, en afirmar la inexistència de conjuncions distributives "pròpies", no solament es referia al cas dels correladors no conjuncionals (com ara aquí...allí, mig...mig, ara... ara, adés...adés, etc.) sinó també al de doblats de tipus o...o, ni...ni, formats per conjuncions en principi caracteritzades com a disjuntives o copulatives. Encara que en definitiva es tracta d'una qüestió terminològica, ja que Badia admetia l'existència específica de la classe de les oracions distributives amb independència del fet que, en últim terme, tota distribució o bé és "disjuntiva" o bé és "copulativa", potser hauria estat més coherent de presentar aquests doblats, precisament, com a conjuncions distributives "pròpies" o pròpiament dites.

Assenyalem, encara, que, com havia fet Fabra [cf.G.1918, \$130.I; G.1956,\$122], Badia incloïa dintre el camp dels correladors distributius, i per tant de la coordinació, casos com els de

tant...com, així...com, el mateix...que, tan aviat...com, que corresponen a estructures del tot equiparables amb les comunament considerades comparatives, tractades per l'autor com a pròpies de la subordinació. Notem que els tipus sintàctics corresponents a aquests correladors no solament resulten difícils de distingir dels corresponents a les comparatives d'igualtat sinó particularment dels corresponents a les anomenades per Badia "comparatives proporcionals" [cf.\$305.3], que caracteritzava per la particularitat de posar en joc correlacions del tipus com més...més, com menys...menys, com més...menys, tant com més...tant més. Sense sortir-se de la conceptualització tradicional, entenem que un plantejament mínimament aclaridor de la qüestió hauria de començar acceptant l'existència de correlacions tant en el camp de la coordinació com en el de la subordinació i, a partir d'això, oposar sistemàticament els doblats de correlació "coordinativa" i "subordinativa" d'acord amb un criteri formal fàcilment definible (p.ex., admetent que la presència de que o de com en un sol dels correladors introdueix entre els dos una asimetria suficient perquè pugui parlar-se de subordinació).

c) En relació amb el tractament donat a la coordinació adversativa [cf.\$290 i 251.3] es posava particularment de manifest un altre problema específic de la concepció gramatical tradicional. Ens referim al fet que, a manca de criteris formals capaços de decidir amb precisió què s'ha d'entendre per conjunció coordinativa i en què consisteix, en definitiva, una estructura de coordinació, eren admesos com a tals conjuncions un conjunt heterogeni de mots i locucions, sovint de tipus adverbial, grosso modo identificables als "adverbis conjuncionals" de la Gramàtica pòstuma de Fabra [cf.op.cit., \$93 i 104]. És així que, junt amb però i sinó, que en principi semblen satisfer les mateixes exigències estructurals que satisfan i, ni i o, Badia considerava conjuncions o locucions conjuntives de coordinació formes com les següents: I) tanmateix, nogensmenys, amb tot, per això, així com el però pososat, de matís concessiu, totes les quals havien estat explícitament tractades per Fabra com a "adverbis conjuncionals"; II) emperò, així i tot, més aviat, que junt amb no obstant (declarat normativament no admissible per l'autor) podrien igualment ser inclosos en la categoria fabriana de referència.

La manca d'una delimitació precisa dels coordinants es posava de manifest, encara, en l'admissió com a conjuncions coordinatives adversatives de casos com, 1º) el de l'encara que que figura en construccions com ho va publicar, encara que no sé quan [cf.\$251.3], malgrat que la mateixa locució era considerada subordinativa en casos com el de encara que m'ho assegurin no m'ho puc creure [cf.\$253.7]; 2º) el molt específic del més que que figura a no feia més que plorar [cf.\$253.7], una construcció que sembla que hauria de tractar-se dintre les correlacions de tipus comparatiu; 3º) el no menys específic de formes en principi considerables preposicions, com ara fora (de), excepte, menys, que apareixen en construccions com hi eren tots fora/excepte/menys el teu germà [cf.\$251.3].

d) Un comentari semblant podria fer-se en relació amb les dites coordinades il·latives [\$291] i continuatives [\$292], amb l'agreujant que a diferència de les adversatives en cap cas les construccions de referència considerades per Badia posaven en joc una conjunció de coordinació pròpia d'aquestes categories. Car o

bé es tractava d'estructures copulatives amb el coordinant "re-
forçat" per la presència d'un modificador adverbial en el segon
membre (casos com el de construccions "il·latives" amb i per
tant, i en conseqüència, i "continuatives" amb i encara, i encara
més, i, no res menys, i fins i tot, ni tan sols), o bé d'estruc-
tures juxtaposades amb un modificador adverbial del mateix tipus
en la segona clàusula (com ara doncs, per tant, en conseqüència,
pel que fa a les "il·latives", i més, demás, endemés, a més, de
més, de més a més, altrament, així mateix, etc., pel que fa a
les "continuatives").

2.9. Classificació de les causals

La dificultat d'haver de distribuir la tradicional gran varietat
de tipus semàntics propis de l'oració composta en funció de l'es-
tricta (i abstracta) oposició sintàctica entre coordinació i sub-
ordinació era presentada per l'autor com a particularment aguda
en relació amb les clàusules causals. Ja en el paràgraf dedicat a
oferir una caracterització general de la dita oposició [§285],
Badia es referia, citant llargament Gili i Gaya [cf. Curso supe-
rior, §205], a la "amplia zona de indiferenciación en la cual es
difícil decidir si las oraciones son coordinadas o subordinadas"
com un espai paradigmàticament ocupat per aquestes clàusules. El
que aquí ens interessa, però, és que a diferència de Gili, que
havia optat per considerar subordinades les causals castellanes
[cf. Curso superior, §244], el nostre autor en definitiva s'incli-
clinava, no sense manifestar les reserves que el cas exigia, per
incloure les catalanes en el camp de la coordinació. Per a la
qual cosa oferia una veritable bateria d'arguments [cf. §293.2]
que convindria d'analitzar, no pas amb la intenció de tercerejar
en el debat, sinó a fi de veure com funcionava una manera de rao-
nar absolutament paradigmàtica en el seu gènere.

a) El primer argument partia de l'enunciat diguem-ne teòric que
"las coordinadas son separables y tienen existencia gramatical
por sí solas, mientras que las subordinadas forman una parte de
la oración principal, de modo que, separadas de ella, carecen de
sentido y son mutilados gramaticales" i de la constatació que
"ninguna causal, enunciada sola, carece de sentido", per concloure
ràpidament que, d'acord amb això, les causals no podrien ser
sinó coordinades.

Per seguir l'argument és imprescindible aclarir què s'ha
d'entendre amb la premissa que les subordinades separades de la
principal "manquen de sentit" i són un "mutilat gramatical", car
de fet poden voler-s'hi dir dues coses ben diferents. Segons una
primera interpretació, la premissa faria referència a les subor-
dinades enteses com a construccions que inclouen l'element subor-
dinant: en tal cas podria parlar-se, efectivament, de manca de
sentit -o, millor, de sentit incomplet- i també, en últim terme,
de mutilació. Però com que a les causals amb conjunció compresa
és evident que no els passa sinó això, caldria concloure, en con-
tra de Badia, que són subordinades. Segons l'altra interpretació,
l'expressió "subordinada separada de la principal" es referiria a
la clàusula sense subordinant: ara, cas de ser així, la premissa
resultaria falsa, perquè no hi ha dubte que són innombrables els
casos de subordinades (sense anar més lluny, les completives amb
el verb en indicatiu) que, mancades de subordinant, poden tenir i

de fet tenen un sentit perfectament "complet" i no ofereixen cap element que permeti de considerar-les, en elles mateixes, com el resultat d'una mutilació. D'on, del fet que les causals mancades de la seva conjunció siguin "completes" en tots els sentits, no se'n pot deduir estrictament res.

b) Partint de la premissa que "en igualdad de circunstancias subjetivas, el modo subjuntivo aparece más a menudo en la subordinación que en la coordinación", la constatació que, d'acord amb l'exemplificació fornida per l'autor [cf. §§252.2-3; 250.6], les causals no porten "en general" el verb en subjuntiu (encara que "a vegades" puguin portar-l'hi), era presa com un segon argument a favor del caràcter coordinatiu d'aquestes. El cert és que, fent abstracció de la premissa, a l'argument podria objectar-se, sense anar més lluny, que Badia també exemplificava exclusivament o molt preponderantment amb construccions amb el verb en indicatiu les clàusules locatives [cf. §302], temporals [cf. §303], comparatives [cf. §305] i consecutives [§306], sense que això en cap moment l'hagués conduït a dubtar de la seva condició de subordinades "adverbials", en la categoria de les quals és on precisament són incloses les causals pels partidaris de la tesi de la subordinació.

c) Els dos arguments següents posaven en joc un sil·logisme molt semblant: d'una premissa no universal relativa a la subordinació (la premissa del primer enunciava que les conjuncions de subordinació a vegades són correlats d'un adverbí de l'oració principal, i la del segon, que hi ha subordinades introduïdes per "palabras conjuntivas", és a dir, per mots relatius i interrogatius) i de l'afirmació que les tals premisses no valen per a les causals, se'n deduïa que aquestes són coordinades. El que és notable és que aquests arguments no solament no eren pertinents per la manca d'universalitat de la major sinó també per altres motius. El primer, perquè la seva menor enunciava una contraveritat, ja que vistos els exemples amb què l'autor il·lustrava l'existència de correlacions entre subordinant i adverbí [cf. §284.1: quan plovia més fort, aleshores vam sortir; encara que ho assegurí amb tanta passió, jo tanmateix no m'ho crec), no costaria gaire trobar-ne de molt semblants on en lloc de la subordinada adduïda hi figurés una clàusula causal (cf., p.ex., ja que plou tan fort, per això no sortirem; jo precisament m'ho crec perquè ho assegura amb tanta passió). I el segon, perquè si bé és òbviament cert que les causals no contenen "paraules conjuntives", també és cert que les dites paraules no són patrimoni exclusiu de les subordinades (només cal pensar en l'existència de les clàusules interrogatives directes parcials) i, encara, ja que parlem de "paraules conjuntives", perquè l'existència de paral·lelismes estructurals tan clars com el representat per ¿Per què has vingut?/He vingut perquè he volgut semblen abonar la tesi que, si més no les causals amb perquè, tenen un paper sintàctic homòleg a l'exercit per un complement preposicional i són, en tal mesura, subordinades.

d) El cinquè argument es basava en el fet que determinades causals poden equivaler, tant per la construcció com pel sentit, a les clàusules de relatiu explicatives (cf. §300.2 i Nota 70, p.257, Vol.II: els comerciants, que es sentien perjudicats, protestaren/els comerciants, com que es sentien perjudicats, protestaren) i en el fet que aquestes són considerades "per alguns gramàtics" simplement coordinades. L'argument mancava manifestament d'auto-

ritat, per la senzilla raó que l'autor no es comptava pas entre els dits gramàtics.

e) El sisè argument, que se centrava en la indubtable semblança existent entre les construccions anomenades il·latives, que com hem vist eren incloses per l'autor dintre el camp de la coordinació, i les construccions causals del tipus representat per exemples com deixarem aquest fragment sense traduir-lo; car, en realitat, ningú no tindrà dificultat a capir-ne el sentit, posava de manifest una altra mancança del plantejament tradicional assumit per Badia: la consistent a no distingir entre oracions coordinades pròpiament dites i seqüències discursives de dues oracions separades per una forta pausa (i en aquesta mesura, sintàcticament independents) però relacionades per la presència d'un element de lligam en la segona, que en ocasions pot ser un coordinant com ara i, o, però també una locució relativa del tipus la qual cosa, etc., o, encara, i precisament especialitzades per al cas, "conjuncions" com doncs i la causal car de referència.

f) El setè argument era difícilment rebutible dintre la seva lògica, perquè consistia en una petició de principi sobre la semàntica de les causals: com que "en el orden mental" la causa o motivació de l'acció se sortiria del marc de les "circumstàncies" de l'acció, les clàusules que l'expressen no podria ser que fossin "subordinades". No cal dir que, situats en aquesta línia argumental, tot dependria del que s'hagués convingut d'entendre per "circumstàncies": Gili i Gaya, per exemple, havia optat per una convenció diferent.

g) El vuitè i últim argument, que l'autor considerava com la raó més "poderosa" de totes les adduïdes, afirmava amb pretensió de generalitat que en les causals (llegiu: en les construccions que contenen una clàusula causal) poden percebre's dues corbes d'entonació, "siempre de la misma categoría, presididas por la unidad superior de la oración compuesta". És a dir, que sempre s'entonarien a la manera de les coordinades: qüestió de fe...

2.10. Les oracions subordinades

L'estudi i classificació de les oracions subordinades [\$\$294-308] assumia el tradicional plantejament pedagògic d'acord amb el qual les dites subordinades poden exercir, en l'oració composta, els mateixos papers sintàctics (o semàntics, segons el cas) que en l'oració simple exerceixen el nom, l'adjectiu i l'adverbi. D'on la consabuda tripartició en subordinades "substantives" [\$\$295-299], "adjectives" [\$300] i "adverbials" [\$\$301-308], i la no menys consabuda divisió de les primeres en oracions subjecte, complement directe, complement indirecte, complement circumstancial i complement preposicional (del nom o de l'adjectiu), de les segones en relatives especificatives i explicatives (una distinció que, notem-ho, només aflorava en relació amb les clàusules de referència, però no pas en relació amb els adjectius homòlegs), i de les terceres, ara ja segons un criteri exclusivament semàntic, en adverbials de lloc, de temps, de mode, comparatives, consecutives, condicionals i concessives (però no causals, per les raons que acabem de veure). Sense entrar en una crítica de principi d'aquest plantejament, ens proposem d'assenyalar-ne, en els apartats que segueixen, les dificultats més vistoses.

a) A una d'aquestes dificultats ja al·ludia d'entrada el mateix autor, bé que traient-li la importància que creiem que té com a il·lustració del fet que la classificació proposada pot conduir a determinar de més d'una manera una mateixa construcció: ens referim a la impossibilitat de distingir (impossibilitat de principi, i no mera dificultat subjectiva de l'encarregat d'aplicar la dita classificació) entre les anomenades "oracions substantives complement circumstancial" (per hipòtesi anàlogues als "complements circumstancials" de tipus preposicional de l'oració simple) i moltes de les construccions considerades "oracions adverbials" (i en concret les introduïdes per una "locució conjuntiva" consistent en Prep + que) [cf. \$294.3].

b) Un altre tipus de doble determinació es posava de seguida de manifest en el desenvolupament introductorí [\$294] en què Badia il·lustrava l'analogia entre l'oració simple i la composta que fonamentava la classificació de referència. Concretament, en admetre, a partir del paral·lelisme existent entre un venedor ambulànt anuncia allí nous articles i un venedor que va pels carrers anuncia, a la plaça on tots es reuneixen, que ha rebut nous articles, que la construcció a la plaça on tots es reuneixen, malgrat no tenir manifestament estructura de clàusula, és una subordinada adverbial locativa [cf. \$294.2], s'obria a la possibilitat d'una doble anàlisi d'aquesta construcció, altrament considerable, segons la mateixa classificació, com un sintagma prepositiu amb terme nominal complementat per una subordinada "adjectiva" especificativa. És més: en el paràgraf dedicat a les subordinades adverbials locatives [\$302] insistia en aquesta mena de tractament, però ara reconeixent (sense treure'n cap conseqüència negativa) "la clara afinidad y aun equivalencia" existent entre les adverbials de lloc i les adjectives.

c) Un cas afí al de les dites subordinades adverbials locatives fóra, al nostre entendre, el de les dites subordinades adverbials temporals amb quan i modals amb com, o encara, generalitzant, el de totes les clàusules "adverbials" susceptibles de ser introduïdes pel que des de plantejaments generativistes s'acostuma a anomenar un mot-qu, és a dir un mot altrament caracteritzable com a propi de les construccions relatives i/o interrogatives parcials (i exclamatives afins). Però Badia, que pel que fa a les locatives reconeixia el caràcter "adverbial" tant de la clàusula sencera com de la partícula on, en tractar de les referides construccions amb quan i com, considerava aquests mots simples "conjuncions" [cf. §§303.1 i 304.1], i això malgrat haver-los qualificat d'"adverbis" quan figuren en les interrogatives parcials [cf. §§230.1 i 231.1]).

Cal dir que el tipus sintàctic l'existència del qual tendia a amagar aquesta categorització de quan i com com a "conjuncions" s'estén abundantment pel camp de la subordinació dita "adverbial". Car, sense moure'ns de l'exemplificació aportada per l'autor, inclouria:

I) les clàusules introduïdes per on, quan i com sense "antecedent" explícit (sempre que efectivament tinguin un paper de "circumstancial");

II) les clàusules introduïdes per on i com amb "antecedent" immediatament adjacent de tipus adverbial o preposicional: és un sub-

tipus del qual formarien part les construccions amb allí on ("locativa"), per on ("locativa figurada") [§302], segons com ("modal") [§304], així com i tal com ("modal-comparatives") [§305.2];

III) les clàusules membre d'una construcció comparativa introduïdes per un com correlatiu d'un "antecedent" quantitatiu en general no adjacent: fóra el cas de les "comparatives d'igualtat" amb tan(t)...com [§305.2], i de les "comparatives proporcionals" amb com més...més, com menys...menys, com més...menys, etc. [§305.3], però també el de les "temporals" amb tan aviat com [§303.3];

IV) les clàusules introduïdes per que assimilables, per algun motiu, a les clàusules amb com dels tres subtipus anteriors; fóra el cas de IV.1) "consecutives" com ara la que figura a estudia que dona gust [§306]; IV.2) "temporals" amb cada vegada que [§303.2] i "consecutives" amb de (tal) manera que, de (tal) forma que [§306]; IV.3) "consecutives" amb tan(t)...que [§306], "comparatives de desigualtat" amb més...que, menys...que i correlacions afins [§308]. (Notem que el que àton d'aquestes clàusules fóra mereixedor d'una consideració semblant a la que rep el que àton de les relatives: en tot cas, des d'un plantejament no pas revolucionari, podria acceptar-se perfectament que el seu estatut és el d'un mot-qu.)

Afegim que en el camp de la subordinació "adverbial" en qüestió, o més clarament, de les subordinades "circumstancials", només podrien trobar-s'hi, essencialment, dos tipus sintàctics més: I) el molt abundantment representat per les clàusules introduïdes per una "locució conjuntiva" de tipus Adv + que o Prep + que (que inclouria els casos de les "temporals" amb mentre i de les "modals" amb segons, tractables com a variants de les que porten mentre que i segons que, així com el de les causals i finals amb perquè, per motius diversos excloses per Badia del camp de referència); II) el corresponent a les condicionals amb si (partícula que junt amb que exhaureix, si no anem errats, el repertori de les "conjuncions de subordinació" pròpiament dites), al qual podria afegir-se el cas de les "concessives" amb si bé i el de les "modals" amb com si.

d) A fi de no estendre'ns massa en consideracions com les anteriors, i amb intenció de resumir, direm que els problemes fins ara apuntats tenien molt a veure amb dues característiques fonamentals de la mena d'anàlisi sintàctica propugnada per la tradició gramatical. Ens referim, d'un cantó, a la indecisió amb què anava usada la noció mateixa d'"oració subordinada", la qual podia indistintament designar, segons convingués, I) la clàusula sense el seu element conjuntiu (possibilitat menys accentuada que en el cas de les "coordinades", però no excloïble, car per principi les "conjuncions" i elements afins, amb independència de si són de coordinació o de subordinació, van enteses i definides com a connectors entre oracions); II) la clàusula amb el seu element conjuntiu; III) la clàusula amb l'element conjuntiu més l'"antecedent" d'aquest. I, d'un altre cantó, a la summa arbitrietat amb què es procedia a categoritzar els mots diguem-ne subordinants o complementitzadors, o susceptibles de tenir gramaticalment alguna cosa a veure amb la subordinació o complementació, una arbitrietat que no podia menys que repercutir negativament, també, a l'hora de referir-se i classificar les corresponents "subordinades" o "complements".

e) Si l'analogia de base podia conduir, a vegades, a determinacions dobles, també es prestava, en nom d'una aparent coherència classificatòria, a identifications forçades. El cas més notable era el de la consideració de les oracions finals com a "subordinades substantives complement indirecte" [\$297], que Badia havia pres de Gili fonamentant-la, a la manera d'aquest, en una arbitrària extensió de la noció de datiu als complements construïts -en l'oració simple- amb per a [cf. §§82 i 271.4]. Ignorant quins són els orígens de la tradició escolar castellana que reflectia la posició de Gili (el qual, en tot cas, no s'havia escudat en l'autoritat de Bello), hem de dir que la transposició al català que en feia Badia, tant en relació amb l'oració simple com amb la composta, era absolutament estranya a Fabra i al fabrisme primerenc (vegeu, per exemple, el tractament donat al complement datiu en el Curs pràctic de Marvà [cf. Marvà 1934, §33]).

En un registre més anecdòtic cal dir que també resultava forçada la identificació del paper sintàctic de les comparatives i consecutives amb el dels adverbis dits de quantitat i de comparació: Badia es limitava a afirmar, concretament, que "las relaciones cuantitativas de comparación y consecuencia" expressades per les primeres (però, ¿quin sentit té parlar de "relació quantitativa de conseqüència?") són "paralelas" a les dels esmentats adverbis [cf. §301.3]. Tampoc no deixava de ser curiós, encara, que es consideressin "adverbials" les condicionals i concessives, si és cert que no hi ha adverbis "condicionals" i "concessius".

f) Un altre defecte classificatori era el que consistia a encabir les clàusules interrogatives indirectes dintre l'apartat dedicat a les "subordinades substantives complement directe" [cf. §296.3]. El que és greu és que aquest encabiment impedia efectivament a l'autor de considerar cap més cas d'aquest tipus de clàusules que no fos el de les que estan sotmeses a recció verbal directa.

g) Una classe tractada amb no gaire sort era la de les dites "subordinades substantives complement preposicional" o, si voleu, de les completives de nom i adjectiu. I això perquè, després d'haver-se fet constar que aquestes construccions són afectades per la "caiguda" de la preposició de (i és així que s'oferien exemples com ara tots sentien el desig que tu triomfessis, tinc por que no ens sentin, content que no ens sentin, i s'assenyalava el caràcter normativament no acceptable de el desig de què tu triomfessis, la proposició de què ens retirem del concurs, tinc por de què ens sentin, content de què hagis vingut), tanmateix s'admetia no solament l'existència, sinó la correcció normativa de construccions com content amb què hagis vingut (com a possible alternativa de content que hagis vingut) [cf. §299 i Notes 66,67, pp. 254-5, Vol. II]. És clar que, amb aquest tractament, l'autor desvetllava una deficiència de la tradició fabrista, la qual, com sabem, mai no s'havia decidit a incloure clarament amb dintre el conjunt de les preposicions febles obligatòriament subjectes a "caiguda" davant que.

Afegim que la referida acceptació de content amb què hagis vingut era coherent amb la prèvia admissió, aquest cop dintre l'apartat destinat a les "subordinades substantives complement circumstancial", d'una construcció com es quedarà satisfet amb què li parlu del nou taller [cf. §298].

2.11. Conclusions

a) Com hem tingut ocasió de mostrar a bastament, l'obra de Badia depenia d'una manera molt estricta, en la seva dimensió "teòrica", del Curso superior de Gili i Gaya: el propòsit del nostre autor de suplir les mancances de la tradició gramatical catalana es va traduir, en bona part, en una adaptació molt literal del llibre del professor lleidatà. Aquesta opció era justificable, sobretot si tenim en compte que, en el moment en què va ser presa, el Curso superior era considerat, dintre el món de la lingüística acadèmica del país, com un model prestigiós, difícil de superar. Era una opció, però, no exempta de perills, car els horitzons que permetia d'obrir no deixaven de ser, històricament, uns horitzons tancats: els d'una concepció escolàstica sens dubte refinada, però molt hispànicament isolada dels corrents lingüístics realment moderns.

b) Al nostre entendre, la virtut principal de l'adaptació efectuada (i de la comparació constant que això suposava respecte de la referència castellana) radicava en el fet que Badia es veia conduït a intervenir prescriptivament en terrenys molt poc desbrossats, o no desbrossats en absolut, per Fabra. Aquestes intervencions podien ser, en línies generals, de dos tipus: hi havia, d'una banda, les que consistien a marcar la incorrecció de determinades solucions homòlogues de construccions acceptables en espanyol, sovint d'acord amb una formulació que posava en joc les nocions usades per Gili (com la que assenyalava que el subjuntiu "potencial" no és apte per construir oracions independents en català [cf.\$2.2], o les que es referien a la inadmissibilitat, en la nostra llengua, de les oracions "primeres" de passiva reflexa [cf.\$2.6]); i, d'una altra banda, les consistentes a oferir un marc o esquema més o menys ampli i operatiu (per bé que conceptualment discutible) per tractar de temes d'obligada presència en els manuals gramaticals convencionals de nivell "superior" (ens referim a qüestions com la de la classificació de les perífrasis verbals [cf.\$2.1], la del valor i ús dels temps verbals [cf.\$2.3], o la de la sistematització dels casos de concordança "excepcional" nom/adjectiu i subjecte/predicat [cf.\$2.7]).

c) En els temes més generals de la Part VIII, i especialment en els dedicats a la classificació i subclassificació dels diversos tipus d'oració composta, es posava particularment de manifest el caràcter tradicional, escolàstic, del model de Gili adoptat per l'autor: lluny de proposar una sintaxi oracional centrada en propietats estructurals, aquest model assumia, com a nocions fonamentals, un convencional repertori de categories de tipus semàntic no especialment ben delimitades, mitjançant el qual l'anàlisi sintàctica queda reduïda a un procediment d'assignació d'etiquetes més o menys intuïtivament plausibles a les construccions considerades. En els nostres comentaris hem prestat atenció a algunes de les insuficiències i contradiccions internes més sobresortints d'aquesta concepció, en relació amb qüestions com la de la caracterització del concepte d'oracions juxtaposades [cf.ap.2.8], de la delimitació del repertori de coordinants [cf.\$2.8] o del principi de classificació de les subordinades [cf.\$2.10].

d) En certes ocasions, sense sortir-se de l'esquema general de Gili, Badia s'esforçava a marcar algunes diferències "teòriques", i val a dir que ho feia, al nostre entendre, amb un èxit molt

discutible. Ens hem referit, en aquest sentit, a l'intent de l'autor d'introduir precisions en la classificació de les oracions segons la modalitat (o el "criteri subjectiu") [cf. \$2.4], així com a la seva fallida demostració (car estava basada en un seguit de peticions de principi) que les construccions causals han de ser considerades, en català, "més aviat" coordinades [cf. \$2.9].

e) També es basava en una petició de principi el no menys fallit, però heurísticament útil, intent de Badia d'oferir una sistematització normativa sobre l'ús dels verbs ser i estar en les construccions atributives. Tractant-se d'un dels punts de l'obra que més transcendència ha tingut, tant per la seva condició de proposta innovadora com per les crítiques de què ha estat objecte, a fi d'evitar reiteracions nosaltres ens hem limitat a realitzar una anàlisi diguem-ne interna dels conceptes en què la dita proposta recolzava, amb la intenció de fer ressaltar alguns aspectes que considerem característics de la manera d'argumentar de l'autor [cf. \$2.5].

3. Aspectes normatius

L'estudi específic del vessant prescriptiu de la Gramàtica de Badia que aquí iniciem es dividirà en sis apartats. Deixant de banda el primer, que, com ja havíem apuntat en el \$1, se centrarà en la morfologia verbal, els cinc apartats restants els dedicarem al que creiem que eren els aspectes més característics de la intervenció de l'autor en matèria normativa. En concret, prendran com a referència:

10) L'escrupolosa fidelitat de Badia al cànon fabrià, una fidelitat que es traduïa sovint en el fet de recollir literalment un bon nombre de formulacions de la Gramàtica de l'Institut (més alguns textos de la Gramàtica de 1912 que es distingien pel fet de fornir precisions perdudes en l'obra de 1918).

20) El desconeixement que demostrava tenir l'autor de les modificacions de què havia estat objecte la dita Gramàtica de l'Institut en les darreres edicions: és per això que Badia podia atribuir a la "gramàtica normativa" diverses posicions que, més o menys clarament, havien estat desautoritzades per Fabra.

30) La incorporació, a través de diverses referències, de posicions fabrianes que no havien estat recollides en les primeres edicions, o en cap edició, de la Gramàtica de l'Institut.

40) L'efecte d'enrigitament respecte de la referència fabriana de què patien algunes formulacions, efecte a vegades motivat pel recurs a la indicació "[n.a.]" o, més generalment, per la necessitat metodològica de presentar la norma com una entitat objectiva-da.

50) La inclusió, relativa als temes gramaticals en què Badia innovava respecte de la tradició fabrista, de diverses aportacions amb incidència en el registre prescriptiu. Aquesta incidència a vegades podia ser directa i decidida (particularment, gràcies als usos atípics de la indicació "[n.a.]" de què ja hem tingut ocasió

de parlar en relació amb algun dels temes tractats en el §2, però altres vegades tenia un caire molt genèric i es limitava a quedar insinuada o apuntada.

3.1. La morfologia verbal

L'estudi de les formes verbals s'estenia àmpliament al llarg dels cinc primers apartats [§§148-189] de la Part V de l'obra. Consistia en un tractament molt detallat, que en enfocar el seu objecte des de perspectives diverses resultava, d'alguna manera, reiteratiu, però a la vegada útil com a instrument de consulta poc menys que exhaustiu. En general, aquest tractament prenia com a referències, mitjançant un ampli aparat de notes, les gramàtiques fabrianes de 1912, 1918 i 1956, així com el Curs pràctic de Marvà. En relació amb la qüestió cal dir que, pel que fa als pocs punts de detall en què hi havia hagut discrepàncies entre les primeres i les darreres de la Gramàtica de 1918, sovint Badia demostrava no tenir present la proposta més tardana. I cal dir, encara, que Badia tampoc no acostumava a considerar normatives la majoria de les modificacions introduïdes per Fabra, generalment en un sentit atenuatori, en la Gramàtica de 1956. Per veure tot això analitzarem particularment, en primer lloc, el text dedicat als verbs purs de la 3ª conjugació [§164] i després ens referirem, amb més generalitat, al conjunt de diferències puntuals que hem sabut trobar entre les propostes dels paradigmes i anotacions de Badia i les propostes corresponents a les diverses edicions de la Gramàtica de 1918 i a la Gramàtica de 1956.

a) Sobre els verbs purs de la 3ª conjugació. - Badia considerava exclusivament susceptibles de conjugació no incoativa, a més dels irregulars tenir i venir, els verbs següents: ajupir, bullir, collir, cosir, cruixir, dormir, eixir, escopir, esmunyir, fugir, grunyir, morir, munyir, obrir, omplir, pruir, pudir, retrunyir, sentir, sortir, tossir, així com els seus derivats i compostos, dels quals esmentava concretament acollir, adormir-se, reeixir, consentir, sobresortir (tot precisant que assentir i dissentir es conjuguen incoativament). Aquesta llista coincidia bàsicament amb la del §92 de la Gramàtica de l'Institut, amb algunes diferències: 1º) no incloïa lluir, verb que l'autor tractava, d'acord amb el D.G.L.C., com a susceptible de les dues conjugacions i amb significat propi per a cadascuna d'aquestes; 2ª) no incloïa acudir, que Badia considerava, junt amb presumir i consumir (i això d'acord amb la Gramàtica de 1956), doblement conjugable, per bé que preferiblement construït, d'acord amb els usos antics, com a incoatiu; 3º) tampoc no incloïa mentir, el qual, junt amb els seus derivats i brunzir, figurava en el grup dels preferiblement conjugables com a purs per bé que correntment usats com a incoatius. Notem que mentir era objecte d'una nota [cf. Nota 64, p.321, Vol.I] en què l'autor es mostrava reticent sobre el fet que la Gramàtica de 1956 no considerés incorrecte el seu ús incoatiu.

A més dels casos fins ara considerats Badia també es referia 1º) a uns quants verbs l'ús incoatiu dels quals qualificava d'incorrecte fent ús de la indicació "[n.a.]", i concretament a les formes grunyeix, munyeix, consenteix, aculleix i reculleix; 2º) a un conjunt de verbs, com ara afegir, cenyir, cobrir, complir, destruir, ferir, llegir, oir, penedir-se, teixir i vestir, respecte dels quals assenyalava que s'havien conjugat com a purs

en la llengua antiga però que en l'actualitat havien passat a la forma incoativa "en barcelonés y en catalán común".

Encara que en el text de referència [§164] no es feia esment de cap més verb, cal dir que en la llista alfabètica final de 491 entrades [cf. §189] que l'autor dedicava als verbs que no se cenyien, per algun motiu, als models regulars, també eren considerats susceptibles dels dos tipus de conjugació arrupir-se, percutir i resumir, com havia fet Fabra en la Gramàtica de 1956. (Notem que en aquesta llista, en canvi, eren considerats exclusivament incoatius, en contra del que es deia en el §164, els verbs acudir, consumir i presumir.)

b) Sobre les diferències puntuals de la proposta de Badia relatives a l'opus fabrià de 1918 i 1956. - Precisem que la comparació només l'hem efectuada entre les formes que els dos autors donaven com a generals o, si voleu, com a pròpies del català central (que eren les úniques consignades en el cas de la Gramàtica de 1956). En concret, això vol dir que no ens hem detingut a considerar si hi havia alguna diferència entre el cens realitzat per Badia de les variants que, en notes sistemàtiques als seus paradigmes estrictes, consignava com a "dialectales o literarias no barcelonesas", i el conjunt de formes que corresponien a aquest concepte en els paradigmes de la Gramàtica de l'Institut. Notem que aquestes formes eren, pròpiament, les que hi havien estat escrites "de versaletes i entre claudàtors", per bé que a vegades, prestant-se a confusió amb el cas de les variants secundàries en principi no marcades com a dialectals no-centrals, també hi poguessin figurar entre simples parèntesis (cosa que només succeïa, de fet, amb les formes del present de subjuntiu en -à, -es, -en i de l'imperfet de subjuntiu de les conjugacions 1ª i 2ª en -esses, -éssem, -ésseu, -essen i de la 3ª en -isses, -íssem, -ísseu, -issen).

Els resultats de la comparació poden veure's, en forma comprimida, en la taula que oferim a continuació.

TAULA DE LES DIFERÈNCIES OBSERVADES ENTRE L'OBRA DE BADIA I LES GRAMÀTIQUES FABRIANES DE 1918 I 1956

VERB	BADIA	FABRA
ÉSSER (o SER)	<p>infinitiu <u>ésser</u> o <u>ser</u> [n.18,p.282: "La forma propiamente correcta es <u>ésser</u>, pero también se admite <u>ser</u>, que es la habitual en barcelonés hablado; luego quedan muchas formas dialectales (<u>esser</u>, como palabra aguda; <u>estre</u>, etc.) que no podemos recoger aquí"]</p> <p>gerundi <u>essent</u> [n.19,p.282: "Normalmente pronunciado <u>sent</u>"]</p> <p>participi <u>estat</u> [n.20,p.282: "...el vulgarismo <u>siquet</u> [n.a.]"]</p> <p>ind.pres.1ªsing. <u>sóc</u> o <u>só</u> [n.21,p.282: "En barcelonés, únicamente <u>sóc</u>; además, existe el arcaísmo <u>som</u>, hoy dialectal"]</p>	<p>1918;1956: <u>ésser</u> (o <u>ser</u>)</p> <p>=1918/ 1956: <u>essent</u> (o <u>sent</u>)</p> <p>=1918[5ª,7ª]/ 1918[1ª];1956: <u>estat</u> (o <u>siquet</u>)</p> <p>1918: <u>só</u> (o <u>sóc</u>) / 1956: <u>sóc</u> (o <u>só</u>)</p>
HAYER (aux)	<p>subj.pres.(i imper.) 1ª i 2ª pl. <u>hàqim</u>, <u>hàqiu</u> [n.13,p.281: "...se usan mucho las formas <u>haguen</u>, <u>haqueu</u>, que no son del barcelonés literario"]</p>	<p>1918[1ª]: <u>hàqim</u>, <u>hàqiu</u> 1918[5ª,7ª]: <u>hàqim</u>, <u>hàqiu</u> [també: <u>haguen</u>, <u>haqueu</u>] 1956[només per al subj. pres.]: <u>hàqim</u>, <u>hàqiu</u></p>

ANAR	futur <u>aniré, aniràs,...</u> condicional <u>aniria, aniries,...</u> [n.3,p.351: "El fut. <u>iré, iràs, etc.</u> y el condic. <u>iria, iries, etc.</u> , son especialmente propios del habla cat. del N.E. (pr. de Gerona y Rosellón)"]	1918: <u>aniré</u> (o <u>iré</u>)/ 1956: <u>aniré</u> o <u>iré</u> 1918: <u>aniria</u> (o <u>iria</u>)/ 1956: <u>aniria</u> o <u>iria</u>
CABRE	infinitiu <u>cabre</u> o <u>caber</u> [cf. §179.4]	1918, 1956: <u>cabre</u>
CALDRE	infinitiu <u>caldre</u> [cf. §§174.3a i 176.1b] [Cf., però, n.8,p.278: "ambas son correctas: <u>cal-</u> <u>dre</u> y <u>caler</u> "; n.28,p.285: "... <u>caldre-calder</u> ..."; n.35,p.311: " <u>caler</u> o <u>caldre</u> "]	1918; 1956: <u>caldre</u>
DOLDRE	infinitiu <u>doldre</u> [cf. §§174.3a i 176.1b] [Cf., però, n.8,p.278: "... <u>doldre</u> y <u>doler</u> "; n.35, p.311: " <u>doler</u> o <u>doldre</u> "; §172: " <u>doler-doldre</u> "]	1918: <u>doldre</u> / 1956: <u>doldre's</u>
VALER	infinitiu <u>valer</u> [n.35,p.311: "...la forma pop. <u>valdre</u> [n.a.], muy frecuente y casi exclusiva en el leng. hablado"]	=1918/ 1956: <u>valer</u> (o <u>valdre</u>)
CÓRRER	subj. pres. 1ª i 2ª pl. <u>correquem, correqueu</u> imperatiu 1ª pl. <u>correquem</u>	=1918[1ª] 1918[5ª,7ª]: <u>correquem, correqueu</u> o <u>correm, correu</u> 1956: <u>correm, correu</u> (o <u>correquem, correqueu</u>) =1918[1ª]/ 1918[5ª,7ª]: <u>correquem</u> o <u>correm</u> / 1956: <u>correm</u> (o <u>correquem</u>)
CRÉIXER [igualment, MERÈIXER i NÈIXER]	subj. pres. 1ª i 2ª pl. <u>creixem, creixeu</u> [n.43,p.313: "[en barcelonès] aún se dice mucho <u>cresquem</u> y <u>cresqueu, meresquem</u> y <u>meresqueu, nas-</u> <u>quem</u> y <u>nasqueu</u> "] imperatiu 1ª pl. <u>creixem</u> subj.imperfet <u>creixés, creixessis,...</u> [n.50,p.316: "En la lengua escrita no son inusi- tadas formas como <u>cresqués, cresquessis, etc.</u> ; <u>meresqués, meresquessis, etc.</u> ; <u>nasqués, etc.</u> "]	1918: <u>creixem, creixeu</u> o <u>cresquem, cresqueu</u> / 1956: <u>creixem, creixeu</u> (o <u>cresquem, cresqueu</u>) 1918: <u>creixem</u> o <u>cresquem</u> / 1956: <u>creixem</u> (o <u>cresquem</u>) 1918: <u>creixés, ... o cresqués, ...</u> / 1956: <u>creixés, ... (o cresqués, ...)</u>
NÈIXER [o NAIXER]	participi <u>nascut, -uda</u> (o <u>nat, nada</u>) [n.56,p.318: "se usa bastante el arcaísmo <u>nat</u> "]	1918, 1956: <u>nascut, -uda</u>
ESCRIURE	ind. perfet <u>escriví, escrivires,...</u> [n.28,p.344: "soluciones incorrectas: perf.: <u>es-</u> <u>criquí, escriqueres, escriqué, etc.</u> [n.a.]"] subj.imperfet <u>escrivís, escrivissis,...</u> [n.52,p.317: "y así es muy frecuente en catalán hablado y aun en la lengua escrita el imperfecto <u>escriqués</u> [n.a.], <u>escriquessis</u> [n.a.], etc."]	=1918/ 1956: <u>escriví, ... (o escriquí, escriqueres, ...)</u> =1918/ 1956: <u>escrivís, ... (o escriqués, escriquessis, ...)</u>
VEURE	imperatiu 2ª pl. <u>vegeu</u> ind.perfet <u>viu</u> <u>veres</u> o <u>veieres</u> <u>viu</u> o <u>véu</u> o <u>veié</u> <u>vérem</u> o <u>veiérem</u> <u>véreu</u> o <u>veiéreu</u> <u>veren</u> o <u>veieren</u>	=1918/ 1956: <u>vegeu</u> (o <u>veieu</u>) =1918/ 1956: <u>viu</u> <u>veieres</u> (o <u>veres</u>) <u>veié</u> (o <u>véu</u>) <u>veiérem</u> (o <u>vérem</u>) <u>veiéreu</u> (o <u>véreu</u>) <u>veieren</u> (o <u>veren</u>)

FER	subj.pres. 1ª i 2ª pl. <u>fen</u> , <u>feu</u> imperatiu 1ª pl. <u>fen</u>	=1918[1ª] 1918[5ª,7ª]: (<u>faceu</u> , <u>faceu</u> o) <u>fen</u> , <u>feu</u> 1956: <u>fen</u> , <u>feu</u> (o <u>faceu</u> , <u>faceu</u>) idem que per a la forma corresp. del subj. pres.
DUR	ind.pres. 2ª sing. <u>duus</u> (o <u>dus</u>) ind.pres. 3ªs. = imperatiu 2ªs. <u>duu</u> (o <u>du</u>)	1918[1ª]: <u>duus</u> / 1918[5ª,7ª]: <u>duus</u> o <u>dus</u> =1956 1918[1ª]: <u>duu</u> / 1918[5ª,7ª]: <u>duu</u> o <u>du</u> =1956
VENDRE	participi <u>venut</u> , <u>-uda</u> [n.54,p.318: "Frente a <u>venut</u> , es bastante usado el participio <u>vengut</u> [n.a.]"]	=1918/ 1956: <u>venut</u> , <u>-uda</u> (o <u>vengut</u> , <u>-uda</u>)
TENIR	infinitiu <u>tenir</u> [n.100,p.368:"la forma dialectal <u>tindre</u> [n.a.]"] imperatiu 2ª sing. <u>tingues</u> o <u>té</u> o <u>ten</u> imperatiu 2ª pl. <u>tingueu</u> o <u>teniu</u>	=1918 1956: <u>tenir</u> (o <u>tindre</u>) 1918: <u>té</u> , <u>ten</u> / 1956: <u>té</u> , <u>ten</u> o <u>tingues</u> 1918: <u>teniu</u> / 1956: <u>teniu</u> o <u>tingueu</u>
VENIR	infinitiu <u>venir</u> [n.105,p.369:"la forma dialectal <u>vindre</u> [n.a.]"] imperatiu 2ª sing. <u>vine</u>	=1918 1956: <u>venir</u> (o <u>vindre</u>) 1918: <u>vina</u> / =1956

Les diferències censades en la taula anterior poden resumir-se en la tipologia següent:

I) Badia mantenia la indicació "[n.a.]" per a un conjunt de formes per primera vegada introduïdes, com a variants secundàries, en els paradigmes de la Gramàtica de 1956. Era el cas de escriguí, escrigueres, etc. i de escrigués, escriguessis, etc.; dels infinitius tindre, vindre i valdre i dels participis vengut i sigut (encara que l'admissió d'aquesta darrera forma en la G.1956 havia suposat, de fet, una recuperació del tractament que li havia estat donat en les primeres edicions de la G.1918).

II) No incloïa en els seus paradigmes, sense però considerar-les explícitament "[n.a.]" i dedicant-los, a vegades, comentaris, un bon nombre de formes en grau divers acceptades en algunes o totes les edicions de la G.1918, i/o en la G.1956. Era el cas del gerundi sent; del futur i condicional iré, iràs, etc. i iria, iries, etc.; dels subj.pres. 1ª i 2ª p. pl. correm/correu, cresquem/cresqueu, meresquem/meresqueu, nasquem/nasqueu i faceu/faceu; del subj. imperfet cresqués, cresquessis, etc.; de l'imperatiu veieu.

III) Badia no es mostrava sensible a la supressió de viu com a forma de la 3ª p.sing. del perfet de veure, supressió que era una novetat de la Gramàtica de 1956.

IV) Tanmateix en algun cas feia seva, per justificades raons, alguna novetat de la G.1956: ens referim a l'acceptació de tingues i tingueu com a formes de l'imperatiu de tenir i a l'obligada incorporació de l'imperatiu vine com a variant ortogràficament corregida de la primitiva vina.

V) En algunes ocasions, finalment, Badia s'inclinava per prendre en consideració, amb matisos diversos d'acceptació normativa, determinades formes no tingudes en compte en les gramàtiques fabri-

anes de referència. Era el cas de l'infinitiu caber (explícitament inclòs en paradigma), dels infinitius caler i doler (esmentats més d'un cop en el text), del participi nat, nada (inclòs en paradigma), així com de les formes haguem, hagueu, del subj. pres. d'haver (considerades no literàries).

3.2. Fidelitat al cànon fabrià

Encara que en algunes ocasions Badia es deixava endur, com ja hem dit, per la generalitzada tendència a enrigidir les formulacions fabrianes d'origen, el cert és que en la majoria de casos el nostre autor reproduïa amb exactitud, que sovint podia ser literal, els matisos i gradacions dels dictàmens normatius de la Gramàtica de l'Institut. A fi d'il·lustrar aquest aspecte de la seva obra, en el present apartat ens proposem de prendre en consideració, sense intenció de ser exhaustius, un conjunt tanmateix ampli de qüestions, tant de caire puntual com d'importància major (i gairebé sempre referides a l'anomenada "sintaxi de les parts de l'oració"), que hem seleccionat en funció del seu caràcter emblemàtic. En la taula hi figurarà, a més de les respectives referències de l'obra de Badia i de la Gramàtica de 1918, una breu observació relativa a cada qüestió, amb el benentès que dedicarem la part final d'aquest apartat a fer alguns comentaris de síntesi.

	QÜESTIÓ	Ref. BADIA	Ref. G. 1918	OBSERVACIONS
PRONOMS	L'ús de <u>ell</u> preferible al de <u>si</u> en casos com <u>parlen entre ells</u>	§105.2f	§42	Al cas darrere <u>entre</u> , B. afegia el cas darrere <u>amb</u> (cast. <u>consigo</u>): <u>se l'ha endut amb ell</u> [G.1912, §114d]
	L'afegit d'una <u>e</u> en les formes d'imperatiu consonàntiques, tolerable en el cas de <u>mor-e't</u> , però no en el de <u>pro-met-e'm</u> [n.a.], <u>ajup-e't</u> [n.a.], etc.	§106.2a n.7, p.170 vol.1	§98	Fabra, que havia fet ús de la grafia <u>more't</u> , també declarava tolerables els imperatius amb <u>e</u> de <u>fugir</u> , <u>rebre</u> , <u>cabre</u> i anàlegs davant <u>hi</u> i <u>ho</u>
	Ús admissible de les formes plenes, en lloc de les reforçades, en casos com <u>me deia</u> , <u>te busquen</u> , <u>se pentina</u> , <u>ne porta</u>	§106.2b n.7bis, p.170 v.1	§44	Fabra havia declarat "en general preferibles" les formes reforçades, sense condemnar les plenes. B. es referia particularment a la parla barcelonina, en què preponderen absolutament les formes reforçades
	Ús dels pronoms febles acusatius de 3ª p. com a predicatius del verb <u>ésser</u> , representant substantius determinats	§108.3a	§43.III	B. es referia explícitament a l'ús de <u>ho</u> en tal cas, i el declarava "[n.a.]"
L'atracció dels pronoms febles pel verb principal en construccions d'infinitiu i de gerundi, "admissible y aun recomendable" en uns quants casos tipificats	§117.2	§97	B. reproduïa amb exactitud el que es deia sobre la qüestió en la G.1918	

	QÜESTIÓ	Ref. BADIA	Ref. G. 1918	OBSERVACIONS
DETERMINANTS	Coexistència admesa de <u>seu</u> i <u>llur</u> (referits a un posseïdor plural)	§122.1b	§58	B. afegia la consideració que en el llenguatge escrit es considera preferible <u>llur</u>
	Ús autoritzat de l'adjectiu arcaic <u>qualque</u> en lloc de <u>algun</u> , <u>alguna</u> anteposats a substantiu	§131.1 n.5,p.237 Vol.I	§69	B. reproduïa gairebé literalment el text fabrià
	L'ús de <u>demés</u> per <u>altres</u> , l'ús pronominal de <u>mateix</u> i l'ús com a determinant de <u>varis</u> , castellanismes que cal evitar rigorosament	§131.2-3	§69	B. reproduïa fidelment les receptes fabrianes per evitar els usos condemnats
FORMES VERBALS NO PERSONALS	Usos de <u>en+inf.</u> i de <u>al+inf</u> "con valor de subordinada adverbial temporal", ambdós possibles, però la llengua literària prefereix absolutament la primera solució	§221.4	§126	B. comentava que en la llengua correntment parlada només s'usa la segona solució
	Concordança del participi dels temps compostos de verbs transitius amb el complement directe (en general, i en el cas particular dels pronoms febles)	§227	§94	El tractament de B. era rigorosament sensible a totes les articulacions (no especialment simples) del text de la G.1918
ADVERBIS	Ús recomanat de <u>ací/aquí</u> (i de <u>aquest/aqueix</u>) amb valor deíctic diferenciat, en l'estil epistolar	§229.1	§99 [5ª/7ªed.]	B. podia haver tingut Marvà com a referència [cf. Marvà 1934, §208]
	Supressió admissible de <u>-ment</u> en les seqüències d'adverbis modals, en posicions altres que la primera	§231.2	§103	D'acord amb l'esperit de la recomanació fabriana, B. insistia en el caràcter admissible, però no recomanable, de la dita supressió
	Reducció de <u>no gens</u> a <u>gens</u> , obligada darrere <u>ni</u> i prohibida en tot altre cas; reducció de <u>no res</u> a <u>res</u> , inacceptable (a fi d'evitar l'ambigüitat de construccions com <u>res el distreu</u>)	§234.2	§106	El text de B. reprenia fil per randa, fins i tot en l'exemplificació, els arguments de la G.1918
	Usos de la partícula negativa <u>pas</u>	§237-8	§109	El cos principal del text de B., com indicava el mateix autor, era transcripció literal del §161 de la G.1912. Però el text també incloïa elements textuals del §109 de la G.1918
PREPOSICIONS	Caiguda o desaparició de les preposicions febles <u>a</u> , <u>en</u> i <u>de</u> davant <u>que</u>	§240	§§114.II i 121	En el §240 B. no deia res sobre el cas de <u>amb</u> . Però en els §§298-9 demostrava que no considerava <u>amb</u> afectada per la caiguda (cosa que mai no havia fet Fabra)
	Usos obligats i admissibles de la preposició <u>a</u> amb complements directes	§242.1	§112	B. recollia <u>amb</u> literalment el text de la 1ª ed. de la G.1918. Però també es referia al cas de <u>tots</u> i <u>tothom</u> , que Fabra no havia considerat fins la 5ª

	QÜESTIÓ	Ref. BADIA	Ref. G. 1918	OBSERVACIONS
PREPOSICIONS (segueix)	Ús de <u>com</u> a per introduir predicatius	§242.3d	§115	B. afegia que en aquest cas <u>com</u> significa "en qualitat o condició de", indicació possiblement presa de Marvà
	Usos locatius de les preposicions a i <u>en</u>	§242.4	§§116 i 125B	L'exposició de B. era prolixa (reflex de la dispersió del tema en la G.1918) però estrictament fidel a la posició de Fabra
	Ús de la preposició <u>amb</u> amb verbs de moviment, per designar el vehicle	§243.2	§117	B. feia ús de la següent fórmula: "Con los verbos de movimiento [...] ha venido a quedar sancionado el uso de <u>amb</u> para designar el vehiculo"
	Usos locatius i temporals de la preposició <u>fins</u>	§246.d n.6,p.78 Vol.II	§129	En la nota 6, B. reproduïa <u>in extenso</u> el text de referència de la G.1918
	Ús inadmissible de <u>baix</u> per <u>sota</u> , amb valor de preposició	§246.i	§129	B. il·lustrava la prohibició amb exemples trets de la G.1918
CONJUNCIONS I LOCUCIONS CONJUNTIVES	Recomanació de restabliment de l'ús de <u>segons que</u>	§250.3 n.3,p.91 Vol.II	§133.II	F.: "convindria d'oposar-se a aquesta supressió" [de <u>que</u> darrere <u>segons</u>]. B.: "convendria [...] tender a restablir <u>segons que</u> "
	La supressió de <u>que</u> en les "subordinadas substantivas", inadmissible	§250.7a	§132	B.: "(como no sea en la redacción de telegramas, por ejemplo)" [=Marvà 1934, §241g]
	Desautorització dels usos causals de <u>doncs</u>	§251.4 n.18,p.101 Vol.II	§130.IV	En la nota 18, B. citava llargament el text bàsic que Fabra havia dedicat a la qüestió en el §153 de la G.1912
	Repertori i ús de les conjuncions causals	§252 n.23,p.105 Vol.II	§§133 i 135-7	B. es feia ressò de la vacil·lació existent, "en las mejores gramáticas", sobre la condició de coordinants o subordinants d'aquestes conjuncions.

a) En els comentaris de la taula hem tingut ocasió de confirmar puntualment un dels aspectes més destacables del tractament de Badia: la circumstància que sovint, per assegurar la correcta transmissió dels dictàmens fabrians, no dubtés a reproduir amb una poc modificada literalitat els enunciats de la Gramàtica de l'Institut. Observem, encara, que Badia també recorria a la literalitat per donar compte de diversos textos importants de la Gramàtica de 1912 (p.ex., els que versaven sobre l'ús de la partícula pas i sobre la gènesi dels doncs causal) que no havien estat recollits en la G.1918. No insistirem més sobre aquesta qüestió.

b) Era característic del mètode expositiu de Badia, com ja havíem indicat, el fet d'articular en cada cas una enunciació fidel de la norma amb una descripció d'intenció realista dels usos efectius, generalment referida a la parla de Barcelona. En relació amb les qüestions considerades en la taula poden posar-se com a

exemples, entre molts altres, comentaris com els següents:

1Q) En la parla barcelonina, malgrat preponderar-hi absolutament l'ús de les formes reforçades dels pronoms febles, no deixen de sentir-s'hi solucions amb formes plenes [cf. Nota 7, p. 170, Vol. I].

2Q) el llenguatge parlat no acostuma a distingir la determinació i la indeterminació en els predicatius pronominals del verb ser, per la qual cosa "reduce las substituciones de predicativo a la forma única ho, especialmente en singular: creia que era la reina de la casa, però no ho és [n.a.]" [cf. \$108.3c].

3Q) La forma llur "ha caído completamente en desuso en la lengua hablada" [cf. \$122.1b].

4Q) Tot i la preferència absoluta de la llengua literària per la construcció temporal amb en+infinitiu, "en el lenguaje hablado corrientemente no existe más" que la construcció amb a i article definit [cf. \$221.4].

5Q) "En la actualidad (en Barcelona y en la mayor parte del dominio) la forma ací ha caído en desuso, y aquí se refiere entonces a todo lugar próximo (equivale simultáneamente al cast. «aquí» y «ahí»)" [cf. \$229.1a].

c) La competència de Badia com a transmissor de la norma es posava particularment de manifest en alguns casos en què l'autor trobava la manera de distingir entre allò que són els enunciats prescriptius en sentit estricte i el que podríem anomenar la interpretació efectiva d'aquests enunciats (o, si voleu, entre el que havia dit literalment Fabra i el que de fet entenia la tradició fabrista). Sovint aquest doble nivell s'articulava pel procediment d'atribuir a la "gramàtica normativa" (a vegades es parlava de "gramàtica preceptiva" o de "gramàtica" a seques) els enunciats prescriptius diguem-ne oberts i de formular en forma de construccions impersonals els que tenien un sentit restrictiu o de major exigència. Això podia veure's, per exemple, en el tractament de la qüestió seu/llur ("la gramàtica admite la coexistencia de seu y llur [...] si bien en el lenguaje escrito se considere [el subratllat és nostre] preferible llur" [cf. \$122.1b]), o en el de la qüestió de la concordança/no concordança del participi de temps compostos amb els pronoms febles acusatius, en què després d'haver-se dit que la tendència a deixar sempre invariable el participi era "poco recomendable" tanmateix es precisava que "la gramàtica preceptiva [...] se limita ya a recomendar el uso concertado como más genuino, y aun a dejarlos en plan de igualdad de corrección" [cf. \$227.2].

3.3. Desconeixement de les darreres edicions de la Gramàtica de l'Institut

Potser el principal defecte del llibre de Badia com a gramàtica normativa es devia al fet que l'autor, en prendre com a referència la Gramàtica de l'Institut, només tenia present el text de les primeres edicions d'aquesta obra canònica. La ignorància de les modificacions introduïdes en les edicions 5ª i 7ª que això suposava, només pal·liada en alguns punts gràcies al recurs a altres referències textuais (concretament, els manuals de Marvà i

de Jordana, sovint citats per l'autor, i la Gramàtica pòstuma de 1956) o, potser, a una certa tradició oral, es posava de manifest en un bon nombre de qüestions d'importància diversa que ens proposem de recollir, de la manera més breu possible, en la taula següent.

	QÜESTIÓ	Ref. BADIA	Ref. G. 1918	CITACIONS I COMENTARIS
CATEGORIES NOMINALS I PRONOMINALS	Gènere dels noms abstractes en <u>-or</u>	§86.3	§29, 1ª/5ª eds.	B.: "la lengua literaria moderna [los] construye más bien como femeninos". Fabra, en la 7ªed., havia canviat de posició
	Admissió de les formes apostrofades de l'article <u>la</u> davant <u>i</u> i <u>u</u> àtones	§100.2 n.3, p.156 Vol.1	§27, 1ªed.	B.: "En rigor, son posibles y se admiten <u>l'idea</u> , <u>l'unitat</u> , etc.". Fabra ja no admetia la possibilitat en la 5ªed.
	Valor que cal donar a <u>açò</u> i <u>això</u> en el paradigma dels demostratius	§120.2	§59, 1ªed.	B.: "La gramàtica normativa reconoce la confusión de <u>açò</u> i <u>això</u> ." El text glossava el paradigma de la 1ªed., amb què ignorava que a partir de la 5ª Fabra havia optat per un ús deicticament diferenciat de les dues formes
	Plurals de <u>prou</u> , <u>massa</u> i <u>força</u>	§129.1b	§68, 1ª/5ª eds.	B. els considerava, sense matisos, no acceptables, per la qual cosa no es feia ressò de la supressió del text condemnatori en la 7ªed.
	L'indefinit arcaic <u>mant</u>	§§.130.1 i 131.2b	§69, 1ªed.	B. oferia el paradigma <u>mant</u> , <u>mantà</u> , <u>nants</u> , <u>nantes</u> , desautoritzat en la 5ª ed. Amb més motiu, no es feia ressò que en la 7ªed. s'havia suprimit tota referència a <u>mant</u>
CONSTRUCCIONS DE RELATIU	Ús admissible del relatiu àton <u>qui</u> , en especial per evitar l'ambigüitat del cas <u>l'home que ha vist en Miquel</u>	§139.2	§61, 1ªed.	A partir de la 5ªed., Fabra va suprimir el <u>qui</u> àton del sistema dels relatius proposat
	Constr. amb <u>que</u> conjuntiu i presència de pr. feble correferencial amb l'antecedent [populars] i amb pronom relatiu i presència de pronom feble de funció idèntica [pseudo-cultes], amb dues considerades "[n.a.]"	§§141.4 i 144	§65, 1ªed.	B. ignorava el matis atenuatori de què havia estat objecte la condemna del lèxic tipus en la 5ªed. Notem que B. tendia a confondre els dos tipus, considerant com a exemples del 2on només casos com el de <u>tornarà a repetir aquelles excuses, que ja les sé de memòria</u> (en què <u>que</u> pot considerar-se conj. o pronom)
	Tres tipus de construccions pseudo-relatives: I. <u>No m'han dit el llibre que volien</u> , poc recomanable; II. <u>Demana'ls el que volen [el que=el llibre que]</u> , menys rec. que l'anterior; III. <u>No sé el que volen [el=art.neutre]</u> , perfectament admissible	§147.1	§66, 1ªed.	B. no es feia ressò de la supressió del text fabrià de referència a partir de la 5ª ed.

	QÜESTIÓ	Ref. BADIA	Ref. 5. 1918	CITACIONS I COMENTARIS
QÜESTIONS DIVERSES DE SINTAXI ORACIONAL	Recomanació que en la llengua escrita es faci un ús sistemàtic de la coma per separar el subjecte posposat al verb en les interrogatives parcials	§134 n.5,p.246 Vol.I	§60,1ªed.	B. no es feia ressò de la supressió del text fabrià de referència a partir de la 5ª ed.
	Comentari genèric que declarava admissible, i àdhuc en alguns casos recomanable, l'ús de <u>ésser com</u> a auxiliar en els temps compostos, per bé que en general fos preferible l'ús de <u>haver</u>	§156.3	§93,1ªed.	Fabra havia suprimit aquest comentari a partir de la 5ªed., amb la qual cosa deixava definit sense cap ambigüitat l'ús de <u>haver com</u> a propi de l'auxiliarietat moderna
	Les infinitives complement directe de <u>aconsellar</u> , <u>assajar</u> , <u>cercar</u> , etc. introduïdes mitjançant <u>de</u> , preferibles a les corresponents sense <u>de</u>	§§221.3 i 244.2	§120,1ªed.	Declaració de preferència que Fabra havia jutjat bo de suprimir a partir de la 5ª ed.
	Les construccions del tipus <u>et prego d'acceptar</u> , preferibles a les del tipus <u>et prego que acceptis</u>	§221.3	§120,1ªed.	Declaració de preferència que Fabra havia deixat sense efecte a partir de la 5ª ed.
ADVERBIS, PREPOSICIONS, CONJUNCIONS	<u>Allà</u> , declarat en general preferible a <u>allí</u>	§229.1c	§99.I,1ª ed.	Preferència només declarada en la 1ª ed. (En la 5ª no s'esmentava <u>allí</u> , però en la 7ª les dues formes eren tractades en peu d'igualtat)
	<u>Detrás</u> , forma usada en algunes comarques (però no en barcelonès), declarada menys recomanable que <u>darrera</u>	§229.2c	§99.II,1ª ed.	La declaració de B. corresponia a una anotació de la 1ªed. [<u>darrera</u> (també, menys bo, <u>detrás</u>) que va ser esporgada a partir de la 5ª
	Inclusió, en la llista de les principals locucions prepositives, de <u>en front de</u> i de <u>sense sabuda de</u>	§247.2	§129,1ª/5ª eds.	En la 7ª ed., la primera locució anava grafiada <u>enfront de</u> , i no hi figurava <u>sense sabuda de</u>
	Consideració de la conjunció adversativa <u>mes com</u> a no incorrecta, però poc recomanable, i referència a les conjuncions antigues <u>mas</u> (adversativa) i <u>mes</u> (amb sentit continuatiu)	§251.3 n.13,p.97 Vol.II	§130.II,1ª ed.	El text fabrià de referència, suprimit a partir de la 5ª ed.

a) No cal valorar la importància diversa que tenia, per a cadascuna de les qüestions indicades, el fet que Badia passés per alt les modificacions de la Gramàtica de 1918. Assenyalem, només, que aquesta circumstància, en conjunt, va suposar la introducció d'un apreciable element de confusió en la transmissió de la normativa durant uns anys en què l'accés directe a l'obra canònica de Fabra resultava pràcticament impossible.

b) Remarquem que en la taula no ens hem referit a cap qüestió en relació amb la qual les modificacions introduïdes per Fabra no afectaven d'una manera apreciable la seva posició normativa inicial, per bé que el text de Badia, com és lògic, tampoc no fos sensible a aquesta mena de modificacions. Aquí podríem al·ludir, pel seu valor anecdòtic, a un detall com el següent: en tractar

de la qüestió de l'ús de per i per a davant d'infinitiu, Badia adduïa, entre uns quants exemples directament inspirats en els que figuraven en la Gramàtica de l'Institut, la construcció a les sis serem tots a casa per rebre els forasters [cf. \$245.9a]. Doncs bé: resulta que Fabra havia fet desaparèixer intencionadament aquest exemple en la 5ª edició, possiblement perquè no el veia clar, o potser per estalviar-se les complicacions que podrien sorgir, en l'ànim d'algun lector, pel fet de veure-hi tractat el verb ser com si fos "d'acció voluntària" [cf. Cap.II,\$4.3.IIc].

3.4. Incorporació de temes fabrians no tractats en les primeres edicions (o en cap edició) de la Gramàtica de l'Institut

El fet que Badia no hagués tingut present el text de les edicions 5ª i 7ª de la Gramàtica de l'Institut no exclou que, respecte d'alguns punts, adoptés posicions que, a través d'altres referències, eren sensibles a les modificacions introduïdes en les darreres edicions d'aquesta obra. Si hem de fer cas a les explícites indicacions de l'autor, que en forma de notes es repartien abundantment per tot el text, aquestes referències eren, d'una banda, els manuals de Marvà i de Jordana i, d'una altra banda, la Gramàtica pòstuma de 1956, però no, curiosament, les Converses filològiques. Com és lògic, l'ús de les dites referències, junt amb la de la Gramàtica de 1912, també li permetia d'incloure alguns altres temes fabrians no tractats en cap edició de l'obra de 1918.

Per il·lustrar el fet que no totes les posicions de Badia relacionables amb referències fabrianes estaven determinades per l'horitzó de la 1ª edició de la G.1918, hem recollit succintament en una taula un bon nombre de casos diversos. En la taula indicarem, per a cada qüestió, quines eren les referències efectives reconegudes per l'autor; en la mateixa columna a vegades hi afegirem, entre claudàtors, algunes referències a les eds. 5ª i 7ª de la G.1918 (com també a les Converses filològiques i a la Gramàtica de 1956), per marcar que les posicions de Badia s'hi podien relacionar en alguna mesura.

QÜESTIÓ	Ref. BADIA	Ref. FABRA i altres autors	COMENTARIS
[SOBRE ELS ARTICLES] Diversos casos d'absència d'article definit anteposat a nom determinat, entre els quals a) el de construccions amb <u>tot</u> +cardinal, com <u>tots tres soldats foren afusellats</u> ; b) el d'enumeracions com <u>homes, dones, criatures, tothom va sortir a rebre'ls</u> .	\$101.1a-e +Nota 6, p.158,V.I	G.1956,§36	B. reproduïa amb literalitat el text de la G.1956. Notem que per indicar la no acceptabilitat de <u>tots els tres soldats foren afusellats</u> B. recorria, excepcionalment, a l'asterisc, i no a la indicació "[n.a.]".
L'article personal <u>en</u> , <u>na</u> : en barcelonès és habitual l'ús de <u>en</u> (<u>en Pere</u> , <u>en Llor</u> , <u>en Riba</u>) i desconegut l'ús de <u>na</u> ("es afectado <u>na Maria</u> ")	\$101.2	G.1956,§36 Jordana,p.42	El text de B., que prenia elements del de Jordana, venia a coincidir amb el de la G.1956 pel fet de dir clarament que l'única forma realment usada és <u>en</u> , i també pel fet de no fer esment a l'existència de la forma apostrofada <u>n'</u> . Notem que la denominació "article personal" no era de Fabra.

QüESTIÓ	Ref. BADIA	Ref. FABRA i altres autors	COMENTARIS
<p>[SOBRE PRONOMS FEBLES]</p> <p>Ús de <u>ho</u> com a predicatiu, per representar adjectius o substantius indeterminats, amb els verbs <u>ésser</u>, <u>estar</u>, <u>semblar</u>, <u>aparentar</u> "y análogos".</p>	§109b	<p>§.1918, §43.III Marvà, §178 [§.1956, §86]</p>	<p>Pel fet d'incloure explícitament <u>estar</u> en la llista donada, i d'afegir-hi <u>aparentar</u> "y análogos", l'exposició de B. coincidia amb la de Marvà, però no amb la de la §.1918. Notem que la referència a <u>aparentar</u> era d'una pertinença més que discutible: no per res Fabra, en el §86 de la §.1956 (que B. no considerava), es limitava a parlar de <u>ésser</u>, <u>estar</u> i <u>semblar</u>.</p>
<p>Ús de <u>en</u> com a representant (del nucli) d'un grup nominal no determinat amb funció que tant pot ser de complement directe com de subjecte.</p>	§111.1c-e +Nota 30, p.190, V.I	<p>Marvà, §179 Jordana, p.71 [§.1956, §§.71-72]</p>	<p>L'exposició de B. tenia una lògica semblant a la de Marvà, cosa que el conduïa a tractar com a diferenciat: a) el cas sense presència de determinant (<u>tens diners? no en tinc</u>, etc.); b) el cas amb presència d'un cardinal, d'un quantitatiu o d'un indefinit (<u>només n'han arribat dos</u>, etc.); c) el cas amb presència d'una locució quantitativa nominal (<u>compreu-ne un parell</u>, etc.). L'exposició tenia, però, la virtut d'insistir en el fet que la funció del grup (totalment o parcialment) representat per <u>en</u> podia ser "qualquiera" i, particularment, la de subjecte. Ara, en la mesura que tendia a presentar aquest fet com una novetat [cf. la nota 30], B. no feia justícia al tractament que en el marc de la consideració de les proposicions de tipus IV havia rebut la qüestió en la §.1956.</p>
<p>Combinacions no admeses de pronoms febles: a) *<u>ho+hi</u> [->] <u>l'hi</u>] (<u>ho posarem a l'armari</u> -> *<u>ho hi posarem</u> -> <u>l'hi posarem</u>); b) *<u>hi+hi</u> (<u>hi parles amb ell/amb sinceritat</u>-> *<u>hi hi parles</u>); c) *<u>en+ho</u> (<u>ho traurem de l'armari</u>-> *<u>n'ho traurem</u>); d) *<u>en+en</u> (<u>en traurem dos de l'armari</u> -> *<u>en en traurem dos</u>).</p>	§110.3b +Nota 15, p.180, V.I §111.3b	<p>§.1912, §139 §.1918 (18/5èeds), §51 §.1956, §79</p>	<p>Més que en la referència, que era molt minsa, de la §.1918, B. devia haver-se basat en la de la §.1912, així com, segurament, en la de la §.1956, obra en la qual la qüestió de les combinacions rebutjades per la llengua era atesa amb un cert èmfasi (per bé que Fabra no hi considerés el cas de *<u>hi+hi</u>).</p>
<p>Casos de verbs catalans que no admeten construcció pronominal, a diferència del que succeeix amb els corresponents verbs castellans: cat.<u>caure</u> -> cast.<u>caerse</u> cat.<u>baixar</u> -> cast.<u>bajarse</u> cat.<u>pujar</u> -> cast.<u>subirse</u> cat.<u>riure</u> -> cast.<u>reirse</u> [cf. cat.<u>riure's de</u>->cast.<u>reirse de</u>]</p>	§112.3a +Nota 28, p.188, V.I	<p>§.1912, §114 [§.1956, §76]</p>	<p>El text de B. reprenia gairebé literalment el de la §.1912. En la §.1956, Fabra només al·ludia al cas de *<u>caure's</u> i al de *<u>callar-se</u> (que B. no reprenia)</p>
<p>[SOBRE ELS PRONOMS PERSONALS FORTS]</p> <p>El català no admet l'ús dels pronoms <u>ell</u>, <u>ella</u>, <u>ells</u>, <u>elles</u> referits a coses.</p>	§105.2g	<p>§.1912, §114</p>	<p>Observació important que, però, com en la §.1912, només era desenvolupada en relació amb casos en què l'ús dels dits pronoms tòpics, amb funció obliqua, havia de ser substituït per construccions amb els clítics <u>en</u> i <u>hi</u>. No entrava, doncs, en una consideració de l'ús d'aquests pronoms amb funció recta.</p>

QUESTIÓ	Ref. BADIA	Ref. FABRA i altres autors	COMENTARIS
<p>[SOBRE LES CONSTRUCCIONS DE RELATIU] El relatiu feble <u>que</u>, amb funció de subjecte o de complement directe, només pot ser substituït pel compost art+<u>qual</u> en les construccions explicatives, però no en les especificatives.</p> <p>Les oracions de relatiu substantives a) quan es refereixen a persones, s'introdueixen per <u>qui</u>, <u>el/la/els/les qui</u>, <u>aquell qui</u>, <u>tothom qui</u>; b) quan es refereixen a coses, s'introdueixen per <u>el que</u>, <u>allò que</u> i <u>ço que</u> (arcaisme molt poc usat).</p>	<p>§139.1d</p> <p>§145.2a-b +Nota 15, p.263,V.I</p>	<p>§.1956,§107 [§.1918(7ªed) §63]</p> <p>Marvà,§204 §.1956,§110 [§.1918(5ª/ 7ªeds),§66]</p>	<p>Fabra no va formular explícitament aquesta norma fins la 7ªed. de la §.1918, però B. no era conscient d'aquest detall (enviava a un § 61 de la dita obra que no podia ser altre que el de la 1ªed.). Tanmateix, el seu enunciat recollia el que, de fet, devia haver estat pràctica corrent des de 1918.</p> <p>Encara que el text de B. era molt fidel al que Fabra havia deixat dit sobre la qüestió a partir de la 5ªed. de la §.1918, la seva referència real era el §204 de Marvà. (Notem que B. enviava al §62 de la 1ªed. de la §.1918, on la qüestió de les relatives substantives havia estat tocada d'una manera del tot tangencial.)</p>
<p>[SOBRE L'INFINITIU] El català tolera molt menys que el castellà l'ús de l'infinitiu substantivat: a) cast. <u>más brio en el acometer</u> -> cat. <u>més impetuositat a escometre/en l'escomesa</u>; b) cast. <u>el ignorar donde estaba le tenía ansioso</u> -> cat. <u>ignorar on era el nequitejava/ el nequitejava d'ignorar on era</u> [l'ignorar on era el nequitejava, poc genuí].</p> <p>Les construccions d'infinitiu dependents d'un verb de percepció, introduïbles mitjançant la preposició <u>a</u>.</p> <p>Girs d'infinitiu castellans que no admeten equivalent literal català: a) <u>con hacer eso, no conseguiremos nada</u>; b) <u>de haberlo sabido, hubiéramos ido</u>; c) <u>a no ser quien soy, no lo diría</u>.</p> <p>Girs d'infinitiu catalans que no admeten equivalent literal castellà: a) <u>ets molt bo de venir cada dia</u>; b) <u>hi hem perdut d'ésser tan bons</u>; c) <u>què fas d'anar tan de pressa?</u></p>	<p>§219</p> <p>§221.2</p> <p>§221.4</p> <p>§221.4 Nota 9, p.457,V.I</p>	<p>Jordana, pp.30-1/42-3 [Conv.filol. (Ed.Barçino) 228-229]</p> <p>§.1912,§130</p> <p>§.1912,§142 Jordana,p.31</p> <p>§.1912,§142</p>	<p>L'exposició de B. (tots els exemples inclosos) es basava directament en Jordana. Fabra havia plantejat la qüestió en les converses referides, que Jordana devia haver tingut presents.</p> <p>Fabra s'havia limitat a dir que el català "admet" aquestes construccions. B. les valorava com a més genuïnes que les corresponents sense preposició.</p> <p>El primer exemple, tret de la §.1912. Els restants, de Jordana.</p> <p>Tots els exemples, trets de la §.1912.</p>
<p>[SOBRE EL GERUNDI] Condemna dels gerundis de posterioritat.</p>	<p>§222.1c</p>	<p>§.1956,§98</p>	<p>La condemna apareixia a l'inici d'un llarg text sobre el gerundi (§§222-4) que en general seguia de prop l'exposició dels §§145-149 del <u>Curso superior</u> de Gili. L'exemple adduït, però, semblava inspirar-se en l'usat per Fabra en el §98 de la §.1956.</p>

La consideració de les qüestions incloses en la taula anterior ens condueix a fer les observacions d'ordre general següents:

a) Badia tenia molt present, a diferència de la majoria de divulgadors fabristes, la referència de la Gramàtica de 1912. Això li possibilitava d'incorporar textos fabrins importants que s'havien perdut en el passatge d'aquesta obra a la Gramàtica de l'Institut (com ara els dedicats als usos de la partícula pas i de la i, més generalment, de prestar atenció a qüestions d'índole diversa igualment deixades de banda en el text canònic de 1918 (ens referim a casos com el dels verbs que, a diferència dels castellans corresponents, no admeten construcció pronominal, el de la no acceptabilitat de l'ús dels pronoms personals de 3ª persona per designar coses, etc.).

b) En l'elaboració del seu text, no sembla que Badia hagués fet cap ús, en canvi, de les Converses filològiques. És clar que, si hagués tingut present aquesta important referència, la seva exposició, en alguns punts, hauria pogut ser més completa.

c) L'atenció prestada als manuals de Marvà i de Jordana, que com pot veure's per les notes de referències va ser àmplia, va permetre a Badia d'incorporar algunes qüestions puntuals d'un cert interès (recordem, aquí, la influència de Jordana en el plantejament de l'autor sobre les passives impersonals [cf. §2.6]) i, alhora, de suplir el seu desconeixement de les últimes edicions de la G. 1918 (en casos com, p.ex., el de les relatives substantives, en què el seu tractament depenia molt directament del de Marvà).

d) De l'ús que va fer l'autor de la referència de la Gramàtica pòstuma de 1956 pot dir-se que va ser molt irregular: si a vegades, sobretot pel que fa a qüestions de detall, no va dubtar a recollir literalment el text d'origen (cf., en la taula d'aquest apartat, la qüestió dels noms determinats construïts sense article definit), també és cert que, d'una manera general, no es va mostrar gens sensible a les novetats realment significatives de l'obra, que precisament eren aquelles en què Fabra s'allunyava clarament de les convencions de la gramàtica tradicional.

3.5. Casos d'enrigitament

Encara que la majoria de les ocasions en què l'autor va optar, per raons diverses, per formular prescripcions amb més rigidesa que no ho havia fet Fabra es referien a qüestions d'una considerable entitat, el cert és que, com que aquestes ocasions eren ben poc nombroses, Badia no mereix ser considerat, en general, com un exponent del fabrisme dogmàtic. En la taula següent ens proposem de donar notícia, d'una manera que voldria ser exhaustiva, de quines eren les esmentades ocasions. Notem que, semblantment al que hem fet en la taula de l'apartat anterior, donarem algunes referències entre claudàtors, per indicar que, a diferència de les restants, no eren preses en consideració per l'autor.

QüESTIÓ (formulada segons Badia)	Ref. BADIA	Ref. FABRA i altres autors	COMENTARIS
<p>[SOBRE LES CATEGORIES NOMINALS]</p> <p>El plural dels noms acabats en -g o -ig es fa, "según la lengua literaria", afegint -s. Tanmateix, gairebé tots aquests noms admeten, "en realidad", un plural en -os.</p>	§87.6	<p>§.1918, §33.VI(1ªed.) §33.V(5ª/7ª eds.)</p>	B. convertia allò que en els textos de Fabra era una declaració de preferència pel plural en -s en una dicotomia dintre/fora de la llengua literària que podia interpretar-se com una exclusió de l'àmbit normatiu del plural en -os.
<p>[SOBRE ELS PRONOMS FEBLES]</p> <p>Condemna de certs usos, dits expletius o pleonàstics, dels pronoms febles <u>hi</u>, <u>en</u> i datius: a) <u>en aquella botiga hi he trobat un gravat antic</u> [n.a.]; b) <u>del primer calaix se n'ha de treure un mocador</u> [n.a.]; c) "el cast.'la experiencia le ha enseñado al hombre' se dirá en cat. <u>l'experiència ha ensenyat a l'home</u>; el cast. 'se lo diremos a tu hermano' será en cat. <u>ho direm al teu germà</u>".</p> <p>L'ús de la combinació <u>n'hi</u> amb valor de <u>li'n</u>, inadmissible: <u>si demana pa doneu-n'hi</u> [n.a.]</p>	<p>§110.3a §111.3a §116.6</p> <p>§116.4b</p>	<p>§.1912, §139 Jordana, p.71 [Conv.filol. (ed.Barçino), 295-298]</p> <p>§.1918, §55(1ªed.) [= §56(5ª/7ªe.)] §.1956, §75</p>	<p>Els punts a) i b) eren una interpretació rigorista (que prèviament havia fet seva Jordana) d'uns comentaris de la §.1912 que van ser repesos en les <u>Converses</u> (no consultades per B.): de fet, Fabra havia considerat permessibles (per bé que preferia les solucions sense clitic) les construccions amb <u>hi</u> i <u>en</u> declarades [n.a.] per B. Quant al punt c), pot dir-se que la posició de B. recolzava, d'una manera genèrica, en el logicisme fabrià.</p> <p>Per a Fabra, <u>n'hi</u> sempre havia estat el terme devaluat d'una declaració de preferència per <u>li'n</u>. En la §.1956 deia: "<u>Li'n</u>, no cal dir-ho, és preferible a <u>n'hi</u>, sols admissible en l'estil col·loquial".</p>
<p>[SOBRE SINTAXI ORACIONAL]</p> <p>La construcció <u>deure</u>+infinitiu amb valor obligatiu, "aunque en teoría no pueda dejar de admitirse, resulta hoy incorrecta y castellanizante": <u>deu fer-se</u> [n.a.]</p> <p>La "gramàtica normativa" obliga a considerar les subordinades amb el verb en subjuntiu dependents d'expressions de temor, del tipus <u>Tinc por que no arribin tard</u>, com a només usables amb valor positiu (és a dir, amb <u>no</u> expletiu) i, per tant, a restringir l'ús del <u>no</u> negatiu a construccions amb el verb en indicatiu (<u>Tinc por que no arribaran tard</u>).</p>	<p>§192.1a</p> <p>§198.2 +n.7, p.404 Vol.I</p>	<p>[D.G.L.C., veu <u>deure</u>]</p> <p>§.1918, §107 §.1956, §121</p>	<p>Qüestió ja referida [cf.ap.2.2], respecte de la qual B. es va fer ressò d'una opinió molt estesa que, de fet, mai no havia estat positivament sancionada per Fabra (ans al contrari, si tenim en compte el D.G.L.C.). La qüestió, segons el nostre parer, hauria de resoldre's amb un tractament molt matissat, que no sols tingués en compte les diferències dialectals, sinó també, per a aquells dialectes en què no es fa un ús corrent de la construcció, els registres i situacions en què tanmateix aquesta és usada.</p> <p>B. compartia amb la pràctica totalitat dels fabriistes una lectura del §107 de la §.1918 que no es feia ressò del fet que la proposta fabriana havia estat formulada en un registre prou clarament hipotètic. Notem que Fabra, conscient del caràcter problemàtic de la proposta, va presentar-la d'una manera raonablement atenuada en la §.1956, dient només que "si el context no indica clarament el caràcter positiu o negatiu de la subordinada, serà millor de reemplaçar el subjuntiu per l'indicatiu".</p>

QÜESTIÓ (formulada segons Badia)	Ref. BADIA	Ref. FABRA i altres autors	COMENTARIS
Les subordinades infinitives subjecte (o atribut) posposades al verb, "se considera preferible" que es construeixin amb la preposició <u>de</u> més que no pas sense.	5221.3	5.1918, 5122 5.1956, 595	Aquesta declaració de preferència (que B. no atribuïa, tanmateix, a la "gramàtica normativa", sinó al subjecte impersonal de què feia ús per referir-se a certes opinions establertes) no corresponia pas a l'enunciat de la 5.1918 ni al de la 5.1956.
Exemples de construccions negatives amb els mots <u>ninqü</u> , <u>res</u> , <u>cap</u> , <u>gens</u> , <u>mai</u> , <u>enlloc</u> , etc. en posició preverbal i sense <u>no</u> , declarats no acceptables: <u>ninqü m'ha vist</u> [n.a.]; <u>mai ve</u> [n.a.].	5234.4 5236.2	5.1918, 5105	Malgrat que B. recollia amb literalitat el comentari general de Fabra segons el qual la supressió de <u>no</u> en aquestes construccions "si alguns cops és tolerable, en altres és absolutament inadmissible", i que també es referia a la precisió fabriana gràcies a la qual l'anunciada tolerància se sotmetia a la condició que l'omissió de <u>no</u> "no pugui donar lloc a un equivoc", de fet els usos indicats de "[n.a.]" es referien al cas d'omissió tolerada.

a) Com pot veure's, gairebé tots els casos censats corresponien a la consabuda figura de considerar no acceptable una solució que, segons la formulació fabriana original, no era sinó el terme devaluat d'una declaració de preferència. El que era més característic de Badia, però, és que en un bon nombre dels casos en qüestió hi havia una certa contradicció entre la declaració de no acceptabilitat (gairebé sempre "formalitzada" mitjançant l'ús de "[n.a.]") i els comentaris que l'acompanyaven, més atents a la lletra fabriana. Dit d'una altra manera: la rigidesa de Badia tendia a concentrar-se en uns usos de "[n.a.]" que, sovint, resultaven discutibles des dels seus mateixos plantejaments.

b) Una contradicció semblant es donava en relació amb el cas de la construcció de deure+infinitiu amb valor obligatiu, que era un cas molt específic, en la mesura que la posició adoptada no recolzava en cap mena de referència fabriana: es podia llegir, per una banda, un text en què l'admissibilitat de la construcció anava reconeguda (per bé que amb connotacions de forta vacil·lació, gràcies a l'ús de l'expressió "en teoria") i alhora, per una altra banda, un dictamen en què tal admissibilitat era formalment negada.

c) Notem que en l'únic dels casos considerats que corresponia a la figura de declarar preferible una opció que segons la lletra fabriana era tractada en peu d'igualtat amb l'alternativa (el de les infinitives subjecte posposades al verb, amb o sense de), Badia recorria al procediment ja descrit consistent a formular el dictamen en un registre impersonal ("se considera preferible"), amb la qual cosa s'estalviava d'assignar-lo, doncs, a la "gramàtica normativa".

3.6. Qüestions d'incidència normativa no referibles a precedents fabrians

En els apartats del §2 ja hem tingut ocasió de considerar diversos casos en què Badia es veia conduït a formular, sense poder recolzar en precedents tradicionals, alguns dictàmens normatius.

En aquest apartat ens proposem de completar les referències a aquest aspecte de la intervenció del nostre autor, passant revista a algunes qüestions que no havíem pogut prendre en consideració en l'esmentat §2. Respecte de les més interessants d'aquestes qüestions pot dir-se, com tot seguit veurem, que més que ser objecte d'un tractament normatiu ampli i intencionalment sistemàtic, eren abordades des d'una perspectiva general, a partir de la qual l'autor es limitava a apuntar solucions molt genèriques.

I. El català, llengua pro-drop.— Per influència directa de Gili i Gaya [cf. Curso superior, §13], i dintre el marc d'una caracterització general del concepte d'oració amb què començava la Part III del llibre, Badia es referia ben aviat al català com a "una de las lenguas que no obligan a la anteposición del pronombre sujeto" [§79.1]. El fet d'esmentar aquesta important dada estructural com una característica notable de la sintaxi catalana no tenia gaires precedents en la tradició dels manuals fabristes: abans de l'autor, només Sanchis Guarner [cf. Gramàtica valenciana, §280] s'havia referit a la qüestió d'una manera suficientment clara.

L'exposició de referència (l'essencial de la qual era reprès posteriorment per Badia, sense modificacions significatives, en l'estudi dels pronoms personals [cf. §105.2c]) desembocava de seguida, d'acord amb Gili i semblantment al que havia fet Sanchis, en una consideració dels casos positivament contraris a un estalvi de la "formulació explícita del sujeto gramatical" pronominal: 1º) el d'evitació d'ambigüïtat, "sea fonética: «jo» venia (o «ell», «ella», «vostè»), sea sintáctica: discutien ell i i la seva germana, fins que «ella» va marxar"; 2º) el d'èmfasi, o de "insistencia en la participación del sujeto en la acción: ha estat «ell» [...], «tu» parlaràs [...], donde el refuerzo se combina en ocasiones con formas como mateix [...] y otras: ha estat ell mateix". Dit això, l'autor ja no anava més enllà, amb la qual cosa deixava sense determinar quin era l'estatut precís de l'ús dels pronoms subjecte en els casos restants o, si voleu, en el cas general, una qüestió que hauria pogut donar peu a consideracions prescriptives interessants. Si hem d'atendre, però, a la seva formulació general (així com al que d'una manera més explícita es deia en el text de Gili en què s'havia inspirat), Badia semblava inclinar-se per l'opinió, que caldria qualificar de tradicional, segons la qual les oracions amb subjecte pronominal explícit en cap cas no poden ser considerades agramaticals o "incorrectes", sinó, com a màxim, merament desrecomanables per raons d'estil. Afegim que, a parer nostre, és en contra d'una opinió com aquesta que hauria d'inscriure's un tractament realment eficaç de la qüestió.

II. Restriccions d'ús dels possessius.— Havent pres en consideració, com ja hem vist en la taula del §3.4, la restricció d'ús dels pronoms personals referits a coses, Badia també hauria pogut plantejar, cosa que no feia, si aquesta restricció també s'estén als possessius, com a equivalents que són del genitiu dels dits pronoms. En comptes d'això, en el breu estudi que dedicava a l'ús dels possessius [cf. §122.3], el nostre autor al·ludia, induït per Gili i Gaya [cf. Curso superior, §180], a un tipus de restricció més genèrica: "el posesivo catalán, como el español, se emplea menos que en otra lenguas extranjeras, como francés, inglés, alemán", la qual cosa el portava a considerar poc genuïnes (però no

incorrectes) construccions com va ficar la seva mà a la seva butxaca i cordava les seves sabates, i a proposar, com a alternativa d'aquestes, solucions amb mera supressió del possessiu (va ficar la mà a la butxaca) o amb assumptió de la funció d'aquest per un datiu reflexiu (es cordava les sabates, s'estirava els cabells).

Al nostre entendre, tots dos tipus de restricció, tant la considerada com la deixada de banda, mereixerien ser objecte d'un estudi que conduís a recomanacions normatives ben fonamentades, no necessàriament reduïdes a un receptari de casos concrets.

III. Construccions impersonals amb subjecte pronominal tònic.— En la part final del llarg text sobre les construccions de passiva reflexa i impersonals Badia es referia a les oracions impersonals amb subjecte tònic, postulant, com a més cenyida al geni de la llengua (i que devia correspondre, doncs, a la seva intuïció personal), una distinció entre les construccions amb hom (del qual pronom tanmateix afirmava que "en la lengua moderna, se encuentra herméticamente limitado a la modalidad literaria, y no aparece nunca en catalán hablado (barcelonés y la mayor parte del dominio)"), que serien les pròpies de qualsevol tipus de verb, sempre que no fos pronominal (però això no deixa de ser una interpretació nostra, car en tota l'exemplificació donada només apareixien construccions amb verbs transitius), i les construccions amb un hom, o amb un o una, que serien adequades als verbs pronominals (que l'autor anomenava reflexius) [§275.2d-e]. Un cop plantejada la distinció, però, passava de seguida a reconèixer que "en las mejores gramáticas" tant podien trobar-se exemples de hom construït amb verbs pronominals, com de un hom, i de un i una, construïts amb verbs no pronominals, i a intentar donar una explicació d'aquesta situació fent una reflexió psicologitzant, segurament digna de ser tinguda en compte per aquells qui fan un ús corrent, en la seva escriptura, d'aquestes construccions, segons la qual la distinció efectiva se situaria en el fet que mentre hom fóra útil per a frases "concebidas sin sujeto" (del tot identificables, en tal mesura, a les construccions amb es), un hom, un i una s'adequarien a l'expressió d'un subjecte pensat com a positivament existent, bé que "indefinit" [§275.2f].

IV. Alguns gerundis incorrectes.— De l'exposició de Badia sobre el gerundi [cf. Part V, §§222-224], que seguia molt de prop la de Gili i Gaya [cf. Curso superior, §§145-149], només volem destacar, aquí, un parell d'observacions de directa incidència en el registre prescriptiu que, com a tals, tenien el valor de sumar-se, diguem que innovadorament, a la consabuda condemna del gerundi de posterioritat, únic cas d'intervenció normativa relacionada amb el gerundi que fins al moment s'havia donat dintre el fabrisme.

La primera observació partia de la constatació de l'existència de construccions de gerundi referides al subjecte amb valor explicatiu (com ara l'acusat, volent justificar-se, va fer noves declaracions), per denunciar com a gal·licisme incorrecte "cualquier intento de convertir este gerundio explicativo en especificativo" (com ara el representat per és un poble petit però disfrutant [sic] de bones comunicacions [n.a.]) [§223.2].

La segona observació es referia a les construccions de gerundi amb funció de predicatiu de complement directe dependents de verbs de percepció sensible o intel·lectual, o de representació (que l'autor caracteritzava com a construccions en què el subjecte del gerundi fa de complement del verb principal), i consistia a assenyalar que les dites construccions estan sotmeses a la condició que el gerundi designi una acció perceptible en la seva realització, de tal manera que si bé pot dir-se, p.ex., sempre et trobo treballant, no es pot dir, en canvi, veurem una casa essent alta [n.a.] ni veig un nen creixent molt [n.a.] [\$223.3].

BIBLIOGRAFIA

I. OBRES DE FABRA

- 1891 Ensayo de gramática de catalán moderno, Tipografia "L'Avenç", Barcelona.
- 1898 Contribució a la gramática de la llengua catalana, Tipografia "L'Avenç", Barcelona.
- 1904 Silabari català, Tipografia "L'Avenç", Barcelona.
Tractat d'ortografia catalana, Tipografia "L'Avenç", Barcelona.
- 1911 Qüestions de gramática catalana, Tipografia "L'Avenç", Barcelona.
- 1912 Gramática de la lengua catalana, Tipografia "L'Avenç", Barcelona.
- 1917 Diccionari ortogràfic. Precedit d'una exposició de l'ortografia catalana segons el sistema de l'I.d'E.C. Redactat sota la direcció de P. Fabra, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona. [Hem citat, també, la 3ª ed. (1931).]
- 1918 Gramàtica catalana, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona. [Hem citat sovint, també, les edicions 5ª (1930) i 7ª (1933).]
Gramàtica catalana. Curs mitjà, Publicacions de l'Associació protectora de l'Ensenyança Catalana, Barcelona.
- 1924 Converses filològiques. Primera sèrie, Editorial Regina, Barcelona.
- 1925 Ortografia catalana, Editorial Barcino, Barcelona.
Les principals faltes de gramàtica, Editorial Barcino, Barcelona.
- 1926 La conjugació dels verbs en català, Editorial Barcino, Barcelona.
Diccionari ortogràfic abreujat, Editorial Barcino, Barcelona.

- 1929 Compendio de gramàtica catalana, Llibreria Catalonia, Barcelona.
- 1932 Diccionari General de la Llengua Catalana [D.G.L.C.], Llibreria Catalònia, Barcelona.
- 1954-56 Converses filològiques, A cura de S.Pey, 10 vols., Editorial Barcino, Barcelona.
- 1956 Gramàtica catalana, publicada a cura de Joan Coromines, Editorial Teide, Barcelona.
- 1983 Converses filològiques I, Edició crítica a cura de Joaquim Rafel i Fontanals, Edhasa, Barcelona.
- 1984 Converses filològiques II, Edició crítica a cura de Joaquim Rafel i Fontanals, Edhasa, Barcelona.

II. ALTRES

- Alcover, Antoni M. (1920): "Lo pronom neutre lo ¿es un castellanisme?", B.O.L.C., XI, pp. 321-323.
- Alcover, Antoni M. + Moll, Francesc de B. (1930-1962): Diccionari Català-Valencià-Balear [D.C.V.B.], 10 vols., Editorial Moll, Palma de Mallorca.
- Aramon, Ramon (1957): "Notes sobre alguns calcs sintàctics en l'actual català literari", dins Syntactica und Stilistica (Festschr. Gamillscheg), 1957, pp. 1-53.
- Badia Margarit, Antonio M. (1962): Gramàtica catalana, 2 vols., Biblioteca Románica Hispánica, Editorial Gredos, Madrid.
- Badia i Margarit, Antoni M. (1976): Vint-i-cinc anys d'estudis sobre la llengua i la literatura catalanes (1950-1975). I. La llengua, Biblioteca Serra d'Or, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Bartra i Kaufmann, Anna (1984): "Alguns sintagmes agents excepcionals", dins Estudis gramaticals. I, UAB, Bellaterra, pp. 7-25.

- Bello, Andrés + Cuervo Rufino J. (1970): Gramática de la lengua castellana, Edición corregida y aumentada con un prólogo y notas de Niceto Alcalá-Zamora y Torres, 8ª ed., Editorial Sopena Argentina, Buenos Aires.
- Bonet, Sebastià + Solà, Joan (1986): Sintaxi generativa catalana, Bibl. Universitària, 6, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- Chomsky, Noam (1977): "On Wh-Movement", dins Culicover+Wasow+Ak-majian (eds.), Formal Syntax, Academic Press, New York/San Francisco/London.
- Coromines, Joan (1971): Lleures i converses d'un filòleg, Club Editor, Barcelona.
- Ferrater, Gabriel (1981): Sobre el llenguatge, a cura de Joan Ferraté, Edicions dels Quaderns Crema, Barcelona.
- Fullana, Lluís (1915): Gramática elemental de la Lengua Valenciana, Centre de Cultura Valenciana, València.
- Gili y Gaya, Samuel (1943): Curso superior de sintaxis española [Citem per la 8ªed. (1961), Spes, Barcelona].
- Grevisse, Maurice (1986): Le bon usage. Grammaire française, Douzième édition refondue par André Goosse, Duculot, Paris-Gembloux.
- I.E.C. (1913): Normes Ortogràfiques, Tipografia de "L'Avenç", Barcelona.
- Jané, Albert (1962): Signe. Normes pràctiques de gramàtica catalana, redactades per A.J. amb la col.laboració de Josep Ibàñez, Enric Gual i M.Eugènia Dalmau, Barcelona.
- Jespersen, Otto (1924): The Philosophy of Grammar, George Allen & Unwin, London.
- Jordana, C.A. (1933): El català i el castellà comparats, Editorial Barcino, Barcelona.
- Kayne, Richard S. (1976): "French relative que", dins Luján+Hensey (eds.), Current studies in Romance linguistics, Georgetown University Press, Washington D.C.

- Marvà, Jeroni (1927-1930): Exercicis de gramàtica catalana, vols. I-VII, Editorial Barcino, Barcelona.
- Marvà, Jeroni (1932): Curs pràctic de gramàtica catalana, Editorial Barcino, Barcelona.
- Marvà, Jeroni (1933): Curs pràctic de gramàtica catalana. Grau elemental, Editorial Barcino, Barcelona.
- Marvà, Jeroni (1934): Curs pràctic de gramàtica catalana. Grau superior, Editorial Barcino, Barcelona.
- Marvà, Jeroni (1968): Curs superior de gramàtica catalana, Nova edició, revisada i ampliada per Eduard Artells, Editorial Barcino, Barcelona. [Edició facsímil de Marvà 1934.]
- Miquel i Planas, Manuel (1981): "Notes sobre el sistema verbal català. V. El predicat nominal i el complement predicatiu, per quins pronoms febles poden ésser representats?", BISDEC, 164, pp. 6-8.
- Miracle, Josep (1938): Gramàtica Catalana. Manual pràctic revisat per Pompeu Fabra, Llibreria Catalònia, Barcelona.
- Moll, Francesc de B. (1962): Rudiments de Gramàtica Normativa per a ús dels escriptors baleàrics, Editorial Moll, Palma de Mallorca.
- Moll, Francesc de B. (1968): Gramàtica Catalana referida especialment a les Illes Balears, Bibl. Raixa 72, Editorial Moll, Palma de Mallorca. [Citem també la 2aed. (1975).]
- Moll, Francesc de B. (1974): L'home per la paraula, Bibl. Raixa 100, Editorial Moll, Palma de Mallorca.
- Renat i Ferris, Guillem (1933): La conjugació dels verbs en valencià, Societat Castellonenca de Cultura, Castelló de la Plana.
- Rovira i Virgili, Antoni (1916): Gramàtica elemental de la llengua catalana, Antoni López, Llibreria Espanyola, Barcelona.

- Salvador, Carles (1933): Ortografia Valenciana amb exercicis pràctics, "L'Estel", Quaderns d'Orientació Valencianista, València.
- Salvador, Carles (1934a): Morfologia Valenciana amb exercicis pràctics, "L'Estel", Quaderns d'Orientació Valencianista, València.
- Salvador, Carles (1934b): Vocabulari Ortogràfic, precedit d'una Declaració i Normes Ortogràfiques, Quaderns d'Orientació Valencianista, València.
- Salvador, Carles (1936): Qüestions de Llenguatge, Quaderns d'Orientació Valencianista, València.
- Salvador, Carles (1951): Lliçons de Gramàtica Valenciana amb exercicis pràctics, Lletres Valencianes, València.
- Salvador, Carles (1952): Gramàtica Valenciana amb exercicis pràctics, Lletres Valencianes, València. [És la 2ª ed. de Salvador 1951; hem citat, també, la 3ª ed. pòstuma (1959), revisada per la Secció de Filologia de «Lo Rat-Penat», Publicacions dels Cursos de Llengua i Literatura Valenciana de «Lo Rat-Penat», València.]
- Sanchis Guarner, Manuel (1950): Gramàtica valenciana, Editorial Torre, València.
- Sanchis Guarner, Manuel (1972): La llengua dels valencians (4ª ed.), Col.lecció 3i4, nº 7, Eliseu Climent Ed., València.
- Segarra, Mila (1985): La reforma lingüística catalana, 4 vols., Tesi doctoral, UAB, Bellaterra.
- Soberanas i Lleó, Amadeu-J. (1981): "Bibliografia essencial de Josep M. de Casacuberta", dins Estudis de llengua i literatura catalanes, II [Homenatge a Josep M. de Casacuberta, 2], Barcelona, pp. 409-429.
- Solà, Joan (1972): Estudis de sintaxi catalana/1, Edicions 62, Barcelona.
- Solà, Joan (1973): Estudis de sintaxi catalana/2, Edicions 62, Barcelona.

- Solà, Joan (1977a): A l'entorn de la llengua, Editorial Laia, Barcelona.
- Solà, Joan (1977b): Del català incorrecte al català correcte, Edicions 62, Barcelona.
- Solà, Joan (1987a): Qüestions controvertides de sintaxi catalana, Edicions 62, Barcelona.
- Solà, Joan (1987b): L'obra de Pompeu Fabra, Editorial Teide, Barcelona.
- Solà, Joan (1990): Lingüística i normativa, Editorial Empúries, Barcelona.
- Solà, Joan + Pujol, Josep M. (1989): Tractat de puntuació, Columna, Barcelona.
- Torrego, Esther (1981): On inversion in Spanish and some of its effects, còpia mimeogràfica, University of Massachusetts, Boston.
- Vallès, Emili (1904): Resúm de gramàtica catalana adaptat a l'ensenyansa, Ramón Gilabert, Barcelona.
- Vallès, Emili (1915): Lliçons de Gramàtica Catalana seguint les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, Ed. Baixarías, Barcelona.
- Vallès, Emili (1931): Lliçons de Gramàtica Catalana, Llibreria Síntes, Barcelona. [És una 2ª ed. "curosament esmenada" de Vallès 1915.]
- Valor, Enric (1977): Curs mitjà de Gramàtica catalana referida especialment al País Valencià, 3i4, Eliseu Climent Ed., València.

INDEX

PRÒLEG	2
PART I. LES BASES GRAMATICALS DEL MODEL DE LLENGUA NORMATIVA	8
Capítol primer. La <u>Gramática de la lengua catalana</u> [1912]. de Pompeu Fabra	9
1. Introducció	10
1.1. Metodologia i estructura de l'obra	10
1.2. Objectius de l'estudi	13
2. La morfologia	14
2.1. La morfologia verbal regular	14
I. Desinències	14
II. Les formes amb radical velaritzat	18
III. Els verbs purs de la 3ª conjugació	21
IV. Els verbs incoatius de la 3ª conjugació	22
V. Les variants fortes i dèbils dels infinitius de certs verbs de la 2ª (i 3ª) conjugació	22
2.2. La morfologia verbal irregular	24
I. Sobre els verbs anar i estar	24
II. Sobre el verb haver	25
III. Sobre el verb ésser (o ser)	25
IV. Observacions diverses sobre els verbs irregulars	28
2.3. La morfologia nominal	31
I. El plural dels antics proparoxítons amb radical acabat en n	31
II. El plural dels noms masculins acabats en -st , -xt i -sc	31
III. El plural dels noms acabats en [tʃ]	32
IV. Terminacions dels adjectius	33
2.4. Morfologia dels pronoms i dels determinants	36
I. Sobre els pronoms nós , vós i vostè	36
II. Sobre els pronoms febles	36
III. Sobre el possessiu llur	41
IV. Sobre els demostratius	42
V. Sobre l'article definit	43
3. La sintaxi	45
3.1. Sintaxi del verb	46
I. Sobre la formació dels temps compostos	46
II. Sobre la concordança del participi	46
III. Sobre el perfet perifràstic	47
IV. Equivalències no literals del subjuntiu castellà	48

3.2. Ús dels determinants, de l'article i dels pronoms	51
I. Observacions no recollides en la Gramàtica de l'Institut	52
II. Casos de tractaments oposats a l'opció sostinguda en la Gramàtica de l'Institut	52
III. Casos de tractaments que prefiguraven l'opció sostinguda en la Gramàtica de l'Institut	54
3.3. Els complements del verb i el predicatiu	55
I. Els complements directes i la preposició a	56
II. Usos del pronom ne com a representant del nucli d'un grup nominal indeterminat amb funció altra que la de complement directe	57
III. Casos problemàtics de combinacions pronominals amb datiu	58
IV. Complementes infinitivals (i infinitives subjecte)	59
V. Els pronoms febles representants de predicatiu	60
3.4. Les determinacions circumstancials	65
I. El repertori de les preposicions febles	66
II. El cas de les preposicions per i per a	67
III. Sobre les preposicions fortes	68
IV. Regles d'ús de les preposicions locatives a i en	70
V. Qüestions diverses sobre determinacions circumstancials	73
3.5. Les proposicions atributives i completives	75
I. El sistema dels relatius	75
II. Sobre les completives	78
3.6. Les conjuncions	79
I. Les conjuncions de coordinació	79
II. Les conjuncions causals	81
III. Les conjuncions finals	81
IV. Les conjuncions condicionals i concessives	81
V. Les conjuncions modals	82
VI. Les conjuncions temporals	82
3.7. Observacions diverses relacionades amb la negació	82
I. Cap, ningú, res, mai, enlloc, gens	83
II. La negació "expletiva" en contextos de temor	85
III. La negació "expletiva" en les comparatives	85
IV. Altres casos de negació expletiva	86
V. Ús de no...pas	86
VI. Usos de no pas	87

Capítol segon. La <u>Gramàtica catalana</u> [1918], de Pompeu Fabra	88
1. Introducció	89
2. El sistema de les prescripcions normatives	91
2.1. La possibilitat única	93
I. Instruccions exclusivament dirigides a la llengua oral	94
II. Instruccions exclusivament dirigides a la llengua escrita	94
III. Instruccions explícitament dirigides alhora a la llengua oral i a la llengua escrita	94
IV. Instruccions primordialment dirigides a la llengua escrita (però de repercussió possible en la llengua oral)	95
2.2. La doble possibilitat impura	96
I. La preferibilitat	97
II. L'escassa recomanabilitat	98
2.3. La doble possibilitat condicionada	100
I. Oposicions simples, no subjectes a casuística	100
II. Oposicions subjectes a casuística	101
2.4. La doble possibilitat pura	105
2.5. La possibilitat hipotètica	106
3. Una classificació temàtica	107
3.1. Condemnes de castellanismes	108
3.2. Prescripcions relatives a arcaïsmes	109
3.3. Prescripcions relatives a vulgarismes	111
3.4. Prescripcions relatives a dialectalismes	112
3.5. Recomanacions d'ús de solucions (més) autòctones	115
3.6. Prescripcions sobre temes bàsics d'ordenació sintàctica	116
4. La cinquena edició	118
4.1. Modificacions en l'exposició sobre els relatius	119
I. Supressions	119
II. Addicions i/o substitucions	121

4.2. Altres modificacions en els enunciats normatius	124
I. Supressions	124
II. Substitucions	128
III. Addicions	129
IV. Canvis significatius en els paradigmes verbals	130
V. Canvis en els repertoris d'algunes famílies de mots	131
4.3. Més modificacions normativament significatives	132
I. Correccions en l'escriptura i en l'exemplificació	132
II. Supressions estratègiques d'alguns exemples	133
5. La setena edició	134
5.1. Modificacions en els enunciats normatius	134
I. Últims canvis en el sistema dels relatius	134
II. Canvis relatius als pronoms febles	135
III. Canvis de valoració normativa sobre certes formes i el seu ús	135
IV. Canvis en repertoris diversos	136
5.2. Canvis d'escriptura amb significació normativa	137
I. Canvis induïts per modificacions doctrinals de la mateixa obra	137
II. Altres canvis ortogràfics, lèxics i sintàctics	138
Capítol tercer. <u>Les Converses filològiques. Primera sèrie [1924], de Pompeu Fabra</u>	139
1. Introducció	140
2. Les converses de sintaxi	141
2.1. Sobre les conjuncions	142
2.2. Sobre els relatius	142
2.3. Sobre les preposicions	143
2.4. Sobre l'article neutre	146
2.5. Sobre els pronoms febles	146
2.6. Sobre l'ús de certs temps verbals	147
2.7. Sobre altres qüestions	148
I. Sobre la concordança	148
II. Sobre els usos pleonàstics de en i hi	149
III. Sobre les construccions negatives	149

3. Les converses de morfologia	150
3.1. Sobre incorreccions freqüents en morfologia verbal	150
3.2. Discussió de la hipòtesi d'una supressió de la desinència -o	151
3.3. Sobre casos de reducció de pronoms febles i de modificació de formes verbals induïda per afixació dels dits pronoms	151
3.4. La conversa sobre el plural de qualsevol	154
4. Converses d'interès gramatical classificades com a lèxiques	154
Capítol quart. Les <u>Converses filològiques</u> [1954-56], de Pompeu Fabra	156
1. Introducció	157
2. Una comparació amb l'edició Regina	160
3. Les converses sobre morfologia	163
3.1. Temes pràcticament exhaurits en la 1ª sèrie	163
3.2. Temes àmpliament tractats en la 1ª sèrie i completats en la 2ª	164
I. Sobre els relatius	164
II. Sobre la morfologia verbal	165
3.3. Temes a cavall de les dues sèries	166
I. Sobre combinacions pre-verbals de pronoms febles	166
II. Sobre el pretèrit perifràstic de sunjuntiu	167
3.4. Temes exclusius de la 2ª sèrie	167
I. Sobre la morfologia nominal (noms i adjectius qualificatius)	167
II. Sobre la morfologia dels determinants i dels pronoms indefinits	167
III. Sobre morfologia del català antic	
4. Les converses sobre sintaxi	168
4.1. Temes només tractats en la 1ª sèrie	168

4.2. Temes àmpliament tractats en la 1ª sèrie i completats en la 2ª	168
I. Sobre l'article neutre	169
II. Incorreccions en l'ús de certs temps verbals	169
III. Sobre els complements directe i indirecte	169
IV. Sobre les preposicions a i en	170
V. Sobre les preposicions per i per a	170
4.3. Temes a cavall de les dues sèries	170
I. Sobre els infinitius subjecte i objecte directe	170
II. Sobre la concordança del participi	171
III. Sobre l'ús de les preposicions tòniques	171
IV. Sobre els adverbis	171
V. Sobre les conjuncions	172
4.4. Temes propis de la 2ª sèrie	174
I. Sobre certs usos de l'article	174
II. Sobre els usos incorrectes del gerundi	175
III. Sobre l'ús d'alguns verbs especials	175
IV. Sobre les perífrasis anar a +infinitiu i estar +gerundi	175
V. Sobre la recció verbal	176
VI. Sobre l'ordre de mots	176
5. Converses d'interès gramatical classificades com a lèxiques	177
PART II. MANUALS PEDAGÒGICS DEL PRINCIPAT	180
Capítol cinquè. <u>Les Lliçons de gramàtica catalana</u> [1915], d'Emili Vallès	182
1. Introducció	182
2. Manca de consolidació normativa en morfologia	184
3. Minimalisme en sintaxi	187
Capítol sisè. <u>La Gramàtica elemental de la llengua catalana</u> [1916], d'Antoni Rovira i Virgili	192
1. Introducció	192
2. Les posicions canòniques	194
I. Algunes qüestions de morfologia	194
II. Qüestions de sintaxi	195

3. Els casos de manca de decantació normativa	198
I. Algunes qüestions de morfologia	198
II. Els pronoms febles	199
III. Els pronoms relatius	200
IV. Les preposicions locatives a i en	201
V. Les conjuncions causals puix i car	201
VI. El no expletiu en completives de mots de temor	202
Capítol setè. <u>El català i el castellà comparats</u> [1933], de C.A.Jordana	203
1. Introducció	204
2. Jordana i Fabra, comparats	205
2.1. Qüestions verbals	206
2.2. De l'article, dels substantius i dels adjectius qualificatius	210
2.3. Dels adjectius determinatius i dels pronoms indefinites	211
2.4. Dels pronoms personals forts, dels febles i dels relatius	213
2.5. Dels adverbis, de les preposicions i de les conjuncions	216
Capítol vuitè. <u>El Curs pràctic de gramàtica catalana. Grau superior</u> [1934], de Jeroni Marvà	220
1. Introducció	221
2. Un manual tradicional	222
3. L'activitat prescriptiva	225
3.1. Qüestions verbals	226
3.2. Qüestions relatives als noms, a l'article i als determinants	229
3.3. Qüestions relatives als pronoms	231
3.4. Qüestions sobre adverbis, conjuncions i preposicions	233
3.5. Resum i conclusions	237

Capítol novè. La <u>Gramàtica catalana</u> [1938], de Josep Miracle	240
1. Introducció	241
2. L'activitat prescriptiva	242
2.1. Qüestions relatives al nom i a l'article	243
2.2. Qüestions relatives als determinants	245
2.3. Qüestions verbals	246
2.4. Qüestions relatives als pronoms	248
2.5. Qüestions relatives als adverbis i a les preposicions	250
2.6. Resum i conclusions	252
Capítol desè. <u>Signe. Normes pràctiques de gramàtica catalana</u> [1962], d'Albert Jané i col.laboradors	253
1. Introducció	254
2. Una renovada atenció als barbarismes	256
2.1. Barbarismes morfològics	256
2.2. Barbarismes sintàctics	257
3. Un fabrisme dur	257
4. Algunes mostres de flexibilitat	259
PART III. MANUALS DEL PAÍS VALENCIA I DE LES ILLES	261
Capítol onzè. La <u>Gramàtica valenciana</u> [1950], de Manuel Sanchis Guarner	262
1. Introducció	263
2. La morfologia verbal	266
2.1. Els verbs regulars	266
2.2. Els verbs d'irregularitat no específica	268
2.3. Els verbs d'irregularitat especial	270

3. Qüestions de morfologia no verbal i de sintaxi	272
3.1. Un manual fabrista	272
3.2. Recomanacions d'ús literari no seguides pel mateix autor	273
3.3. Els particularismes morfològics valencians	275
3.4. Heterodòxies, reticències i alguns silencis significatius	277
Capítol dotzè. <u>Les Lliçons de Gramàtica Valenciana amb exercicis pràctics</u> [1951], de Carles Salvador	279
1. Introducció	280
2. La morfologia verbal	282
2.1. Els verbs auxiliars	284
I. El verb haver o haure	284
II. El verb ser	286
2.2. Els verbs d'irregularitat no específica	286
I. Verbs d'irregularitat no específica de la 2ª conjugació	287
II. Verbs d'irregularitat no específica de la 3ª conjugació	288
2.3. Els verbs d'irregularitat especial	288
3. La morfologia no verbal	291
3.1. Qüestions de morfologia nominal	292
3.2. Qüestions sobre l'article, els determinants i els pronoms	293
3.3. Qüestions relatives als adverbis i a les preposicions	295
3.4. Qüestions relatives a les conjuncions	298
4. La sintaxi	299
4.1. Aspectes convencionals	299
4.2. Aspectes específics	301

Capítol tretzè. <u>La Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears [1968], de Francesc de B. Moll</u>	303
1. Introducció	304
2. La morfologia verbal	305
2.1. Els verbs regulars	306
I. Variants inadmissibles i/o incorrectes	306
II. Formes incloses en els paradigmes	307
III. Variants excloses dels paradigmes, però declarades admissibles	308
IV. Altres observacions sobre els verbs regulars	308
2.2. Els verbs d'irregularitat no específica	309
2.3. Els verbs d'irregularitat especial	311
3. La morfologia no verbal i la sintaxi	314
3.1. Qüestions sobre els temps i les perífrasis verbals	315
3.2. Qüestions de morfologia nominal	317
3.3. Qüestions sobre els determinants i els pronoms tòpics	318
3.4. Qüestions sobre els pronoms febles	321
3.5. Qüestions sobre els articles	322
3.6. Qüestions sobre els adverbis	324
3.7. Qüestions sobre les preposicions	326
3.8. Qüestions sobre les conjuncions	329
Capítol catorzè. <u>El Curs mitjà de Gramàtica catalana referida especialment al País Valencià [1977(1973)], d'Enric Valor</u>	331
1. Introducció	332
2. La morfologia verbal	334
2.1. Els verbs regulars	334
2.2. Els verbs auxiliars	336
2.3. Els verbs irregulars	337

3. La morfologia no verbal	339
3.1. Qüestions de morfologia nominal	340
3.2. Qüestions sobre l'article, els determinants i els pronoms	341
3.3. Qüestions sobre els adverbis i les preposicions fortes	345
3.4. Qüestions sobre les conjuncions	349
4. La sintaxi	350
4.1. Qüestions sobre els determinants i els adverbis	350
4.2. Qüestions sobre els pronoms febles	351
4.3. Qüestions sobre els verbs	353
4.4. Qüestions sobre les preposicions	354
PART IV. DOS INTENTS D'AMPLIACIÓ	356
Capítol quinzè. La <u>Gramàtica catalana</u> [1956], de Pompeu Fabra	357
1. Introducció	358
2. Remarques sobre qüestions gramaticals	360
2.1. La descripció del grup nominal	361
2.2. La doctrina dels quatre tipus fonamentals de proposició	364
2.3. Els pronoms febles i els complements del verb	368
2.4. Els predicatius	373
2.5. Els adverbis i el seu paper funcional	379
2.6. Les construccions amb formes verbals no personals	384
2.7. Tipologia de les relacions entre proposicions	388
2.8. La coordinació	394
2.9. Les comparatives	397
2.10. Els conjunts i mots equivalents de proposició o frase	400
2.11. Conclusions	405

3. Aspectes normatius	407
3.1. La morfologia verbal	407
I. Els verbs purs de la 3a conjugació	408
II. Novetats i diferències en els paradigmes de certs verbs irregulars	408
3.2. Assumpció dels canvis de les darreres edicions de la G.1918	410
3.3. Variacions respecte els enunciats normatius de la G.1918	411
3.4. Incorporació de prescripcions omeses a la G.1918	413
3.5. Conclusions	413
Capítol setzè. <u>La Gramàtica catalana</u> [1962], d'Antoni M. Badia Margarit	415
1. Introducció	416
2. Remarques sobre qüestions gramaticals	419
2.1. Classificació de les perífrasis verbals	420
2.2. El subjuntiu potencial i el subjuntiu optatiu	423
2.3. Valor i ús dels temps verbals	425
2.4. Classificació de les oracions segons la modalitat	427
2.5. Els verbs ser i estar	429
2.6. Les oracions passives i impersonals	433
2.7. Els casos de concordança "excepcional"	438
2.8. Les oracions juxtaposades i coordinades	444
2.9. Classificació de les causals	447
2.10. Les oracions subordinades	449
2.11. Conclusions	453

3. Aspectes normatius	454
3.1. La morfologia verbal	455
3.2. Fidelitat al cànon fabrià	459
3.3. Desconeixement de les darreres edicions de la Gramàtica de l'Institut	462
3.4. Incorporació de temes fabrians no tractats en les primeres edicions (o en cap edició) de la Gramàtica de l'Institut	465
3.5. Casos d'enrigitament	468
3.6. Qüestions d'incidència normativa no referibles a precedents fabrians	470
I. El català, llengua pro-drop	471
II. Restriccions d'ús dels possessius	471
III. Construccions impersonals amb subjecte pronominal tònic	472
IV. Alguns gerundis incorrectes	472
 BIBLIOGRAFIA	 474